

DOSYA

**Kriz ve
Yansımaları**

**Ekonomi Koordinasyon Kurulu
Toplandı**

**TÜRK-İŞ'ten Krize Karşı
Emek Masası**

Yandaş Sendikaya Büyük Tepki

**Asgari Ücret Yine Sefalet
Ücreti**

Sabah ve ATV'de Grev Kararı

TÜRK-İŞ YÖNETİM KURULU

Mustafa KUMLU
Genel Başkan

Mustafa TÜRKEL
Genel Sekreter

Ergün ATALAY
Genel Mali Sekreter

Nihat YURDAKUL
Genel Eğitim Sekreteri

Pevrul KAVLAK
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri

SAHİBİ:
TÜRKİYE İŞÇİ SENDİKALARI
KONFEDERASYONU
TÜRK-İŞ Adına
Genel Başkan
Mustafa KUMLU

**GENEL YAYIN YÖNETMENİ ve
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ:**
Hasan Tahsin BENLİ
hasantahsin@turkis.org.tr

GRAFİK - TASARIM:
Münir GÜRAN
munirguran@turkis.org.tr

FOTOĞRAFLAR:
Necdet UZMAN

YÖNETİM YERİ
TÜRK-İŞ Genel Merkezi
Bayındır Sokak No. 10
06410 Yenışehir / ANKARA
Tel: 433 31 25 (4 Hat)
Faks: 433 68 09 - 433 85 80
http://www.turkis.org.tr
e-posta: turkis@turkis.org.tr

Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına Uyar

Yayın Türü: Yaygın Süreli, 2 Aylık

Kapak Fotoğrafı: Ercan Arslan

Baskı :
Grup Matbaacılık A.Ş.
Ziraat Bankası Tesisleri
İstanbul Yolu Trafo Karşısı
Varlık-Ankara
Tel : 384 73 44 - 45

Baskı Tarihi: 22.01.2009

112 İşçinin Kitaplığı

109 Dünyadan Sendikal
Haberler

106 Çalışma Yaşamında
Kasım-Aralık 2008

104 TÜRK-İŞ'in Gündeminden

99 Asgari Ücretle İnsan Onuruna
Yaraşır Geçim Çok Zor

95 Kadına Karşı Şiddete Hayır
Hülya UZUNER
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

94 OECD'den Akıl Sağlığını
Koruma Önerileri
Uğraş GÖK
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

90 Devrim Arabaları
Refik ERBAŞ

78 İnsana Yakışır İş
Yasemin YÜCESOY GÜNGÖR
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Müfettişi

76 Sosyal Güvenlik
Cevat TOZAN
TÜRK-İŞ Sosyal Güvenlik Danışmanı

74 İşçi Ücretlerinin Bankalar
Aracılığıyla Ödenmesi
Dr. Naci ÖNSAL
TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı

72 "Sefalet Ücreti"
Enis BAĞDADIOĞLU
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

2 15 Şubat'ta Miting Alanına
Mustafa KUMLU
Genel Başkan

4 Yandaş Sendikaya Büyük Tepki

10 Ekonomi Koordinasyon Kurulu
Krizi Görüştü

13 Krize Karşı Emek Masası

14 Bu Krizin Panzehiri Sosyal
Devletin Yeniden İnşasıdır

16 TÜRK-İŞ Karar Toplantısına Katılmadı

18 Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği
Bölgesel Toplantısı

20 İş Sağlığı İş Güvenliği
Toplantıları Devam Ediyor

23 İnsan Onuruna Yakışır İş

25 1. Çalışma İlişkileri Kongresi

27 Türk Basını İçin Bir Milat!

29 Yılın Verimli İşçi ve İşverenleri Belli Oldu

30 Dünya Sendika Tarihi Böyle Grev Görmedi

64 Küresel Kriz ve Emek
Prof. Dr. Vedat BİLGİN
TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

66 Uluslararası Sendikal Hareket
Uğraş GÖK
TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı

68 Ekonomik Krizin Yansımaları
Namık TAN
TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı

70 Tüketici Dünyası
Sinan VARGİ
TÜRK-İŞ Teşkilatlandırma Uzmanı

15 Şubat'ta Miting Alanına

Türkiye'nin gerçek gündemi, ekonomik krizin Türkiye'de hissedilmeye başlamasından bu yana, daha fazla işsizlik ve daha fazla yoksulluktur. Buna karşın, çatışmacı bir üslubun hakim olduğu siyasi gündem ve özellikle son günlerde Ergenekon operasyonuna odaklı ülke gündemi, gerçek gündemi her zamankinden daha fazla gölgede bırakmıştır. Yaşanan yüksek gerilimli atmosferin ardında; sayıları her geçen gün artan işsizler, üretimine ara veren ya da kapanan fabrikalar, işveren tarafından ücretsiz izne ayrılan işçiler, kısacası her gün daha da artan açlık, yoksulluk ve tüm bunların yanı sıra çaresizlik, bulunmaktadır. Elektrik ve doğalgaz zamları ise işsizleştirmenin yeni bir gerekçesi olurken, karakış soğukunda mağduriyeti artırmıştır.

TÜRK-İŞ, krizin TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara olan etkisini, bünyesinde oluşturduğu "Krizle Karşı Emek Masası" aracılığıyla izlemektedir. TÜRK-İŞ ayrıca konusunda uzman bilim adamlarından bir "bilim kurulu" ile ekonomik gelişmeleri takip etmektedir.

Emek Masası verilerine göre Aralık ayı sonu itibarıyla sendikalarımıza üye 30 bine yakın işçi işten çıkarılmış, 12 bine yakın işçimiz de ücretsiz izne ayrılmıştır. Büyük ölçekli işten çıkarmaların örgütsüz kesimde yaşandığı dikkate alınırsa, kriz nedeniyle işsiz bırakılan ya da ücretsiz izne ayrılan işçi sayısının çok daha yüksek olduğu kolaylıkla görülebilir. Bu konudaki gerçek tablo Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın kendisine ulaşan bilgileri açıklamasıyla mümkün olacaktır.

Krizin bedelinin, krizin oluşmasında hiç bir sorumluluğu bulunmayan halka ödettilmesi kabul edilemez. TÜRK-İŞ, krizin baş gösterdiği ilk

günden itibaren, krizin temel nedeninin dünyada sosyal devlet anlayışından uzaklaşılması olduğu tespitini yapmış ve yayınladığı raporlarla hükümeti yeniden sosyal devleti inşaaya çağırıştır.

TÜRK-İŞ, satın alma gücünün artırılması gereken bu dönemde, insanları işsizleştirmenin, krizi daha da derinleştireceğini ifade ederek, işverenleri işten çıkarmaların kendileri için çözüm değil, intihar olacağı konusunda uyarıştır. Ekonomik açıdan hal böyleyken işsizleştirmenin getirdiği sosyal sorunlar, ülkemiz için bir tehlike olmaya devam etmektedir.

TÜRK-İŞ, çalışanların satın alma gücünün artırılabilmesinin ilk adımı olarak asgari ücretin vergi dışı bırakılmasını ve asgari ücretin TÜİK verilerinin altında belirlenmemesini talep etmiştir. Bu talep, hükümet ve işverenlerce kabul edilmemiş, bu nedenle TÜRK-İŞ, asgari ücret komisyonunun son toplantısına katılmamıştır. Hükümet asgari ücret belirlemelerinde büyük bir fırsat kaçırmış, satın alma gücünün artırılması nedeniyle piyasada yaşanabilecek en yaygın canlanma fırsatı kaçırmıştır.

TÜRK-İŞ, tüm bu söylediklerini yeniden ve daha yüksek sesle söylemek için 15 Şubat 2009 tarihinde, İstanbul'da geniş katılımlı bir miting yapma kararı almıştır. Uygulamaların protesto edileceği ve taleplerimizin kitlesel olarak dile getirileceği bu mitinge, tüm emek örgütleri davetli olacaktır.

Hükümetin işsizleştirmenin önüne geçmek için adım atmamaya ve işverenlerin sorunun çözümünü işten çıkarmalarda görmeye devam etmesi halinde, TÜRK-İŞ, yeni eylem kararları alacaktır.

Örgütlenmenin önündeki engeller, çalışma yaşamının en büyük sorun olmaya devam etmektedir. TBMM gündeminde bulunan ve çalışma hayatını düzenleyen 2821 ve 2822 sayılı yasalarda değişiklik yapılmasını öngören teklif, beklentileri cevaplayacak nitelikte değildir. TÜRK-İŞ, bu konuda da konusunda uzman beş bilim adamından bir kurul oluşturmuştur ve bu kurul yeni bir yasa taslağı hazırlamaya başlamıştır. TÜRK-İŞ, TBMM ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na yaptığı başvurularla da TBMM

gündemindeki yasa teklifinin TÜRK-İŞ'in çalışmaları bitene kadar bekletilmesini istemiştir. Bilim adamlarının çalışmalarının Mart ayı sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

TÜRK-İŞ Genel Kurulu'nun üzerinden bir yıl geçmiştir. Bu bir yıl içerisinde, sendikalarımızdan bazılarında olağanüstü genel kurullar yaşanmıştır. Olağan genel kurulların ardından yaşanan gelişmeler, kimi sendikalarımızda değişik nedenlerde kan değişimi ihtiyacını doğurmuş, bu ihtiyaç olağanüstü genel kurullarla en uygun şekilde karşılanmıştır. Olağanüstü genel kurullar, sendikalarımızda demokrasinin işlediğinin en güzel göstergesidir. Sendikalarımız genel kurullardan sonra oluşan yeni yönetimleriyle yollarına devam etmektedir.

Bilindiği gibi, Hak-İş'e bağlı sendikalar son yıllarda özellikle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikaların örgütlü bulunduğu işyerlerine yönelik örgütlenme faaliyetlerini Hükümet desteği ile yoğunlaştırmış bulunmaktadır.

Hak-İş'e bağlı sendikaların girdiği iş yerlerinde işçilerimiz büyük bir mağduriyet yaşamakta, yetki tespiti davaları nedeniyle yıllarca toplu iş sözleşmesinden mahrum kalmaktadır.

TÜRK-İŞ'in buna izin vermesi mümkün değildir. Hükümeti, Hak-İş'e verdiği destek nedeniyle protesto eden TÜRK-İŞ, Hak-İŞ'in katılımcı olduğu hiçbir gönüllü etkinlik içinde yer almama kararı almış ve bu kararını kamuoyu ile paylaşmıştır.

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısı, dünyanın barıştan yana ve insan yaşamına duyarlı tüm kesimleri gibi bizleri de derinden yaralamıştır. Savunmasız insanları katletmenin haklı hiçbir nedeni olamayacağı açıktır. Saldırıyı yapanları, saldırıya sessiz kalanları ve destekleyenleri lanetliyor, bu acımasızlığa son verilmesini bekliyoruz.

Türkiye'ye ve TÜRK-İŞ ailesine, barış ve huzur dolu, geçen yılın tüm sıkıntılarının geride bırakıldığı bir yıl diliyoruz.

Yandaş Sendikaya Büyük Tepki

4

Kumlu: “Hükümetin Hak-İş üzerinden yürüttüğü politikaya sessiz kalmayacağız. TÜRK-İŞ’i yok etmeye çalışanlar, karşısında işçinin gücünü görecektir.”

Hak-İş Konfederasyonu’nun ve bağlı sendikaların, TÜRK-İŞ’e bağlı sendikalarımızın örgütlü olduğu işyerlerine yönelik saldırılarının bir yenisi, Tekgıda-İş Sendikamızın örgütlü olduğu Çay-Kur’da yaşandı.

Özgıda-İş Sendikası, işyerinde çoğunluğu olmamasına rağmen, yandaş bürokratlar ve yerel siyasetçilerin basklarıyla, çoğunluk tespiti-nin kendilerine verilmesini sağladı.

Bu haksız ve hukuksuz girişime TÜRK-İŞ’in tepkisi büyük oldu. TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu 5 Kasım 2008 günü bir basın toplantısı düzenleyerek olayı kınadı ve sert tepki gösterdi. Genel Başkan Mustafa

Kumlu, burada yaptığı konuşmada, “Hükümetin Hak-İş üzerinden yürüttüğü politikaya sessiz kalmayacağız. TÜRK-İŞ’i yok etmeye çalışanlar, karşısında işçinin gücünü görecektir” dedi.

Kumlu şunları söyledi:

“Bilindiği gibi, Hak-İş’e bağlı sendikalar son yıllarda özellikle TÜRK-İŞ’e bağlı sendikaların örgütlü bulunduğu işyerlerine yönelik örgütlenme faaliyetlerini Hükümet desteği ile yoğunlaştırmış bulunmaktadır.

İşin acı yanı, Hak-İş’e bağlı sendikaların girdiği işyerlerinde işçilerimizin refah ve huzur bir yana, yıllarca süren bir kabusu mahkum

edilmeleridir. Söz konusu işyerlerindeki işçiler, büyük bir mağduriyet yaşamaktadır. Belediye İşçilerinin yaşadığı sıkıntılar ile orman işçilerinin 5 yıldır toplu iş sözleşmesinden mahrum kalması bu mağduriyetin en çarpıcı örneğidir.

İşçilerin sendika değiştirmeleri, sendika seçmeleri konusunda iki meselenin birbirinden ayrılması gerekmektedir. Birincisi işçinin özgür iradesiyle sendikasını değiştirmesidir. Bu bir insan hakkıdır. Anayasal haktır. İşçilerimizin sendika seçme hakkının korunması için bir gün mücadele etmek gerekirse bu mücadeleyi yine en ön saflarda TÜRK-İŞ verecektir.

İkincisi ise işveren-iktidar desteğiyle işçilerin sendika değiştirmeye zorlanmasıdır. Bu zorlama nasıl yapılmaktadır? Tabii ki devletin bürokrata verdiği tüm yetkileri, o bürokratin emeğinden başka hiçbir serveti olmayan işçi üzerinde kullanmasıyla yapılmaktadır. Yani, “sürgün” tehdidiyle, işçiyi çoluğuyla çocuğuyla perişan etme tehdidiyle, işçiyi hiç hak etmediği cezalara çarpırma tehdidiyle yapılmaktadır.

Sendikaların demokrasi içindeki yerini ve önemini bilen güçlü iktidarlar, “yandaş” işçi örgütü arayışına girmez.

Güçlü işçi örgütleri ise örgütlenme faaliyetlerinde iktidar desteğine minnet etmez. Onlar, güçlerinin iktidarla koydukları mesafe ile pekişeceğinin farkındalığı ile iktidar yaklaşmacılığı yapmayı varlık nedeninin reddi ve zul sayar. Onlar için doğru olan, her daim bağımsızlıklarını korumaktır. Çünkü “doğruya doğru”, “yanlışla yanlış” diyebilmelerinin ön koşulu tüm siyasi partilerle, eşit mesafede olabilmektir.

Kurulduğundan bu yana, işçiyi yaşadığı güven sorunu nedeniyle örgütlenme alanını genişletemeyen Hak-İş Konfederasyonu ile Konfederasyona bağlı sendikalar, AK Parti iktidarıyla birlikte TÜRK-İŞ’e bağlı sendikaların örgütlülüğündeki işyerlerine göz dikmiştir.

Bunun iki amacı vardır. Birincisi, kendi öz gücüyle büyüemeyen Hak-İş, siyaseten yakınlığı nedeniyle iktidar yardımıyla büyütülecektir. İkincisi, Hak-İş büyütülerek, TÜRK-İŞ küçültülecek, böylece ülkedeki önemli bir muhalefet odağı etkisiz hale getirilecektir. Yani esasen amaç örgütlülüğünden kaynaklanan gücün, “yandaş” hale getirilerek etkisizleştirilmesidir.

Çay-Kur’da Özgıda-İş’in örgütlenilebilmesi için AK Parti Yerel Örgütlerinin, Çay-Kur bürokratlarının

el ele vererek çalışması, varılmak istenen hedef için neler yapılabileceğinin en çarpıcı göstergesidir.

Evet, Çay-Kur’da iktidarın yerel tüm imkanları kullanılarak, işçilerin bir bölümü baskı ve zorla Özgıda-İş’e üye yaptırılmıştır. Ama çoğunluk hala Tekgıda-İş Sendikamızdadır. Buna rağmen, bu kez de iktidarın daha üst düzeyde bir başka organı devreye girmiş, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çay-Kur Genel Müdürlüğü’nün 14 bine yakın işçisinin 9 bin 695’inin Tekgıda-İş üyesi olduğuna ilişkin noter tasdikli resmi belgelerine rağmen, yetki tespitini Özgıda-İş lehine yapmıştır. Tüm resmi bilgi ve belgeler gayet açık ve net bir şekilde yetkili sendika olarak Tekgıda-İş’i gösterirken, tüm belge ve veriler Bakanlığın arşivlerinde her türlü ayrıntısı ile yer alırken, Bakanlık, hepsini yok saymış, görmemiş, işçi bildirimlerini kayıtlara geçmemiş, mevzuata uygun davranmayarak Özgıda-İş’i kayırmıştır.

Sendikamız, bu tespiti itiraz etmiştir ve yargı elbette ki Tekgıda-İş’e hakkını teslim edecektir. Ancak yıllar alacak bu süre içinde, olan işçimize olacaktır. Çay-Kur işçileri hukuki süreç tamamlanıncaya kadar toplu iş sözleşmesinden mahrum olacaktır. Üstelik, 2009 ulusal programında yer alan Çay-Kur özelleştirmesine engel olacak tek gücün, yani Tekgıda-İş Sendikamızın da önü kesilmiş olacaktır.

TÜRK-İŞ, yandaş konfederasyon arayışındaki iktidarlara acımadır, çünkü, “o gün” geldiğinde, hiç bir iktidarı yandaş konfederasyonlar bile kurtaramaz. TÜRK-İŞ, sırtını iktidara dayayarak sendikacılık yapanlara da acımadır. Çünkü, iktidarlar gelip geçicidir. Bugün iktidarın gücüyle gelişip büyüyenler, yarın iktidar değiştiğinde ve taşlar yeniden yerli yerine oturduğunda, bugünkü hatalarının bedelini ağır bir şekilde ödeyecektir.

Ben sendikacılık hareketinde TÜRK-İŞ’ten üstün güç tanıımıyorum. Bugün iktidar gücünü arkasına alıp, üye işçilerimizi çalanlar, gaffet içindedir. Türkiye’nin ilinde ilçesinde mahallesinde köyünde var olan isim TÜRK-İŞ’tir. Bu isimden medet umanların sayısı milyonları bulmaktadır.

Sendikalarımıza yapılan saldırılar karşısında bu güne kadar ağır başlı davrandık. Başbakan’a olanları anlattık, AK Parti’nin Çay-Kur’dan elini çekmesi için talimat vermesini istedik. Bakanlara anlattık, yerel örgüt yöneticileri ve bürokratlar nezdinde girişimlerimiz oldu.

Yetki tespitiyle ilgili olarak ortaya çıkan durum, hiçbir girişimimizin fayda etmediğini ve TÜRK-İŞ’e bağlı sendikaların iktidarın da isteğiyle sistemli bir saldırıyla karşı karşıya olduğunun çarpıcı kanıtı olmuştur. Artık çok bellidir ki, AK Parti, TÜRK-İŞ’i istememektedir. AK Parti’nin amacı, TÜRK-İŞ’i zayıflatarak etkisiz hale getirmektir. Buna ülkemiz için, demokrasimiz için, işçilerimiz için izin vermeyeceğiz. Mesele, tek tek sendikalarımızın değil, TÜRK-İŞ’in meselesidir. TÜRK-İŞ, Hükümetin Hak-İş üzerinden yürüttüğü bu politikaya karşı sessiz kalmayacaktır.

Hükümeti, Hak-İş’e verdiği destek nedeniyle protesto ediyoruz ve burada ilan ediyoruz: TÜRK-İŞ’i yok etmeye çalışanlar, karşısında işçinin gücünü görecekler.

Bundan böyle, TÜRK-İŞ, Hak-İş’in de katılımcı olduğu hiçbir etkinlik içinde yer almayacaktır. Sendikalarımızın bu haksızlığa karşı başlatacağı eylem süreci, TÜRK-İŞ’in eylem süreci olacaktır. TÜRK-İŞ, bu kararının ilk adımı olarak gündemdeki ETUC ve Alman Türk Sendika Diyalogu projelerinde Hak-İş ile bir arada olmama kararı almıştır. İkinci olarak TÜRK-İŞ, İŞ-KUR tarafından düzenlenen ve 15-16 Kasım’da

Çorum'da yapılacak olan 1. Ulusal Gençlik İstihdamı Zirvesi'ne de katılmayacaktır. TÜRK-İŞ'in bu yönde alacağı kararlar, yeri geldiğinde kamuoyu ile paylaşılacaktır.”

Türkel: Çay-Kur Mücadelemiz Sürecek

Gelişmeler üzerine, TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel de çeşitli açıklamalar yaptı. Türkel, 30 Ekim 2008 günü yaptığı açıklamada, Çalışma Bakanlığı'nın hukukun gözünü çıkardığını, görev ve yetki suiistimalinin devletin itibarını zedeleyeceğini söyledi. Türkel açıklamasında şu görüşleri dile getirdi:

“Çalışma Bakanlığı son yıllarda gelenek haline getirdiği görev ve yetki suiistimaline bir yenisini eklemiş görünüyor. Bakanlığın, Çay-Kur Genel Müdürlüğü'nün 14 bine yakın işçisinin 9695'i (Noter tasdikli resmi belgelerle kanıtlanmıştır) sendika-

mıza üye olduğu halde, sendikamız yerine Özgıda-İş lehine tespit yaptığı anlaşılmaktadır.

Çalışma Bakanlığı kendi tarihi boyunca bundan daha büyük bir rezalete imza atmamıştır. Çoğunluk hesabında sendikamıza üye olanlar, Özgıda-İş'ten istifa edenler ve Çay-Kur işyerlerinin bazıları değerlendirmeye alınmamış yani resmi kayıtlar açıkça tahrif edilerek tespit yapılmıştır.

Tüm resmi bilgi ve belgeler gayet açık ve net bir şekilde yetkili sendika olarak Tekgıda-İş'i gösterirken, tüm belge ve veriler Bakanlığın arşivlerinde her türlü ayrıntısıyla yer alırken Bakanlık, hepsini yok saymış, görmemiş, görmek istememiş, mevzuatı ve yetkilerini kötüye kullanarak, hukuku katletmiştir. Kamuoyu nezdinde Bakanlığı, gasıp, suiistimalci, tarafgir, Anayasal hukuk düzenini ortadan kaldırmakla itham ediyoruz.

Aylardan beri, AKP'nin bazı genel başkan yardımcılarını, milletvekilleri, Çay-Kur Genel Müdürü ve Hak-İş

tarafından oluşturulan kumpas, hukukun ve adaletin gözünü çıkarma pahasına bildiği yoldan ilerlemiş görünüyor.

Sanmasınlar ki, bu iş burada bitecek ve bu rezillige boyun eğilecektir. Bu tespiti itiraz edilecektir. Her şeye rağmen, bütün bu soytarılıklara imza atan sözümona yetkililere rağmen, bu ülkede yargı müessesesi vardır ve yargı bu skandalı en doğru ve adil bir şekilde çözecek ve yasal olarak hakkımız olanı yani toplu iş sözleşmesi yetkimizi bize teslim edecektir.

Bütün bu Bizans oyunlarının altında yatan temel hedefin, 2009 ulusal programında yer alan Çay-Kur özelleştirmesine engel olacak tek gücün yani Tekgıda-İş'in önünü kesmek, sahte bir sendikal mücadele ile birbirine düşürülmeye çalışan Çay-Kur işçisinin enerjisini, bu sefil tezgah içerisinde tüketerek, Kurumu peşkeş çekmek olduğunu biliyoruz.

Ne anayasa, ne özgür irade, ne de ahlaki değer tanıyan bu anlayış, as-

TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel, geçtiğimiz Ağustos ayında Çay-Kur'da yapılan baskıları protesto etmek amacıyla Rize'de oturma eylemi yapmıştı.

İlinda Türkiye'deki kamu yönetim ve yetkisini elinde bulunduran zihniyetin ne derece yozlaştığının, hiçbir ölçü ve ilke tanımaksızın her türlü suiistimali yapabileceklerinin çok açık ispatıdır.

Bu zihniyet, sadece keyfiliği ve hukuk dışılığı dayatmamakta, Anayasal tüm sorumluluklarını bir yana atmakla, toplumun kamu otoritesinin tarafsızlık ilkesine olan güven duygularını yerle bir etmektedir. Ve asıl savaşılmaması gereken, bu ülke demokrasisi adına en ölümcül tehdit budur.

Kuşkumuz yok ki, yargı bu sahteciliğe gerekli cevabı verecek. Ama devletin yerle bir olan itibarının hesabını kim verecek?

İşte biz bu hesabı soracağız. Biz bu zihniyetle mücadele edeceğiz. Bir kapkaççı mantığıyla, hukuktan ve adaletten kaçırılan hakların (sadece kendi adımıza değil, tüm Türkiye adına) sonuna kadar takipçisi olacağız.

Bilsinler ki, ne yetkimizi kurda kuşa yedirmek, ne de Çay-Kur için bekleyen akbabaları sevindirmek gibi bir niyetimiz yok.”

Bakanlık Hakkında Suç Duyurusu

Tekgıda-İş Sendikamız, Çay-Kur rezaletine imza atan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı ve Bakanlık yetkilileri hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulundu. Tekgıda-İş'ten 4 Kasım 2008 günü yapılan açıklamada şöyle denildi:

“Sendikamızın 55 yıldır ve halen örgütlü bulunduğu ve üye çoğunluğuna sahip bulunduğu Çay-Kur işyerlerinde resmi kayıt ve belgeleri tahrif ederek Özgıda-İş Sendikası lehine yetki tespiti yapan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik, Bakanlık Müsteşarı Ahmet Erdem, Müsteşar Yardımcısı Sıddık Topaloglu, Çalışma Genel Müdürü

Fikret Şöhret ve Çalışma Genel Müdür Yardımcısı Aynur Güneş hakkında görevi ihmal, görevi kötüye kullanma ve sendikal hakların kullanılmasına engel olma nedenleriyle Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunulmuştur. Ayrıca Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nca usulsüz ve kanunsuz olarak yapılan yetki tespitine de ilgili mahkemede derhal itiraz edilmiştir.”

Bakan Çelik'e Büyük Tepki

Tekgıda-İş Sendikamız Yönetim Kurulu da, Çay-Kur ile ilgili olarak TÜRK-İŞ'in tepkisini eleştiren Bakan Faruk Çelik'e tepki gösterdi. 7 Kasım 2008 günü yapılan açıklamada, “Kimse hak arayan TÜRK-İŞ'i ucuzculukla suçlayamaz” denildi.

Açıklamada şu görüşlere yer verildi:

“Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik'in Çay-Kur'daki yetki skandalıyla ilgili olarak TÜRK-İŞ'in gösterdiği tepkiye getirdiği yorum, sendikal sistemin, çalışma yaşamının hangi anlayışa teslim olduğunu ve bu gün yaşanan sorunların hiç de tesadüfi olmadığını açıkça göstermiştir.

Sayın Bakan, Bakanlık koltuğu, o koltuğun hakkını vermeyi gerektirir. Bu hak da evveleminde kanunlara uymayı gerektirir. Tarafsız olmayı gerektirir. Kanunları doğru, adil ve eşitlikçi bir anlayışla uygulamayı gerektirir.

TÜRK-İŞ'i ucuz yaklaşım sergilemekle suçlayan Sayın Bakan, asıl savunmanız, cevaplarınız ucuzdur. Ama yaptığınız, sistem için gerçekten ürkütücüdür. Hukuk devletine yöneltmiş akıl almaz bir saldırıdır. Sahip olunan kamusal yetki siyasal çıkarlar uğruna suiistimal edilmiş ve sadece Bakanlığın değil tüm devlet nizamı aşağılanıp, yerle bir edilmiştir. Soruyoruz: gerçekten, yapabile-

ceklerinizin ahlaki, hukuki ve medeni bir ölçüsü, sınırı var mıdır?

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı artık müflis bir kurumdur. Şaibeli bir kurumdur. Kanunu hiçe saymıştır. Yetkisini kötüye kullanmıştır. Güven erozyonuna uğramıştır. Yasal sistemi dinamitlemiştir. Bundan böyle yaptığı her işlem kuşkuyla karşılanacaktır. Büyük bir hicap duyuyoruz ki, Bakan bunu kendi ağzıyla itiraf etmiştir.

Sayın Bakan, hasır altı ettiğiniz kanuna göre, yetki tespiti için tek geçerli kriter üye çoğunluğudur. Çoğunluk da ancak belgeyle saptanır. Ama kendi ifadenizden “belgelere değil, yetkiyi vermeyi arzuladığınız sendikanın beyanına göre” hareket ettiğiniz yani, gerçeği, doğruyu aramak yerine saptırdığınız, tamamen keyfe göre hareket ettiğiniz anlaşılmaktadır. Bu, sizin için artık sözün ve temsil ettiğiniz kurumun itibarının bittiği yerdir.

Yapılan suiistimali “nasılsa yargı çözer diye” perdelemek, hafifletmek de bir başka ucuzculuktur, fırsatçılıktır. Unutmayın ki yargı, Bakanlığımızın “çamaşır makinesi” değildir. “Biz kirletiriz yargı temizler” anlayışıyla yargıya da en büyük saygısızlık yapılmıştır.

Ama susup bekleyeceğimizi sanıyorsanız aldanırsınız. Biliyoruz ki, bu tasarrufunuzun altında sinsi emelleriniz var. Biliyoruz ki, Çay-Kur'u, ancak Tekgıda-İş'i (kanunsuz da olsa) engelleyerek peşkeş çekebileceksiniz. Bunun için de Özgıda-İş'in taşeronluğuna ihtiyacınız var. Ama bilin ki, biz varoldukça Çay-Kur'da istediğinizi yapamayacaksınız.

Tekgıda-İş Sendikası olarak TÜRK-İŞ'i bu ilkeli ve dayanışmacı, gerçek emekçi tavrından dolayı kutluyoruz. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nı ise bu yanlışından dönene kadar ulusal ya da uluslararası her yerde ve her zeminde ifşa ederek, hakkımızı alacağımızı üzerine basa basa ilan ediyoruz.”

“Salim Uslu Yalan Söylüyor”

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu’nun yaptığı basın toplantısının ardından açıklamalar yapan Hak-İş Genel Başkanı Salim Uslu’ya, 13 Kasım 2008 günü Tekgıda-İş Sendikası Yönetim Kurulu’ndan tepki geldi. Salim Uslu’yu bulanık suda balık avlamaya çalışmak ve yalan söylemekle suçlayan açıklamada şu görüşlere yer verildi:

“TÜRK-İŞ’in Çay-Kur yetki skandalına karşı gösterdiği tepkinin ağırlığıyla panikleyen Salim Uslu, savunma adına iyice pusulayı şaşırmış görünüyor. Tekgıda-İş’i de hedef aldığı mesnetsiz suçlamalarla, aba altından gösterilen ucuz “Erge-nekon” dokundurmalarıyla, açığa çıkan Hak-İş yöneticilerinin akrabalık ilişkilerinin yarattığı telaşla, sapla samanı birbirine karıştırıyor.

Evet Tekgıda-İş Sendikası’nın 1975 yılından beri yönetim yetki ve sorumluluğunu Çay-Kur’un yürüttüğü bir şirket ortaklığı vardır. Ama bu ortaklık iddia edildiği gibi Kanuna aykırı değildir. Sendikal faaliyetlerini hukuk dışında götürmeye o kadar alışmışlardır ki, ortaya koydukları bu durumun Kanuna uygunluğundan bihaber, araştırma zahmetine bile katlanmadan, “mal bulmuş Mağribi” gibi karalamaya girişmişlerdir.

274 sayılı Sendikalar Kanununun yürürlükte bulunduğu dönem içerisinde yapılan bu yatırım, söz konusu kanunun 14/j maddesi çerçevesinde usulüne uygun bir şekilde yapılmış ve halen yürürlükte bulunan 2821 sayılı Kanunun 33/7. maddesine de uygun bulunmaktadır. Yani ortada bir yasadışılık yoktur. Salim Uslu bu meseleyi sanki ortada bir suç varmış gibi açıklayarak, sadece kendisini gülünç duruma düşürmüştür.

Sendika olarak, üretim ve istihdam yaratan bir girişime ön ayak

olmak, yöre ekonomisine katkıda bulunmuş olmaktan dolayı değil rahatsız olmak, ancak gurur duyabileceğimiz bir iş yapılmaktadır. Kaldı ki, kurulduğu günden bu yana şirketin tüm hesapları incelendiğinde de görüleceği üzere, Sendikamızın kasasına girmiş bir kuruş bile yoktur. Ve yine bunca yıldır devletin gözü önünde, bir kamu kuruluşu ile ortak yapılan bu işle ilgili en küçük bir uyarı dahi gelmemiş olması da durumun yasallığının en tipik göstergesidir.

Yine, suçüstü yapmış gibi heycanla açıkladığını sandığı, Efes Pilsen’de “sendikaya üye olmayan işçiler” için alındığını iddia ettiği para da bir başka yalandır. Efes Pilsen işvereni, büyük bir iyi niyetle sendikamızla yaptığı toplu sözleşme hükümlerini, elbette bizim üyemiz olmayan ancak Tezkoop-İş Sendikası üyesi işçilere de uygulamıştır. Ve iyi niyet gösterisi olarak da, yükümlülüğü olmadığı halde bu sendika adına aidat keserek ilgili sendikaya yani Tezkoop-İş’e yatırmaktadır. Sadece bir “dil sürçmesi” olarak kayıtlara geçen ibarenin doğruluğunu araştırmak zahmetine katlanmamış olsalardı gerçeği bizden değil en azından diğer sendika ve işverenden rahatlıkla öğrenebilirlerdi. Kaldı ki, böyle bir durum olsa, herhalde Salim Uslu’dan önce Tezkoop-İş Sendikası ve üyelerinin buna izin vermeyecekleri açıktır.

Sendikamızın, özelleştirmeden pay kapmaya çalıştığı iddiası ise cevap vermeye bile değmeyen zavallı bir mantığa dayanmaktadır. Hak-İş’in ve Özgıda-İş’in tarihinde özelleştirmeye ortak olarak batırdıkları kamu işletmelerinin yer aldığı, buna mukabil Tekgıda-İş’in tarihinde sadece özelleştirme karşıtı mücadelenin olduğu tüm ülke bilinmektedir. O nedenle fazla söze gerek yoktur.

Salim Uslu ve sendikasına servis sağlayan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, en büyük kötülüğü ülkenin hukuk ve adalet sisteminde yarattıkları tahribatla yapmışlardır. İstedikleri kadar yalanlamaya çalışsınlar, istedikleri kadar iftira yoluyla gerçekleri saptırmaya çalışsınlar, karşılarında doğruları yüzlerine haykıran, hukuktan ve adaletten yana olan ve sonuna kadar hakkını arayan Tekgıda-İş’i bulacaklardır.”

TÜRK-İŞ Genel Sekreteri ve Tekgıda-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Türkel ise 17 Kasım 2008 günü Tekgıda-İş Sendikası Rize Bölge Başkanlığı’nda yaptığı açıklamada, konunun yargıya intikal ettiğini belirtti. Türkel, Çay-Kur’da yetkili sendika meselesinin yargıya intikal etmesi ile Bakanlığın verdiği “yetki tespiti” hükmünün ortadan kalktığını, Çay-Kur mücadelelerinin süreceğini söyledi. Türkel Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik’in söylediği, Çay-Kur’daki yetki tespiti verilmesi çalışmasında yetki tespiti’nin önce müracaat edene verilmesi’nin hukuki olmadığını savundu.

Kendilerinin yetki tespiti için bakanlığa 8 Eylül’de başvurdıklarını anımsatan Türkel, “Bizim bu tarihte müracaat etmemizin birinci nedeni bugüne kadar uygulandığı gibi TÜRK-İŞ Konfederasyonu olarak tüm sendikalara gönderilen yazı çerçevesinde kamuya ait işletmelerin tümünün toplu sözleşmelerinin aynı zaman diliminde başlayıp aynı zaman diliminde bitmesi içindi. İkincisi ve daha önemlisi, 4 bin 200’ün 9 bin 600’den büyük yapılabileceğini düşünmemiştik. Bunu yaptılar. Ancak bunu yargıda görüşeceğiz” diye konuştu.

Bugüne kadar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarihinde olmayan bir şey yaşadıklarını, bu nedenle görevi ihmal ve kusurdan Bakanlık bürokratları hakkında Ankara Cumhuriyet Savcılığı’na suç duyurusun-

da bulunduklarını ifade eden Türkel, şunları söyledi: “Bugüne kadar Hak-İş, TÜRK-İŞ’in koltuğu altında yürüyerek bir yerlere gelmiştir ve TÜRK-İŞ bunu görmezden gelmiştir. TÜRK-İŞ, Hak-İŞ’i sırtında taşımış ancak bir gün gelmiş Hak-İŞ TÜRK-İŞ’i hançerlemeye kalkmıştır. Hak-İŞ’e bağlı 6 sendikadan sadece 4’ü toplu sözleşme yapma liyakatine sahiptir. Bunlar da Öziplik-İş, Özğıda-İş, Hizmet-İş ve Çelik-İş’tir. Hak-İŞ’in toplam üye sayısı, Tekgıda-İş Sendikası’nın aidat aldığı üye sayısı kadar değildir. Hak-İŞ’in verdiği bilgiler doğru değildir.”

Olay Yargıya İntikal Etti

Sendikal mücadelede siyasi baskılar yaşandığını, konunun yargıya intikal ettiğini kaydeden Türkel, “Buradaki mücadele sendikal mücadele değil Çay-Kur’da sendikal mücadele yaratmak suretiyle yaratılacak boşlukta Çay-Kur’un özelleştirilmesi mücadelesidir. Hak-İş buraya birileri

tarafından taşeron olarak gönderildi. Yaratılacak boşlukta Çay-Kur’un özelleştirilmesi tamamlanmaya çalışılacak. Şimdi yargıya gidilmemesi gerektiğini, yetkinin lehlerine yapıldığını söylüyorlar. İsterlerse Çay-Kur çalışanları arasında fabrikalarda referandum yapılsın. Böylece ne işçi sendikası kalır ne de işçinin iradesi dışında olaylar gelişir” dedi.

Türkel, Çay-Kur’da yetkili sendikanın belirlenmesi için başlayacak yargı sürecinin en az 3 yıl süreceğini, bunun 5 yılı bulabileceğini ifade ederek, şunları kaydetti:

“Bundan önce bitme ihtimali bence yüzde 1’dir. Bu süreçte Çay-Kur işçisinin ekonomik kayıplarının olmaması için elimizden geleni yapacağız ama bu süreçte işçi sendikası kalacak. Kurullar işlemeyecek. İşyeri iş münasebetleri olmayacak. Her şey işverenin inisiyatifi altında alacak. Ancak bu, kaosu da getirecek. Çünkü daha önce fabrika müdürü sendikanın başkanını bilirdi. Şimdi çalıştırdığı işçi kadar başkan var. İşyerleri öyle huzursuzlukla

karşı karşıya kalacak ki 14 bin işçinin hepsi hakkını aramaya başlayacak. Çayın sağlıklı işlenip işlenmemesi konusunda da kaos başlayacak. Hiç istenmeyen ve beklenmeyen bir süreç başladı ama Tekgıda-İş Sendikası burada faaliyetlerini hiçbir şey olmamış gibi sürdürecektir. Bu süreç bizim için de kendini gözden geçirme ve tamamlama süreci olacak. İşyerlerimize dünden daha fazla sahip çıkmak için çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Çünkü Tekgıda-İş Sendikası olarak bölgeye borcumuz var.”

Mustafa Türkel, mücadelelerinin yeni başladığını belirterek, “Çay-Kur işçilerine sorumluluklarımızı sonuna kadar yerine getirmeye devam edeceğiz. İnsanlar bize inanmaya ve güvenmeye devam ettiği sürece burada olmaya devam edeceğiz. Çay-Kur işçisinin bütün sorunlarını Tekgıda-İş Sendikası kendi sorunu olarak görecektir. Bu süreçte eksikliklerimizi gözden geçirerek düzeltmeye çalışacağız. Çay-Kur üzerinde oynananlara karşı burada olacağız” dedi.

Tekgıda-İş Sendikası Başkanlar Kurulu 24 Aralık 2008 günü Ankara’da TÜRK-İŞ Genel Merkezi’nde toplanarak durumu değerlendirmesi yaptı.

Ekonomi Koordinasyon Kurulu Krizi Görüştü

Kumlu:

“İşçiler olarak hak etmediğimiz bir bedel daha ödemek istemiyoruz.”

Ekonomi Koordinasyon Kurulu, reel sektörün ardından 3 Kasım 2008 günü sivil toplum kuruluşlarıyla bir araya geldi. Toplantı öncesi konuşan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, küresel krizin son derece ihtiyatlı karşılandığını söyledi. Erdoğan, “Krizin olası etkilerinin çalışan kesimlere, dar gelirliilere, ücretlilere yansıtılmamasına önem veriyoruz” dedi ve sosyal yardımlaşmanın önemine dikkat çekti.

Başbakanlık'ta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında toplanan kurula, Devlet Bakanları ve

Başbakan Yardımcıları Nazım Ekeren, Hayati Yazıcı, Devlet Bakanları Kürşad Tüzmen, Nimet Çubukçu, Mehmet Şimşek, Murat Başesgioğlu, Sanayi ve Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan, Tarım ve Köyişleri Bakanı Mehmet Mehdi Eker katıldı. Toplantı yaklaşık 7,5 saat sürdü.

TÜRK-İŞ, KESK, Memur-Sen, Kamu-Sen, TISK, TZOB, TESK, Hak-İş, Toplum Gönüllüleri Vakfı ile KAGIDER temsilcilerinin de katıldığı toplantıda, sendikalarla sivil toplum kuruluşları, küresel ekonomik krizin Türkiye'yi olası etkilerini azaltmak amacıyla hazır-

ladıkları raporları sundu. Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında dünyada yaşanan finansal ve ekonomik krizin gelişimi, Türkiye'ye olası yansımaları ve bu yansımaların etkisinin azaltılması için sosyal tarafların görüşlerinin alındı.

Toplantının ardından yapılan yazılı açıklamada, “Toplantıda güven ve istikrar ortamının korunmasının önemini artıran, dünyada yaşanan finansal ve ekonomik krizin gelişimi, Türkiye'ye olası yansımaları ve bu yansımaların etkisinin azaltılması için sosyal tarafların görüşleri alınmıştır. Gündeme getirilen gö-

rüşlere yönelik, toplantıya katılan ilgili bakanlar tarafından değerlendirilmeler yapılmıştır” denildi.

Toplantının başında açıklama yapan Erdoğan, küresel krizin belki de en önemli ve kitlesel etkisinin, işsizlik ve hane halkı gelir kaybı olarak tezahür edeceğini, ekonomik krizin Türkiye üzerinde finans ve ticaret kanalıyla etkisini her geçen gün artırmaya devam ettiğini söyledi.

Erdoğan, “Yaşanan olumlu gelişmelere rağmen, işsizlik arzulanmış orarlarda gerilememiştir. Ancak istihdamdaki artışın karşılanmış olması, düşen enflasyon ortamında işsizliğin daha yüksek seviyelere çıkmamış olması da önemli başarıdır. Bu alandaki çalışmalarımız çok boyutlu olarak devam ediyor. İçinden geçmekte olduğumuz küresel kriz sürecinin tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de iş ortamını, işgücü piyasasını ve sosyal yapıyı olumsuz etkileme riski bulunuyor. Ancak yine geçmişte yaşadığımız krizlerin aksine toplumun bütün kesimlerinin yaşam kalitesinin, bu krizden en az etkilenmesini hedefliyoruz. Bunu sağlayacak tedbirleri yürürlüğe koyma iradesini güçlü bir şekilde ifade etmek istiyorum. Krizin ülkemiz üzerindeki olası etkilerini geçmişte olduğu gibi ağırlıklı çalışan kesimlere, dar gelirli kesimlere, ücretlilere yansıtılmaması konusunda büyük önem veriyoruz.”

Eğitimin, kamu bütçesi içerisinde en büyük kaleme olmaya devam edeceğini belirten Erdoğan, uygulanan sağlık politikaları sayesinde toplumun her kesiminin sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaştırıldığını bu sürecin de iyileşerek süreceğini dile getirdi.

Toplantıda bir konuşma yapan TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu ise, Türkiye'nin son 2001 krizinden büyük bedeller ödeyerek

Sorunların başında, işsizlik ve yoksulluk sorununun derinleşmesi ve büyümenin Türkiye'nin potansiyelini harekete geçirecek yapısal bir dönüşümü sağlamaktan uzak olması, gelmektedir. Dışa bağımlı ekonomi, dış borca bağılı büyüme, neoliberal küresel politikaların bizim gibi ülkelerde yüksek oranlarda kar ve faiz transfer etmelerine yol açan uygulamalarının sonucudur.

çıktığını, 2001 krizinin esas itibarıyla Türkiye'deki dengesi bozuk bankacılık ve finans kurumları ile mali piyasalardan kaynaklandığı söyleyerek başladığı konuşmasında şu görüşlere yer verdi:

“Neoliberal politikaların Türk ekonomisinde yarattığı en önemli olumsuz etkilerden birisi de uygulanan özelleştirme siyasetidir. Özelleştirmeler, yeni teknolojilerin transfer edilmesini sağlayan bir iktisat politikası aracı olarak uygulanmamıştır. Özelleştirmelerin, üretim artışı ve istihdam yaratacak sektörlerde herhangi bir büyüme stratejisini dikkate almadan yapılmış olması ve Türkiye'nin mukayeseli olarak üstün olduğu sektörlerde, ekonomimize rekabet üstünlükleri kazandıracak bir yaklaşıma dayan-

maması, ciddi sorunlara yol açmıştır. Bu sorunların başında, işsizlik ve yoksulluk sorununun derinleşmesi ve büyümenin Türkiye'nin potansiyelini harekete geçirecek yapısal bir dönüşümü sağlamaktan uzak olması, gelmektedir.

Bugünkü kriz ortamının, Türkiye'de mümkün olduğu kadar az hissedilmesi veya çok düşük bir maliyetle atlatılması, her şeyden önce büyümenin devam etmesine, makro düzeyde dengelerin kurulmasına, sosyal sektörlerle ekonomik sektörler arasındaki ilişkilerin iyileştirmesine bağlıdır. Borçlanarak büyüme politikası nedeniyle, dış borç miktarının oldukça yüksek düzeyde bulunması, ciddi bir sorun alanıdır. Dışa bağımlı ekonomi, dış borca bağılı büyüme, neoliberal küresel politikaların bizim gibi ülkelerde yüksek oranlarda kar ve faiz transfer etmelerine yol açan uygulamalarının sonucudur. Türkiye'nin en önemli sorunu olan işsizliğin ve gelir dağılımı bozukluğunun bu politikalarla bağlantısı açıktır.

Bu yapı, son yıllarda, üretim dışı faaliyet alanlarındaki kar oranlarının, esas faaliyet alanlarına göre elde edilen kardan oldukça yüksek olması bakımından da sağlıksız bir ilişkiyi yansıtmaktadır.

Bugün dünyada giderek yayılan ekonomik krizin Türk ekonomisine muhtemel etkileri konusunda çeşitli tahminler yapılmaktadır. Bunları sıralamak gerekirse aşağıdaki hususları tespit edebiliriz:

- 1- Neoliberal iktisat politikalarının dış borçlanmaya dayalı büyüme stratejisi, uluslararası finans kuruluşlarının krizinden dolayı artık sürdürülemezdir.
- 2- Dışarıda meydana gelen talep daralması, Türkiye'nin ihracatını olumsuz etkileyecek, özellikle zaten büyük sorun

olan dış ticaret hadlerini daha da kötüleştirecektir.

- 3- 2007 yılı sonunda 60 milyar doları aşan dış ticaret açığının bu yaşanan olaylar etkisiyle tahmin edilmeyecek düzeyde artması endişe kaynağıdır.
- 4- Eleştirdiğimiz neoliberal siyaset anlayışının yarattığı sonuçlardan birisi olan yüksek faiz, düşük kur politikasının üretim sektöründe dış girdi oranını yükseltmesi, dış kaynak ihtiyacı karşılanmayan bir ekonomide ciddi bir sorun olacaktır. Yani Türk ekonomisi yatırım malları ve ara malları ithalatı için kaynak sıkıntısı çektikçe üretimde bir daralma ihtimali ortaya çıkmaktadır.
- 5- Başta sağlık ve sosyal güvenlik politikaları olmak üzere özelleştirme süreciyle temel endüstrilerin tasfiye edilmesi, yabancılaşması veya ithalatçı firmalar tarafından satın alınması, üretimde dar boğaza girme sorununun bir başka sebebi olarak ortaya çıkmakta, bu alanlarda yaşanacak sorunlara karşı kamunun elindeki politika araçları oldukça azalmış bulunmaktadır.

Bütün bu ihtimallerin ortaya çıkmaması, ya da en alt düzeyde hissedilmesi için neoliberal krizin yarattığı sorunları dikkate alarak köklü bir değişime ihtiyaç vardır. Bu politika değişiminde neoliberal politikaların Türkiye'ye taşıdığı dogmalar terk edilmelidir. Türkiye sosyal sektörlerle, ekonomik sektörler arasında dengeyi kuracak bir kalkınma anlayışını uzun vadede sürdürecektir yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.

İşçiler olarak hiç hak etmediğimiz bir bedel daha ödemek istemediğimiz açıktır. Çalışma barışı ve dolayısıyla toplumsal barış açısından; Türkiye'de ekonomide acil bir politika değişikliğine gidilmeli, bunun önceliğini IMF endeksli politikalardan uzaklaşarak yüksek spekülasyon alanlarına karşı reel üretimi teşvik eden ve emeği koruyup, iş güvencesini etkin hale getiren, istihdam yaratacak uygulamalar oluşturmalıdır.

1994 ve 2001 yıllarında Türkiye iki kriz yaşamıştır ve çalışanların bu krizlere ilişkin acı deneyimleri vardır. Her iki krizden de çalışanlar zararlı çıkmıştır. Bu krizlerle birlikte, esnek çalışma türleri, denkleştirme, fazla çalışma-fazla sürelerle çalışma, işçiyi koruyamayan iş güvencesi gibi düzenlemeler çalışma mevzuatımıza girmiş, istihdamı artırmak adına yapılan tüm düzenlemeler, işverenler lehine gerçekleştirilmiştir.

Yaşanılan iki krizde; işçilerin hak edişleri geciktirilerek ödenmiştir; ücretli izin uygulaması yapılmıştır; ücretsiz izin uygulaması yapılmıştır; yeni işçi istihdamı durdurulmuştur; ücretlere zam yapıl-

mamıştır; işçilerin sosyal güvenlik primleri yatırılmamıştır; ücretler düşürülmüştür; işçiler işlerinden çıkarılmıştır; işten çıkartılan işçilerin hakları ödenmemiştir; kayıtdışı ekonomi büyümüştür.

Türkiye bugün yeni bir kriz ile karşı karşıyadır. İşçiler olarak hiç hak etmediğimiz bir bedel daha ödemek istemediğimiz açıktır. Çalışma barışı ve dolayısıyla toplumsal barış açısından; Türkiye'de ekonomide acil bir politika değişikliğine gidilmeli, bunun önceliğini IMF endeksli politikalardan uzaklaşarak yüksek spekülasyon alanlarına karşı reel üretimi teşvik eden ve emeği koruyup, iş güvencesini etkin hale getiren, istihdam yaratacak uygulamalar oluşturmalıdır. Kriz fırsatçılığına izin verilmemeli, kriz bahane edilerek yapılmak istenen işsizleştirme, işsizlik tehdidiyle ücret düşürme ya da çalışanları mağdur edecek benzeri uygulamaların önüne geçilmeli, kıdem tazminatı müessesesi başta olmak üzere çalışanların kazanılmış haklarına kesinlikle el uzatılmamalıdır.

İşsizlik sigortası fonundan işçilerin yararlanma koşulları geliştirilmeli; bunun için fona erişim imkanları kolaylaştırılmalı, fondan yararlanma süresi uzatılmalı, işsizlik ödeneği miktarı büyütülmelidir. Fon, amacı dışında kesinlikle kullanılmamalıdır. Kamunun verimsiz harcamalar ve teşvikler, bürokratik genişleme ve savurganlığı yerine, gelir dağılımını düzeltici sosyal fayda üretici bir yapılanmaya gidilmelidir.

Bu süreçte karşı karşıya bulunduğumuz sorunların aşılması için ortak aklın oluşturulmasının gereği açıktır. Konfederasyonumuz krizin özellikle sosyal alanda ve çalışanlara yönelik ortaya çıkarttığı olumsuzlukların giderilmesinde uygulanacak politikalarda aktif sorumluluk üstlenmeye hazırdır."

“Krizle Karşı Emek Masası”

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, aldığı bir kararla ekonomik krizin ülkemiz çalışma hayatı ve işçiler üzerindeki etkisini ve gelişmeleri izlemek, değerlendirmek ve izlenecek politikaları belirlemek üzere, Konfederasyon bünyesinde “Krizle Karşı Emek Masası” oluşturdu. Krizle Karşı Emek Masası'na TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalarından kendi iş kollarındaki gelişmelerle ilgili sürekli bilgi akıyor, TÜRK-İŞ, değerlendirmelerinde bu bilgilerden yararlanıyor.

29 Bin 599 Üyemiz İşten Atıldı

“Krizle Karşı Emek Masası”nın Aralık 2008 verilerine göre, kriz nedeniyle 29 bin 599 işçi işten çıkarıldı, 11 bin 352 işçi ücretsiz izne ayrıldı.

Masanın verilerine göre;

- 1- Tersaneler bölgesinde işçi çıkarmalar giderek artıyor. Gemi siparişleri iptal ediyor. Yeni gemi siparişleri alınamıyor. İlk belirlemelere göre, sendikalı 250 işçi işini kaybetti.
- 2- Türk Metal Sendikası'ndan alınan bilgilere göre, MESS kapsamında 8618 işçinin iş akdi feshedildi. MESS

dışındaki işyerlerinde de 2647 işçi işten çıkarıldı. Türk Metal Sendikası'nın örgütlü olduğu işyerlerinde 4328 işçi belli sürelerle ücretsiz izne çıkarıldı.

- 3- Petrol-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu DYÖ, Polimer, Tekno Kauçuk, Mecaplast, Ege Kimya ve Gübretaş işyerlerinde 528 işçi işten çıkarıldı, 1512 işçi dönüşümlü ücretli izne ayrıldı.
- 4- Tekstil işkolunda, 2520'si son üç ayda olmak üzere elektrik ve doğalgaz zamlarının etkisiyle son bir yılda 10 bin sendika üyesi işçi işten çıkarıldı. 2072 işçi de ücretsiz izne ayrıldı.
- 5- Çimse-İş Sendikası'nın örgütlü olduğu seramik, çimento, toprak ve tuğla işyerlerinde küresel krizin etkileri ve son bir yıldır yapılan doğalgaz ve elektrik zamları sonucunda, 7006 sendikalı işçi işten çıkarıldı. 3390 işçi de ücretsiz izne ayrıldı.
- 6- Deri işkolunda Kibar Deri, Kopuzlar, Erel Deri, Şa-

hinoğlu Deri, Yıldız, Alfa Kimya, Sepiciler Deri işyerlerinde sendikalı 217 işçinin iş akdi feshedildi.

- 7- Basın işkolunda, İstanbul-Akademik Grup'a bağlı Akademik Ofset'ten Kasım ayı içerisinde 50 işçi ücretsiz izne gönderildi, 50 işçi çıkarıldı, Umur Matbaacılık'tan Ekim-Kasım ayları içerisinde 80 işçi işten çıkarıldı.
- 8- Gıda işkolunda, Pepsi'de 17 işçi işten çıkarıldı.
- 9- Ağaç işkolunda, Foça Sunta işyerinde 9 işçi, Veziragaç işyerinde 8, Domsan Mobilya AŞ.'de 37 işçi işten çıkarıldı.
- 10- Kağıt işkolunda, örgütlü işyerlerinden olan Dentaş Kağıt'ta 100 işçi, Viking Kağıt'ta 32 işçi işten çıkarıldı.

Sonuç olarak Aralık 2008 itibarıyla, elektrik, doğalgaz zamları ve ekonomik krizin etkisiyle TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara üye 29 bin 599 işçinin iş akdi feshedildi, 11 bin 352 işçi ise işveren tarafından ücretsiz izne ayrıldı.

Kamu Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu Toplandı

2009 yılında yenilenecek kamu kesimi toplu iş sözleşmelerini yürütmekle görevlendirilen “TÜRK-İŞ Kamu Kesimi Toplu İş Sözleşmeleri Koordinasyon Kurulu” ilk toplantısını 29 Aralık 2008 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezinde yaptı.

Genel Sekreter Mustafa Türkel başkanlığında yapılan toplantıda izlenecek yöntem ve tasarlarda ortak hüküm olarak yer alması gereken ücret ve sosyal yardım ile idari maddelere ilişkin alınan kararlar bir genelge ile sendikalarımıza duyuruldu. Komisyon toplantıları gelişmelere göre devam edecek.

Bu Krizin Panzehiri Sosyal Devletin Yeniden İnşasıdır

14

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, 20 Kasım 2008 günü yapılan Teksif Sendikası Başkanlar Kuruluna katılarak ekonomik krize ilişkin görüşlerini dile getirdi. Genel Mali Sekreter Ergün Atalay'ın da katıldığı toplantıda, TÜRK-İŞ'in görüşlerini açıklayan Kumlu, krizin panzehirinin sosyal devletin yeniden inşası olduğunu belirterek, kriz bahane edilerek yapılan işten çıkarmalara değindi.

Kumlu özetle şu görüşlere yer verdi:

"Dünyada, finansal alanda başlayan ve giderek tüm sektörleri etkileyen ekonomik kriz maalesef ülkemize de yansımaya başlamıştır. TÜRK-İŞ "Krizle Karşı Emek Masası"na bu güne kadar gelen bilgilere göre; tersaneler bölgesinde işçi çıkartmalar giderek artmaktadır. Gemi siparişleri iptal edilmekte, yeni sipariş alınmamaktadır. Bu alanda ilk belirlemelere göre, sendikali 250 işçi işini kaybetmiştir. Türk Metal Sendikamızın örgütlü olduğu MESS kapsamındaki işyerlerinde çalışan 4014 işçinin iş akdi feshedilmiştir. MESS dışındaki işyerlerinde de 1353 işçi işten çıkarılmış, 4328 işçi de belli sürelerle ücretsiz izine ayrılmıştır.

Petrol-İş Sendikamızın örgütlü olduğu DYÖ ve POLİFEN işyerlerinde 200 işçi işten çıkarılmıştır. Türkiye Maden-İş Sendikamızın örgütlü olduğu Barış Madencilik AŞ.'de 30 işçi işten çıkarılmıştır. Çimse-İş Sendikamızın örgütlü olduğu seramik, çimento, toprak ve cam işyerlerinde küresel krizin etkileri ve son bir yıldır yapılan doğalgaz ve elektrik zamları sonucunda, 8281 işçi işten çıkarılmış, 510 işçi de ücretsiz izine çıkarılmıştır. Teksif Sendikamız ise gerek elektrik ve doğalgaza yapılan zamların, gerekse küresel krizin etkisini en çok hisseden sendikamız olmuştur. Son bir yılda sendikamıza üye 10 bin işçimiz işten çıkarılmıştır. Sonuç olarak; kriz nedeniyle T. Metal, Dokgemi-İş, Petrol-İş Sendikalarımıza üye toplam 5817 işçi işten çıkarılmıştır. Teksif ve Çimse-İş Sendikalarımızın örgütlü olduğu işyerlerinde ise, üst üste yapılan doğalgaz ve elektrik zamlarının da etkisiyle son bir yılda 18.281 işçi işten çıkarılmıştır. İşten çıkarılan toplam sendikali işçi sayısı bugün itibarıyla 24.098 kişidir.

Krizden en çok etkilenen işkollarından biri tekstil işkoludur. Ama bu işkolunun daha kriz gündemde yokken de zaten zor günler geçirdiği

malumumuzdur. İhracatın ve istihdamın lokomotifi olan ve bu görevi yıllarca başarı ile sürdüren sektör, son yıllarda izlenen ekonomik politikalar sonucu sadece pamukta değil, her alanda unutulmuştur, teşvik ve kredi kapıları kapatılmıştır. Dünya pazarlarının Çin istilasından yavaş yavaş kurtulmaya başladığı bir dönemde patlak veren küresel kriz ise, zaten bıçak sırtında duran tekstil sektörüne büyük bir darbe indirmiştir. Bugün itibarı ile Sendikamızca derlenen bilgilere göre kayıt dışı dahil en az 200 bin tekstil ve konfeksiyon işçisi işini kaybetmiş durumdadır. Kapanan fabrika ve atölye sayısı ise ilk tespitlere göre bin 500 civarındadır.

TÜRK-İŞ, dünyada yaşanan krizin temel nedenini, sosyal devlet politikalarından uzaklaşılmasının bir bedeli olarak görmektedir. Hatırlanmalıdır ki, sosyal devlet anlayışı, 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik buhranın ardından gelişmiştir. Kapitalizm, varlığını sürdürmenin mutlak koşulu olan sosyal devlet uygulamasından uzaklaştıkça, kendisini içten içe yiyip bitiren kriz nüvelerini biriktirmeye başlamıştır.

Bu kriz neoliberal diye adlandırılan ve ücretleri düşüren, kamu

harcamalarını azaltan, zenginlerin vergilerini düşürüp yoksul sınıfların doğrudan veya dolaylı vergilerini artıran, tüm kamu hizmetlerini paralı hale getiren ve kamuyu üretim alanından çekip her şeyin özelleştirilmesini savunan ekonomik ve siyasi politikaların sonucudur.

Bu politikalar sistemin aynı zamanda en büyük müşteri kitlesi olan emekçilerin toplam gelirlerini en az seviyeye indirmiştir. Bu nedenle, bu kriz, faturayı yoksul halka daha da yükleyerek aşılabilecek bir kriz asla değildir. Bunun yapılması halinde krizden çıkabilmek tümüyle bir hayal olacaktır.

Bu dönemde işsizleştirme sistem açısından bir intihardır. Krizden çıkışın yolunu işçileri işten çıkartmakta bulan işverenleriniz büyük hata yapmaktadır. Dönem işsizleştirme değil, istihdamı genişletme dönemidir. Bu nedenle İş Kanunun iş güvencesine ilişkin yetersiz kalan hükümleri derhal gözden geçirilmeli, çalışılan süre, işyerindeki işçi sayısı gibi sınırlamalar işçiler lehine genişletilmelidir.

Kriz sosyal devletin tahribi sonucu ortaya çıkmıştır, çözüm de sosyal devletin yeniden ve daha güçlü olarak uygulanmasındadır. Şu bilinmelidir ki, sosyal devleti güçlendirecek her adım kriz için panzehir niteliğinde olacaktır. Yapılması gereken, satın alma potansiyeli en yaygın kesimi oluşturan işçilerin, memurların, emeklilerin, çiftçilerin yani dar gelirli halkın yaşam koşullarını iyileştirmek, alım güçlerini artırmak, dolayısıyla iç talebin artırılmasını sağlamaktır.

Bunun için bizce atılacak en önemli adımlar şöyle sıralanmaktadır:

1- Asgari ücret 1 Ocak 2009 itibarıyla yenilenecektir. Asgari ücret toplantıları önümüzdeki günlerde başlayacaktır. Buradan sesleniyorum. Bu yenilenme bir fırsat olarak

görülmeli, krizin aşılabilmesi için asgari ücret 4 kişilik bir ailenin geçimini sağlayacak şekilde tüm ülke için tek rakam olarak belirlenmeli ve her şeyden önce vergi dışı bırakılmalıdır. Böylece tüm ücret gelirlerinin asgari ücret kadar kısmı vergiden muaf tutularak satın alma gücü yaratılmalı, krizin talep daraltıcı etkisini aşmak için asgari ücrete yapılacak vergi indirimi bir araç olarak kullanılmalıdır. Bölgesel asgari ücret, gençler için düşük ücret gibi düşünceler ise gündeme bile getirilmemelidir.

2- Bununla bağlantılı olarak bizce krizi aşabilmenin ikinci önemli ayağını kayıt dışı ekonominin kayıtt altına alınması oluşturmaktadır. Çalışma Bakanlığı müfettişler ordusunu genişletmeli ve ülkemizde bir kara delik olan kayıt dışılığı azaltmak için bu dönemde denetimlerine hız vermelidir. Kayıt içinde dönen bir ekonomi, krizin aşılmasında önemli bir yer tutacaktır.

3- Belirttiğim bu önemli hususların yanı sıra, bir diğer önemli konu da İşsizlik Sigortası Fonu'dur. Birincisi İşsizlik Sigortası Fonunda biriken paranın tamamıyla işçinin olduğu bilinmelidir. Bu paranın amacı dışında kullanılmasına işçilerin izin vermesi elbette ki mümkün değildir ama zaten bu amacı dışında kullanım rasyonel de değildir. İşverenlere destek anlamında harcanacak her kuruş dipsiz kuyuya akacaktır. Ama işçiye verilecek her kuruş, satın alma gücünü artıracak ve krizin aşılmasında bir katkı sağlayacaktır. Bu çerçevede işsizlik sigortasının amacı dışında kullanılması bir yana, bu fondan yararlandırılma süresi ve miktarı artırılmalıdır.

4- Türkiye'yi böylesi bir krizde zayıf kılan etkenler arasında özelleştirme ve yabancılaştırma uygulamaları da vardır. Örneğin bankacılık sektörümüzün yüzde 51'i yabancıların eline geçmemiş olsaydı krizi

ithal etmemiz bu kadar kolay olmayacaktı. Bu nedenle özelleştirme uygulamaları derhal durdurulmalıdır.

5- Kriz sürecinde devlet hiçbir kesimi dışarıda bırakmayan bütüncül politikalar izlemelidir. Özel sektörü desteklerken, istihdamı genişletecek projelere öncelik vermelidir. Kamu kurum kuruluşlarının personel ihtiyacını bekletmeden gidermeli, emekli olanlar yerine derhal yeni personel istihdam edilmelidir.

6- İşverenler, esnaf ve sanatkarlar kredi faizlerinin düşürülmesini, borçlarının ve faizlerin yeniden yapılandırılmasını istemektedir. Bu talep karşılanmalıdır. Ama bu kesimleri harcamaları ile besleyen çalışanların tüketici kredileri ve borçları için onları rahatlatacak düzenlemeler de yapılmalıdır.

7- Ekonomiyi canlandırıcı önlem olarak faiz oranları azaltılmalı, işletme kredisi üretim ve istihdam şartı ile uzun vadeye yayılmış bir biçimde uygulanmalıdır. Bu çerçevede Sanayi ve Ticaret Bakanı Sayın Zafer Çağlayan'ın açıkladığı destek paketi olumludur. Ama bunun yanı sıra şu ana kadar çalışan işçilerin dışında ilave veya ek istihdam yaratan işletmelerin sigorta primlerinin en az bir yıl için kamu tarafından üstlenilmesi halinde işsizlik sorununa karşı önemli bir adım atılmış olacaktır.

8- Elektrik ve doğalgaza yapılan zamlar hem üreticiyi hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Doğalgaz zammı geri alınmalı elektrik ve doğalgaza yeni zam yapılmamalıdır.

Bu krizin panzehiri sosyal devletin yeniden inşasıdır ve bunun ilk adımlarından birini de asgari ücretin vergi dışı bırakılması oluşturmaktadır. Devletin vatandaşına sahip çıkması ve sosyal devlet anlayışının yeni koşullar dikkate alınarak yeniden oluşturulmasıyla birlikte zaten topluma bir güven duygusu yayılacak ve belki de krizin yıkıcı etkisi yaşanmayacaktır.

Maliye Bakanlığı Temsilcileri, genel ekonomik ve sosyal göstergelere ilişkin değerlendirmelerde bulundular.

Bu değerlendirmeler üzerine işçi temsilcileri de şu tespitleri yaptı:

“Sosyal boyutun gözetilmesi gerekir. Öncelikli olarak, asgari ücretin vergi dışı bırakılmalıdır. Krizden çıkmanın aracı olarak asgari ücretin artırılması yoluyla iç talebin artırılmasının kullanılması benimsenmeli, iç talebin artması halinde üretimin de artacağı gerçeği değerlendirilmelidir. Beş yılda (2003/2007) istihdamın sadece 42 bin kişi arttığı, dolayısıyla düşük asgari ücretin istihdamı artırmadığı, sunulan istihdam tablolarında da görülmektedir. Maliye Bakanlığı yazısının incelenmesinden de görüleceği gibi, en düşük brüt devlet memuru aylığı Ocak 2009 itibariyle 1.218,49 TL'ye yükselecek olması da, Komisyonca değerlendirilmesi gereken önemli bir göstergedir.”

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, üçüncü toplantısını 22 Aralık 2008 günü TISK Genel Merkezinde yaptı.

Asgari ücretin tespitinde temel alınması gereken TÜİK'in hesaplamaları Komisyona sunuldu. Gıda içi ve gıda dışı harcamalarının aylık toplamı olarak net 719,771 TL getirildi. İşçi temsilcileri, objektif kriterlere ve bilimsel verilere göre yapılan bu tutarın pazarlık konusu yapılamayacağını açıkladı. TÜİK'in rakamları üzerinde müzakereye hazır olduklarını ifade eden TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul, aksi takdirde müzakerenin içinde olmayacaklarını, çalışanların ekonomik durumunun kötüye gitmesinden sorumlu olmayacaklarını belirtti. Komisyonunda yer alan Hükümet ve işveren temsilcileri, TÜİK'in hesaplamalarının dışında yüzdeleri artışlarla asgari ücretin artırılması yolunu tercih etmesi üzerine TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, 2009 yılında geçerli olacak asgari ücreti belirlemek üzere çalışmalarını yürüten Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun karar toplantısına

işçi kesimi temsilcilerinin katılmayacağını açıkladı. Asgari ücretle ilgili kararın işveren ve hükümetin sorumluluğunda olduğu belirtildi.

Asgari Ücret Tespit Komisyonu Karar Toplantısına katılmama gerekçemizde şu görüşlere yer verildi:

“Asgari ücret, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücretidir. Pazarlık ücreti değildir.

Ancak yaşanan ekonomik kriz gerekçe yapılarak, asgari ücret insanca bir yaşam düzeyi sağlamaktan uzak bir ücret olarak belirlenmek istenmektedir.

TÜRK-İŞ, ekonomik krizin temel nedenini, sosyal devlet politikalarından uzaklaşılmasının bir bedeli olarak görmekte ve çözümün sosyal devlet ilkelerini yeniden ve daha güçlü olarak uygulamaktan geçtiğini savunmaktadır. Sosyal devlet yaklaşımı çağdaş bir hak ve anayasal gerekliliktir.

Sosyal devleti güçlendirecek her adım yaşanan ekonomik kriz için panzehir niteliğinde olacaktır. Dar gelirli kesim içinde yer alan asgari ücretli çalışanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi, alım güçlerinin artırılması bu bakımdan önem kazanmaktadır.

Devletin resmi kurumu olan Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), kendisine verilen görev çerçevesinde, tek bir işçinin eline geçmesi gereken asgari ücreti Aralık 2008 itibariyle 719,77 YTL olarak belirlemiştir.

Yapılan bu hesaplama bilimsel, güvenilir verilere dayanan, gerçekçi ve doğru bir hesaplamadır.

Komisyonunda beklenen, belirlenen bu rakamın temel alınması ve TÜRK-İŞ'in önerileri doğrultusunda aile unsuru, sağlanan refahtan pay ve 2009 yılı enflasyonu gibi kriter-

leri de dikkate alarak asgari ücretin belirlenmesidir.

Ancak TÜRK-İŞ'in haklı önerileri, komisyonun işveren-hükümet kesimi tarafından dikkate alınmamış, bu yöndeki taleplerimize duyarsız kalınmış, bu yöndeki çağrılarımız cevapsız bırakılmıştır.

TÜRK-İŞ, oynanmak istenen oyunun içinde rol almayacaktır. Asgari Ücret Tespit Komisyonunun bugünkü karar toplantısına katılmayacaktır.”

TÜRK-İŞ'in katılmadığı Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 25 Aralık 2008 günü toplandı. Hükümet ve işveren temsilcilerinin oylarıyla 2009 yılı birinci altı ay yüzde 4.3, ikinci altı ay yüzde 4.1 artışla yeni asgari ücretler belirlendi. Buna göre asgari ücret 2009'un ilk 6 ayında brüt 666 TL, net 527 TL, Temmuz ayında ise, brüt 693 YTL, net 546 TL olarak uygulanacak.

Kararın açıklanması üzerine TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri ve Asgari Ücret Tespit Komisyonu İşçi Kesimi Başkanı Nihat Yurdakul, gelişen gelişmeleri şu şekilde özetledi:

“Ücretli istihdam edilenlerin yaklaşık yarısını oluşturan ve uygulanan ekonomik ve sosyal politikalardan en fazla zararı gören milyonlarca asgari ücretlilerin geçim koşullarını -bir nebze olsun- iyileştirme fırsatı ve imkanı maalesef işveren-hükümet kesimince kullanılmamıştır. Artan hayat pahalılığı karşısında yaşama koşulları zaten ağır olan asgari ücretlinin yoksullaşma süreci böylece daha da hızlanacaktır.

Çalışanlar işsiz kalmak ya da düşük ücrete razı olmak ikilemi ile karşı karşıya bırakılmışlardır. Kuşkusuz bu kararı alanlar, asgari ücretliyi “karnın tokluğuna çalışmak” durumunda bıraktıklarının farkındadır.

Şimdi hükümetten beklenen, belirledikleri ve sorumlusu oldukları asgari ücretle ‘insan onuruna yaraşır’ geçimin nasıl sağlanabileceğini açıklamalarıdır.”

Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Bölgesel Toplantısı

18

Kumlu: “Türkiye iş kazalarında dünyanın en önde gelen ülkelerinden biridir.”

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından düzenlenen Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Bölgesel Konferansı'nın beşincisi, 1-3 Kasım 2008 günlerinde İstanbul'da yapıldı. TÜRK-İŞ'in Genel Başkanı Mustafa Kumlu ve eğitim uzmanı Özcan Karabulut tarafından temsil edildiği toplantının açılışında konuşan Genel Başkan Kumlu, özellikle ölümlü iş kazaları ve hazırlanan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu üzerinde durdu.

Kumlu konuşmasında özetle şu görüşlere yer verdi:

“Çevre ve İş Sağlığı ve Güvenliği konusuna gereken önem verilmediğinde, bu alandaki sorunlar kendini çevre kirliliği, hastalıklar, üretim kaybı, iş kazaları, meslek hastalıkları, sakat kalmalar ve ölümler şeklinde göstermektedir. Nitekim, SSK istatistiklerine göre, 2006 yılında

79.027 iş kazası olmuş, kazalar sonucunda 2.267 işçi sakatlanmış, 1.601 işimiz ise hayatını kaybetmiştir.

Diğer yandan, Tuzla tersanelerindeki gemi inşa ve onarım sanayinde tüm işyerleri ve tüm çalışanlar sağlık ve güvenlik kapsamında olmadığı için ölümlü iş kazaları 2008 yılında da artarak devam etmiştir. Tuzla'da ölümlü iş kazalarının artmasının temelinde, ağır ve tehlikeli bir işkolu olan gemi inşa ve onarım yapımındaki iş ritminin ve çalışma saatlerinin artması, tersane mekanlarının daralması ve hızla büyüyen sanayide, bu büyümeye uygun iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmamasıdır. Bu işkolumuzda taşeronluk sistemi, kayıt dışılık ve örgütsüzlük iş kazalarını ürkütücü boyutlara taşımaktadır.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğiyle ilgili ILO sözleşmeleri ile AB standart

ve normlarının, 4857 sayılı İş Kanunu ve çıkarılan yönetmeliklerin kimi maddelerine yansıdığı görülmektedir. Ancak, çağdaş işçi sağlığı ve iş güvenliği standartları ve normlarından söz edilebilmesi için, tüm işyerlerinin ve tüm çalışanların sağlık ve güvenlik kapsamına alınması gerekmektedir.

İşçi sağlığı ve güvenliği kurulunun sadece 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerinde kurulması; sağlık birimi kurma ve işyeri hekimi çalıştırma zorunluluğunun yine 50'den fazla işçi çalıştıran işyerlerini kapsamaması; iş güvenliği ile ilgili mühendis veya teknik elamanların yine 50'den fazla işçi çalıştıran işyerleri için görevlendirilmesi önemli bir eksikliklerdir.

Ülkemizde SSK tarafından tutulan istatistikler, yalnızca 506 sayılı Kanuna tabi olan işçilerle sınırlıdır. SSK'lıların yaklaşık 6 milyon kişi ol-

duğu, buna karşılık toplam istihdamın yaklaşık 22 milyon kişi olduğu düşünülürse, gerçekte iş kazaları ve buna bağlı olarak ölümlerin, meslek hastalıklarının varolan istatistiklerden çok daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan, iş kazalarının yüzde 62.7 sinin işyeri büyüklüğü 50'nin altında işçi çalıştıran işyerlerinde olması dikkat çekicidir. Bu da çalışanların büyük bir bölümünün sağlık-güvenlik haklarından yararlanamadıklarını ortaya koymaktadır. Türkiye iş kazalarında dünyanın en önde gelen ülkelerinden biri iken, meslek hastalıklarında ise sonlarda gelmektedir. SSK verilerine göre meslek hastalığı vaka sayısı çok düşüktür. SSK 2006 yılı istatistiklerine göre 574 meslek hastalığı vakası tespit edilmiştir. Sayının bu kadar düşük olmasının nedeni meslek hastalığı olgularının saptanamamasıdır. Türkiye'de meslek hastalıklarında en büyük sorun, varolan meslek hastalıklarının ortaya çıkarılamaması, istatistiklerin düzenli olarak tutulmaması ve meslek hastalıklarının tedavilerinin yapılmamasıdır.

İş sağlığı ve güvenliğinin tüm topluma mal edilmesi ve sorunların sosyal tarafların katılımıyla çözümlenebilmesi, çalışanların sağlık ve sosyal refahlarının temini için Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve ILO'nun 155 sayılı Sözleşmesi gereği Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi kurulmuştur.

İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısı taslak metni, Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi üyelerinin, sosyal tarafların görüşlerine sunulmuştur. Konfederasyonumuz, iş sağlığı ve güvenliği konularının İş Kanunu kapsamından çıkarılarak ayrı bir kanun olarak düzenlenmesini ve İş Kanununa tabii olarak çalışanlar dışındaki kamu çalışanlarının, işçi ve işyerlerinin de kanun kapsamına dahil edilmesini olumlu karşılamak-

tadır. Konfederasyonumuz, İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun daha fazla geciktirilmeden kabul edilmesini, Kanun'un gerekli tüzük ve yönetmeliklerle desteklenmesini talep etmektedir.

İş Sağlığı ve Güvenliği konusuna büyük önem veren, eğitim seminerleriyle, yayınlarıyla, bu alandaki çalışmalarını sürdüren TÜRK-İŞ, toplumun tüm kesimlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği bilinci ve kültürünün yaratılması için tarafların çabalarını yoğunlaştırmaları gerektiğine inanmaktadır.

İşçi sağlığı iş güvenliği konusunu çevre konusuyla birlikte ele alan TÜRK-İŞ, başta riskli işkolları, ara kademe teknik elemanları eğitimi, karma eğitimler, işkolu ve işyeri eğitim çalışmaları olmak üzere, bu alandaki çalışmalarını çeşitlendirerek ve yaygınlaştırarak sürdürmektedir. Bu eğitimler, panel, sempozyum gibi faaliyetlerle, afiş, broşür, kitap gibi yayınlarla desteklenmektedir. Ayrıca, genç işçilere yönelik eğitimlerin yanı sıra, son 10 yıldır çocuk işçiliği konusu da eğitim çalışmalarına dahil edilmiştir.

Ancak, tek başına TÜRK-İŞ'in bu faaliyetlerinin yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Başta devlet olmak üzere, işçi- işveren, üniversiteler, mesleki birlikler gibi kurum ve kuruluşlar, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin tarafları durumundadır.

Çalışanların sağlığının korunmasında, üretimin sürdürülmesinde ve çalışma barışının korunmasında taraflara sorumluluklar düşmektedir.

Ülkemizde çalışanların tamamının iş sağlığı ve güvenliğinin koruyucu şemsiyesi altına alınması, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının, dolayısıyla ölümlerin ve yaralanmaların en aza çekilmesi için acilen şu önlemlerin alınması gerekmektedir:

- Ulusal mevzuat tarım, inşaat, maden, denizcilik vb. tüm sektörleri ve çalışanları içine alarak ILO sözleşmeleri, uluslararası standart, norm ve ilkeler yönünde düzenlenmelidir.
- Örneklerine İsveç ve Finlandiya gibi gelişkin ülkelerde rastlanılan, ayrı bir İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Kanunu çıkarılmalıdır.
- Küçük ve orta boy işletmelerin iş sağlığı ve güvenliği alanındaki sorunlarının çözümlenebilmesi için işyeri ortak sağlık birimlerinin kurulması zorunlu hale getirilmelidir.
- TÜRK-İŞ'e göre, Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi, ülke düzeyinde iş sağlığı ve güvenliği veri tabanını tüm boyutlarıyla ortaya çıkarmalıdır.
- İşyerlerinde oluşturulan İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları demokratik yapılar olarak düzenlenmeli, kurulların yaptırım gücü olmalıdır.
- İş güvencesi ile iş güvenliğinin birbirini tamamladığından hareketle, tüm çalışanlar için insana yakışır norm ve standartta sosyal güvenlik politikaları uygulanmalıdır.
- İşyeri denetimleri etkin olmalıdır.
- Toplumda iş sağlığı ve güvenliği duyarlılığı ve bilinci oluşturmak için çeşitli etkinlikler yapılmalı, eğitim, bu alanı da içine alacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.

Tüm bunların yanı sıra, işverenler iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili alacakları tedbirleri ek bir masraf, ek bir maliyet olarak görmemeli, tam tersine iş kazaları ve meslek hastalıklarını, dolayısıyla maliyeti azaltan, verimliliği ve üretim artışını sağlayan tedbirler olarak düşünmelidir."

Yurdakul: “Dünyada her yıl 2 milyon işçi iş kazalarından veya meslek hastalıklarından hayatını kaybediyor.”

İşçi sağlığı iş güvenliği toplantıları devam ediyor. İzmir, Antalya ve Erzurum’da yapılan seminerlere Genel Eğitim Sekreteri Yurdakul katıldı.

2008 yılı kapsamında gerçekleştirilen İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği eğitim seminerlerine üç ilde yapılan toplantılarla devam edildi. Daha önce İstanbul, Çerkezköy, Samsun, Kayseri, Ordu, Gaziantep ve Diyarbakır’da işçi sağlığı ve iş güvenliği seminerleri yapılmıştı.

Yeni dönem seminerlerinin ilki 23-24 Ekim 2008 günlerinde Antalya’da yapıldı. Buradaki eğitimlere çok sayıda TÜRK-İŞ üyesi katıldı. TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul burada bir konuşma yaparak işçi sağlığı ve iş güvenliğinin önemine değindi.

Yurdakul, “İş Sağlığı ve Güvenliği konusu çalışma hayatının en temel konularından biridir. İş Sağlığı ve Güvenliği günümüzde bir bilim dalı olarak kabul görmekte, diğer bilim dallarında olduğu gibi, üretim sürecindeki, toplum hayatındaki değişikliklere bağlı olarak sürekli olarak gelişim göstermektedir. Üretim süreçlerini, üretim yöntemlerini, verimliliği, ergonomiyi, çalışanların sağlığını yakından ilgilendiren iş sağlığı ve güvenliği konusu, günümüzde çevre konusuyla birlikte ele alınmaktadır. Çağdaş toplumlar insana ve çalışana değer vererek,

çalışma hayatını çalışma çevresiyle birlikte daha insancıl hale getirerek, yaşam kalitesini yükselterek, verimliliği artırarak hedeflerine ulaşmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü, Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşların sözleşmeleri, tavsiye kararları ve metinleri bu yaklaşım çerçevesinde hazırlanmakta, çalışmalar bu yönde sürdürülmektedir.

Çevre ve İş Sağlığı ve Güvenliği konusuna gereken önem verilmediğinde, bu alandaki sorunlar kendini

çevre kirliliği, hastalıklar, üretim kaybı, iş kazaları, meslek hastalıkları, sakat kalmalar ve ölümler şeklinde göstermektedir” dedi.

Antalya toplantısının ardından İzmir’e geçildi. 27-28 Ekim günlerinde İzmir’de yapılan toplantının açış konuşmasını TÜRK-İŞ Bölge Temsilcisi Mustafa Kundakçı yaptı. Kundakçı konuşmasında, bölgede yaşanan sorunları dile getirdi. Daha sonra TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul konuşmasını yaptı. Yurdakul konuşmasında şu görüşleri dile getirdi:

“ILO verilerine göre, dünyada her yıl 2 milyon işçi iş kazalarından veya meslek hastalıklarından hayatını kaybetmektedir. Dünyada her yıl 160 milyon işçi işle ilgili meslek hastalıklarına yakalanmaktadır.

Dünyada her yıl 22 bin çocuk işçi iş kazalarında hayatını kaybetmektedir. Dünya gayri safi hâsılasının yüzde 4’ü yaralanma, kazalar ve hastalıklar nedeniyle kaybolmaktadır. ILO’nun 2002 yılında hazırladığı “Güvenlik Kültürü Raporu”na göre, meslek hastalıklarının tümü, iş kazalarının yüzde 98’i önlenebilir kazalardır. Bu kazaların ancak yüzde

İzmir’de yapılan seminere çok sayıda katılımcı oldu.

2’si önlemlere rağmen engellenememektedir.

Ülkemizde Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre ülkemizde, 2006 yılında 79 bin 27 iş kazası yaşanırken geçen yıl bu rakam 80 bin 602’ye ulaşmış, meslek hastalığı vakalarında da artış yaşanmıştır.

2006 yılında 574 olan meslek hastalığı sayısı, geçen yıl bin 208’i

buldu. Meslek hastalıklarındaki artış da yüzde 110 oldu. Bu artış nedeniyle 2007, 1998’deki bin 400 vakadan sonra son 10 yılda en çok meslek hastalığı bulgusuna rastlanan yıl oldu.

2006 yılında iş kazası sonucu bin 592, meslek hastalığı sonucu 9 kişi, geçen yıl ise iş kazası nedeniyle bin 43, meslek hastalığı nedeniyle 1 olmak üzere toplam bin 44 kişi hayatını kaybetti.

Öte yandan, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu kaybedilen iş günü sayısı 2006’da 1 milyon 905 bin 235 iken, geçen yıl 1 milyon 942 bin 573’e çıktı.

İş kazalarının sektörlere göre dağılımına bakıldığında ilk sırada yüzde 14’le metalden eşya imalatı geliyor. Bunu, yüzde 9,4 ile inşaat, yüzde 7,8 ile kömür madenciliği, yüzde 7 ile dokuma sanayi ile nakil araçları imali, yüzde 6,8 ile makine imal ve tamirâtı, yüzde 6,3 ile taş, toprak, kil, kum imali ve yüzde 5,6 ile nakliyat sektörleri izliyor.

Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre 1998-2007 yıllarını kap-

Antalya’daki seminere sendikalarımızın şubelerinden katılım yüksekti.

sayan son 10 yıllık istatistiklerine göre, Türkiye’de 783 bin 448 iş kazası yaşandı, 3 bin 633 meslek hastalığı vakasına rastlandı. İş kazası ve meslek hastalıkları sonucu 8 bin 507 kişi yaşamını yitirdi, 19 milyon 45 bin 638 iş günü kaybedildi.”

2008 yılının son toplantısının adresi bu kez Erzurum oldu. Yaklaşık 150 kişinin katıldığı seminerin açılışını TÜRK-İŞ 9. Bölge Temsilcisi Orhan Gözgeç yaptı. Ardından TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul katılımcılara hitaben bir konuşma yaptı.

Yurdakul; “Ülkemiz çalışanlarının tamamının iş sağlığı ve güvenliğinin koruyucu şemsiyesi altına alınması, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının, dolayısıyla ölümlerin ve yaralanmaların en aza çekilmesi için acilen yapılması gerekenler şunlardır.

- İş güvencesi, iş güvenliği ile örgütlenmenin birbirini tamamladığından hareketle, örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- İş Sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemeler bütün çalışanları kapsayacak şekilde genişletilmelidir.
- İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemeler işçi sayısı gözettilemeksizin bütün işyerlerine yaygınlaştırılmalıdır.
- Başta iş denetimi olmak üzere, iş sağlığı ve güvenliği hizmet birimleri etkin hale getirilmelidir.
- İş kazalarının sıklıkla rastlandığı küçük ve orta boy işletmelerde işyeri ortak sağlık birimlerinin kurulması zorunlu hale getirilmelidir.
- İşyerlerinde oluşturulan İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulları demokratik yapılar olarak dü-

Erzurum seminerine ilgi büyük oldu.

zenlenmeli, kurulların yaptırım gücü olmalıdır.

- İş güvencesi ile iş güvenliğinin birbirini tamamladığından hareketle, tüm çalışanlar için insana yakışır norm ve standartta sosyal güvenlik politikaları uygulanmalıdır.
- Ülkemizde kamu eliyle yürütülen iş sağlığı ve güvenliği teknik destek hizmetlerine sağlanan kaynaklar artırılmalıdır.
- Türkiye’deki iş sağlığı ve güvenliği tablosunu ortaya koyacak bir envanter (veri tabanı) çıkarılmalıdır.
- Ülkemizdeki meslek hastalıkları tanı sistemleri geliştirilmelidir.
- İş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili istatistikler düzenli ve gerçekçi biçimde tutulmalıdır.
- Uluslararası Çalışma Örgütü’nün, tarımda iş güvenliğine ve iş sağlığına ilişkin 184 sayılı Sözleşmesi ile 192 sayılı Tavsiye Kararı Türkiye tarafından onaylanmalıdır.

Aynı şekilde, inşaatla ilgili 167 sayılı İnşaat İşlerinde Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi ve 175 sayılı Tavsiye Kararı ile ILO’nun 176 sayılı Madenlerde Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi ve 183 sayılı Tavsiye kararın onaylanmalı ve ulusal mevzuata yansıtılması yönündeki çalışmalar en kısa zamanda başlatılmalıdır.

AB normlarına uygun bir İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu bir an önce çıkarılmalı ve etkin biçimde uygulanmalıdır” diye konuştu.

İş sağlığı ve iş güvenliği seminerlerine 2009 yılı içinde de devam edilecek.

İş sağlığı ve güvenliği toplantılarında şu konular işlendi:

İsmail Hakkı Kurt, Sendikal Hareketin Güncel Sorunları ve Çözüm Önerileri, Mehmet Ali Candan ve Erhan Kaplan, İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatında İşverenlerin Yükümlülükleri, ISIG Kurullarında İşçi Temsilcisinin Görevleri, Dr. Vahide Bilir, Türkiye’de İş Kazaları, Mesleki Hastalıklardan Korunma.

İnsan Onuruna Yakışır İş

- TÜRK-İŞ'in üniversitelerle işbirliği halinde düzenlediği toplantılara çok sayıda akademisyen, sendikacı ve işçi katıldı. Toplantılar 2009 yılında da devam edecek.

TÜRK-İŞ'in bazı illerimizde üniversitelerle işbirliği halinde düzenlediği "İnsan Onuruna Yakışır İş" konulu toplantılar devam ediyor. Ankara'da Gazi Üniversitesi'nde yapılan toplantının ardından, ikinci toplantı 2 Aralık 2008 günü Bursa'da Uludağ Üniversitesi ÇEEİ Bölümü ile birlikte gerçekleştirildi.

TÜRK-İŞ 8. Bölge Temsilcisi Mehmet Kanca'nın sunuşunun ardından Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mete Cengiz, TÜRK-İŞ'i temsilen Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, ILO Türkiye Temsilcisi Gülay Aslan-tepe birer konuşma yaptılar.

Bursa'daki panele Prof. Dr. Yusuf Alper, Doç. Dr. Özlem Işığışık ve Yard. Doç. Dr. Pir Ali Kaya konuşmacı olarak katıldılar.

Yaşanan ekonomik krizin yarattığı çalışma koşullarında insan onuruna yaraşır iş kavramının daha da önem kazandığını anlatan Atalay, "Bu toplantıyı, çalışma hayatı açısından son derece önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemde yapıyoruz. Toplantının özellikle Bursa'da yapılıyor olması da ayrıca önem arz

ediyor. Bildiğiniz gibi, dünyada, finansal alanda başlayan ve giderek tüm sektörleri etkileyen ekonomik kriz ne yazık ki ülkemizde de etkisini sert bir biçimde göstermeye başlamıştır. Konfederasyonumuza bağlı sendikalarımızın örgütlü olduğu bazı işkollarında işten çıkarmalar, ücretsiz izin uygulamaları ve düşük ücrete razı etme gibi girişimler artmaktadır. Bu durum özellikle de Bursa'da yaygınlaşmaktadır.

Ne yazık ki, geçmişte yaşanan krizlerde olduğu gibi, bu krizin bedeli de çalışanlara ödetilmek istenmektedir. Tüm dünyada güçlü bir krizin yaşandığı doğrudur. Ülkemizde de etkisi artmaktadır. Ancak her dönemde olduğu gibi, bu dönemde de ortaya çıkan kriz fırsatçıları, yine çeşitli bahanelerle işçileri sokağa atmaktan çekinmemektedirler. Oysa bu dönemde işsizleştirme sistem açısından bir intihardır.

Krizden çıkışın yolunu işçileri işten çıkartmakta bulan işverenler büyük hata yapmaktadır. Dönem işsizleştirme değil, istihdamı genişletme ve üretimi artırma dönemidir.

Ergün Atalay TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri

Ancak sermaye çevrelerinin amacı istihdam yaratmak değil, mevcut istihdamı daraltarak işçilik üzerinden maliyetleri azaltmak ve karlarına katkıdır.

Türkiye bu oyunları son 50 yıldır yaşamaktadır. Her kriz döneminde ortalığı yıkanlar, bağırıp çağıranlar, krizlerden güçlenerek ve büyüyerek çıkmışlardır. Çünkü bir yandan bedel çalışanlara ödetilmiştir, diğer yandan siyaseti istedikleri gibi şekillendirme imkanını bulmuşlardır. Ancak bu durum böyle devam etmemelidir. Yaşananlardan tüm kesimler ve ülkemiz olumsuz etkilenmektedir. Krizler, bazı kesimlerin fırsatçılığı ve çığırtkanlığıyla değil, birlikte çözümler üreterek ve külfeti hep birlikte göğüsleyerek aşılr” dedi.

Dr. Naci ÖNSAL TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı

temsilcileri, işçiler, akademisyenler ve yerel basın izledi.

Bursa’nın ardından üçüncü toplantı 26 Aralık 2008 günü İzmir’de yapıldı. Dokuz Eylül Üniversitesi’nin işbirliği ile yapılan toplantıyı açılış konuşmalarını Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Tüzün, TÜRK-İŞ Genel Sekreter

Yardımcısı Dr. Naci Önsal ve İİBF Dekanı Prof. Dr. Şenay Üçdoğruk yaptılar.

Önsal konuşmasında, “İnsan onuruna yakışır iş ile ilgili toplantılara ilk olarak 7 Ekim 2008 günü Ankara’da başladık, bildiğiniz gibi tüm dünyada 7 Ekim günü insan onuruna yakışır iş günü olarak kutlanıldı. Sonra Bursa, bugünde İzmir-deyiz ve devam edeceğiz” dedi.

TÜRK-İŞ’in bir gün önce asgari ücret komisyonundan çekilme nedenini ve TÜRK-İŞ’in nasıl bir asgari ücret istediğini anlatan Önsal, yaşanan ekonomik krizde değinerek, “İşletmelerin sosyal sorumluluklarının bu kriz ortamında test edileceğini, işletmelerin kâr etmeden de bir süre yaşamlarını sürdürebileceklerini ama bunun işçiler için mümkün olmadığını” söyledi.

Açılış konuşmalarının ardından yapılan paneli Prof. Dr. Fevzi Demir yönetti. Panelde konuşmacı olarak Prof. Dr. Hüsnü Erkan “Globalleşme ve İnsan Onuruna Yakışır İş”, Prof. Dr. Ali Nazım Sözer ise “Sosyal Devlet ve İnsan Onuruna Yakışır İş” konulu tebliğler sundular.

Açılış konuşmalarının ardından bir panel gerçekleştirildi. Paneli Prof. Dr. Yusuf Alper yönetti. Doç. Dr. Özlem Işığçık ve Yard. Doç. Dr. Pir Ali Kaya birer tebliğ sundular.

Toplantıyı Bursa bölgesinde faaliyet gösteren sendikalarımızın şube başkan ve yöneticileri, işyeri sendika

İzmir’deki panelde konuşmacı olarak Prof. Dr. Fevzi Demir, Prof. Dr. Hüsnü Erkan ve Prof. Dr. Ali Nazım Sözer yer aldı.

1. Çalışma İlişkileri Kongresi

25

Atalay: “Demokrasi yoksa, işçi hakları da, sendikal haklar da olmaz, kölelik düzeni olur.”

Sakarya Üniversitesi'nin TÜRK-İŞ ile işbirliği halinde düzenlediği Çalışma İlişkileri Kongresi'nin ilki 6-8 Kasım 2008 günlerinde Kocaeli Kartepe'de yapıldı. Kongreye Genel Mali Sekreter Ergün Atalay katılarak bir konuşma yaptı.

Başta Sakarya Üniversitesi olmak üzere, çeşitli üniversitelerden akademisyenlerin bildiriler sunduğu kongreye, sendikalarımızın şube başkanları, uzmanlar, yerel bürokratlar ve öğrenciler katıldı.

Kongrenin açış konuşmasını yapan Genel Mali Sekreter Ergün Atalay, çalışma hayatının dinamizminin, her gün yeni sorunlar ürettiğini, sendikaların sorunlarının dağ gibi

büyüdüğünü söyleyerek başladığı konuşmasında, özetle şu görüşlere yer verdi:

“Dünyada ve Türkiye’de hızlı bir değişim ve dönüşüm yaşanıyor. Ekonomik ve sosyal alanda meydana gelen çarpıcı gelişmeleri artık eski kavramlarla, eski yaklaşımlarla açıklamak, değerlendirmeye çalışmak giderek güçleşiyor. Değişen dünya insanlık için yeni nimetleri beraberinde getirirken çok ciddi yeni sorunları da beraberinde getiriyor. Bu yeni oluşumlar, endüstri ilişkileri sistemi üzerinde de önemli etkiler yaratıyor. Bu durum, işçi ve işveren sendikalarına yeni perspektifler, yeni bakış açıları getiriyor.

Bu yeni bakış açısı, artık günümüz sendikacılığı için çok önemli bir

ihtiyaç haline geldi. Nedir bu bakış açısı? Bugün tüm kesimler açısından öncelikli ve temel hedef, çoğulcu, özgürlükçü ve katılımcı parlamenter demokrasinin işleyişinin önündeki engellerin kaldırılması olmalıdır. Çünkü başta çalışanlar olmak üzere, iktisaden zayıf kesimlerin hak ve çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi ancak demokratik rejim içinde mümkündür. Demokrasi yoksa, işçi hakları da, sendikal haklar da olmaz. Olsa olsa kölelik düzeninde çalışma olur.

Üçüncü bin yıla damgasını vuracak değişim rüzgarı, demokrasi ve yanı sıra sosyal adalete dayalı toplumsal barıştır. Biz işçi kesimi olarak Türkiye’nin yalnızca tüketen değil, üreten ve tüm dünyaya kendi

ürettiklerini satan bir ülke olmasını istiyoruz. Ancak bunun yanında, üreten işçilerin, “insan onuruna yaraşır bir hayat” sürdürmesini de talep ediyoruz. Demokratik toplumun gelişmesi ile birlikte sendikal hak ve özgürlüklerin de gelişmesini ve tüm çalışanların bundan özgürce yararlanmalarını istiyoruz.

Bunun olabilmesi için, öncelikle sendikalara ve sendikal örgütlenmeye ihtiyaç vardır. Sendikalar toplumda gerekli ve vazgeçilmez örgütler olmak durumundadır. Bunun sağlanması için çalışanların serbestçe örgütlenmesi gerekir. Çünkü örgütlenme düzeyinin düşük olması, işçi ve işveren kesimlerinin temsil gücünü zayıflatırken siyasetçilerin etkinliğini artırmaktadır. Bu durum karşılıklı güveni ve işbirliği imkanlarını sarsan bir sonuç yaratmaktadır.

Ergün Atalay TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri

Bakınız; 1980 yılında ülkemizin nüfusu yaklaşık 44 milyondur. Sendikal örgütlülük 2.5 milyondur. Bugün ülke nüfusumuz 70 milyon. Sendikal örgütlülük 800 bin. Bu tablo kabul edilemez.

Sendikal örgütlenme açısından son yılların gerçekleştirmelerine bakıldığında, Türkiye'nin demokrasi sınavını geçtiği ne yazık ki söylenemez. Toplumsal değişimin rotasını demokratik toplum olarak belirten

ve bu amaca yönelik hareket eden tüm kesimlerin toplumsal değişmeyi yaratan temel dinamikler arasında sendikaları ve sendikal örgütlenmeyi görmeleri gereğini özellikle belirtmek istiyorum.”

Toplantıya çeşitli sendikalarımızın temsilcileri de katıldı.

Türk Basını İçin Bir Milat!

27

İstanbul'da işyeri önünde yapılan basın açıklamasına TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Türkel ve DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi de katıldı.

ATV ve Sabah Gazetesi'nde Grev Kararı Asıldı

TÜRK-İŞ'e bağlı Türkiye Gazeteciler Sendikası ile ATV ve Sabah Gazetelerinin sahibi olan Turkuaz Grubu arasında devam eden toplu iş sözleşmeleri görüşmelerinin anlaşmazlıkla sonuçlanması üzerine, bu işyerlerine grev kararları asıldı.

ATV ve Sabah Gazetesi'nin İstanbul'da bulunan merkezi önünde 17 Aralık 2008 günü toplanan TGS üyelerine TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Türkel, DİSK Genel Başkanı Süleyman Çelebi, TÜRK-İŞ 1. Bölge Temsilcisi Faruk Büyükk-

cak, Hava-İş Genel Başkanı Atıl Ayçin, Petrol-İş Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, Deri-İş Genel Başkanı Musa Servi, İstanbul Şubeler Platformu ve KESK Şubeler Platformu da destek verdi.

TGS Genel Başkanı Ercan İpekçi, grev kararını asmadan önce yaptığı konuşmada "Basın emekçilerinin de bir parçası olduğu Türkiye işçi sınıfı, kalemini, fikrini, emeğini ve alın terini saygıyla selamlıyorum. Değerli basın emekçileri, sizlere sesleniyorum; politik baskılara, basın özgürlüğü ihlallerine, kamuoyunun

yanlış yönlendirilmesine karşısınız, halktan bilgi ve haber saklanmasını içimize sindiremiyorsanız, dezenformasyon ve manipülasyona karşı ayağa kalkın. Gazetecilere yönelik gözaltı, tutuklama ve mahkumiyetler, saldırılar, yaralamalar ve cinayetlere karşı ayağa kalkın. Çalışanların yaşam standartlarının düşürülmesine karşı, kötü çalışma koşullarına karşı, sendikal mücadele için ayağa kalkın. Patronların tehdit ve baskıları karşısında iş güvencesinden yoksun olmamak için işten çıkarmalara karşı direnebilmek için,

sendikal haklarınıza sahip çıkmak için ayağa kalkın” dedi.

TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Türkel ise “Biz basın emekçilerinin, işçi sınıfının örgütlenme mücadelesinde öncülük etmesinin zamanının geldiğine inanıyoruz. Artık ayağa kalkın. Bir gün kameralarınızı kapatın. Bir gün kalemlerinizi yere bırakın. O zaman bilin ki o gün gazeteler sayfalarının siyah çıkarmak zorunda kalacak. Çünkü basın çalışanı olmadan basın olmayacak” diye konuştu.

Ankara’da 19 Aralık 2008 günü grev kararı asılması sırasında yapılan basın açıklamasına TÜRK-İŞ

Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, TGS Genel Başkanı Ercan İpekçi, Türkiye Haber-İş Genel Başkanı Ali Akcan, Eğitim Sen Genel Başkanı Zübeyde Kılıç, TÜRK-İŞ ve KESK’e bağlı sendikaların şube yöneticileri, G9 Gazeteci Örgütleri Platformu Dönem Sözcüsü Doğan Tılıç ile gazeteciler katıldı.

Bir konuşma yapan TGS Ankara Şubesi Başkanı Turgut Dedeoğlu, Turkuvaz Grubu’nda grev aşamasına gelen örgütlenmelerinin zorlu sürecini anlatarak, “İnsanlar ekmek ve sendika arasında tercihe zorlandı” dedi.

Basın açıklamasında konuşan TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün

Atalay da Türkiye’de sendikalaşma oranının düşüklüğüne dikkati çeken ve özellikle gazete ile televizyonlarda sendikal örgütlenme olmadan demokratikleşmenin sağlanamayacağını vurguladı ve “Demokrasiden, insan haklarından, mazlumların haklarını korumaktan söz eden köşe yazarları, arkadaşlarımız, dostlarımız, sendikalar söz konusu olduğunda bir tek olumlu satır yazmıyorlar. Kötülemeye gelince herkesi aynı kefeye koyup yazıyorlar. Bu gemi bu hızla gitmez. Sendikalaşmanın önündeki engelleri mutlaka kaldırmak zorundayız. Bu öncelikli meselemiz olmak zorunda” diye konuştu.

Yılın Verimli İşçi ve İşverenleri Belli Oldu

Atalay: “Bu sendikalaşma oranlarıyla verimden, huzurdan ve demokrasiden söz edilemez.”

Milli Prodüktivite Merkezi tarafından her yıl verilen “Yılın Verimli İşçi, İşveren, İşadamı ve İşkadını” ödülleri sahiplerini buldu. 24 Aralık 2008 günü Ankara Sanayi Odası’nda yapılan ödül törenine Sanayi ve Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan, MPM Yönetim Kurulu Başkanı ve TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkhoğlu katıldı.

Milli Prodüktivite Merkezi Yönetim Kurulu Başkanı Ergün Atalay törende yaptığı konuşmada, verdikleri ödüllerin maddi değerinin değil ancak, manevi değerlerinin çok önemli olduğunu belirtti. MPM’nin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’na bağlı bir kurum olduğuna işaret eden Atalay, kurumun kanununun bir an evvel çıkarılması için Bakan Çağlayan’dan destek istedi. MPM’nin önemli hizmetler ürettiğini ancak, bu hizmetlerin kamuoyu tarafından fazla bilinmediğini anlatan Atalay, merkezin isminin de “verimlilik merkezi” olarak değiştirilmesi gerektiğini kaydetti.

Kendisinin TÜRK-İŞ’in de Genel Mali Sekreteri olduğunu anımsatan Atalay, kriz ortamında yaşadıkları sıkıntılarla ilgili bilgi verdi. Sendikaların son 6 ayda kamuoyunda

olumsuzluklarla gündeme geldiklerini ifade eden Atalay, “Bir ülkede basının yüzde 3’ünde, işyerlerinin yüzde 11’inde sendika varsa o ülkede verimden, huzurdan ve demokrasiden bahsetmek doğru bir yaklaşım olmaz. Krizi bahane edip işçiyi kapısının önüne koyanlara yaptığı hareketin yanlış olduğunu söylemeliyiz. Bu sıkıntıları işçi, işveren ve hükümet hep beraber aşmalıyız” dedi.

Atalay, “Verimlilik son 2 ayda o kadar düştü ki işçilerimiz eve gittiği zaman ‘yarın sabah işbaşı yapabilir miyim, yapamaz mıyım’ diye düşünüyor. Ailesi, çocuğu çocuğu bu sıkıntıları yaşıyorlar. İşçilerin bu sıkıntılardan bir an önce kurtulması için hükümetimiz ve biz de sendikalar olarak üzerimize düşeni yapmak durumundayız. Bu ülkede işverenler de ülkeyi idare edenler de A partisi de B partisi de sendikalaşmadan ürüyor. AB’ye girme aşamasında onun talepleri doğrultusunda çalışmalar yapılıyor ama sendikalaşma açısından maalesef bir arpa boyu kadar yol alamadık” diye konuştu.

Sanayi ve Ticaret Bakanı Çağlayan, Yılın İş Adamı Umut Oran ile Yılın İş Kadını Bahar Korçan, Yılın İşçisi Mustafa Raylaz ile İşvereni Al-

bay Mazhar Küçüksakarya’ya ödülleri verdi. Yılın İş Adamı seçilen Zeki Poyraz’ın ödülü TOBB Başkanı Hisarcıkhoğlu tarafından verildi. Yılın İşçisi Halil Öztürk ve İsa Özkan’a ödülleri MPM Yönetim Kurulu Üyesi Bekir Şinasi Özdemir verirken, Yılın İşçisi Halit Turgut Ükis ile İşvereni Barış Akkaya’ya ödülleri MPM Yönetim Kurulu Üyesi Ramazan Yıldırım tarafından verildi. Yılın İşçisi Mesut Yıldız ile İşvereni Albay Mehmet Mısırlıoğlu ise ödülünü Çanakkale Milletvekili Mustafa Kemal Cengiz’den aldı. Yılın İşçileri Samet Gül ile Münire Çağatay ile İşvereni Onur İncehasan’a ise ödülleri MPM Yönetim Kurulu Başkan Vekili Prof. Dr. Mehmet Eroğlu verdi. MPM Yönetim Kurulu Üyesi Mustafa Deryal, Yılın İşçisi Alper Koç ile İşvereni Agah Ayhan’a ödülünü verirken, MPM Yönetim Kurulu Üyesi Bedirhan Çelik ise, Yılın İşadamı Juergen Ziegler’e ödülünü verdi. Yılın İş Adamı Davut Doğan ödülünü ASO Başkanı Nurettin Özdebir’den alırken, TZOB Başkan Vekili Nuri Sorman ise Yılın İş Kadını Tülin Erdemşik’a ödülünü verdi. Ödüllerin takdiminin ardından tören sona erdi.

Dünya Sendika Tarihi Böyle Grev Görmedi

22 yıllık konfeksiyonculuk hayatında ilk kez 'sendikaya' heveslenince tazminatsız olarak Desa'daki işinden çıkarılan Emine Aslan, dört aydır her sabah işe gider gibi fabrikanın önüne gidip eylemine başlıyor. Sandalyesine oturup hakkını arayan Emine Aslan'ın eylemi, Avrupa'dan bile duyuldu

30

"İşçileri evimize davet ettim. Ne gibi haklarımız var, gelin öğrenin dedim. Mesai uzar gider, milletin çocuğu, kendisi hasta olur yok, gidemezler. Ağlayıp sızlanmayın, dedim. Evde toplandık. Sonra duyuldu bu. Duyulunca sen misin öyle yapan!"

Konfeksiyon işçisi Emine Aslan, bir kere 'öyle' yapınca sekiz yıl çalıştığı Sefaköy'deki Desa Fabrikası'ndan 2 Temmuz'da tazminatsız işten atıldı. O gün bugündür fabrika önünde bir başına eylemde.

44 yaşındaki Aslan, işbaşı yapmış gibi, her gün saat 08.30'da fabrika önüne gelip, 'Sendika anayasal haktır' yazılı önlüğünü giyiyor. Konfeksiyona 22 yılını vermiş fakat ömründe ilk kez, o da ancak altı ay önce sendikalı olmuş bir kadın işçiye göre, astar dikermiş rahatlığıyla, eylemine koyuluyor: Plastik masası ve taburelerini yerleştiriyor, yaslandığı ağaca 'Sendika anayasal haktır, işten atmak suçtur' yazılı dövizini asıyor. Sonra da termosu doldurduğu çayını güne karşı yudumluyor.

Bugün, Aslan'ın eylemdeki 139., Desa'nın Düzce Organize Sanayi Bölgesi'nde fabrikasında, kendisi gibi işten atılan 41 arkadaşının 196. günü.

Fabrikaya Sendika Girince

Bu öykü yaklaşık 10 ay önce TÜRK-İŞ'e bağlı Deri-İş Sendikası'nın Düzce ve Sefaköy'de iki fabrikası, Çorlu'da bir tabakhane bulunan, sektöründe 36. yılını deviren Desa'da örgütlenmesiyle başladı. Deri-İş Başkanı Musa Servi'nin iddiasına göre, örgütlenmeyi haber alan şirket yönetimi, sendikalı 41 işçiyi 28 Nisan'da kapı önüne koydu. İddiaya göre, işten atılmayı da baskılar izledi: Fabrika önünde bekleyen işçiler iki kez gözaltına alındı. Yargı kararıyla Organize Sanayi Bölgesi'ne sokulmadılar. Cep telefonlarına tehdit mesajları yağdırıldı. DSP İzmir Milletvekili Harun Öztürk, yazılı soru önergesi verip konuyu TBMM'ye taşıdı.

İşte o günlerde, bir yandan da Desa'nın, ağırlıklı deri mont ve çanta üreten, 500'ü aşkın işçinin çalıştığı Sefaköy'deki fabrikasında örgütlenme vardı. İşçiler, atılma korkusu yüzünden, sendikalaşmayı 'gizli bir din' gibi saklı tutuyordu. Toplantılar, Emine Aslan'ın İnönü Mahallesi'ndeki evinde yapılıyor, üyelikler kaydediliyordu. Fakat yönetim, toplantıya katılan bir işçinin 'iletmesi' sonucu bu toplantılardan haberdar oldu. Aslan, iddiasına göre, 2 Temmuz'da 'sudan bahanelerle

İnsan Kaynakları Müdürü Hamdi Paramyok'un karşısına çıkarıldı:

"Hamdi bey, 'Abla seninle çalışamayacağız' dedi. Sekiz senem ne olacak? Haziran maaşı, 144 saat fazla mesaim, iki senelik iznim... Hamdi Bey dedi ki, 'Desa'nın, tazminat verdiği görülmüş mü?'"

Emine Aslan, o günden beri fabrika önünü mesken tutmuş. Şoför eşi Ramazan, 15 yaşındaki oğlu Yasin, 11 yaşındaki kızı Hatice de onu yalnız bırakmıyor. Bazen mahalleli de desteğe geliyor.

Aslan pişman mı? Tam aksine, sendikasıyla tanışmasından önceki dönemi, "Biz kafeste kuş gibiydik" diye anlatıyor. Özgüven kazanmış. Ya, içerdeki arkadaşlar? Aslan, eyleme geçtikten sonra, sırf onunla karşılaşmalar diye cuma namazlarına bile otobüsle taşındıklarını söylüyor. Ömrünün ilk grevinde, ömrünün ilk gözaltısını da görmüş. Bu yetmemiş kaldırım işgalinden para cezası kesilmiş. İddiasına göre kızı kaçırılmaya çalışılmış, eylem yerine çöp yığını dökülmüş, demir kazıklar çakılmış, tehdit edilmiş.

Eylemi sürdürmenin sıkıntılı olacağını biliyor. Fakat, "Biz içerdeyken de sıkıntılıydık" diyor. Ney-

di o sıkıntılar? Bir solukta anlatıyor: “Mesela bugün 08.30’da işbaşı alıyoruz. Bugün çalışıyoruz, o gece çalışıyoruz, yarın da çalışıyoruz. Akşam yediye, olmadı 10’a kadar. Gündüzleri yüklemeyi yetiştireceğiz diye yemek vermiyorlar, akşama kalıyor. Akşam mal gidecek, çaya çıkarmıyorlar. Biz solventle, baliyle çalışıyoruz. Ne zaman ISO’dan kontrole gelecekler, göstermelik iş malzemesi veriyorlar. Onlar gidince topluyorlar. Sabah altıda sana bir masa mola. O molada hem yemek hem lavabo hem de uyku ihtiyacın... Uyku de-

mek çalıştığın masanın altında bir karton bulabilirsen sende alası yok. Ustaların izin zamanı bağırıp çağırmaları... Misafir gelince lavabolara sabun, ecza dolabına ilaç konur. Normalde yok.”

Maaşı, asgari ücretmiş Emine Aslan’ın. Bunun 400’ü de kiraya gidiyormuş. Oysa haftada 240 saate yakın fazla mesai yapıyorlarmış. Hal böyle olunca, kendi deyimiyle, ‘illallah etti’.

Hatıra defterine bakılırsa yalnız kalmadı: Sendikalar, işçi ve gençlik

dernekleri, kadınlar, hatta yoldan geçenler. Üstelik adı, Desa eylemiyle özdeşleşti. Onun için Desa’nın Beyoğlu ve Şişli’deki mağazaları önünde kadınlar eylemler yaptı, İtalyan ve İngiliz gazeteciler onunla konuştu, İzmirli deri işçileri kartlar gönderdi, Tokatlı öğretmenler desteklerini sundu. Adı, ta Almanya’da duyuldu. Emine Aslan, şimdi işine iade için 24 Kasım’da Bakırköy 13. İş Mahkemesi’nde görülecek duruşmayı bekliyor.

(İsmail Saymaz-Radikal)

*18 Kasım 2008 günü <http://www.vatanim.com.tr/root.asp> adresinden özetlenerek alınmıştır.

Kadınlar Krizi Konuştu

Hava-İş, Petrol-İş, Tekgıda-İş Sendikaları ile Toplumsal Araştırma ve Eğitim Merkezi (TAREM)’in ortaklaşa düzenlediği sempozyum Petrol-İş Sendikası’nın toplantı salonunda gerçekleşti.

Sempozyumda konuşan Dr. Yelda Yücel, ev kredileriyle tetiklenen sürecin tüm dünyaya yayıldığına değinerek ileride neler yaşanacağını anlattı. Verilen ev kredilerinin sonucunda ev fiyatları arttıkça borçlanmaları da artan Amerikalı yoksulların borçlarını ödeyemediğini anlatan Yücel, Amerikan bankalarının bu ipotek kredilerini yatırıma konu ettiklerine değindi.

Kriz dönemlerinde kadınların işgücüne katılım oranının daha da azaldığını belirten Prof. Dr. Nurcan Özkaplan ise ücretli-ücretsiz proleterleşme sürecinin yaşanacağını belirtti.

Kapitalizmin kendisinin eşitsizlik üzerine kurulu bir sistem olduğunu söyleyerek sözlerine başlayan Doç. Dr. Şemsa Özar, “Biz nasıl yaşamak istiyorsak onu konuşmamız lazım” dedi. Özar, haftada ortalama 55 saat çalışmanın kamu sektöründe 45 saat, ama özel sektöre 75 saat çalışmak demek olduğunu da altını çizdi.

Krize karşı kadınların neler yapacağını konu edildiği sempozyumun ikinci bölümü Desa Deri direnişçisi Emine Arslan’ın konuşması ile başladı. Deri-İş Sendikası’nda örgütlenmesi için işten atılan Emine Arslan direnişinin 136. gününe geldiğini belirterek maruz kaldığı baskıları anlattı.

Deri-İş Sendikası Örgütlenme Uzmanı Nuranç Gülenç ise sendika olarak Emine Arslan’ın hep yanında olduklarını şu sözleriyle anlattı: “Biz, tek kadınla direniş mi olur, demedik. Açalım davasını yeter, diyebilirdik. Ama o zaman Emine abla, Emine abla olmazdı. Biz bu direnişi sahiplendik.”

Ev eksenli çalışma üzerine konuşma yapan Yıldız Teknik Üniversitesi’nden Doç. Dr. Asuman Türkün, ev eksenli çalışanların işçi olarak görülmesi gerektiğini kaydetti. Kayıt dışı firmaların sayısının çokluğunun ev eksenli çalışmanın da çokluğuna işaret ettiğini belirtti.

Kocaeli Üniversitesi’nde Yrd. Doç. Dr. Betül Urhan ise geleneksel yöntemlerle krize çözüm üretilemeyeceğini belirtti. Urhan, kadınların anne veya eş olmaktan kaynaklı sendikal faaliyetlere katılamadıklarını söyledi.

Sempozyumun ikinci bölümünde söz alan Hava-İş Genel Başkan Yardımcısı Eylem Ateş ise sendikaların 12 Eylül sonrası ve günümüzde devam eden saldırılara karşı ayakta durmalarının zorluğundan bahsetti. Önümüzdeki kriz döneminin bunu daha zorlaştıracığına dikkat çeken Ateş, krize karşı mücadele programlarına da değinerek kadın vurgusunun eksikliğinden şikâyet etti.

Tekgıda-İş Dış İlişkiler Uzmanı Burcu Ayan kadın istihdamının doğuda adı olmadığını söyleyen Ayan, yapılan özelleştirmelerden de en çok kadınların etkilendiğinin altını çizdi.

Sempozyuma ev sahipliği yapan Petrol-İş Sendikası’nın Kadın Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Necla Akgökçe, Avrupa’daki sendikaların metinleriyle Türkiye’de geçtiğimiz günlerde konfederasyonların kriz ile ilgili yaptıkları açıklama metniyle örteşen yanların olduğunu ifade etti. Almanya, Avusturya ve İsviçre’deki sendikalardan verdiği örneklerde sendikaların kadın konusuna eğilmediklerini aktaran Akgökçe, kadınların da kriz konusunu yeni tartışmaya başladığını belirtti.

*emekdunyasi.net sitesinden alınmıştır.

DOSYA

Kriz ve Yansımaları

**Prof. Dr. Korkut BORATAV
Tuğrul KUTADGOBİLİK
Bendeve PALANDÖKEN
Şemsi BAYRAKTAR
Bircan AKYILDIZ
Kazım ERGÜN
TÜRK-İŞ Raporları**

“Kriz ve Yansımaları”

Uluslararası finans sektöründe 2007 yılı ortalarında kendini hissettiren sıkıntılar 2008 yılında küresel bir krize dönüşmüştür. Özellikle yılın son çeyreğinde hız kazanan küresel mali kriz nedeniyle gelişmiş ülkelerde banka ve finans kuruluşlarına kamu kaynaklarından trilyonlarca dolar aktarılmış ve krizin olumsuz etkisi atlatılmaya çalışılmıştır.

Editörden

Çoğu zaman yaşanan kriz gelişmiş ülkelerden gelişmekte olan ülkelere yansıtılmakta, ekonomik krizin etkisi bu ülkelerde, biraz gecikmeli de olsa, daha şiddetli ve yakıcı olmaktadır.

Türkiye ekonomisi de dünyada yaşanan gelişmelerden olumsuz etkilenmiş, ancak yaşanan süreç “hamdolsun bize bir şey olmaz” söylemiyle başlangıçta küçümsenmeye, psikolojik güvensizlik ortamı atlatılmaya çalışılmıştır. Ancak ekonomideki durgunluk ve yaygınlaşan işçi çıkarmaları ile deyim yerindeyse ülke “yangın” yerine dönmüştür.

Krizin yapısal bir nitelik taşıdığı, herhangi tesadüfi veya yanlış seçilmiş politikaların uygulamalarıyla başlamadığı, 1980’lerden bu tarafa takip edilen; 1990’lardan itibaren yeni bir sisteme dönüşen neo-liberal politikaların yarattığı bir sonuç olduğu üzerinde giderek daha fazla ittifak edilen bir konu olmuştur.

Ülkemiz uygulamaların da ortaya çıkardığı gibi, IMF-DB patentli politikaların geçerli olduğu ekonomilerde birikim, kalıcı büyüme, yapısal değişim, insani gelişim, istihdam, sanayileşme, teknolojik dönüşüm, adil gelir dağılımı, sosyal adalet, ekonomik bağımsızlık gibi temel ve orta-uzun döneme dönük hedefler göz ardı edilmektedir.

Ekonomik kriz ülkemizi derinden etkilemektedir. Çalışanları işleri ve satın alma güçleri için kaygılandırmaktadır. Başta çalışanlar olmak üzere dar ve sabit gelirli kesimlerin yaşama ve çalışma şartları giderek bozulmaktadır. Ülkemizde uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların emek açısından yansıması, kazanılmış hakların kriz gerekçesiyle tartışma konusu edilmesidir. Ekonominin sosyal politikalarla ve koruyucu iş yasalarıyla oluşan yapısı değiştirilmek istenmektedir.

Oysa son gelişmelerin de ortaya koyduğu gibi ekonomik politika uygulamalarında şimdiye kadar baskın olan “piyasa odaklı” düşüncenin, “insanı merkeze alan” bir noktaya dönüştürülmesi mümkündür.

TÜRK-İŞ Dergisi’nin bu sayısında “Kriz ve Yansımaları” başlığı altında, toplumun temel yapısını oluşturan ve ülkemizde uygulanan ekonomik ve sosyal politikalardan etkilenen/etkileyen işçi, işveren, esnaf, çiftçi, memur, emekli temsilcilerinin görüşlerine yer verdik.

Bu yöndeki çalışmalara katkı getirmesi dileğiyle...

Enis BAĞDADIÖĞLU

Türkiye, Ekonomide Devletin Varlığını Aramaya Başlayacak

■ Prof. Dr. Korkut BORATAV*

Son zamanlarda küresel ölçekte bir iktisadi krizden bahsediliyor. ABD’de ve gelişmiş AB ekonomilerinde iktisadi büyüme yavaşlıyor. Bazı iktisatçılar bunu yakın gelecekteki bir resesyonun habercisi olarak görüyorlar. Siz tüm bu gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz? Neler oluyor?

Şu anda dünya ekonomik sisteminin metropolünü oluşturan Amerika, Avrupa ve Japonya odağı, finansal sistemden başlayan ama yavaşça reel ekonomiye de sırayet eden bir kriz ve dalgalanmadan geçiyor. Bu dalgalanma iniş doğrultusundadır. Şimdilik büyüme hızlarında azalma biçiminde; ancak, giderek negatif büyümenin gündeme geleceği kesin görünüyor. Dünya ekonomisi neo liberal dönemeçten sonra, 1970’li yılların ikinci yarısından başlayıp onar yıllık üç çevrim içinden geçti. Her çevrimin sonunu zirve noktasıyla tanımlarsak 2007’nin böyle bir nokta olduğu anlaşılıyor. Şimdi bu şu anlama geliyor: 2007- 2008’den başlayarak dünya ekonomisinin aşağı yukarı her coğrafyasında büyümede yavaşlama ve yahut bazı noktalarda negatif büyüme olacak. Kısacası, bu yıl bir durgunlaşma veya gerileme dönemecidir.

Sonuç iktisadi durgunluk da olsa, gerileme de olsa küresel ölçekte bir “dengesizlik” var diyebilir miyiz?

Amerika’daki finansal krizle başlayan bu konjonktürün arka planını tartışmaya başlarken, IMF gibi uluslar arası düzeni temsil eden bir kuruluşun bile vurgulamış olduğu küresel dengesizlikler olgusuna biraz değinmek lazım. Aslında dengesizlikler değil, denge bozuklukları demek daha doğru. İngilizce iktisat terminolojisi olguyu “disequilibrium” ile değil, “imbalances” ile ifade ediyorlar. Ancak, Türkçenin kısıtları içinde dengesizlikler diyerek geçiştirelim. Küresel dengesizliklerin önemli özelliği şudur: İkinci Dünya Savaşı’nın bitiminden sonra dünya ekonomisinin ana blokları arasındaki ticaret ve sermaye hareketleri biçiminde tanımlayabileceğimiz ilişkiler kümesinde ciddi bir bozulma meydana geldi. Bozulma ön-

cesinin ana görüntüsü şöyleydi: Bretton Woods sistemi içinde Amerika’ya imtiyazlı bir konum verilmişti. Dolar, dünya parası olacaktı. Sistemin parasal düzenlemesinin son bulmasından sonra dahi Amerika’nın dünya ekonomisi içindeki büyük önemi sayesinde doların ayrıcalıklı durumu devam etti. Büyük ticaret hacmi oluşturan hammaddeler, başta petrol, dolarla belirleniyor. Merkez bankaları rezervlerini dolarla yapıyorlar. Dolar böylece bir ölçü birimi, bir tasarruf ve yatırım aracı oluyor. Bol bulunduğu için de başka paralar onun yerine geçemiyor. Bu durum Amerikan ekonomisine ta De Gaulle döneminden itibaren Fransa tarafından eleştirilen, para basarak dünyayı satın almak veya dünyayı fethetme imtiyazı getirmiş oluyor. Başka hiçbir ülkenin yararlanamadığı bir imtiyaz olduğu için De Gaulle ve Fransız iktisatçılarından bazıları dünya parası olarak doların yerine altına geçişi savundular...

ABD’nin cari açığının sürdürülebilir olmasını doların bu imtiyazlı konumuna mı bağlıyorsunuz?

Evet, Amerika’nın cari açıkları doların imtiyazlı konumundan kaynaklanıyor ama dengeleri bozacak boyutlarda değil...

Bunu biraz açar mısınız?

Amerika’nın bu imtiyazından kaynaklanan özel durumu, bu ülkenin cari işlem açıkları vermesini kolaylaştırıyor. Fakat metropolde yer alan diğer ülke gruplarının, yani Avrupa’nın, Japonya’nın yahut Kanada’nın tümünü dikkate alırsak bunlar dünya cari işlem dengelerine fazla vererek katkı yapıyorlar. Amerika Bretton Woods sisteminin ilk yıllarında dış fazla verdi. Sonraları bazen açık, bazen fazla veriyor; fakat 1981 den sonra sürekli olarak cari işlem açıkları veriyor. Fakat Amerikan açıkları metropolün diğer ülkelerinin cari fazlalarıyla telafi ediliyor; üstelik fazlasıyla telafi ediliyor. Üçüncü dünya ülkeleri ise petrol ihracatçıları bir kenara koyarsak sistema-

tik olarak cari açık veriyorlar. Örneğini 1980 ile 1997 arasında çevre ekonomilerinin önde gelen on beş petrol ihracatçısı olmayan ülkesi için, 17 yılı kapsayan 270 gözlem yaptım. Bu 270 yıllık gözlemin sadece 37'sinde cari işlem fazlaları tespit ediliyor. Ve ülkelerin her birinin 18 yılını birikimli olarak toplarsak 1980-1997 arasında hepsi cari açık veriyorlar. Dolayısıyla dünya ekonomisinin tümünü dikkate alırsak, 1980'i izleyen dönemde, Amerika'nın cari açıkları doların imtiyazlı konumundan kaynaklanıyor; ama bu durum, bloklararası dengeleri bozacak boyutlarda değil. Bu imtiyaz henüz aşırı boyutta kötüye kullanılmış değil. Bir bütün olarak metropol fazla veriyor bir bütün olarak gelişmekte olan ülkeler açık veriyor. Bu, üçüncü dünyaya bir yandan bağımlılık sorunları, bir yandan da tasarruf açıklarını telâfi edecek imkânlar getiren bir düzenlemedir. Kabaca 1997'ye kadar uluslar arası sistem böyle işlemiştir.

Yani, size göre Amerika'nın imtiyazının küreselleşmeyle birlikte azaldığını söylemek mümkün değil, öyle mi?

Tam tersine, Amerika imtiyazını kötüye kullanmaya başladı; ölçüyü kaçı. Dönüm noktasını 1997 olarak belirleyebiliriz. İşte 1980'li yılların sonlarında başlayan sermaye hareketlerindeki serbestleşme üçüncü dünya ülkelerinde de yaygınlaştı; yaygınlaşınca da ülkeler büyüme hızlarını desteklemek için dış kaynak kullanımını artırdılar. Dünya ekonomisinin hızla büyüyen bir alt bölgesi olan Doğu Asya 1997'de finansal krize sürüklendi. Bu kriz, dünya ekonomisinde 1998-2007 yıllarını kapsayan son çevrimin 1998-2001/2002 yılları için geçerli olacak iniş aşamasını başlatır. Doğu Asya krizi, dalga dalga irili ufaklı pek çok çevre ülkesine de bulaştı. Rusya, Brezilya, Arjantin, Türkiye'de bir dizi finansal kriz patlak verdi. En açık belirtisi Doğu Asya'da olan bir uyarılma meydana geldi. Kriz öncesinde birikmiş olan ve krizden ötürü finansmanı çok güçlenmiş olan dış borçlarının finansmanı için gelişmekte olan ekonomiler cari işlem fazlaları vermeye zorlandı. Bu, sermaye birikim oranlarını ve büyüme hızlarını aşağı çekerek gerçekleştirdi. Kriz öncesinde Doğu Asya yüksek yatırım, yüksek tasarruf yapan bir coğrafya idi fakat yatırımları tasarruflarını aşıyordu. 1997'yi izleyen dönemde ise tasarrufları bir miktar aşağı çekildi; yatırım oranları ise çok daha fazla, dramatik boyutlarda aşağı çekilerek ekonomiler cari işlem fazlaları vermeye başladılar. Krizin yarattığı dış dünyaya kaynak aktarımı gereksinimi cari işlem fazlalarına yol açtı. Finansal krizler zincirlerine sürüklenmemiş çevre ülkelerinde dahi, olası tedirginlikleri gidermenin ana mekanizmalarından biri rezerv biriktirmek olarak görüldüğü için cari

açıkların aşağı çekilmesi, cari işlem fazlaları gerçekleştirilmesi için çabalar harcandı. Mesela geleneksel olarak açık veren bir coğrafya olan Latin Amerika da büyüme oranlarını aşağı çekerek cari işlem fazlaları gerçekleştirdi. 2003'e gelindiğinde petrolcüler dışında çevre ekonomileri bir bütün olarak cari fazla vermektedir. Aynen bir ulusal ekonomi gibi dünya ekonomisinin de cari açıkları ile cari fazlaları birbirini giderir ve bilanço sıfırla bağlanır. Dolayısıyla petrolcüler, petrolcü olmayan gelişmekte olan ekonomiler ve çok özel bir konuma gelen Çin topluca cari fazla vermeye başladıkları zaman, artı metropolün Amerika dışındaki ülkeleri de cari fazla vermeyi sürdürdükleri için, ABD cari işlem açıklarını astronomik boyutlara çıkarabildi. Ortaya çıkan sorun da, sürdürüle-meyecek küresel dengesizlikler olarak tanımlandı.

Burada "küresel dengesizliklerin sorumlusu kimdir?" sorusu üzerinde bir tartışma çıktı. Bozukluk ABD'den mi kaynaklanıyor? Yani, Amerikan hanehalklarının aşırı tüketimi, emperyalist yayılmacılık nedeniyle artan kamu açıkları nedeniyle cari işlem açıklıklarının tırmanması mı dünyanın diğer bloklarını cari fazla vermeye zorladı? Yoksa çevre coğrafyası finansal krizlerin şoklarıyla büyüme ve sermaye birikim hızlarını aşağıya çekip dış denge veya cari fazla vermeye başlayınca Amerika bu durumu kendi lehine mi çevirdi? Bu soru bana göre biraz anlamsızdır; çünkü iki süreç birbirini tamamlıyor. Artan dengesizliğin nereden başladığı o kadar önemli değil.

Şimdi örnek vereyim. Asya krizinden bir yıl önce, yani 1996'da, Amerika'nın dış cari açığı 125 milyar, petrolcüler dışındaki çevre ekonomilerinin cari açığı da aşağı yukarı aynı miktardadır. 250 milyar dolarlık bu toplam cari açığın yaklaşık 50 milyarını petrolcüler; geri kalanını da diğer metropol ülkeler kapatıyor. Bu sürdürülebilir durum. Dünya ekonomisinin ana blokları geleneksel rollerini sürdürüyorlar. Amerikan imtiyazı var ama bu, dünya dengelerini alt üst etmiyor. Sonrasına bakalım. Finansal kriz dalgaları sonrasında, çevrimin dibini geçtiğimiz bir noktayı mesela 2003'ü alalım. Amerika'nın cari açığı 522 milyar dolara çıkmış, diğer bütün bloklar fazla veriyor. Japonya 136 milyar fazla diğer metropol 100 milyar fazla, Artık büyük boyutlu ticaret fazlası vermeye başlayan Çin 46 milyar fazla, petrolcüler dışındaki çevre ülkeleri de, yani bizim de dahil olduğumuz Asya'nın Latin Amerika'nın, Avrupa'nın, Afrika'nın tüm ülkeleri de 69 milyar dolar fazla veriyor. İşte küresel dengesizliğin tipik konumu budur. Bu durum giderek 2006 yılına kadar ölçüyü daha da bozuyor, bakınız 2003'de 522 milyar dolar olan Amerika'nın cari açığı 2006 yılında 811 milyar dolara çıkıyor.

Bu ne anlama geliyor?

Amerika'nın yüksek tüketim yani düşük tasarruf yapan ekonomik konumuna daha da abartılı hale geliyor. Clinton döneminin sonunda denk bütçe sağlayan devleti dört nala açık vermeye başlıyor. Hanehalklarının tasarrufu çok düşük, hatta negatif. Şirketlerinin tasarrufu ise yatırımlarının çok altında. Mesela 2007 ABD oranını vereyim: Milli gelir içinde tasarrufları yüzde 13.6 yatırımları yüzde 19 oranında. Bu, yatırımları düşük, tasarrufları daha da düşük; aslında az gelişmiş ülkelere özgü makro-ekonomik oranlardır. Tasarrufları gelir düzeyine bağlayan geleneksel yaklaşımı izlersek, adeta yoksul bir ekonomi gibi çok düşük tasarruf yapan bir ekonomi karşımızda. Bu da, dünyanın kaynaklarını kendisine pompalayarak yani hane halkları ve bireyler için yüksek tüketim; devleti açısından emperyalist yayılmacılığın ürünü olan açıklar; şirketleri açısından da tasarruflarını aşan ama çok yüksek olmayan yatırımlar ve dünyanın kaynaklarını bir anlamda karşılıksız olarak kendisine pompalamayı başaran olan bir yapı anlamına geliyor.

2007'de de durum ufak değişikliklerle devam ediyor. ABD'nin dış dünyadan pompaladığı kaynakların millî gelire oranını da hesapladım. 2006-2007 yılında millî gelirin yüzde 6-6,5 oranında dış dünyadan ABD'ye net kaynak aktarımı gerçekleşmiştir. Cari işlem dengesinin "gelirler hesabı" dışında oluşan açık ögesi, net kaynak transferinin bir kalemidir. Faiz-kâr hesabının net bilançosu artı ise, net kaynak transferinin ikinci kalemi budur. Hesabı böyle yapıyoruz.

Amerika çok büyük miktarda sermaye ithal ettiği halde, dış dünyada çok büyük yatırımları olan bir ekonomidir ve Amerika'nın dış dünyada ki getirileri kendisinin yabancılara ödediği getirilerin üstündedir. Bu yüzden faiz kar transferi pozitifdir; yani, Amerika'ya bu ögeden de net kaynak girişi vardır. İşte bu iki öge ile dış dünyadan millî gelirin yüzde 6'sına ulaşmış kaynak aktarımı sağlıyor ve bu oran 1997 Asya krizinden sonra hep artıyor.

İşte bu saptamalardan sonra şu sorular gündeme geliyor: Dünya ekonomisinin ana blokları arasında oluşmuş bulunan ve giderek büyüyen bu çarpıklık, dengesizlik sürdürülebilir mi? Sürdürülmesi mümkün değilse, bir uyarılama gerçekleşecektir; ama nasıl? Hangi mekanizmayla?

Yine, "bu durum sürdürülebilir bir durum mudur?" sorusuna geliyoruz...

Evet bu saptamalardan sonra şu sorular gündeme geliyor: Dünya ekonomisinin ana blokları arasında oluş-

muş bulunan ve giderek büyüyen bu çarpıklık, dengesizlik sürdürülebilir mi? Sürdürülmesi mümkün değilse, bir uyarılama gerçekleşecektir; ama nasıl? Hangi mekanizmayla?

En dramatik uyarılama şudur: Cari işlem fazlası veren ülkeler doları kabul etmemeye başlayacaklar; mesela petrolcüler fiyatlarını EURO'ya çevirecekler. En büyük rezerve sahip ülkeler, Çin, Japonya, petrolcüler rezervlerini dolarla değil başka bir sepetle oluşturmaya başlayacaklar. Başlangıçta da ellerindeki ABD hazine bonolarını satacaklar. En olumsuz uyum bu olur. Çünkü iki şok ögesi üst üste biner; doların değeri düşerken, ABD faizleri yükselir. Bu iki ögeden sadece birisi olursa problem değildir. Mesela finansal çalkantının başlangıcında doların değeri düşerken faizler de aşağı çekilmiştir. Ama doların değeri düşerken faizler de yükselirse Amerikan ekonomisi bunu telafi edecek mekanizmaları ancak çok derin bir bunalım veya gerileme ile çözebilir. Bu uyarılama biçimi, adeta bu bir ekonomik savaş senaryosudur. Garip bir şekilde Çin, kullanmaktan çekindiği bir şantaj, hatta ekonomik savaş aracını Amerika'ya karşı elinde tutmaktadır. Denebilir ki dolardan kaçarak, kendini de ayağından vuracaktır; ama Çin'in rezervleri ölü fonlardır; akım değil bir stok söz konusudur. Stokun değerinin düşmesinin Çin toplumunun refahı üzerinde dramatik sonuçları yoktur. Ne var ki, Çin'in bu tür bir ekonomik savaş silahının sonuçlarını göze alması için bir neden yok. Bu, olsa olsa, ağır bir soğuk harp gerilimi halinde gündeme gelebilir. En yumuşak uyarılama ise, "ayrışma senaryosu"dur. Buna göre, Amerika'nın finans sistemindeki, örneğin ipotekli alacaklara bağlı bir balon patlaması ile başlayan bir finansal çalkantı veya kriz nedeniyle ABD ekonomisi durgunlaşmaya başlar. Ancak, bu durgunlaşma dünya ekonomisinin diğer coğrafyalarına yansımaz, hatta telafi edilir. Yani Amerika durgunlaşırken mesela Çin dış talepteki düşmeyi iç talebe dayalı bir genişleme temposuna yönelerek durgunluğun dünya ekonomisine yayılması önlenir; veya Avrupa canlanabilir; yahut da Batı borsalarındaki düşmeler, finansal yatırımcıları Türkiye gibi üçüncü dünya piyasalarının yüksek getiri sağlayan finansal araçlarına yöneltir; var olan yatırımların süregelmelerini, artmasını sağlar. Bunun sonunda ABD'nin cari işlem açıkları düşer; Çin'in ve pozitif büyümeyle uyum sürecine katkı yapan ülkelerin cari fazlaları aşınır; küresel dengesizlikler yok olmaz; ama bir miktar hafifleyerek on yıl öncesinin sürdürülebilir boyutlarına dönüşmesi mümkün olabilir. Dünya ekonomisinin büyüme hızı da fazla değişmeyebilir.

Karşılıklı bağımlılıklar o kadar fazla ki ne dünya ekonomisinin ne de tek tek ülkelerin ne tarafa gideceğini kestirmek pek kolay değil herhalde...

Evet, nitekim şu anda biraz önce değindiğim iki uç senaryodan ziyade, “sürüklenme” senaryosunun gündeme gelmesi daha olası görünüyor. En azından metropol ekonomileri, ABD’den başlayan etkilerin yayılması sonucunda topluca bir yavaşlama/gerileme sürecine girmişlerdir. Krizin çevre üzerindeki etkileri ise henüz çok belirgin değil. Ancak, ekonomiye müdahale araçlarının büyük buhranın tekrarına imkân vermeyecek kadar geliştiğini unutmamalıyım. Neoliberal modeli en katı monetarist formülleriyle üçüncü dünyaya taşıyan Washington oydaşması, iş Amerika’ya gelince kullanılmıyor. Amerika, biliyorsunuz, finansal kriz koşullarında negatif faiz oranlarına geçti ve hazine vergi mükelleflerine kaynak aktardı. Kısacası, geleneksel Keynes’gil araçlar hızla devreye sokuldu. 2001 krizinde IMF ile Türkiye’nin pazarlıkları sırasında bize, kamu sektöründe faiz dışı fazlayı yükseltin; faizleri de yukarı çekin dendi. Kendileri söz konusu olunca, gereken makro-ekonomik politikaları uyguluyorlar ve krizin derinleşmesini, uzun, kalıcı bir bunalıma dönüşmesini önüyorlar. Ama çevrimi önleyemiyorlar; zira çevrim bir kapitalist ekonominin niteliğinden gelen içsel bir süreçtir.

Bir önceki döneme göre Avrupa negatif büyümüş, ama geçen seneye göre çok az da olsa büyüme var...

Evet, ama negatif eşige girdi. Dolayısıyla ayrışma modeli en azından metropol ekonomisinin içinde işlemedi. Çevreye yansıdı mı? Türkiye’yi örnek alırsak sermaye hareketleri bakımından henüz yansımadı. Borsada büyük boyutlu aşağı inmeler oldu fakat döviz fiyatları aynı oranda artmadı. Demek ki Türkiye’den net sermaye çıkışı yok. Plasman alanlarını değiştirerek kalmaya devam ediyor. Yani 2001 yılında Türkiye’de 97-98 de Asya’da, daha sonra Rusya’da, Arjantin’deki gibi finans piyasalarında büyük boyutlu sıcak para çıkışı yok. Ancak, dış borçların döndürülmesinin güçleşip güçleşmeyeceği şu anda belli değil. Son iki yılda Türkiye’ye giren yabancı sermayenin en önemli bölümü özel sektörün orta-uzun vadeli borçlanmasıdır. Borçlanma maliyeti artacak; yeni borçlanma güçleşecek; vadesi gelen anapara ödemelerinin yeni kredilere dönüşüp dönüşmeyeceği ise belli değil. Ne var ki, bu öğelerin etkisinin gözlenmesi biraz zaman alacak. Bütün bu olasılıklara, bir de 120 milyar dolara ulaştığı tahmin edilen sıcak para stokundan ani çıkış ihtimali de eklenebilir. En hayırhah yorumlarla dahi, bizim gibi çevre ekonomilerinin büyüme hızını Amerika ve Avrupa’daki durgunlaşmayı telafi edecek boyutta yükseltmesi mümkün

değil. Bizim için en olumlu beklenti büyüme hızının aşağı çekilişini frenlemektir. Bunun da mümkün olmayacağı ortadadır.

Bazı meslektaşlarımızın Türkiye için 2001’i andıran bir finansal kriz kaçınılmazdır öngörüsünü reddediyor değilim; ama bunun gerçekleşmesine yol açacak bilgi yok elimizde.

Küresel krizin olumsuz etkilerinden kaçmak mümkün mü ki?

Finans kapitalin, yani rantiyelerin çıkarlarını izleyen fon yöneticilerinin, yatırım ve tasarruf bankalarının uğradıkları zarara karşı iki tepki biçimi geliştirmeleri mümkündür: 1-Buradaki zararı çevre ekonomilerindeki yüksek getirilerle mümkün mertebe telafi etmeye çalışmak. Biliyorsunuz çevre ekonomilerinin en yüksek faizi de Türkiye’de. Döviz fiyatlarında ani sıçramalar gerçekleşmezse, buradaki yüksek getiri sıcak paranın kalmasını teşvik eder. Dışardaki zararların bir bölümü buradaki kazançlarla kısmen telâfi edilir. 2-Zararlar öyle boyutlara ulaşır ki, bilançolarını düzeltmek için dışardaki bütün kazançlarını toparlayıp olduğu gibi giderler. Türkiye’ye mesela 2008’in ilk altı ayında 8-10 milyar dolar kadar yabancı kökenli sıcak para girişi var; ama yerli aktörler daha fazla sıcak para çıkarmışlar; dolayısıyla sıcak para bilançosu akım olarak pozitif değil. Ama 120 milyar dolar civarında bir sıcak para stoku var Türkiye’de. Yani Türk liralı borç ve hisse senetlerine, mevduata bağlanmış; bazen durduğu yerde değerlenen bir stok var. Yüksek faiz, ucuzlayan döviz ikilisi, net sıcak para girişi sağlamıyor artık; ama özellikle dalgalı kur uygulaması mevcut stoktan çıkışları frenliyor. Eğer dışardaki kriz daha derinleşirse o 120 milyar doları çıkarma motivasyonu doğar. 100 milyar doların çıkması döviz yükseltir; dolayısıyla potansiyel kârlar zarara dönüşebilir; ama bugünkü finansal sistem içinde Türkiye’de büyük fon yatırmış olan her yabancı aktörün kendisini vadeli döviz piyasaları ile garantiye aldığını tahmin ederim. Vadeli döviz piyasalarında dövizdeki yükselmeyi öngörmemiş olan aktör zarara uğrar; ama bu zarar fon çıkışını önlemez. Diyelim ki 2009’un ocak ayında bir dolar 1.30 üzerinde vadeli işlem yapmıştır. 1.30’la doları çıkarırsa Türkiye’ye girdiğinde 1.40’la dolar bozdurmuş olsa bile hatta başa baş bozdurmuş olsa bile, sadece faizden kazançlı olacak. Batıda hayal edemeyeceği dolar üzerinden yüzde 20’yi alır çıkar. Kendisine 1.30’luk işlem yapıldığı sırada döviz fiyatı 1.60’a çıkmışsa o işlemi üstlenen banka, finansal kuruluş veya karşı taraf sarsılır. Maliyeti kim üstlenirse üstlensin, fon çıkması engellenmez ve çıkışın ekonomi üzerindeki reel etkisi değişmeyecektir. Şu noktada böyle bir duruma

gelmedik; bu olasılığın ne kadar yüksek olduğu hususunda da ihtiyatlı davranmayı tercih ediyorum. Ancak, dış dünyadaki bozulma çok ağırlaşır, Türkiye en kırılgan ekonomilerden biridir.

Hocam, her şey finans piyasasında başlayıp bitiyormuş gibi gözüküyor ama aslında asıl meselelerden biri -emlak piyasasında olduğu gibi- de finansal piyasaların reel piyasalarla bağına kopartması değil midir? Şimdi küresel ölçekte birçok başka kriz daha var. Gıda fiyatlarıyla ilgili bir kriz var, enerji ile ilgili bir kriz var... Belki toparlamak açısından reel sektörü de düşünerek ve belki bunu enerji krizi ve gıda krizi ile ilişkilendirerek bir değerlendirme yapabilir misiniz? Sonra Türkiye'ye döneriz.

Finansal piyasaların reel ekonomiye taşıdığı sorunların, istikrarsızlığın arkasında yatan temel bir olgu şu: Bu piyasalara girenler reel ekonominin sağlayacağı büyüme hızının üstünde getiri bekliyor. Belli konjonktürlerde de bu getiriyi topluyorlar. Ekonominin fiziki üretimle ilgili tarım, sanayi ve onların doğrudan uzantısı ve türevi olan, ulaştırma, haberleşme, enerji, taşıma gibi hizmet sektörlerinden oluşan üretken alanlarının sağladığı büyüme hızı, finansal getirilerin uzun müddet altında kalırsa sektörler arası bir transfer olmuş demektir. Sözü ettiğim en geniş anlamdaki üretken sektörlerin dışında kalan alanlar, Amerika'da finans, sigorta, emlak piyasalarını kapsayan FIRE kısaltmasıyla tanımlanır. Birkaç eklentiyle bu sektörler adeta ekonominin parazit alanlarıdır. Varlıkları kapitalizm için zorunludur; ama benim iktisat anlayışımın içinde insanlığın refahı bakımından zorunluluk içeren ve devamlılığı gereken faaliyetler değildir; hatta bana göre kapitalizmde dahi üretim güçlerinin gelişmişlik düzeyinin gereksinimlerini aşabilir. Diğer faaliyetler ise her sistemde zorunludur. Şimdi dolayısıyla bu parazit sektörler daha yüksek getiri sağlayabilirler belki; ama, bu öbür taraflardan reel transfer anlamına gelir. Bu transfer sürecinin yarattığı gerilim belli bir sınırın ötesinde sürdürülemez, sürdürülemezlik krizlerle ortaya çıkar. 7-8 yıl daha yüksek getiri sağlıyor; sonra da sadece akımlarda değil, servet üzerinde de büyük kayıplara yol açan bir çöküşle bu transferler dengeleniyor. Yumuşak, ılımlı tempoda kalsa belki bu transfer problemi çok ciddi tıkanmalarla sonuçlanmayacak; ama, kupon keserek, paradan para kazanarak yaşamayı hayat tarzı edinmiş katmanların aç gözlülüğü ve iştahı çok fazla. Herkes biliyor ki borsa getirileri reel sektörle daha yakından bağlantılı olan tahvil getirilerinin üstünde seyrediyor genel olarak. Yani yüzde 3'lük, 4'lük tahvil getirileri vardır; bu uzun dönem büyüme hızından çok fazla kopmaz; ama borsa-

nın getirileri aynı dönem içinde, konjonktür olumluysa, bunu çok aşar.

İkinci husus şu: Amerika'nın en varlıklı bireylerinden banker Warren Buffett, durmadan karmaşıklaşarak, türevler doğurarak yenilenen finansal araçları "finansal kitle imha araçları" olarak nitelendiriyor ve şöyle bir örnek veriyor: "Nebraska'da 2020'de doğacak ikizlerin sayısı üzerinde spekülasyon tahmin içeren bir sözleşmeyi kâğıda dökünüz. İtibarınız varsa, uygun bir fiyatla bu kâğıdı işleme sokabilirsiniz. Türev sözleşmelerinin kapsamı ve çeşitliliği, insanın hayal gücünün üst sınırlarını zorlamaktadır." Bu saptamayı finansal piyasalardaki işlemleriyle dünyanın en zenginleri safına geçmiş olan bir adam söylüyor. İki taraf arasında yapılan bir kredi anlaşmasının senedi, alacaklı tarafından diğer kredi sözleşmeleriyle birleştiriyor; bir sepet oluşturularak piyasaya sürülüyor. Yani kredi birden bire bir menkul değere dönüşüyor. Amerika'daki ipotekli konut piyasasının çöküşünün arkasındaki finansal araçların bir bölümü böyle oluyor. Enerji, petrol, hammaddeler ve tarımsal ürünler de maalesef spekülasyon piyasaların öğeleri haline geliyorlar. Şimdi denebilir ki, spekülasyon fiyat hareketlerini reel piyasalardaki arz-talep koşullarından çok fazla koparamazsınız. Fakat, vadeli-spekülasyon petrol ürünleri üzerindeki işlemler fiziki ham petrol üzerindeki işlemlerin kat be kat daha üstündeyse petrol fiyatlarındaki yükselmenin arkasında belli ölçülerde spekülasyon etkenleri rol oynar. Arz-talep disiplini er geç onu aşağıya çeker; ama aşağıya çekinceye kadar oluşan o yüksek fiyat konjonktürünün yarattığı maliyetler ve sorunlar kalıcı olur. Aynı şeyin tarımsal ürünler için de söz konusu olduğu söyleniyor. Mesela dünyanın en az ticaret konusu yapılan tahıl pirinçtir; sanıyorum üretiminin sadece yüzde 10 kadar bir ögesi ticaret konusu oluyor. Üretimin azaldığı bir yıl, pirinç fiyatları sadece Türkiye'de değil, her yerde birden bire yükseliverdi. Bu gösteriyor ki, hisse senetlerinde büyük gerilemeler olduğu konjonktürlerde, finansal piyasaların oyuncularını, ham madde piyasalarına geçebilmektedir.

Böylece, Türkiye'ye de dönmüş olduk.

Evet. Nihayet adım adım Türkiye ekonomisine de geçebiliriz. Uluslararası sermaye hareketlerinin Türkiye'ye girişi büyük ölçüde reel ekonomiyi de etkiliyor. Daha önce de yazdığım bu saptamalarımı kısa keseceğim. Türkiye ekonomisi 1999 ve 2001 yıllarında küçüldü. Ekonomi, potansiyel hasıla düzeyinin bir hayli altına düştü. Dolayısıyla dip noktadan başlayan bir büyüme patikası kaçınılmazdı. Bu durum gerçekleşti de. 2001'i baz alırsanız yüzde 7 civarında bir büyüme ile 2007'nin sonu-

na kadar geldik. Dikkat ediniz: Reel faizler çok yüksek; bütçe faiz dışı fazla veriyor. Dolayısıyla siyasi iktidarın elindeki makro ekonomik politika araçları daralma doğrultusunda. Genişlemeyi sağlayan temel ivmenin, dış dünyadan gelen kaynak olduğu aşağı yukarı nicel olarak da üç ayrı ölçümle hesaplanabiliyor. Her yıl dış dünyadan gelen net veya brüt kaynak yüksek tempoda devam etmeli ve artmalı ki makro politikalarındaki daraltıcı sapma telafi edilsin. Kabaca rakam vereyim: Aşağı yukarı hiçbir yıl azalmadan; adım adım artarak 2002 ve 2003'te 10-11 milyar, 2004'te 23 milyar, 2005'te 40 milyar, 2006-2007'de 55-57 milyar dolar yabancı kökenli sermaye girişi var. Sadece büyük rakamlar değil; artarak süregeliyor.

Türkiye'de yapılan yatırımların finanse edilebilmesi için, sürdürülebilmesi için bunlar...

Bu hesabı sadece yabancı sermaye girişi ile değil, yerlilerin çıkardıkları sermayeyi ve kayıt dışı sermaye hareketlerini de hesaba katıp net sermaye tanımına geliyorsunuz. O da her yıl artıyor aşağı yukarı. 2002'de 7.7 milyardan başlıyor 2007'de 46 milyara yükseliyor filan. İsterseniz daha önce ABD için değindiğim net kaynak transferi hesabı da var. Bu da 2002-2007 arasında her yıl artıyor. Dikkat edin; dış kaynak girişi yatırım çoğaltanını andıran, ama farklı kanallardan işleyen bir etki yaratıyor. Yani, pozitif bir değer biraz aşağıya çekilirse, büyüme sıfıra, hatta negatif değerlere inebilir. Büyümenin dış kaynaklara bağımlılığı hangi noktaya kadar işler? Fiili üretimle potansiyel üretim arasındaki makasın kapanacağı noktaya kadar... Yıllık %6'lık büyüme tutturulursa, biz 2009 civarında o sınıra ulaşırız. O sınırdan itibaren büyüme, sermaye birikimine, bilgi birikimine, teknolojik ilerlemeye bağlı olur. Türkiye'ye son on yıl içinde giren çıkan dış kaynak, potansiyel büyüme hızını yukarı çekecek bir etki yaratmadı. Ulusal tasarrufları dışlayan; yani tüketimi kamçılayan bir işlev ifa ediyor. Bakınız 2007'de Türkiye'nin sermaye birikim oranı yeni seriyi kullanalım cari fiyatlarla yüzde 21.5'dir, 1998'de yüzde 22.8'dir. Tasarruflarımız daha da düşük. Yani kriz ve kriz sonrası toparlanma dönemi Türkiye'yi 2007 yılında halen 98'in üstünde bir sermaye birikim oranına taşımadı. Bu gözleme pozitif bir öge ekleyeceğim. Cari fiyatlarla gözlenen bu aşınma, sabit fiyatlarla hesaplanan sermaye birikim oranında biraz düzeliyor. Eskisinden daha düşük oranda sermaye birikimine kaynak ayırıyoruz; ama o ayırdığımız kaynak, ucuzlayan döviz sayesinde daha fazla sermaye malı ithal etmemize imkan veriyor ve sabit fiyatlı sermaye birikim oranında biraz düzelme, yüzde 23'ten yüzde 25'e çıkarak gerçekleşiyor. Ama hangi oranı alırsanız alın, açıkçası Türkiye bu tempoda bir sermaye bi-

rikimiyle ne köy olur, ne kasaba... Tasarruflarımız daha da düşük kaldığı için durum daha da vahimdir. Kronik olarak açık veren bir konuma geliyoruz.

Peki hocam sizin anlattıklarınızdan anladığımı doğruysa potansiyel hasılaya yaklaştıkça, makas daraldıkça büyüme de yavaşlayacak diyorsunuz.

Büyümenin yabancı kaynak girişinden sağlayan ögesi yavaşlayacak yani...

Aslında çözüm potansiyel hasılanın kendisini artırmak...

Onu artırmaktır. Onu artırmanın anahtarı da biraz önce söylediğim sermaye birikim oranının yükselmesi ve teknolojiye, bilgi birikimine bir sıçramanın meydana gelmiş olmasıdır. Teknoloji, bilgi düzleminde bir sıçrama o meydana geldi mi? Bir belirti yok. Bir kere milli gelirin sermaye birikimine ayrılan oranı cari fiyatlarla düştüğü için, Türkiye ekonomisi birikim tutkusu taşıyan bir görüntü taşıyor. Halk sınıflarının tüketim eğilimlerinin üst sınırları da kredi kartları mekanizmasıyla biraz yukarıya çekilebiliyor; ama seçkinlerin, burjuvazinin, varlıklı sınıf ve katmanların, beyaz Türklerin çok yüksek tüketim tutkusu var. Üretim ve yatırım tutkusu içinde olan bireysel örnekleri göstererek istisnaları belirtebilirsiniz; ama ben genel görünüşü söylüyorum. Türkiye'deki dolar milyarderlerinin sayısı çarpıcı bir örnektir. Bu milyarderler ne yapıyor? Ne yaptıkları belli değil. Dünyanın en değerli konutlarından birisinin Londra'da galiba Halis Toprak'a ait olduğu belirlendi.

Başka alanlarda olumsuz sonuçlarını algıladığımız ucuz döviz furyası, acaba sermaye stokunun kalitesini sıçrattı mı? Bunu iki yıl sonra potansiyel hasılanın eşiklerine ulaştığımız zaman göreceğiz. Türkiye neoliberal döneme girdikten sonra potansiyel büyüme hızı yüzde 4.5 civarındadır. Bunu "tepeden tepe" ölçümüyle yapıyoruz. Milli gelir hareketlerinin yüksek büyüme hızlarında ulaşılan zirve noktalarını belirleyip tarımla ilgili bir ayarlama yaptıktan sonra bir potansiyel büyüme patikası tanımlayabiliyorsunuz. Mesela 1976 ile 1997 gibi bir patika tutturun; muhtemelen yüzde 4.5 civarında çıkacaktır. Bu yöntem, sermaye stokunu değerlendirip bir üretim fonksiyonuna dayalı ölçüme göre bu daha sağlıklı. 1960'lı-1970'li yıllarda, mesela 1962 -1976 arasındaki potansiyel büyüme patikası yüzde 6.5 çıkıyor. Neoliberal dönemde potansiyel büyüme aşağı inmiş. Milli gelir hesaplamasında, yöntem, ölçüm hataları olabilir. Uluslararası fiyatlarla milli geliri hesaplasaydık, önceki dönem de aşağı çekilecektir denebilir. Bunları bir yana

birakalım. Şimdi yılda yüzde 4.5'lik bir büyüme potansiyeline sahibiz. Bu oran bile AB'nin üstündedir; idare eder diyebilirsin. İdare edebilir; ama arada bir çöküntü olunca sosyal gerilimi karşılayamazsın. Yüzde 4.5'lik büyüme ile olağanüstü emek rezervleri olan ülkemizde nüfusun istihdama katılma oranı hâlâ aşağı iniyor; yüzde 49'lardan yüzde 45'lere düştü. İşsizlik oranını geniş anlamıyla tanımlarsak, o da yükseliyor; istihdam düzeyi bile düşüyor. Tarımda 3 milyonluk bir daralma oldu 1998'dan sonra. Bu 3 milyonluk köylünün ne olduğu belli değil. Kısacası, emek rezervlerini tüketmişsen yüzde 4.5'lik bir büyüme patikası ile yaşarsın. Amerika gibi, Avrupa'nın çeşitli ülkeleri gibi bir yapıya ulaşmışsan; nüfusun yüzde 5'i işsiz olur. Onları da sosyal güvence sisteminin şemsiyesi altına alırsın. Ancak o zaman yüzde 4,5 idare eder.

Peki hocam, isterseniz yavaş yavaş toparlayalım. Son olarak AKP'nin ekonomideki performansına değinir misiniz? Sizin anlattıklarınıza göre zaten AKP ekonomiyi aşağı noktadan aldı ve kendi dinamikleri içinde yukarıya doğru gitmekte olan ekonomide bir başarı portesi çiziyor...

Dünya ekonomisinin son çevriminin dip noktası 2001'dir ama 2002'ye de sirayet etmiştir. Mesela Arjantin krizinin son yılı 2002'dir. Türkiye krizi 2001'de son buldu; ama 2002, Türkiye'nin sosyal göstergelerinin bozulmaya devam ettiği bir yıldır. Sosyal göstergelerle istihdamı, reel ücretleri, bir de çiftçinin eline geçen görelî fiyatları kastediyorum. Bunlar bir büyüme yılı olan 2002'de de bozulmayı sürdürdüler. Dolayısıyla ekonomik ve sosyal koşullar bakımından bir iktidar değişikliğinin ideal noktasında AKP seçimleri kazandı. Böyle bir iktidar dönüşümü 1998 yılında, dünya ekonomik konjonktürünün iniş aşamasında gerçekleşseydi şanssızlık söz konusu olacaktı. AKP ise, sadece derin bir krizden sonra değil, dünya ekonomisindeki çevrimin dip noktasından hemen sonra iktidara geldiği için de ayrıca şanslıdır. Söylediğim gibi uluslararası sermaye hareketleri başını alıp gidiyor; Türkiye de bundan bolca pay alıyor. 185 milyar dolar yabancı sermaye girişi var 2003-2007 arasında. 1998'den itibaren kriz yılları dahil IMF programlarına ve onun tamamlayıcısı olan Dünya Bankası programlarına kendini teslim etmiş olan hükümetlerin çizgisini AKP de hiçbir kavga çıkarmadan, üstelik buna bir de "AB çıpası" ekleyerek ve bu nedenlerle sermaye çevrelerinin itibarını kazanarak sürdürdü. Dolayısıyla makro ekonomik politikalarda orijinal hiç bir şey yapmadı. Bu genel çerçevenin belirlediği sınırlar içinde kendi yarenler takımını destekleyecek avanta ve rant imkanlarını mümkün mertebe kullandı; o kadarına da tolerans gösterdiler. Konjonktür

o kadar olumlu; genel olarak sermayenin o kadar lehine ki, bu kaçamaklar büyük bir kavga konusu olmadı. Çünkü "Ahmet'i Mehmet'i kayırıyorsun; beni de gör" türü itirazlar, kaynakların daraldığı dönemde olur. Yabancılar da çok gürültü çıkarmadılar; çünkü IMF'nin itibarı her yerde çöküyor; tek elinde kalan ülke Türkiye; burada da oyun bozanlık yapmak gereksiz. AKP de para politikasını TCMB'ye devretti; faiz dışı fazla hedeflerine uydu; kaynak dağıtımında esnekliği yapabildiği kadar yaptı.

Ama mali disiplinin de sınıra geldik

Evet, şu anda onun da sınırlarına geliyoruz. Dolayısıyla AKP'nin büyüme konjonktürüne olumlu bir katkısı yok. Daha şanslı bir iktidar hayal etmek güçtür. CHP'nin 2002 seçiminden itibaren bir halk muhalefetine sözcülüğünü üstlenmekten ısrarla kaçması bir başka avantajdır AKP için. Halk sınıfları saflarında çok sistematik taban çalışması yaptı. Tarikatları cemaatleri kullandı. Yüksek sesle IMF'nin lehinde ve aleyhinde bir söylem yapmadı; taban çalışmasında hiçbir rakiple karşılaşmadı; istediği mesajları iletti. Tabii tek parti iktidarı da ek bir avantaj sağladı. İç ve dış güç odaklarının çok partili koalisyonlardan çok dilleri yandığı için, "aman tek parti iktidarı sürsün" özelemleri de AKP'ye yaradı.

Şimdi artık sınırdayız...

Bu işlerin sınırına gelindi. Bir kere dünya ekonomisinin bir çevriminin iniş aşaması başladı. Umumiyetle bu iniş 4-5 yıl sürüyor. Belki, sert bir finansal krize sürüklenmeden atlatabiliriz. Türkiye'nin gündeminde en azından durgunlaşma vardır. Kriz de ihtimal dışı değildir. Daha önce dediğim gibi dünya ekonomisi çevresinde yer alan en kırılgan üç veya dört ekonomiden biri Türkiye'dir. Güney Afrika, Macaristan, Türkiye, gibi böyle bir üçlü var. Ufak ekonomileri saymıyorum; büyükçe olan çevre ekonomileri içinde bunlar topun ağzında. O büyük dalganın gelmemesi halinde; Türkiye'nin gündeminde durgunlaşma var. O anlamda sınıra geldik.

Yapısal reformlar gerekli diye söylem var, ama ne olduğu...

Ne olduğu belli değil. Zaten Türkiye 28 yıldır yapısal reform ve istikrar programlarını kesintisiz uyguluyor. Dolayısıyla bu, içi boş bir laftır. Tasarruf ve sermaye birikim oranlarını adım adım; ancak sonunda dramatik boyutlarda yukarı çekecek ve bunu devleti daha aktif bir ajan haline getirerek gerçekleştirmeyi hedefleyecek bir model değişikliği lâzım. Yakın geçmişte çevre ekonomilerindeki başarı örneklerini izlediğimizde dahi, neoliberalizme en az teslim olan iki ülke ön plana çıkıyor. Son

yılların en hızlı ve en istikrarlı büyüme hızlarını gerçekleştiren Hindistan ve Çin... Aktif devleti, önemli bir ekonomik aktör olarak devletin varlığını aramaya başlayacak Türkiye. Arayamazsa ufukta, kalıcı bir durgunlaşma dönemi vardır.

Benim önem verdiğim bir şey olduğu için ekliyorum: Eğitim teknoloji meselelerinde de devletin aktif rol alması gerekiyor...

Tabii. O dramatik sıçramayı, sermaye birikim oranını yukarı çekmeden sağlayamazsınız. Ama bu, tek başına yeterli değildir. Eski Sovyet blokunun sermaye birikim oranını sürekli yukarı çekerek, yukarıda tutarak sağla-

dığı yüksek büyümenin bir noktadan sonrada tıkanmaya geleceğini de o deneyimler bize gösterdi. Dolayısıyla hem sermaye stokunun kalitesinde yenileşme; hem de o stoku kullanan insanların bilgi beceri ve teknolojiye hakimiyet düzeylerinde sıçramalar; ayrıca üretim sürecinin öncesinde, içinde, sonrasında yenileşmeyi sürükleyecek bir insangücü kalitesi ve bu insanlardaki israf unsurunun ortadan kaldırılması... Türkiye'nin eğitilmiş ve nitelikli insan gücüne sahip olduğu hep iddia ediliyor; ama bu eğitilmiş ve nitelikli insan gücünün kullanım şablonunu çıkarırsak ortaya çok hazin bir görünüm çıkacaktır.

22 Ekim 2008 A. Emrah Aydınonat

Küresel Kriz ve İşsizlik

■ Tuğrul KUDATGOBİLİK / TISK Yönetim Kurulu Başkanı

2007 yılı Ağustos ayında ABD'de mali sektörde patlak veren ve oradan tüm dünya ülkelerine ve sektörlere bulaşan küresel kriz giderek derinleşmekte ve alınan tüm önlemlere, uygulanan tedavilere rağmen henüz hasta bunlara cevap vermemektedir. ABD'nin 2007 yılı Aralık ayından bu yana resesyonda olduğu bu ülke Ulusal Ekonomik Araştırmalar Bürosu (MBRB) tarafından resmen açıklanmıştır. ABD yanında bugün İngiltere, AB içinde Euro Bölgesi ülkeleri, Japonya resesyona girmiş bulunan diğer önemli ülkeler ve ülke gruplarıdır. Krizin sadece gelişmiş ülkeleri vurmamakla kalmayıp yükselen piyasa ekonomilerini de giderek etkisi altına aldığı endişe ile izlemekteyiz. BRIC ülkeleri olarak adlandırılan Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin içinde Brezilya ve Rusya halen ulusal paraları ve borsalarının değer yitirisi açısından en başta gelmektedir. Toplam 2,5 milyara yakın nüfusa sahip Çin ve Hindistan'da ise yıllardır gerçekleştirilen yüksek büyüme hızları aşağı düşme eğilimi içine girmiştir. Öyle ki, uzun yıllar ortalama yüzde 9,8 oranında büyümeyi başarmış olan Çin'de önümüzdeki yıl büyüme tahminleri yüzde 7-8 dolaylarındadır. Hindistan'da ise son yıllarda yüzde 7,5-8 oranında gerçekleşen büyüme hızının önümüzdeki yıl yüzde 5,5'e inmesi beklenmektedir.

Küresel kriz şimdiden hemen hemen tüm ülkelere işsizlik sorununun ağırlaşmasına neden olmuştur. Örneğin geçtiğimiz Kasım ayında sadece ABD'de 533 bin kişi

işinden olmuştur ki bu son 34 yılın en yüksek rakamıdır. Halen bu ülkede yüzde 6,7'yi bulmuş olan işsizlik oranının önümüzdeki yıl yüzde 7'yi aşması beklenmektedir. ABD dışında Euro Bölgesi ülkelerinde, İngiltere'de ve yükselen piyasalarda da işsizliğin çığ gibi arttığına tanık olmaktadır.

Ekonomik konjonktür değişimlerini ilk olarak hissedilen ve yaşayan kesim işletmelerdir. Nitekim TISK, üretim ve istihdama yönelik ilk olumsuz işaretlerden beri uyarı görevi yapmış ve önlem alınması gerektiğini dile getirmiştir. Küresel krizin Türkiye'ye etkileri konusunda artık diğer kesimlerde de az çok bir görüş birliği oluşmuş durumdadır. Bugün hiç kimse krizin bizi etkilemeyeceğini iddia etmemekte; Ülkemizin krizi en az zararlarla atlatabileceği tartışılmaktadır. Bunun da nedeni her gün açıklanan yeni istatistik verilerdir. Söz gelişi TÜİK tarafından açıklanan 2008 yılı 3. döneme ilişkin GSYİH rakamlarına göre bu dönemde büyüme hızı geçen yılın aynı dönemine göre sabit fiyatlarla yüzde 0,5 düzeyinde kalmış, büyüme neredeyse durmuştur. İlk 3 aylık dönemde yüzde 6,7, ikinci çeyrekte yüzde 2,3 büyüyen ekonominin 3. çeyrekte bu düzeye inmiş olmasını, işletmelerin üretim durumu ve beklentilerle birlikte değerlendirdiğimizde son çeyrekte büyümenin negatif olacağı tahmin edilmektedir. İmalat Sanayi üretimi bir önceki yılın aynı ayına göre Ağustos'ta yüzde 5,7; Eylül'de yüzde 6,4; Ekim'de yüzde 10,3 azalmıştır. Ekonominin

lokomotif sektörlerinde üretimin sert biçimde azalması, resesyonu ifade etmektedir.

Yine TÜİK'in 2008 Eylül Dönemi Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemindeki yüzde 9,3'ten bu yıl tam 1 puan artışla yüzde 10,3'e yükselmiş durumdadır. Genç nüfusta işsizlik oranı yüzde 20'yi aşmıştır. Kentlerde ise yüzde 23'ün üzerindedir. Bunun anlamı kentlerde yaklaşık 4 gençten birinin işsiz durumda olmasıdır. Tarımdışı işsizlik oranı ise geçen yılın aynı dönemine göre 1,3 puanlık artışla yüzde 13,3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bunlara; yatırımlar, kapasite kullanımı, ihracat, tüketim harcamaları gibi alanlardaki olumsuz değişimler eşlik etmektedir.

Belirtilen olumsuz gelişmelere rağmen Türkiye halen krizle mücadele konusunda "paket" hazırlamış ve açıklamış, sayısı neredeyse 50'yi bulan ülkeler arasında yer almamaktadır. Bu durumun yurtiçinde tüketicilerin ve iş aleminin, yurtdışında da Türk ekonomisiyle yakından ilgilenen tüm çevrelerin ve özellikle yabancı yatırımcıların güvenini sarstığı ortadadır. Bu husus, toplam talebin azalmasına neden olmaktadır.

Toplam talebin azaldığı yerde büyüme hızının düşmesi ve işsizliğin artması kaçınılmazdır. Nitekim OECD 2009'da Ülkemiz için yüzde 1,7'lik bir büyüme tahmini yapmıştır.

Hükümetimiz, işletmeleri ve istihdamı koruyacak etkin ve kapsamlı bir Tedbir Planı açıklayarak, uygulamalıdır.

TISK, küresel krize karşı alınması gereken genel ve sektörel tedbirleri 3 Kasım 2008 tarihli Hükümet-İşveren-İşçi Zirvesi'ne sunmuştur.

Tedbirler, reel sektörün rekabet gücünün artırılmasına ve istihdamın korunmasına odaklanmalıdır. Toplam talebin dört ana unsuru olan tüketim, yatırım, devlet harcamaları ve ihracat artırılmalıdır.

Ekonomik krizin en tehlikeli etkisi, zaten yüksek olan işsizliğin giderek artmasıdır. İşveren kesimi açısından işçi çıkartmak en son başvurulacak araçtır; işverenler yıllarca birlikte çalıştığı, kendisine rekabet gücü sağlayan, işyerinde nitelik ve deneyim kazanmış işçisini kaybetmek istememektedir.

İşsizlikle mücadele kapsamında yapılacak düzenlemeler gelecek açısından özel önem taşımaktadır.

İşsizlik verilerinin, ekonomik krizin kendini yeni yeni hissettirmeye başladığı bir döneme ait olduğu ve krizin tepe noktasına 2009 yılının bahar aylarında erişmesinin beklendiği düşünüldüğünde, krize yönelik tedbirler di-

şında, ayrıca istihdamı korumayı amaçlayan bir paketin gerekliliği kendini göstermektedir.

Hükümet sosyal tarafları acilen bir araya getirerek "İşsizlikle Mücadele Üçlü Anlaşması" yapılması için inisiyatif kullanmalıdır.

Hükümet, işveren ve işçi taraflarının istihdamın korunması hedefine yönelik rol ve sorumlulukları tespit edilerek, belirlenecek tedbirler hayata geçirilmelidir.

Ekonomik kriz ortamında işyerlerinin işgücüne yönelik olarak alabilecekleri önlemler esnek çalışma uygulamalarını ön plana çıkarmıştır. İş Kanunumuzdaki mevcut esneklik imkanlarından yararlanılmalıdır. Bununla birlikte, ekonomik kriz ortamında işçi çıkartma yöntemine başvurmak istemeyen işverenlere çalışma mevzuatımızın sağladığı çözüm yolları son derece az ve sınırlıdır. Kanundaki "güvenceli esneklik" olanakları en az AB Ülkeleri düzeyine çıkarılmalıdır.

İşgücü maliyeti üzerindeki vergi, sigorta primi ve tazminat yükleri hafifletilmeli; yasal, mali ve idari nitelikte yeni yükler getirilmemelidir.

Yenilenecek toplu iş sözleşmelerinde tarafların işletmeleri ve istihdamı korumayı ön planda tutacak yaklaşımlar sergilemesi gerektiği düşünülmektedir. Esasen, geçmişteki deneyimleri ve endüstri ilişkileri sistemimizin ulaştığı düzeyi de dikkate alarak bu konuda kötümser olmadığımızı da belirtmek isterim.

Öte yandan, İş Kanunu'nun içerdiği tüm esneklik olanakları toplu iş sözleşmelerine yansıtılmalı ve değerlendirilmelidir. İşçi çıkarılmaksızın mevzuat çerçevesinde alınabilecek önlemler ikili uzlaşma ile uygulanmalıdır.

2009 yılı kamu sektöründe toplu iş sözleşmelerinin yenilenme yılıdır. Kamu toplu iş sözleşmelerinde de bütçe dengeleri ve makroekonomik hedefler gözetilerek, bu hassas dönemde uygun bir uzlaşmaya varılmalıdır. Kamudaki toplu iş sözleşmeleri, özel kesimdeki toplu iş sözleşmesi müzakerelerini de mutlaka etkileyecektir ve bu etki pozitif yönde olmalıdır.

İçinde bulunduğumuz şartlarda işletmelerde mesleki eğitimin ve verimliliğin geliştirilmesi büyük önem taşıdığından, bu alanlardaki ikili işbirlikleri ilerletilmeli ve toplu iş sözleşmeleri kapsamında yer almalıdır.

İşveren ve işçi kesimleri arasındaki sosyal diyaloga her zamankinden fazla ihtiyaç duymaktayız. Krizle ülke genelinde başa çıkmanın en iyi yolunun da sosyal taraf temsilcileri ile ilgili tüm sivil toplum kuruluşlarını Hükümetle bir araya getiren Ekonomik ve Sosyal Konsey'in biran önce toplantıya çağırılması olduğunu her vesile ile dile getirdik, bugün de tekrarlamakta yarar görüyoruz.

Küresel Mali Kriz Karşısında Esnaf ve Sanatkarlarımız

■ Bende PALANDÖKEN / TESK Genel Başkanı

Küresel krizin Türkiye'miz üzerindeki olumsuz etkilerinin her geçen gün kendisini artarak hissettirmesi, Hükümetçe süratle önlem alınmasını gerektirmektedir. Sanıyorumki, kimi önlemlerin alınması gerektiği konusunda Hükümet ile aramızda görüş ayrılığı yoktur. Sorun, alınacak önlemlerin neler olması gerektiği ile ilgilidir. Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu Genel Başkanı olarak konuyu önce ülkemiz ekonomisi açısından makro düzeyde ele almak, daha sonra da temsilcisi olduğum esnaf ve sanatkarlar topluluğu özelinde önerilerimi kısaca özetlemek istiyorum.

Öncelikle belirtmek isterimki; küresel krizin dünya ekonomilerinde neden olduğu ekonomik durgunluk giderek artan bir şekilde ülkemizi de etkilemekte, otomotiv ve inşaat sektörlerinden uç veren durgunluk, diğer sektörlerle de sirayet etme eğilimi göstermektedir. Bu bağlamda alınması gereken önlemler ekonomik durgunluğu yani piyasalardaki talep yetersizliğini giderici önlemler olarak öne çıkmaktadır. Bu önlemlerin neler olacağı konusunda uzun uzun ahkam kesmek istemiyorum. Bunlar, ekonomiye başlangıç kitaplarında bile yer alan son derece yalın önlemlerdir. Bu önlemlerin başında, devletin yatırım harcamalarını arttırması, memur ve emekliler başta olmak üzere dar gelirli toplumsal kesimlerin gelirlerini yükseltici politikalar uygulanması, faizlerin düşürülmesi, başta otomotiv sektörü olmak üzere dolaylı vergilerde indirimle gidilerek talebin ve piyasaların canlandırılması, yatırım, üretim, istihdamın iç kaynaklarla finanse edilmesi için öncelikle küçük işletmelere yönelik teşvik politikalarının geliştirilmesi gibi önlemler gelmektedir.

Dünya piyasalarında yaşanan ekonomik krizin ülkemizi ve esnaf ve sanatkarlarımızı ne derece etkilediğini henüz kesin olarak tespit edebilmiş değiliz. Ancak, önce 1995 arkasından 2001 krizleri esnaf ve sanatkarımıza büyük darbe vurmuştur. Piyasalardaki nakit sıkışıklığından kaynaklanan daralma sonucu mensuplarımızın iş hacminde büyük düşüşler yaşanmıştır. Bu küresel krizin, bu olumsuz süreci hızlandıracağı ve bir süre daha devam etmesine neden olacağı anlaşılmaktadır. Esnaf ve sanatkarlarımızın işlerinin hareketli ve kazançlı olması önem-

li ölçüde işçi, memur ve çiftçinin gelirine bağlıdır. Bu kesimlerin geliri ne kadar yüksek olursa esnafın kazancı da o kadar artar. Özellikle tarım kesiminde geçtiğimiz iki yılda yaşanan kuraklık sonucu ciddi bir gelir kaybı söz konusu olmuş işçi ve memur kesiminin gelirlerindeki düşüş de esnaf ve sanatkarlarımızın iş hacmini olumsuz olarak etkilemiştir.

Bu noktada hemen belirtmek isterimki, ekonomik krizin esnaf ve sanatkarlarımız üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirilebilmesi için ilk önerimiz, makro düzeyde alınmasını istediğimiz önlemlerin bir parçası olmak üzere, esnaf ve sanatkarlarımıza Türkiye Halk Bankası aracılığıyla kullandırılan Hazine destekli kredi plasmanlarının artırılarak faizlerinin yüzde 14,5'lardan yüzde 10'lara düşürülmesi ve takibe intikal etmiş kredilerin yeniden yapılandırılmasıdır. Bu noktada Hükümetimize, esnaf ve sanatkarlarımızın Bağ-Kur'a olan prim borçlarıyla Maliye'ye olan vergi borçlarını da içeren bir yeniden yapılandırma modeli önermek istiyoruz. Modelimiz, öncelikle prim, vergi ve kredi borçları nedeniyle faaliyetlerini durdurmuş esnaf ve sanatkarımıza aynı KOSGEB'in cansuyu kredi uygulamasında olduğu gibi sıfır faizli kredi tahsis edilerek prim, vergi ve kredi borçlarının buradan tahsili suretiyle, meslek mensuplarımızın tekrar üretime ve istihdama odaklanmalarının sağlanmasıdır.

Bu noktada konuyla bağlantılı bir hususa daha değinmek istiyorum.

Bilindiği üzere, 25.12.2003 tarihli ve 5033 sayılı "Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun" 31.Aralık.2003 günlü 25333 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun 1'inci maddesi; "Ödeme tarihi 23.12.2003 tarihinden önce olup da; kullandığı nakdi ve gayri nakdi kredinin ödemelerini aksatan gerçek ve tüzel kişilerin, söz konusu borçlarını bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce veya bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde ödemeleri veya bu borçlarının Bankaca yeniden yapılandırılması halinde borcun tamamının öden-

mesini müteakip Merkez Bankasında tutulan kayıtların silineceğine, Merkez Bankası kayıtlarının silinmesinden sonra, Bankalar ve özel finans kurumlarınca yapılacak kredilendirme, çek karnesi verilmesi ve diğer Bankacılık işlemlerinde silinmiş kayıtların dikkate alınmayacağı”, hükmünü amirdir.

Kanunda öngörüldüğü şekilde borçlarını ödeyen veya borçlarını yeniden yapılandıran meslek mensuplarımızın Bankalar nezdindeki sicil kayıtları, Kanunun bu açık hükmüne rağmen ve ısrarlı başvurulara karşın Bankalarca silinmemekte, yeni kredi başvuru talepleri, silinmesi gereken sicil kayıtları gerekçe gösterilerek reddedilmektedir.

Banka kara listeleri sicil affı ile ilgili söz konusu Kanun hükmünün Bankalarca yerine getirilmesinden ısrarla kaçınılması, hukuk devleti ilkesiyle bağdaştırılamaz. Konunun Hükümetçe incelenmesini ve Bankaların, 25.12.2003 tarihli ve 5033 sayılı Kanun hükümleri gereğini yerine getirmeleri konusunda kesin olarak talimatlandırılmalarını talep ediyoruz.

Hükümetçe alınacak bu önlemlerle hem esnaf ve sanatkarlarımızın yaşadığı ekonomik sorunların hafifletilmesi mümkün olacak, hem de piyasalardan çekilme noktasında bulunan kimi mensuplarımızın rahat bir nefes alarak ekonomiye katkı yapmalarına imkan verilmiş olacaktır. Küresel krizin ekonomide yarattığı durgunluğun hafifletilmesi bağlamında bu önlemlerin son derece önemli olduğu düşüncesindeyiz.

Bu konudaki bir diğer önerimiz kredi kartlarıyla ilgilidir. Biliyorsunuz piyasalardaki hareketsizliğe vatandaşın limitleri dolan kredi kartlarının devre dışı kalmasının da olumsuz etkileri vardır. Limitleri dolduğu için bankalarca bloke edilen bu kredi kartlarının bir şekilde kullanıma açılması, piyasalarda büyük rahatlık sağlayacaktır. Bunun için yapılması gereken, bankalarımızın, Bankalar Birliği öncülüğünde alacakları bir kararla kredi kartları faizlerinden fedakarlıkta bulunmak suretiyle vatandaşın kredi kartı borçlarını ödeme ve kartlarını yeniden kullanabilme olanağını sağlamalarıdır. Bu, büyük bölümü ana parayı aşmış ve ödeme olanağı da zaten kalmamış faiz alacaklarının bir bölümünden bankalarımızın vazgeçmeleri suretiyle ve kalan borçların ödenmesi konusunda da vatandaşın taksitlendirme dahil çeşitli iyileştirme önerileri sunulurken gerçekleştirilebilir. Biz, esnaf ve sanatkarlar, yıllardır, veresiye defteri uygulamalarıyla vatandaşımızı faiz almadan finanse ettik, kötü günlerinde yanlarında olduk. Bir anlamda vatandaşımızı ekonomik olarak sırtımızda taşıdık. Bu kez, benzer bir fedakarlığı Bankalarımızdan bekliyoruz. Şurası çok iyi bilinmelidir

ki, piyasalarda bir müddet daha canlılık sağlanamazsa, bundan yalnızca reel sektörümüz değil, varlığı mal ve hizmet piyasalarına bağlı olan tüm finans kesimi de zarar görecektir. Sanayi ve tarım sektörüyle ticaret ve hizmet sektörlerinin ayakta kalmakta güçlük çektiği böylesi ekonomik krizlere finans kesiminin duyarsız kalması akılcı değildir, rasyonel değildir. Piyasalardaki hareketsizliğe çözüm bulanamadığı takdirde bu krizin çok kısa bir sürede ülkemiz finans kesimine de sirayet edeceği bilinmelidir.

Bu bağlamda, değinmek istediğim bir diğer konu da devletin teşvik politikalarıyla ilgilidir. Bilindiği üzere ülkemizin teşvik sistemi büyük işletmeleri esas almakta ve yalnızca bunların yatırımlarını özendirilmekte, küçük işletmeler ile esnaf ve sanatkarların yatırım ve yeni iş yeri açma girişimleri teşvik sisteminden yararlandırılmamaktadır. cumhuriyetimizin ilk yıllarından bu yana yürürlüğe konulan tüm yatırımları teşvik önlemleri hep büyük işletmeleri esas almıştır. Teşvik sistemimizin başarısızlığı, başta esnaf ve sanatkarlarımız olmak üzere küçük işletmelerimizin hep gözardı edilmiş olmasının sonucudur. Gerçekten de bu ülkede çok yakın bir tarihe kadar, büyük alışveriş merkezlerinin kurulması teşvik edilmiştir. Bugün, durum ortadadır. Devletin teşvik desteğiyle kurulan bu alışveriş merkezleri esnaf ve sanatkarı bitirmiş, piyasa dışına itmiştir. Son zamanlarda basına yansıyan yakınmalardan ise her köşe başında açılan bu alışveriş merkezlerinin talep yetersizliğinden büyük sorunlar yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu merkezler, devletin teşvik desteğinde esnafı bitirdiler. Hesapsız kitapsız büyümeden dolayı bugün kendileri de bitme noktasına geldiler. Bütün bunlar mevcut teşvik sisteminin yeni baştan ele alınması gerektiğini göstermektedir. Yeni teşvik sisteminde esnaf-tacir, sanatkar-sanayici, küçük işletme-büyük işletme ayrımı yapılmaksızın tüm girişimcilerin desteklenmesi gereklidir. Yatırımların ve istihdamın ancak bu şekilde artırılarak Türkiye’nin gündemindeki en önemli sorun olan işsizliğin kısmen de olsa önlenebileceği görülmektedir. Bugün ülkemizde faaliyet gösteren 1 milyon 800 Bin esnaf ve sanatkarın yanında en az bir çırak, kalfa veya ustanın istihdam edildiği varsayıldığında, bir kriz anında veya bu kesime destek verilmemekte ısrar edilmesi durumunda, zorunlu olarak istihdam dışı kalacak bu 1 milyon 800 bin çalışana devletin yeniden iş yaratabilmesi, değil Türkiye’nin, dünyanın en gelişmiş ülkelerinin bile altından kalkabilecekleri bir sorun değildir. Bu bağlamda olmak üzere, kapanan esnaf ve sanatkar işletmeleriyle diğer küçük işletmelerin yeniden açılmasını temin için vergiden muaf iki yıllık bir muafiyet dönemi öngörülmesi, bu uygun görülüyorsa vergilerin ödenmesinin iki yıl

ertelenmesi ve/veya esnaf ve sanatkarlarımız ile küçük işletmelerin vergi borçlarının gecikme faiz ve zamlarının silinip 18 aya kadar taksitlendirilerek yeniden yapılandırılması gibi önlemler, ekonomik krizin olumsuz etkilerinin aşılmasında yararlı olabilir düşüncesindeyiz.

Avrupa, 25 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe koyduğu “AB için Küçük İşletmeler Şartı” ile Küçük İşletmelere büyük destek, teşvik ve ayrıcalıklar sağlarken, ülkemizde küçük işletmelerin ısrarla görmezden gelinmesi gerçekten anlaşılabilir değildir.

Küresel Ekonomik Kriz ve Türk Tarımı

■ **Ş. Şemsi BAYRAKTAR / TZOB Genel Başkanı**

Bilindiği gibi başlangıçta finansal ve mali sektörlerde gözlenen küresel krizin etkileri artık Dünyada olduğu gibi ülkemizde de reel sektöre yansımış bulunmaktadır.

Küresel krizin etkilerini azaltmak üzere bir çok ülke bazı önlemler alınmış, kriz “paket”leri açıklanmıştır. Ülkemizde de krizin etkilerinin asgari düzeyde kalmasını sağlamak üzere çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında 3 Kasım’da düzenlenen Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında, diğer kesimler yanında, TZOB olarak biz de tarım kesiminin görüş ve düşüncelerini Hükümete aktardık.

O toplantıda da vurguladığımız gibi geçmişte yaşananlar göstermiştir ki, ekonomik krizlerden ve bu krizler için alınan önlemlerden tarım sektörü ve çiftçilerimiz en çok etkilenen kesimler arasında yer almıştır. Zaten zor bir dönemden geçen tarım kesimi için aynı durumun tekrarlanmasından ve daha büyük sıkıntılar yaşanmasından endişe ediyoruz. O nedenle kriz paketinde tarımın da yer almasını istiyoruz.

Son yıllarda milli gelir içinde tarımın payı çok hızlı bir biçimde azalmıştır. 1998-2007 döneminde milli gelir içinde tarımın payı yüzde 12.4 den yüzde 7.7’ye gerilemiştir. Türk tarımının 2007 yılında milli gelirden aldığı pay bu seviyede iken istihdam içindeki payı ise yüzde 26.4 tür. Bu durumda ortalama milli gelirin üçte birinden daha az geliri olan bir kesimin ekonomik ve sosyal açıdan ne kadar zor durumda olduğu açıktır. 2007 yılı Yoksulluk Çalışması sonuçları gösteriyor ki yoksulluğun en yoğun yaşandığı kesim tarım kesimidir. Bu çalışma sonucunda, yoksulluk oranı, Sanayi ve Hizmet kesimlerinde çalışanlarda yüzde 8-10, tarım sektöründe ise yüzde 30 olarak belirlenmiştir.

Diğer taraftan daha şimdiden tarımda da krizin etkileri görülmeye başlanmıştır. Son bir yıl içinde gübrede

yüzde 180, mazotta yüzde 40’a varan fiyat artışları gübre kullanımını yüzde 30’lara varan oranda azaltmıştır. Gübre tüketimindeki bu azalma tarımsal üretimi olumsuz yönde etkileyecektir.

2008 Ocak-Eylül dönemi traktör satışlar 2007 Ocak-Eylül dönemine göre yüzde 28 oranında azalmıştır.

Çiftçilerimiz üretici olmakla birlikte nüfusumuzun yüzde 26’sını oluşturan tarım kesimi aynı zamanda tüketici durumundadır. Gelirlerinde azalma taleplerini de düşürecektir.

Çiftçilerimizin kamu ve özel bankalara 10 milyar YTL’yi aşan borcu bulunmaktadır. Çiftçilerimiz bu borçlarını ve elektrik enerjisi borçlarını ödemede sıkıntı çekmektedirler. Son iki yıldır yaşanan kuraklık afetleri ve yıllardır artan maliyetler çiftçilerimizi tarımsal faaliyetlerini yürütemez hale getirmiştir.

Ülkemizde tarım kesimi özellikleri itibariyle krizlerden kendini koruma araçlarına sahip değildir. Güçlü ekonomik organizasyonlara sahip olmadığı için, ürün fiyatlarını, girdi fiyatlarını belirleme veya etkileme gücü ve inisiyatifi yoktur. Diğer kesimler bu durumu zaman zaman istismar edebilmektedirler.

Geçtiğimiz günlerde kriz fırsatçılığı yapılarak, süt fiyatları düşürülmüştür. Süt fiyatları üretimin en düşük olduğu bir dönemde Kasım 2008 tarihinden geçerli olmak üzere itibaren sanayiciler tarafından yüzde 10 oranında düşürülmüştür. Üreticinin yem maliyetleri yükselirken, sattığı sütün fiyatları bu şekilde düşerse hayvancılığımızın bu durumdan zarar görmemesi mümkün değildir.

Geçmişte yaşananlar göstermiştir ki, kriz dönemlerinde uygulanan kemer sıkma politikalarından en çok tarım kesimi ile diğer dar ve sabit gelirli kesimler zarar görmüşlerdir.

Çok önemli sorunlarla karşı karşıya çiftçilerimizin böyle uygulamalara tahammülü bulunmamaktadır.

Krize karşı tarımı ve çiftçilerimizi korumak için alınması gereken önlemler:

1. Girdi fiyatlarındaki artışlar telafi edilmelidir.

Girdilerde uygulanan KDV'ler yüzde 1'e düşürülmeli veya iade edilmelidir.

Ayrıca girdi destekleri artırılarak fiyat artışları telafi edilmelidir.

2. Elektrik borçları yeniden yapılandırılmalıdır.

Tarımda kullanılan elektrik fiyatlarına 2008 yılı ocak ayından itibaren yapılan 3 zamla birlikte artış oranı geçen yıla göre yüzde 50-60 lar seviyesine ulaşmıştır.

Bu artışlar karşısında üreticilerimiz borçlarını ödeyemez hale gelmişlerdir. Bu durum da dikkate alınarak, elektrik borçları yeniden yapılandırılmalıdır. Ayrıca icralar durdurulmalı, kesilen elektrikler açılmalı ve tarımda kullanılan elektrik desteklenmelidir.

3. Kredi kullanımında kısıntı olmamalı ve yükselen faizler telafi edilmelidir.

2004 yılında uygulanmaya başlanan indirimli faizli kredi uygulaması çerçevesinde üreticilerimiz cari faiz oranlarından daha uygun faiz oranları ile tarımsal kredi kullanabilme imkanına kavuşmuşlardır. Ancak Ziraat Bankasının kredi verirken çiftçilerimize teminatlar konusunda zorluk çıkarması çiftçilerimizin kolay ve zamanında kredi kullanmasını sınırlandırmaktadır. Bu durumda bazı üreticilerimiz faiz oranları yüksek olmasına rağmen özel bankaları tercih etmek durumunda kalmaktadır.

2007 yılında tarım sektörüne 10,5 milyar YTL kredi kullanılmıştır. Bu kredinin 4,8 milyar YTL'si Ziraat bankası, 1,7 milyar YTL'si tarım kredi kooperatifleri tarafından kullanılmıştır. Geri kalan 4 milyar YTL'si ise diğer bankalara tarafından yüzde 25-30 arasında değişen faiz oranları ile kullanılmıştır. İndirimli faiz oranları ile kullanılan kredi miktarı sektörün ihtiyacını karşılamamaktadır.

Ziraat Bankasının tarım sektörüne ayırdığı kaynaklar artırılmalı, faiz desteği uygun düzeylerde belirlenerek, yeterli bütçe ile daha etkili bir uygulama yapılmalıdır.

4. Tarımsal destekleme bütçesi ihtiyaca uygun büyüklükte belirlenmeli ve kısıntıya gidilmemelidir.

Son üç yıldır tarımsal destekleme bütçesi reel olarak sürekli azalmaktadır. 2007 yılında 5.3 milyar YTL olarak belirlenen destekleme bütçesi 2008 de 5.4, 2009 da 5.5 milyar YTL olarak belirlenmiştir.

Son iki yıldır tarım destek bütçesi her yıl ancak yüzde 1,9 oranında artırılmıştır. Bütçe giderleri yüzde 14 artırdığı halde, tarım için ayrılan kaynağın yüzde 1.9 artırılmasının sebebi anlaşılamamıştır.

Enflasyondan arındırıldığı takdirde destekleme bütçelerinde gözlenen bu çok küçük artışlar azalmaya dönüşmektedir. Hatta son on yılı dikkate alırsak küçülmenin reel olarak yüzde 70'e ulaştığı gözlenmektedir.

Ayrılan bu bütçenin tarımın ihtiyacını karşılaması, çiftçilerimizi diğer ülkelerin çiftçileri düzeyinde desteklemesi mümkün değildir. Bu miktar yeterli olmadığı gibi Tarım Kanunu ile öngörülen miktarın da çok altında kalmaktadır. Tarım Kanunu'nun bu konuya ilişkin 21'inci maddesine göre: "Tarımsal destekleme programlarının finansmanı, bütçe kaynaklarından ve dış kaynaklardan sağlanır. Bütçeden ayrılacak kaynak, gayri safi milli hasılanın yüzde birinden az olamaz."

Yasa hükmüne uygun bir bütçe hazırlansaydı, tarımsal destek bütçesinin asgari 11 milyar YTL olması gerekirdi.

Dünya pazarlarıyla rekabete hazırlanan ve girdi maliyetleri olağanüstü artış gösteren sektörümüz için en azından Tarım Kanunu'na uyularak tarım destek bütçesinin oluşturulması gerekmektedir.

Bu dönemde primlerin de erken ödenmesi önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu şekilde piyasanın canlanmasına da katkı sağlanabilir.

5. Artırılacak Bütçe çerçevesinde oluşturulacak bir fonla, stratejik ürünler için TMO'nun gerektiğinde müdahale alımları yapması sağlanmalıdır.

Böyle bir fon oluşturulmadığı için TMO ürün bedellerini ödemede taahhüt ettiği 25 günlük süreye rağmen bu süre 45 güne varmıştır.

Krizlerde en büyük tehlike halkın gıdaya ulaşmasındaki zorluklardır. Halkın moralini yüksek tutmak için gıdaya kolay ulaşması temin edilmelidir. Bunun için de tarımsal üretimi artırmak zorundayız.

Bunu yapabilirsek, krizden daha az etkilenme şansını yakalar, gıda güvencemizi sağlamlaştırmanın yanında tarım ürünleri ihracatımızı büyük oranda artırabilir, tarımda istihdamı koruyarak işsizliğin büyümesini sınırlayabiliriz.

Sonuç olarak:

Tarımsal kredi kullanımının kolaylaştırılması, borçların yeniden yapılandırılması, kredi ve girdi maliyetlerinin düşürülmesi, destekleme bütçesinin yeterli hale getirilmesiyle ilgili önerilerimiz kriz paketine dahil edilmelidir.

Tarım, stratejik bir sektördür. Tarım, insan için vazgeçilmez, zorunlu bir ihtiyaç maddesi olan gıdayı üreten bir “reel” sektördür. Çünkü, tarım da sanayi gibi bir takım girdiler ve üretim faktörleriyle üretim yapan bir sektördür.

Bu günkü durumda tarım, önemli bir istihdam alanı ve nüfusumuzun üçte birinin geçimini sağlayan bir sek-

tördür. Tarımda mevcut sorunlar devam ederse sektör bu istihdam yükünü taşımaya devam edemez.

Bu durumu görüp, krizle ilgili önlemleri alırken tarımın sosyal ve ekonomik açıdan önemini, krizden tarımın da etkilendiğini ve bu etkinin süreceğini gözetirsek doğru bir yaklaşım göstermiş oluruz. Aksi halde, yanılırız. TZOB olarak, Hükümetimizden böyle bir yaklaşım bekliyoruz.

Kriz Memuru Vuruyor, En Çok Sermayenin Sesi Çıkıyor

■ **Bircan AKYILDIZ** / Türkiye Kamu-Sen Genel Başkanı

Her ne kadar yetkililerce inkar edilse de ülkemiz bugün büyük bir krizin eşiğine gelmiştir. Tüm dünyayı etkisi altına alan bu kriz, bizim açımızdan bir yıkıma dönüşmeden gerekli tedbirler alınmak zorundadır.

Krizden çıkıştan ipuçları ise yaşadığımız süreci anlamakla bulunacaktır. 85 yıllık cumhuriyet tarihi boyunca karşılaştığımız irili ufaklı 11 krizin tam 7 tanesi, küresel politikalara açıldığımız, sendikaların etkilerinin azaltıldığı, örgütlü toplum bilincinin zayıfladığı, özelleştirmelerin alabildiğine arttığı, kamu yatırımlarının kısıldığı 1980-2008 arasındaki 28 yıllık süreçte yaşanmıştır. 1980 öncesi dönemde ortalama 15 yıla bir ekonomik kriz düşerken, küreselleşme dönemi diyebileceğimiz bu süreçte ortalama her dört yılda bir ekonomik kriz yaşanmış, milletimiz ve devletimiz krizlerle boğuşmaktan uzun vadeli plan ve politikalara ağırlık verememiştir.

Yaptığımız çalışmalar 1980-2008 yılları arasında yaşanan ekonomik darboğazların, 1923-1980 arasındaki döneme göre 4 kat daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Son 28 yıldır ortalama her 4 yılda bir krizle sarsılan ülkemiz, yakın coğrafyası üzerindeki hakimiyetini giderek kaybetmekte, işsizlik, yoksulluk ve ümitsizliğin körüklediği duygularla toplumsal travmalar yaşamaktadır.

2001 yılı ile birlikte başlayan küresel genişleme sürecinin Türkiye tarafından yeterince iyi değerlendirilmediği açıktır. Bu süreçte görece bir büyüme yaşanmış ancak performansımız yükselen ekonomilerin çok gerisinde kalmıştır. Uygulanan politikalara, ülkemizin küresel rüzgarlara açılmasına, ülke değerlerinin elden çıkarılmasına

ve dışa bağımlı bir ekonomik yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yanlış ekonomik tercihler, bu dönemde ülkemizde yaşanan büyümenin bedelini milletimizin sırtına yüklemiştir. Tarihimizin en büyük borç yükü altına girmemiz, faiz seviyelerinin enflasyonun iki katına yükselmesiyle dünyanın en yüksek reel faizini ödeyen ülke olmamız, cari açığın GSMH'mızın yüzde 8'ine kadar yükselmesi, yeni yatırım yapılmak yerine, elimizdeki verimli kuruluşların ve limanların özelleştirilmesi, yüksek oranlı ve sürekli işsizlik ve düşük ücretlerle birlikte yoksullukla boğuşan bir toplum, 6 yıllık kısmi büyüme için ödediğimiz bedelin yalnızca bir kısmıdır. Son 6 yıldır yanlış ve yanlış politikalarla ödemek zorunda bırakıldığımız bu bedel, Türkiye'yi krize karşı en zayıf ülke konumuna getirmiştir. Siyasi irade ise kriz ülkemizi etkilemeyecekmiş gibi davranarak, yaptığı hatanın ortaya çıkmasına engel olmaya çalışmaktadır. “Bize bir şey olmaz, hamdolsun kriz bizi teğet geçecek” söylemleri ile işin vahametinin farkına varılmadığı yada sorunun küçük gösterilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Ama sanılanın aksine sorun; bugüne kadar yaşadığımız ekonomik krizlerin en büyüğüdür.

Memur Krizi Uzun Zamandır Yaşılıyor

Kamu görevlileri açısından bakıldığında ise hükümetin, çalışanları yıllardır hayali enflasyonla uyuttuğunu görmekteyiz. 2003 yılından beri kamu görevlilerine yapılan maaş artışlarında temel alınan kriter enflasyon hedefi olmuştur. Toplu görüşmelerin bir çoğunda sonuç alınmadığı, mutabakat sağlanamadığı için hükümetin tek taraflı olarak yaptığı maaş artışları, kamu görevlileri-

nin maaş artışlarının enflasyona endekslenmesine neden olmuştur. Bilindiği gibi hükümet, 2006 ve 2007 yıllarında enflasyon hedefini tutturamamıştı. 2006 yılında enflasyonun yüzde 5 olacağını öngörmüş ve ücretlere yapılan artışları bu hedef doğrultusunda belirlemişti. Ancak yıl sonunda hedeflenen enflasyonun iki katına çıkılınca, bütün hesaplar şaşmış, maaşlar enflasyon karşısında erimişti.

2007 yılı için de hedef enflasyon yüzde 4 olarak açıklanıp, maaşlara bu doğrultuda zam yapıldı. Türkiye Kamu-Sen olarak 2006 yılında olduğu gibi 2007'de de enflasyon hedefinin tutmasının mümkün olmadığını, daha gerçekçi hedefler tespit edilmesi gerektiğini belirttik. Ancak hükümet umut tacirliği yapmayı sürdürdü ve memur maaşlarına sınırlı oranda, hedef doğrultusunda zam yaptı. 2007 yılı sonunda da enflasyon hedefinin yüzde 110 oranında saptması sonucunda artık hükümetin hesap yapmayı bilmediği ya da böylesine hayali enflasyon hedeflerini kasıtlı olarak belirlediği izlenimi oluştu.

Ancak 2008 yılı için de enflasyon hedefinin yüzde 4 olarak belirlenmesi, bardağı taşıran son damla olarak ekonomi çevrelerindeki yerini aldı. Dünyada ortaya çıkan ekonomik krizden etkilenmemenin imkansız olduğu, ülkemizdeki cari açığın GSMH'nın yüzde 8'ine ulaştığı, düşük kur politikasının daha fazla sürdürülemeyeceğinin tüm ekonomi çevrelerince dile getirildiği bir ortamda, bir önceki yıl enflasyonu yüzde 8,4 olmuşken, 2008 yılı enflasyon hedefinin yüzde 4 olarak belirlenmesi ekonomi çevrelerini şaşırtmıştı.

Enflasyon Hedefleri, Gerçekleşen Enflasyon ve Hedeften Sapma Oranları

Yıllar	Hedef Enflasyon (%)	Gerçekleşen Enflasyon (%)	Sapma Oranı (%)
2006	5	9,65	93
2007	4	8,39	110
2008	4	11,9*	198

*TCMB 2008 yılı sonu enflasyon tahminidir.

Türkiye Kamu-Sen Araştırma Geliştirme Merkezi ise tutmayacağı gün gibi aşikar olan hayali enflasyon hedeflemesinin temelinde memurlara, işçilere, emeklilere ve asgari ücretlilere düşük maaş artışı yapılarak, alım gücünün azaltılması amacının yattığını belirtti.

Hatırlanacağı gibi hükümet, toplu görüşmelerde memurlarımızın haklı taleplerini görmezden gelmiş, enflasyon hedefi çerçevesinde 2008 yılı için ortalama memur

maaşına 90 YTL, en düşük dereceli memur maaşına da 75 YTL'lik artış yapmıştı.

Ancak 10 ay içinde elektriğe yüzde 50, doğal gazla yüzde 77, kiraya ve tüpe yüzde 11, kömüre yüzde 36 ve gıdaya da ortalama yüzde 13 zam gelince, memur maaşlarına yapılan artışların tamamı geri alındı.

Enflasyon sepetinde 454 çeşit madde bulunmaktadır. Sepete çeşitleriyle birlikte toplam 851 ürün girmektedir. Sepette PVC pencere, hacca gidiş ücreti, kontakt lens, webcam, kaş aldırma ücreti, mercan balığı, deve eti, makas, dizel otomobil fiyatları gibi sürekli kullanılmak zorunda olmayan ürünler ağırlıktadır.

Maaşlardaki Erime 6 Yılda Yüzde 42'yi Buldu

Vatandaşlarımızın kullanmak zorunda olduğu mal ve hizmetler ise 84 adet olarak belirlenmiştir. 84 çeşit ürün gıda, ısınma, kira, aydınlanma, ulaşım, haberleşme, sağlık, temizlik, giyim, ev eşyası, su ve eğitim gibi vazgeçilmesi imkansız olan harcama gruplarından tespit edilmiştir.

Yıllardır enflasyon sepetine dahil olan ürünlerin fiyatları ile vatandaşlarımızın kullanmak zorunda olduğu temel tüketim maddelerinin fiyatlarındaki değişim farklı olmaktadır.

Türkiye Kamu-Sen Araştırma Geliştirme Merkezi, 2002 yılının Kasım ayının 100 baz alındığı iki ayrı endeks hazırlamıştır. Konfederasyonumuz, tüketici fiyatları endeksine dahil olan 851 çeşit ürün ile vatandaşlarımızın kullanmak zorunda olduğu temel tüketim maddelerinin ortalama fiyat değişimlerini eş zamanlı olarak takip etmektedir.

Buna göre, 2002 yılı kasım ayından beri tüketici fiyatları endeksine dahil 851 çeşit üründe ortaya çıkan fiyat artışı yüzde 85 iken; vatandaşlarımızın kullanmak zorunda olduğu temel tüketim maddeleri olan 84 çeşit üründeki fiyat artışı yüzde 121 olmuştur. Başka bir ifade ile açıklanan enflasyon ile vatandaşlarımızın enflasyonu arasında yarıya fark vardır.

Ne yazık ki, son 6 yılda vatandaşlarımızın kendileri ve aileleri için yapmak zorunda olduğu harcama tutarı yüzde 121 oranında artarken; enflasyon hedefine göre maaş zammı aldığı için gelirleri ancak yüzde 85 oranında artmıştır. Yani altı yıldır maaşlar, temel tüketim maddeleri karşısında sürekli olarak erimektedir. Bu erime altı yılda yüzde 42'ye ulaşmıştır.

Ekim ayında bir ailenin ortalama gıda ve kira gideri 1036 YTL'ye yükselmiştir. En düşük dereceli bir memur

Son On Aylık Enflasyon Yüzde 9,6 Olmasına Rağmen Bazı Ürünlerin Fiyat Değişimi

	Aralık 2007 (YTL)	Ekim 2008 (YTL)	Değişim Oranı (%)
Koyun eti	11,55	13,07	13
Dana eti	14,26	16,08	13
Tavuk eti	3,30	4,65	41
K. Fasulye	3,63	4,55	25
Nohut	2,97	3,34	12
Mercimek	2,40	5,16	115
Limon	2,35	2,94	25
Ekmek	1,73	2,18	26
Pirinç	3,24	4,62	43
Yufka	2,63	2,97	13
Ayçiçek yağı	4,13	5,27	28
Toz şeker	2,13	2,47	16
Reçel	6,69	7,43	11
Zeytin	8,11	8,95	10
Doğalgaz	0,61	1,08	77
Kömür	332,32	453,11	36
Elektrik	0,16	0,24	50
Kira	404,68	449,60	11
İlaç	4,28	7,62	78
Şehirlerarası otobüs	26,65	30,59	15
Vapur	2,41	3,59	49
Tren	1,27	1,46	15
Dolmuş	1,10	1,29	17
Sabun	2,79	3,60	29
Tıraş bıçağı	1,08	1,60	48

Kaynak: TÜİK

run maaşı kira ve gıda harcamalarına gitmektedir. Dört kişilik düşük maaşlı memur ailesinin kira ve gıda harcamasından sonra elinde hiç para kalmamaktadır. Ortalama maaş alan bir memurun ise ısınma, aydınlanma, eğitim, yol parası, telefon, giyim, temizlik gibi diğer harcamaları için bir ay boyunca 167 YTL'si kalmaktadır.

Kamu Görevlilerinin Payından Yıllık 3 Milyar YTL Faize Aktarılıyor

Durum böyle iken; enflasyonun gerçeklikten uzak, hayali hedeflemelere dayandırılması ve çalışanlara bu doğrultuda maaş artışı yapılması, hükümetin işine gelmektedir. Çünkü hükümet maaş artışlarını düşük tutarak personel giderlerini enflasyon hedefi kadar artırmakta ama gerçekleşen enflasyon karşısında memurlarımız ezi-

lirken, sene sonunda da enflasyon farkı adı altında bir kereye mahsus bir artış yaparak personel giderinden en az 3 milyar YTL'yi faizcilere kaynak olarak aktarmaktadır.

Kısacası hükümetin 3 yıldan beri olmayacak enflasyon hedefleriyle ortaya çıkması aslında çalışanlara yapacağı maaş artışını sınırlı tutarak, yıllık 3 milyar YTL'yi çalışanlarımızdan alıp, faizcilerin cebine koymak amacından kaynaklanmaktadır.

2008 Yılında TÜFE Yüzde 9,6 Arttı; Kamu Çalışanlarının Enflasyonu Yüzde 17,4 Oldu

	851 Çeşit Ürün Enflasyonu	84 Çeşit Ürün Enflasyonu
2006	9,65	11,94
2007	8,39	13,25
2008 (Ocak-Ekim)	9,60	17,42

Vatandaşın cebine yansıyan (84 ürün) enflasyon 2006 yılında yüzde 12; 2007 yılında yüzde 13,25 ve 2008 yılında da (ocak-ekim 2008 arası) şu ana kadar yüzde 17,42 olmuştur.

851 ürünün enflasyonu ise 2006'da yüzde 9,65; 2007'de yüzde 8,39 ve 2008 yılında, şu ana kadar yüzde 9,60 olarak açıklanmıştır.

Bu durumda TÜİK'in yaptığı enflasyon hesabı ne kadar doğru olursa olsun; sokaktaki vatandaşın cebindeki enflasyonu yansıtmamaktadır. Yetkililere göre 2008 yılının ilk 10 ayındaki enflasyon yüzde 9,6'dır. Ancak bu dönemde vatandaşlarımızın cebindeki enflasyon yüzde 17,42 olmuştur.

Vatandaşlarımızın, çalışanlarımızın ve emeklilerimizin durumunu en gerçekçi ortaya koyacak yöntem, dar ve sabit gelirli için ayrı bir enflasyon hesaplaması yapılmasıdır. Bunun için belirlenmiş olan 84 çeşit ürünün fiyatlarındaki değişimin resmi olarak TÜİK tarafından ayrıca yapılması zorunludur. Aksi takdirde deve eti, kaş aldırma ücreti, dizel otomobil gibi bir çok vatandaşımızın hayatı boyunca hiç kullanamayacağı mal ve hizmetlerin fiyatlarının ortalama değişiminin takip edildiği TÜFE endeksi dar ve sabit gelirli vatandaşlarımızı mağdur etmeye devam edecektir.

Memur Kriz Yüzünden Zorunlu Harcamalarını Dahi Yapamıyor

Tüm dünya, okyanus ötesinde ortaya çıkan ekonomik krizin etkisiyle savrulmaktadır. Türkiye'de kamu

görevlileri ise yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı uzun zamandan beri ihmal edilmiş, krizin etkilerini en önce ve en derin hissedenden kesim olmuştur.

Türkiye genelinde 3021 memur üzerinde yaptığımız araştırmada kamu görevlilerinin yüzde 39'u ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde maaş alamadığını beyan etmiştir. Araştırmaya göre memurlarımızın yüzde 35'i krizin ve enflasyon artışının olumsuz etkilerinden dolayı harcamalarını azaltmış durumdadır. Ailesinin zorunlu giderlerini karşılayamayan memurların yüzde 30'u kredi kartından nakit çekim yaparak nakit açığını kapatmaktadır. Yapılan araştırma, kamu görevlilerimizin yüzde 20'sinin ise yakınlarının yaptığı yardımlarla ayakta kaldığını ortaya koymuştur.

Dar ve Sabit Gelirli Desteklenmeden Krizden Çıkılamaz

Tüm ülkeler, bugüne kadar uyguladığı ekonomik ve sosyal politikaları sorgular ve programlarını yeniden şekillendirirken; ülkemizde krizin faturasını ödeyecek olan memur, işçi, emekli gibi dar ve sabit gelirli için hiçbir tedbir alınmaması, tüm imkanların sermaye sahipleri için kullanılması, krizin ülkemizdeki boyutlarını çok daha yıkıcı bir hale getirmektedir.

ABD'de yaklaşık 2,5 trilyon doları bulan kriz önlemleri arasında vergi ve faiz indirimleri ile istihdamı artırma, iç talebi canlı tutarak krizin etkisini en aza indirme çabaları bulunmaktadır. Rusya ve Çin, doğrudan tüketimin canlandırılması ve maaşların artırılması yoluyla krizi aşmaya çalışmaktadır. İspanya 49 milyar dolar, G. Kore 11 milyar dolarlık kaynağı yalnızca ekonominin canlanması için kullanacaktır. Türkiye'de ise alınan tedbirler yalnızca belli kesimleri içermekte ve memurlarımız, emeklilerimiz, işçilerimiz görmezden gelinmektedir. Oysa ekonomik krizin Türkiye'ye etkilerinin boyutunu iç talep belirleyecektir. İç talebin daralmaması için ise özellikle dar ve sabitli gelirlilerin desteklenmesi gerekmektedir. Ancak bugüne kadar bu yönde hiç bir tedbir alınmamıştır.

Krizin Reçetesi: Milli Ekonomik Program

Türkiye Kamu-Sen ülkemizin, dünyada yaşanan ekonomik yıkımdan en az zararla çıkması için herkese görevler düşüğüne inanmaktadır. Sürdürülebilir bir büyüme sağlanması, bugün ve gelecekte bir daha ekonomik sorunlarla karşılaşılmasın için önerilerimiz, toplumumuzun her kesimini içermektedir. Krizden çıkışın yol haritası ise hazırlanacak milli program çerçevesinde, bilinçte ve eylemde topyekün ekonomik seferberliktir.

Memur, işçi, emekli ve işsiz vatandaşlarımız desteklenerek bu krizi aşmak ve iç piyasayı canlandırmak mümkündür. Finans, üretim, pazarlama ve tüketim piyasaların temel unsurlarıdır. Krizden çıkmak için bu unsurların tamamı istisnasız olarak desteklenmelidir. Tüketici kesim olan memur, işçi, emekli gibi dar ve sabit gelirli ihmal edilerek, krizin faturası milletimize yüklenmemelidir.

Krizden çıkmak için ekonomik ve sosyal politikalar yeniden gözden geçirilmeli, yıllardır dünyada ve ülkemizde yapılan hatalar bir daha tekrarlanmamak üzere terk edilmelidir. Klasik liberal anlayışın, her türlü soysal ve insani olguyu hiçe sayan, maksimum kar elde etme mücadelesinin dünyayı uçurumun kenarına getirdiği görülmelidir. Bu nedenle bilinen liberal politikalar, mutlak surette gözden geçirilmeli, yeni bir anlayış geliştirilmelidir. Özünde milli ekonomik değerlerine sahip çıkan, vatandaşlarının refahını ekonomik politikalarının odağına oturtan, devletin ekonomik alanda daha etkin olduğu bir anlayışın benimsenmesi ve milli bir ekonomik program hazırlanması hepimizin arzusudur.

Elektrik, benzin, doğalgaz, LPG gibi ürünlerde mutlak surette kayda değer oranlarda indirim yapılması, başta memurlar olmak üzere tüm çalışan ve emeklilerin ücretlerinde kriz iyileştirmesine gidilmesi, bu yolla piyasaya para enjekte edilerek, piyasaların canlandırılması, işsizlik ödeneklerinin ve sürelerinin artırılması, alınacak ilk ve en önemli tedbirlerdendir. Ayrıca hükümet; ülkemizde üretilen ürünlerin tüketilmesi ve tüm işlemlerde Türk Lirası kullanılması için kampanya başlatmalıdır. Türkiye Kamu-Sen'in 2006 yılında "yerli malı tüketelim, ürettiklerimize Türkçe isim verelim, hem dilimiz hem malımız yaşasın, insanımız iş aş bulsun!" sloganıyla başlattığı kampanyanın desteklenmesi ve ülke çapına yayılması bu açıdan önemlidir. Ayrıca çalışan ve emeklilere yapılacak ücret artışları ile piyasalara nefes aldırılmalı, iç talebin canlandırılması yoluna gidilmeli, bu durumun yapacağı olumlu etkiye destek olarak, çiftçiler ve KOBİ'ler için kolay kredi uygulaması yaygınlaşarak devam etmelidir. Benzin, elektrik, doğalgaz ve LPG'de yapılacak indirimle hem maliyetler düşürülmeli hem de vatandaşlarımız rahatlatılmalıdır. Faizler aşağıya çekilerek piyasalara güven aşılanmalıdır. İstihdam artışının sağlanması için kamuda boş kadrolar doldurularak, kamu görevlisi açığı kapatılmalıdır. Ayrıca, kamu görevlilerine ILO standartlarında sendikal haklar tanınarak, toplumsal uzlaş ve güven ortamı sağlanmalıdır.

Krizden çıkmak için taraflarını yerine getirmesini gerekli gördüğümüz öneriler ise başlıklarıyla kısaca şu şekildedir:

Hükümetin Yapması Gerekenler

- 1- Özellikle dar ve sabit gelirlerinin alım güçlerinin yükseltilmesi, gelirlerinin reel olarak artırılması ve bu yolla piyasaların durgunluğa girmesinin önlenmesi,
- 2- Kamu görevlileri üzerindeki sendikal sınırlamaların kaldırılması, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na konulan çekincelerin kaldırılması ve kamu görevlilerine ILO standartlarında sendikal hakların tanınarak, toplu sözleşme ve grev hakkının uygulanması konularında yasal düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi yoluyla toplumsal uzlaşa ve güven ortamının sağlanması,
- 3- Halkbankası ve Ziraat Bankası'nın özelleştirilmesinden derhal vazgeçilmesi,
- 4- Çalışan ve emeklilere yapılacak ücret artışlarının iç talebe yapacağı olumlu etkiye destek olarak, çiftçiler ve KOBİ'ler için Halkbank ve Ziraat Bankası tarafından yıllık enflasyon oranını geçmeyecek oranlarla kolay kredi sağlanması,
- 5- Faiz oranlarının indirilmesi,
- 6- Uluslar arası piyasalarda petrolün varil fiyatı 150 dolardan, 60 dolar seviyelerinin altına inmesine rağmen Türkiye'de fiyatlara aynı oranda yansıtılmamaktadır. (Benzin ve LPG fiyatlarında yapılan indirimler tarafımızca olumlu karşılanmakla birlikte, girdi maliyetlerinin azaltılması için yeterli bulunmamaktadır.) Benzin, mazot, LPG, elektrik ve doğalgaz fiyatlarında en az yüzde 30 oranında indirim yapılarak üretim maliyetlerinin azaltılması,
- 7- İstihdam, yatırım ve sosyal politikaların yeniden gözden geçirilmesi, kamu yatırımlarının artırılması, sosyal devlet anlayışının güçlendirilerek ekonomik dalgalanmalara daha dirençli bir toplum oluşturulması,
- 8- İşsizlik ödeneklerinin ve ödenekten yararlanma sürelerinin artırılması,
- 9- IMF prangasından kurtularak, milli politikalar geliştirilmesi, IMF tarafından dayatılan kanunların yarattığı tahribatın telafi edilmesi,
- 10- Bugüne kadar özelleştirme uygulamalarının doğurduğu olumsuz sonuçlar dikkate alınarak, özelleştirme konusuna daha temkinli yaklaşılmaması,

ABD ve AB'nin krizden çıkmak için uyguladığı kamulaştırma ve piyasalara devlet müdahalesi önlemlerinden yola çıkılarak bu konuda yeni bir milli program oluşturulması, ülkemizde de devletin ekonomi üzerindeki denetleyici ve düzenleyici rolünün artırılması,

- 11- İstihdam artışının sağlanması için kamuda boş kadroların doldurulması, kamu görevlisi açığının kapatılması,
- 12- Ülkemizin yer altı ve yer üstü kaynaklarına ve ormanlarına sahip çıkılarak, talan edilmesinin önüne geçilmesi,
- 13- Kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması için denetim, eğitim ve ceza mekanizmalarının daha da etkin hale getirilmesi, bir defaya mahsus olarak ve son kez yapılacak vergi ve prim oranlarındaki indirim ve teşviklerle ekonominin kayıt altına alınması için yoğun bir kampanya başlatılması,
- 14- Devletin kaynaklarının verimsiz, etkisiz ve haksız tüketilmesinin önüne geçmek için yolsuzluğa karşı kesin önlemler alınması, kaynak israfının önlenmesi,
- 15- Ülkemizin enerji kaynaklarının ve imkanlarının araştırılarak, özellikle alternatif enerji kaynakları üzerinde çalışmalar başlatılması,
- 16- AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesi, yeni buluşların artırılması için marka ve patent konusuna özellikle ağırlık verilmesi,
- 17- Ülke çapında başlatılacak kampanya ile ülkemizde üretilen malların tüketilmesi için bilinçli bir toplum oluşturulması,
- 18- Ülke içinde TL'nin kullanılması için kampanya başlatılması,
- 19- Ekonomik ve Sosyal Konsey'in acilen toplantıya çağırılarak yapılacak çalışmalarda toplumsal konsensüs inşa edilmesi.

Sanayici, Esnaf ve Küçük İşletme Sahiplerinin Yapması Gerekenler

- 1- Kayıtdışına son verilmesi için her türlü çabanın gösterilmesi, vergilerin ve çalışanların sosyal güvenlik primlerinin tam ve zamanında ödenmesi,

- 2- Maksimum kar, minimum maliyet anlayışından vazgeçilmesi,
- 3- Kaliteli üretim yapılması,
- 4- Yolsuzluğa karşı sıfır tolerans gösterilerek, her türlü yolsuzluğun önlenmesi için vatandaşlık görevinin tam olarak yerine getirilmesi,
- 5- Kasalarda ve banka hesaplarında döviz cinsinden para bulundurmak yerine TL bulundurulması, yurt içinde yapılacak her türlü işlemin TL cinsinden para karşılığında yapılması,
- 6- Türkiye’de üretim yapmaya özen gösterilmesi.

Tüm Kesimlerin Yapması Gerekenler

- 1- Yolsuzluğa ve kayıtdışına karşı tavizsiz tutum sergilenmesi,
- 2- İsrafin önlenmesi,

- 3- Yerli malı tüketilmesi,
- 4- Tasarrufların yastık altında değil, finans kuruluşlarında değerlendirilerek, atıl paranın piyasalara dönmesinin sağlanması,
- 5- Cüzdanda ve banka hesaplarında döviz cinsinden para bulundurmak yerine TL bulundurulması.

Kapımızdaki ekonomik buhran, tahminlerin çok ötesinde büyüklüktedir ve gerekli tedbirler alınmazsa dünyada en çok Türkiye’yi etkileyecektir. Bu bakımdan yetkilileri durumun vahametini kavramaya ve vakit geçirmeden gerekli tedbirleri almaya davet ediyoruz.

Bizler, Türkiye’nin en büyük memur sendikaları konfederasyonu olarak, üzerimize düşen sorumluluğu yerine getiriyor ve tarihi bir çağrı yapıyoruz. Çözüm, iç dinamiklerimizi harekete geçirecek, toplumsal mutabakatla hazırlanacak, dar ve sabit gelirli için kalıcı çözümler içeren milli bir ekonomik programdır.

Ekonomik Krizin Çalışanlara ve Emeklilere Yansıması

■ **Kazım ERGÜN** / Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Genel Başkanı

Uzun bir dönemdir uygulanan ekonomik kararların yansımaları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, geniş halk kesimlerinin satınalma güçleri azalmış, 2002 yılından bu yana ekonominin büyümesine karşın, refah artışı olarak ücretlilere ve emeklilere yansımamış, istihdama katkısı da çok sınırlı kalmıştır.

Büyümenin sonuçları incelendiğinde, ithalat ağırlıklı bir yapı görülmekte ve bu şekilde ülke ekonomisinin dışa bağımlı bir strateji ile yönetilmesi, başta istihdamı ihmal ettiği gibi, gelirlerin önemli bir bölümü yurtdışına transfer edilmiş, bu süreçte dış borç stokunda yüksek oranlı artışlar görülmüştür.

Türkiye’nin IMF ile yapmış olduğu stand-by anlaşmalarında, sosyal hakları kısan kararlar alınmış, başta gelir ve aylık alanlar olmak üzere ücretli kesimin

yoksullaştığı, işsizliğin arttığı bir süreç yaşanmıştır. Bu süreçte, sosyal güvenlik hakları daraltılmış, işçi emeklilerinin yıllardır yapılmayan intibakları sonucu, gelir ve aylıkların yüzde 85’i açlık sınırının, geneli ise yoksulluk sınırının altında kalmıştır.

Böylesine bir süreçte, ABD’de başlayan ve tüm dünyaya yayılan ekonomik krizin ilk yansımaları olarak işten çıkarmalara gidilmiştir. Bu sayının giderek artmasından kaygı duyulmaktadır. Krize ilişkin tedbirlerin alınmaması bir belirsizlik yarattığı gibi, bazı işverenler de bu durumu fırsat bilerek haksız yere işten çıkarmalara başvurmuştur. Çalışma hayatına ilişkin mevzuatın işçiyi koruyan yönleri zayıf kaldığından, geniş halk kesimleri korumasız ve korkutucu boyutları olan bir kriz süreci yaşamaya başlamıştır.

İhracatın ve ithalatın düşmeye başlaması, işletmelerin ve üretimin korunması açısından, iç pazarın des-

tekleilmesi ve bu konuda gerekli olan tedbirlerin bir an önce hayata geçirilmesi gerekir.

İşverenlere maliyetlerini azaltacak tedbirlerden olan KDV ve ÖTV gibi vergilerde indirimle gidilmesi, elektrik ve doğalgazda yüksek oranda yapılan zamların geri alınması kaçınılmaz olmuştur.

Geniş halk kesimlerinin ekonomik yetersizlikler ile mücadele ettiği bu kriz sürecinde, bu kesimlerin satın alma güçlerini artıracak tedbirlerin alınması gerekir. Dış pazarın durgunluğa doğru gittiği bu süreçte, yeni teşviklere ve kararlara ihtiyaç vardır. Yerli mal tüketimi konusunda kampanyalar ve teşvikler açıklanmalı, kriz ile sınırlı olarak, başta kredi kartları faizlerinin bir bölümünün alınmaması konusunda Hükümetin yeni düzenlemelere gitmesi, gelir ve aylıklarda iyileştirmeler yapılması, krizin en az zararlarla atlatılması için ilk tedbirler olarak değerlendirilmelidir.

Uzun bir dönemdir uygulanan ekonomik politikalar, sosyal devletin işlevlerini yapamaz duruma getirmiştir. Anayasamızda yer alan sosyal hukuk devleti ilkeleri ile çelişen uygulamalar giderek artmaktadır. Sosyal hukuk devletini güçlendirecek olan sosyal güvenlik hakları ve gelirler sürekli kısılmış, gelir eşitsizliği giderek büyümüştür.

4447 sayılı Kanun ile birlikte 2000 yılından itibaren işçi emekli aylıklarının artışı aylık tüfe artışlarına endekslenmiş, bu sistem aylıkların artışını sınırlayan bir uygulamaya dönüşmüştür. Memur emekli aylıkları ise, katsayı ve gösterge sistemine göre artırıldığından, iki emekli kesimi arasında farklılıklar oluşmuştur. SSK emeklilerinin almakta oldukları aylıkların yetersiz kalmasında en büyük engel, intibakların yapılmamasıdır. Memurların aylıklarına zam yapıldığında, benzer artışlar, memur emeklilerine de yansıtılmaktadır. SSK'da ise, aylıkların artışı yüzdeleri ve yetersiz olmakta ve özellikle de 2000 öncesi emekliler daha çok mağdur edilmektedir. Çalışılan dönemlerde en çok yıpranmış ve katma değer yaratmış, vergi ve sigorta primi ödemiş olan işçi emeklilerinin mağdur edilmesine son verilmeli ve hakları olan aylıklar ödenmelidir.

Tek çatı da, işçi ve memur aylıklarında eşitlik sağlanmadan oluşturulmuştur. Örnek vermek gerekirse, Aralık 2002 tarihinde 257,10 YTL olan asgari işçi emekli aylığına karşılık, memur alt sınır aylığı 376.50 YTL, fark ise 119.40 YTL. Aynı kıyaslamayı Aralık

2008 olarak yaptığımızda, alt sınır işçi emekli aylığı (ek ödeme dahil) 598.31 YTL, memur alt sınır aylığı ise 773.07 YTL, fark da 174.76 YTL. Taban aylıklarında bile eşitliği sağlamayan 5510 sayılı Kanun, birçok yönüyle tek çatı hedeflerine ve eşitlik ilkesine aykırı olan hükümler öngörmüştür. Sosyal güvenlik hakları iyileştirilmezse, milli gelir eşitsizliği de önlenemeyecektir. Bu nedenle, 5510 sayılı Kanunda gerekli olan değişiklikler ve iyileştirmeler yapılmalıdır.

Vergiyi tabana yayan, tüm gelirleri vergilendiren ve gerçek kazançları gizlemeyen bir ekonomik kararlılık gerekir. Bunlar yapılmadığı sürece, vergi ve gelir dağılımı adaletsizliği daha da büyüyecektir.

Ekonomik Krize İlişkin Öneriler

1. Reel ekonomiye yönelik olarak teşviklere gidilmelidir. Teşvikler, istihdamı koruyucu ve artırıcı bir şekilde planlanmalıdır. Reel sektör ile finans kurumu arasında olan güvensizlik aşılmalı, kredi kullanımında kolaylıklar sağlanmalıdır.
2. İşsizlik sigortası, hiçbir şekilde amacı dışında kullanılmalıdır. Krizin getirmiş olduğu işten çıkarmaların keyfi bir uygulamaya dönüşmemesi için istihdamı koruyacak ve iş güvencesini sağlayacak değişikliklere gidilmelidir. İşsizlik sigortasından yararlanma koşulları kolaylaştırılmalı, ödeneklerin süresi ve miktarı artırılmalıdır. İşsizlik ödeneği alanlara mesleki eğitimler verilmeli, yeniden istihdama kazandırılmalıdır.
3. Emekli aylıkları yetersiz kalmıştır. Sosyal devletin gereği olarak emekli aylıklarında iyileştirmeler yapılmalı, sağlık hizmetlerinden hiçbir şekilde katkı payı ve fark alınmamalıdır.
4. Esnek çalışmanın getirmiş olduğu gelir kaybı yanında, emekliliği elde etmede de en büyük bir zorluk olarak değerlendirilmelidir. Bu statüde çalışanların desteklenmesi ve sosyal güvenlik koşullarında kolaylıklar sağlanmalıdır.
5. Yurt içi piyasada talebi canlı tutmak amacıyla, sektörel bazda vergi indirimleri yoluna gidilmelidir. Ücretliler, emekliler ve geniş halk kesimleri açısından önemli bir gider olan dolaylı vergiler azaltılmalı, asgari ücret vergi dışı bırakılmalıdır.

Dünyadaki Kriz ve Ekonomideki Dalgalanmalar Üzerine

■ TÜRK-İŞ Raporu (1)

Giriş: Krize Nasıl Gelindi?

Dünya ekonomisinde 2007'de ortaya çıkan çeşitli istikrarsızlık belirtileri, 2008 yılında derinleşerek dünya ölçeğinde bir krize doğru ilerlemektedir. Dünya ekonomisinin en büyük aktörü olan ABD'de ortaya çıkan ve ABD ekonomisinin yaklaşık yüzde 5'ini kapsayan Mortgage kredilerinin geriye ödenememesiyle başgösteren kriz, dünyanın en büyük banka ve finans kuruluşlarındaki olumsuz gelişmelerle birlikte yayılmaya başlamış ve acil tedbirlerin alınması zaruretinin gündeme getirmiştir.

ABD'de ortaya çıkan ve bankalar, konut kredisi veren çeşitli mali kuruluşlar ve fonlarda görülen sorunların sadece bu ülkede ve bu sektörlerle sınırlı olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim ABD'nin yanı sıra İngiltere başta olmak üzere bütün Avrupa ülkelerinde, Uzak Doğu'da ve dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Japonya'da benzer sorunların bulunduğu belirtileri kısa sürede ortaya çıkmıştır.

Dünyada meydana gelen bu büyük dalgalanmaların bir krize dönüşmesinin üzerinde duranlar, daha çok, başta ABD olmak üzere bu ülkelerde yaşanan bazı gelişmeler esas alarak bir takım olayları ön plana çıkarmaktadır. Örneğin ABD'nin son yirmi senedir ürettiğinden daha fazlasını tüketen bir toplum olduğu belirtilerek sistemin ancak borçlanmayla sürdürüldüğüne vurgu yapılmaktadır. Hatta bugün yaşanan krizin, bu alışkanlığı değiştirecek yeni bir yaklaşımın benimsenmesi için fırsat olabileceği söylenmektedir.

ABD'deki bu tüketim ve borçlanma ilişkisinin ulaştığı boyutu göstermesi açısından 1970'li yılların ortasında yaklaşık 700 milyar dolar olan hane halkı borcunun 2008 yılında 14 trilyon dolara ulaştığını hatırlamak, meselenin ulaştığı vahameti ifade açısından önemlidir. Yine ortalama bir ABD tüketicisinin 13 kredi kartı taşıdığı ve borcunun yüzde 40'ına varan bir bölümünü zamanında ödemediği bu çerçevede akla gelebilecek örneklerden bir diğeridir.

ABD'de yurttaşlar gibi devletin de borçlanarak harcamalarını artırdığı görülmektedir. 1990 yılının başında 3

trilyon dolar olan toplam devlet borcu bugün 10.2 trilyon dolara ulaşmıştır. Kısaca ABD'de tüketicilerin gelirlerinden her yıl 800 milyar dolar daha fazla harcaması, bunaltımın kaynaklarını işaret eden çarpıcı bir örnek olarak görülebilir. Burada hatırlatılması gereken, yaşanan krizin sadece görünen tarafıyla izah edilemeyeceği hususudur. Örneğin 2007 yılında S&P'un (Standart and Poor's) 500 karlı kuruluş endeksine göre karın yüzde 30'unun finans şirketleri tarafından elde edilmiş olması, meselenin yapısal bir boyutu olduğunun da göstergesidir.

Son olarak IMF tarafından yayınlanan verilere göre dünya ekonomisinde, büyüme oranı tahminleri 2008'de yüzde 4.1'den 3.9'a; 2009'da ise yüzde 3.9'dan yüzde 3.7'ye revize edilmiştir. Kısacası kriz finansal sektörle başlayıp bütün sektörleri kuşatacak düzeyde yaygın ve yapısal bir nitelik taşımaktadır.

Krizin yapısal bir nitelik taşıdığı ABD ve Avro bölgesinde veya başka ülkelerdeki herhangi tesadüfi veya yanlış seçilmiş politikaların uygulamalarıyla başlamadığı, 1980'lerden bu tarafa takip edilen; 1990'lardan itibaren yeni bir sisteme dönüşen neo-liberal politikaların yarattığı bir sonuç olduğu giderek üzerinde daha fazla ittifak edilen bir konu gibidir. Hatta neo-liberal politikaların uygulamaya geçmesiyle bunlardan sorumlu olanların arasına iktisatçı Friedman'ın da adı eklenmiştir.

Krizin Küreselleşmesi, Neo-liberalizm

Bugün dünya ekonomisinde bir krize dönüşen neo-liberal politikaların daha birkaç yıl önce muzafferane bir şekilde savunduğu tezleri tespit etmek veya hatırlamak istediğimizde şunlarla karşılaşırız:

- 1- Serbest piyasa iyi toplum kurmak için en iyi olanı yaratacak tek kurumdur.
- 2- Piyasaya müdahale etmek "en iyi"ye yönelik bir saldırdır.
- 3- Üretim faktörlerinden üretim sürecinde maksimum faydayı elde etmek için devlet ve sosyal müdahalelerin ortadan kaldırılması gerekir.

- 4- Sermaye sınırlandırıldığı veya müdahale edildiği zaman sermayedar ya da işveren kapitalist tedirgin olur, dolayısıyla, devlet müdahalesinin sıfır olduğu bir yapı ideal olan bir düzeni ifade eder.
- 5- Küreselleşme süreci sermayenin küresel ölçekte hareket kabiliyetine göre verimliliğini artıran bir imkandır, bunu tehdit eden ulus devletler çağı artık geride kalmıştır. Bu bakımdan ulus devletler tasfiye edilmeli veya güçleri azaltılarak en alt düzeye indirilmelidir.
- 6- Sosyal devlet uygulamaları, aslında devlet müdahaleciliğinin sonucunda oluşmuş yapılardır, verimsiz işleyerek kaynak israfı yaratmaktadır.
- 7- Sağlık, sosyal güvenlik de dahil olmak üzere devlet iktisadi alandan olduğu gibi sosyal sektörlerden de elini çekmelidir ve her şeyi özelleştirmelidir.

Ana hipotezlerini basitleştirerek özetlediğimiz neo-liberalizmin bugün bütünüyle adım adım hedeflerine yaklaştığı bir aşamada büyük bir krizle karşılaşmış olması tesadüf olmadığı gibi, bu tezlerin kriz yaratan politikalar ürettiğini de tartışmanın merkezine taşımıştır.

Yıllık katma değer üretiminin 35 trilyon dolara ulaştığı dünya ekonomisinin bugün bir bunalım içerisine girmesi, bu yaklaşımın nelere yol açtığını ve geldiği noktayı göstermesi bakımından önemlidir.

Dünyanın en büyük ekonomisi olan ABD’de işsizlik oranı yüzde 6’yı geçmişken, bunun artan oranlarda gelişmiş ülkelere kadar yayılarak devam ettiği ve yükseldiği görülmektedir. Bütün bunlar açıkça ortaya koymaktadır ki;

- 1- Neo-liberal politikalar “ulus devletlerin” gücünü aşındırdıkça, doğan boşluğu küresel çapta dolduran, “ulus devletlerin” yerini ikame eden yeni bir yapı yükselmektedir. Bu yapı küresel kapitalizmdir.
- 2- Uluslararası ekonomik ilişkilerde küresel kapitalizm neo-liberal politikalarla büyüdükçe, birincisi, yoksulluk küresel ölçekte artmakta, küresel bir sorun haline gelmektedir. İkincisi, neo-liberal politikaların ulusal hükümetlerin üzerinde kurduğu baskıyla oluşturulan sınırsız özelleştirme ve sosyal devlet uygulamalarının tasfiyesi, işsizliği artırmakta ve gelir dağılımını oransız bir biçimde bozmaktadır.
- 3- Neo-liberal politikalar giderek her şeyi kara endekslemiş ve kar oranlarını artırmak için çalışan, nerdeyse bütün amacı bu olan ve bu yolda her

yöntemi mübah sayan bir ekonomik davranış modeli yaratmıştır. Bu durum ise kapitalist sistem içerisinde demokrasi uygulamalarıyla elde edilen bütün sosyal ve ekonomik kazanımları tasfiye eden bir yaklaşıma dönüşmüştür. Bunun sonucunda:

- Örgütlü işçileri sendikasılaştırma uygulamaları,
- Esnek üretim modelleri çerçevesinde iş kavramının saldırıya uğraması, onurlu-düzgün işin kaybolması,
- Reel ücretlerde gerilemeye yol açan kar ve faiz türünden işletme ve sermaye gelirlerini artıran bir siyasetin hakim olması,
- Düşük ücretli işçi çalıştırma yöntemi olarak taşeron işletmeciliğinin işyerlerini parçalaması,

gibi uygulamalar çalışma ilişkilerini tahrip ettiği gibi işyerlerindeki bütün güveni ortadan kaldırmıştır.

Neo-liberal politikaların piyasa ekonomisini kutsallaştırırken, sosyal politikalara açtığı savaş giderek demokrasiyi, sivil toplumu ve bütün toplumsal kurumları zedeleyerek esas itibarıyla bumerang etkisiyle piyasayı işlemez hale getiren, piyasa ilişkilerini bozan sonuçlar yaratmıştır.

Piyasa ekonomisi; üretim sahipleri ve onların örgütleri arasında olduğu gibi tüketici ve üreticiler arasında; sosyal sektörlerle ekonomik sektörler arasında; hizmet sektörüyle, sanayi sektörü arasında ve nihayet reel sektörle, mali sektör arasında dengeye dayalı kurumsal ilişkiler düzenidir.

Neo-liberal politikalar bu ilişkileri tahrip ederek “kar ve özel sermayeyi” tek toplumsal özne olarak gördüğü için en büyük yıkıcılığı piyasa mekanizmasını dengesizleştirerek bu alanda yapmıştır.

Türkiye’yi Krize Götüren Yol

Bunun en açık göstergesi finans sermayesinin reel sektöre egemen olması ve bu sektörün amansız büyümesi sonucunda, üretimden kopuk, dengesiz ve istikrarsız bir yapının ortaya çıkmasıdır. Bugün kriz, her türlü spekülasyona açık, bu çarpık yapılar arasındaki ilişkilerin büyümesinin tıkanıdığı bir noktada ortaya çıkmıştır.

Türkiye ekonomisi açısından bakıldığında neo-liberal politikaların büyük ölçüde etkisine açık olan bir yapıyla karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Bu yapı birçok boyutuyla krize açık sağlıksız ilişkileri bünyesinde barındırmaktadır.

Türkiye son 2001 krizinden büyük bedeller ödeyerek çıkmıştır. 2001 krizinin esas itibariyle Türkiye'deki dengesi bozuk bankacılık ve finans kurumları ile mali piyasalardan kaynaklandığı bilinmektedir. Netice itibariyle krizden çıkarken bankaların açık pozisyonları, denetimsizlikleri ve birçok yönüyle çağdaş mali finansal ilişkileri sürdürecektir hukuki bir alt yapıya sahip olamama sorunları büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır.

Türk ekonomisine ağır bir yük getiren krizden çıkarken bankacılık yapısı ve finans sisteminin bir düzenlemeye tabi tutulması ve sağlamlaştırılması önemli bir adım olmuştur.

2001 krizinden sonra bankalarla ilgili getirilen düzenleme ile hem bankaların mali yapılarında, hem denetleme sistemlerinde gerçekleştirilen iyileştirmeler disiplinli bir yapı kurmuş ve bankacılık ciddi bir reorganizasyona gitmiştir. Bununla beraber bankacılık, sigortacılık ve finans sistemlerinde özelleştirmeler ve yabancılara yapılan satışlar 2001 krizinden sonraki düzenlemelerin sağladığı güveni bugün kriz ortamında tehdite açık hale getirmiştir.

Bankacılık sektöründeki yüzde 51 oranının üzerindeki "yabancılaşma" veya "yabancı kontrolüne" girmiş olma durumu, dünya piyasalarında başlayan finans krizinin bir anlamda ithal edilmesine elverişli bir durumla Türkiye'yi karşı karşıya getirmiştir. Bu bakımdan bazı çevrelerin bankacılık ve finans yapımızın artık sağlam temellere dayadığı tezi önemli ölçüde şüpheyle karşılanacak bir iddia haline gelmiştir.

Neo-liberal politikaların Türk ekonomisinde yarattığı en önemli olumsuz etkilerden birisi de uygulanan özelleştirme siyasetinin:

- 1- Yeni teknolojilerin transfer edilmesini sağlayan bir iktisat politikası aracı olarak uygulanmamış olması,
- 2- Üretim artışı ve istihdam yaratacak sektörlerde herhangi bir büyüme stratejisini dikkate almadan yapılmış olması,
- 3- Türkiye'nin mukayeseli olarak üstün olduğu sektörlerde, ekonomimize rekabet üstünlükleri kazandıracak bir yaklaşıma dayanmaması,

ciddi sorunlara yol açmıştır.

Bu sorunların başında işsizlik ve yoksulluk sorununun derinleşmesi ve büyümenin Türkiye'nin potansiyelini harekete geçirecek yapısal bir dönüşümü sağlamaktan uzak olması gelmektedir.

Bugünkü kriz ortamının, Türkiye'de mümkün olduğu kadar az hissedilmesi veya çok düşük bir maliyetle atlatılması, her şeyden önce büyümenin devam etmesine, makro düzeyde dengelerin kurulmasına, sosyal sektörlerle ekonomik sektörler arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesiyle mümkündür.

Burada özellikle dış borç miktarının oldukça yüksek düzeyde bulunması, son 2001 krizinden sonra takip edilen iktisat politikalarıyla borçlanarak büyümenin sürdürülmesi ciddi bir sorun alanıdır. Dışa bağımlı ekonomi, dış borca bağlı büyüme, neo-liberal küresel politikaların bizim gibi ülkelerde yüksek oranlarda kar ve faiz transfer etmelerine yol açan uygulamalarının sonucudur.

Bir başka ifadeyle söylemek gerekirse neo-liberal politikalar küresel süreçte etki altına alabildikleri ekonomilere kendi ilkelerini benimsettirerek çevre ülkeler ve merkez ülkeler arasında korkunç bir bağımlılık ilişkisi yaratmıştır. Bu ilişki, çevre ülkelerin başta işçiler olmak üzere, bütün çalışanlarının aşırı derecede sömürülmesini, yoksullaştırılmasını, işsizleştirilmesini beraberinde getirmiştir.

Borç Sarmalı ve Dışa Bağımlılık

2002 yılında 129 milyar dolar civarında olan Türkiye'nin dış borcunun, 2003 sonu itibariyle 144 milyar dolara; 2004 yılı sonunda 160 milyar dolara; 2005 yılında 169 milyar dolara; 2006 yılında 207 milyar dolara; 2007 sonunda 237 milyar dolara ve nihayet 2008 sonbaharında yaklaşık 280 milyar dolar civarına yükseldiği bilinmektedir. Bütün bu borç tablosu küresel neo-liberal siyasetin Türkiye'yi nasıl içine çektiği konusunda önemli bir fikir vermektedir.

2003 yılı başında 8 milyar dolar olan cari açığın, 2004 yılında yaklaşık 16 milyar dolara; 2005 yılında 22,5 milyar dolara; 2006 yılında 32 milyar dolara; 2007 yılı sonunda 38 milyar dolara ulaşması ve 2008 sonunda ise 51 milyar doları geçmesinin beklenmesi oldukça düşündürücüdür.

Özellikle bu borçlanma içerisinde yaklaşık 40 milyar doları 2009 Temmuzunda ödenmek durumunda olan ve toplam 190 milyar dolara ulaşan özel sektörün borcu çok ürkütücü bir tabloyu ortaya koymaktadır. 2009 yılında ödenecek borçlar (anapara) ile faizleri ve cari açık dikkate alındığında Türkiye'ye önümüzdeki yıl 130-140 milyar dolar yabancı para girmesi gerekmektedir. Bu para ise ancak çarkın dönmesini sağlayacaktır.

Neo-liberal politikaların finansal kapitalizmin egemenliğine dayanan bir borçlanma ilişkisini Türkiye eko-

nomisine de yansıttığını gösteren bu tablo krizin ülkemize muhtemel yayılma koridorlarına da işaret etmektedir.

Türkiye'nin en önemli sorunu olan işsizliğin ve gelir dağılımının bozulmasının bu politikalarla bağlantısı açıktır. Bu yapı, son yıllarda faaliyet dışı kar oranlarının işletme yapılarının esas faaliyetlerinden elde ettikleri karlara göre oldukça yüksek olduğu bir spekülasyon ve finans politikasının sonuçlarını görmek bakımından da sağlıklı bir ilişkiyi yansıtmaktadır.

Bugün dünyada giderek yayılan ekonomik krizin Türk ekonomisine muhtemel etkileri konusunda çeşitli tahminler yapılmaktadır. Bunları sıralamak gerekirse aşağıdaki hususları tespit edebiliriz:

- 1- Neo-liberal iktisat politikalarının dış borçlanmaya dayalı büyüme stratejisi uluslararası finans kuruluşlarının krizinden dolayı artık sürdürülemezdir.
- 2- Dışarıda meydana gelen talep daralması, Türkiye'nin ihracatını olumsuz etkileyecek, özellikle zaten büyük sorun olan dış ticaret hadlerini daha da kötüleştirecektir. 2007 yılı sonunda 60 milyar doları aşan dış ticaret açığının bu yaşanan olaylar etkisiyle tahmin edilmeyecek düzeyde artması endişe kaynağıdır.
- 3- Yukarıda eleştirilen neo-liberal siyaset anlayışının yarattığı sonuçlardan birisi olan yüksek faiz, düşük kur politikalarının üretim sektöründe dış girdi oranını (ara mallar ithalatı) yükseltmesi, dış kaynak ihtiyacı karşılanmayan bir ekonomide ciddi bir sorun olacaktır. Yani Türk ekonomisi yatırım malları ve ara malları ithalatı için kaynak sıkıntısı çektiğçe üretimde bir daralma ihtimali ortaya çıkmaktadır.
- 4- Başta sağlık ve sosyal güvenlik politikaları olmak üzere özelleştirme süreciyle temel endüstrilerin tasfiye edilmesi, yabancılaşması veya ithalatçı firmalar tarafından satın alınması, üretimde dar boğaza girme sorununun bir başka sebebi olarak ortaya çıkmakta, bu alanlarda yaşanacak sorunlara karşı kamunun elindeki politika araçları oldukça azalmış bulunmaktadır.

Bütün bu ihtimallerin ortaya çıkmaması, ya da en alt düzeyde hissedilmesi için neo-liberal krizin yarattığı sorunları dikkate alarak köklü bir değişime ihtiyaç vardır. Bu politika değişiminde neo-liberal politikaların Türkiye'ye taşıdığı dogmalar terk edilmelidir. Türkiye sosyal sektörlerle, ekonomik sektörler arasında dengeyi

kuracak bir kalkınma anlayışını uzun vadede sürdürecektir yeni bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.

Öneriler

1994 ve 2001 yıllarında Türkiye iki kriz yaşamıştır ve çalışanların bu krizlere ilişkin acı deneyimleri vardır. Her iki krizden de çalışanlar zararlı çıkmıştır. Bu krizlerle birlikte, esnek çalışma türleri, denkleştirme, fazla çalışma-fazla sürelerle çalışma, işçiyi koruyamayan iş güvencesi gibi düzenlemeler çalışma mevzuatımıza girmiş, istihdamı artırmak adına yapılan tüm düzenlemeler, işverenler lehine gerçekleştirilmiştir. Yaşanılan iki krizde;

- İşçilerin hak edişleri geciktirilerek ödenmiştir;
- Ücretli izin uygulaması yapılmıştır;
- Ücretsiz izin uygulaması yapılmıştır;
- Yeni işçi istihdamı durdurulmuştur;
- Ücretlere zam yapılmamıştır;
- İşçilerin sosyal güvenlik primleri yatırılmamıştır;
- Ücretler düşürülmüştür;
- İşçiler işlerinden çıkarılmıştır;
- İşten çıkartılan işçilerin hakları ödenmemiştir;
- Kayıtdışı ekonomi büyümüştür.

Krizlerden ise düşürülmüş ücretler, daha uzun ve daha verimli çalışan işçiler sayesinde çıkmıştır.

Türkiye bugün yeni bir kriz ile karşı karşıyadır. Çalışanlar olarak hiç hak etmediğimiz bir bedel daha ödemek istemediğimiz açıktır. Aşağıdaki önerilerimizin dikkate alınması, çalışma barışı ve dolayısıyla toplumsal barış açısından zaruridir:

1. Türkiye'de ekonomide acil bir politika değişikliğine gidilmeli, bunun önceliğini IMF endeksli politikalardan uzaklaşarak yüksek spekülasyon alanlarına karşı reel üretimi teşvik eden ve emeği koruyup, iş güvencesini etkin hale getiren, istihdam yaratacak uygulamalar oluşturmaktır.
2. Kriz fırsatçılığına izin verilmemeli, kriz bahane edilerek yapılmak istenen işsizleştirme, işsizlik tehdidiyle ücret düşürme ya da çalışanları mağdur edecek benzeri uygulamaların önüne geçilmeli, kıdem tazminatı müessesesi başta olmak üzere çalışanların kazanılmış haklarına kesinlikle el uzatılmamalıdır.

3. İşsizlik sigortası fonundan işçilerin yararlanma koşulları geliştirilmeli; bunun için fona erişim imkanları kolaylaştırılmalı, fondan yararlanma süresi uzatılmalı, işsizlik ödeneği miktarı büyütülmelidir. Fon, amacı dışında kesinlikle kullanılmamalıdır.
4. Kamunun verimsiz harcamalar ve teşvikler, bürokratik genişleme ve savurganlığı yerine, gelir dağılı-

mını düzeltici sosyal fayda üretici bir yapılanmaya gidilmelidir.

5. Bu süreçte karşı karşıya bulunduğumuz sorunların aşılması için ortak aklın oluşturulmasının gereği açıktır. Konfederasyonumuz krizin özellikle sosyal alanda ve çalışanlara yönelik ortaya çıkarttığı olumsuzlukların giderilmesinde uygulanacak politikalarda aktif sorumluluk üstlenmeye hazırdır.

Ekonomik Krize Karşı Önlemler Raporu

■ TÜRK-İŞ Raporu (2)

Giriş

Dünyada finansal alanda başlayan ve giderek tüm sektörleri etkileyen ekonomik krizin yansımaları ülkemizde de görülmektedir. Türkiye ekonomisinde varolan sorunlar yaşanan küresel krizle birlikte derinleşmiştir. Geçmiş dönemde ülkemizde yaşanan deneyimlerden de görüleceği üzere, ekonomik krizin yakıcı etkisi dar ve sabit gelirli kesimlerde yaşanmaktadır. Çalışma ve yaşama şartları, ekonomik kriz nedeniyle daha da olumsuz hale gelmekte, çalışanların işleri ve satın alma güçleri için kaygıları artmaktadır.

Türkiye’de 1998’de Yakın Gözetim anlaşması ile başlayan ve ardından gelen stand-by anlaşmalarıyla sürdürülen Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) patentli istikrar politikalarının bizi nereye getirdiği yaşanan süreç ile açığa çıkmıştır.

Bu programların isabetsizliği, çarpıklığı ve de yanlışlığı bugün artık apaçık ortaya çıkmıştır. TÜRK-İŞ olarak IMF-WB patentli politikaların terk edilerek, insana öncelik veren ekonomik ve sosyal politikaların benimsenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Kendi kriz deneyimimiz ve başka ülke deneyimleri gösteriyor ki, IMF-DB patentli politikaların uygulandığı ekonomilerde; birikim, kalıcı büyüme, yapısal değişme, insani gelişim, istihdam, sanayileşme, teknolojik dönüşüm, adil-gelir dağılımı, sosyal adalet, ekonomik bağımsızlık gibi temel ve orta uzun döneme dönük hedefler göz ardı edilmektedir. Dolayısıyla, mevcut programın sürdürülmesi durumunda sözü edilen bu hedeflere ulaşabilmek mümkün olmayacaktır.

IMF-DB patentli programlarının alternatifi vardır. İnsandan yana ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi, demokratik planlamayla mümkündür. Özel kesim için yönlendirici, kamu kesimi için bağlayıcı, bölgesel ve sektörel bağlantıları etkin bir şekilde oluşturmuş ve demokratik katılıma açık planlama süreci başlatılmalıdır. Ülkenin gerçekleriyle uyumlu, kalkınma hedef ve politikalarıyla donatılmış, ülkeyi ve insanını temel alan yeni bir programa acilen ihtiyacımız vardır. Türkiye’nin önünde böyle bir fırsat bulunmaktadır.

TÜRK-İŞ, dünyada yaşanan krizin temel nedenini, sosyal devlet politikalarından uzaklaşılmasının bir bedeli olarak görmektedir.

Küreselleşme ile birlikte yaygınlaşan piyasa ekonomisi uygulamaları devletin ekonomideki rolünün azaltılması amacına dönük olmuş ve bu kapsamda birçok düzenleme yapılmaya başlanmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak 1980’li yıllarda ülkemizde de “sosyal devlet” kavramı tartışma konusu yapılmaya başlanmış ve insanlığın yüzyıllardır mücadele ederek elde ettiği birçok temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, geriye götürülmesi veya ortadan kaldırılması gündemde yerini almıştır.

Bilindiği üzere sosyal devlet anlayışı, 1929 yılında yaşanan büyük ekonomik krizin ardından gelişmiştir. Ancak kapitalizm, varlığını sürdürmenin koşullarından olan sosyal devlet uygulamasından uzaklaştıkça, kendisini içten içe yiyip bitiren kriz nüvelerini biriktirmeye başlamıştır.

Yaşanan bu kriz, neo-liberal diye adlandırılan ve ücretleri düşüren, kamusal harcamaları azaltan, zenginlerin vergilerini düşürüp yoksul sınıfların doğrudan veya

dolaylı vergilerini arttıran, tüm kamu hizmetlerini paralı hale getiren ve kamuyu üretim alanından çekip her şeyin özelleştirilmesini savunan ekonomik ve siyasi politikaların sonucudur.

Kriz sosyal devletin tahribi sonucu ortaya çıkmıştır, çözüm de sosyal devletin yeniden ve daha güçlü olarak uygulanmasındadır.

Sosyal devlet yaklaşımı çağdaş bir hak ve anayasal gerekliliktir. Anayasamızda, iktisaden güçsüz durumda olanları korumak üzere sosyal adalet ve toplumsal dengeyi sağlamakla görevli olan sosyal devlet anlayışı birlikte düzenlenmiş bulunmaktadır.

Çağdaş devlet, sadece kişi hak ve özgürlüklerini tanımlamakla yetinen bir yapıda örgütlenen değil, aynı zamanda kişilerin insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine ulaşmasını sağlamaya dönük düzenlemeleri gerçekleştiren nitelikte olmalıdır. Toplum içinde onurlu yaşam esas itibarıyla sosyal devlet anlayışıyla başlamaktadır.

Sosyal devleti güçlendirecek her adım kriz için panzehir niteliğinde olacaktır. Yapılması gereken; öncelikle istihdamın korunması ve geliştirilmesidir. Satın alma potansiyeli en yaygın kesimi oluşturan işçilerin, memurların, emeklilerin, çiftçilerin, esnafın yani dar gelirli halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi, alım güçlerinin artırılması, dolayısıyla iç talebin yükselmesinin sağlanmasıdır.

Yapılması gereken, Anayasanın emrettiği sosyal devlet anlayışının uygulamada unutturulmaya çalışılması değildir. Bunun yerine, kamu harcamalarında sosyal adaletin sağlanması ve sosyal devlet anlayışının gereklerinin yerine getirilmesine öncelik verilmelidir.

Ülke ekonomisinin “kriz” noktasına gelmesinde çalışanların bir sorumluluğu bulunması bir yana uygulamalardan en fazla zararı, artan hayat pahalılığı karşısında yaşama koşulları ağırlaşan, yaygınlaşan işten çıkarmalara maruz kalan, temel hakları tehdit altında olan dar ve sabit gelirli kesimler görmektedir. Gelir dağılımında ülkemizde varolan dengesiz ve çarpık yapı yoksulluğun artmasına ve yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Bunun önlenmesi için, ekonomik krizden en fazla zarar gören toplum kesimlerinin durumu özenle izlenmeli ve krizle mücadele edebilmeleri için kendilerine ilave bir gelir artışı sağlanmalıdır.

Yaşanan/yaşanacak ekonomik krizin işçi sınıfına, çalışanlara ve emeklilerine yansımalarının asgari düzeyde kalmasını sağlamak üzere birtakım önlemlerin uygulamaya sokulması, alınan/alınması gereken kararlarda istihdamın korunması ve çalışan kesimin satınalma gücünün artırılması temel yaklaşım olmalıdır.

Bunun için uygulanması gereken politikalara ilişkin emek kesiminin taleplerini ana hatlarıyla şu şekilde sıralamak mümkündür:

Öneriler

I- İstihdamın Korunması ve Geliştirilmesi Sağlanmalıdır

- 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte işsizlik Türkiye'nin en önemli sorunu haline gelmiştir. Kriz sonrası yaygınlaşan işten çıkarmalar ve azalan istihdam, kriz sonrası sağlanan ekonomik büyümeye rağmen artmamış ve istihdamsız bir büyüme ortaya çıkmıştır.
- Bu durum dikkate alınarak bu kriz döneminde istihdamın korunması ve hatta geliştirilmesi temel yaklaşım olmalıdır. Ekonomik kriz gerekçe yapılarak işçilerin işlerinden çıkarılmaları önlenmelidir. İşyerlerine/firmalara sağlanacak teşvik, istisna ve muafiyet önlemlerinde işçi çıkarılmaması temel koşul olmalıdır.
- Ekonomiyi canlandırıcı önlem olarak faiz oranları azaltılmalı, işletme kredisi üretim ve istihdam şartı ile uzun vadeye yayılmış bir biçimde uygulanmalıdır. Bu çerçevede Hükümet tarafından yapılmaya çalışılan düzenlemelerin yanısıra halen çalışmakta olan işçilerin dışında ilave istihdam yaratan işletmelerin sosyal güvenlik prim ödemeleri belli bir süre hazine tarafından üstlenilerek, hem işsizlik sorununa karşı bir tedbir hem de talebi destekleyecek bir uygulama olarak hayata geçirilmelidir. Yatırım yapanlara bu şartlarda yeni teşvik uygulamaları sağlanmalıdır.
- Krizden daha az etkilenmek ve sosyal devletin zorunlu bir ön koşulu olarak, Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) standartlarında bir İş Güvencesi, işe iadeyi sağlayacak biçimde yeniden ve öncelikle düzenlenmelidir. İş Kanununun yetersiz kalan iş güvencesine ilişkin hükümleri derhal gözden geçirilmeli, çalışılan süre, işyerindeki işçi sayısı gibi sınırlamalar işçiler lehine genişletilmelidir. İşten çıkarmaların kolay olması ve işverenlerin en kolay önlem olarak gördüğü işçi çıkarma yoluna gitmeleri toplumda satın alma gücünü azaltıcı etki yaptığı için krizin derinleşmesi sonucunu doğuracaktır.
- Kriz sürecinde devlet hiçbir kesimi dışarıda bırakmayan bütüncül politikalar izlemeli, özel sektörü (reel sektörü) desteklerken istihdamı genişletecek

projelere öncelik vermelidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının personel ihtiyaçlarını bekletmeden giderilmeli, emekli olanlar yerine derhal yeni personel istihdam edilmelidir.

- Ekonomik kriz döneminde işyerlerinde fazla mesai uygulaması yapılmamalı, yasal haftalık çalışma süresine uygun mesai uygulanmalıdır. İşten çıkış yerine çalışma saatleri düşürülmelidir (OECD üyesi ülkeler ortalaması olarak ortalama yıllık çalışma süresi 1777 saattir. Bu süre Fransa'da 1564, Almanya'da 1436, İspanya'da 1764, Türkiye'de 1918, Polonya'da 1985 saat olarak uygulanmaktadır).
- Ekonomik gerekçelerle işten çıkarılma kararı, her ilde/sektörde oluşturulacak, işçi-işveren temsilcilerinin de bulunduğu bir komite tarafından karara bağlanmalıdır.
- Ekonomik kriz döneminde işveren kesimi tarafından daha da yaygınlaştırılmak istenen esnek çalışma biçimleri kabul edilemez niteliktedir. Çalışma ilişkilerini daha esnek hale getirme uygulamaları sorunları daha da arttırıcı sonuçlara yol açacaktır. İşe almada, görevlendirmede, işten çıkarmada, çalışma saatleri ve şartlarının tespitinde kayıtları azaltmayı amaçlayan tedbirler, sonuç itibarıyla, istihdamı arttırmaya değil, maliyetleri azaltma hedefine dönük olmaktadır. Türkiye'de bu ağır işsizlik sorununu yoksulluk yaratarak çözmek yaklaşımı benimsenmemelidir.
- İstihdamdan amaçlanan, Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) tarafından da benimsenen "insan onuruna yaraşır iş" tanımı çerçevesinde üretken istihdam olmalıdır. Sendikal hak ve özgürlüklerin kullanıldığı, sosyal güvenlik hakkının tanındığı, çalışma koşullarının olumlu olduğu, işçi sağlığı ve iş güvenliğine gereken önem ve özenin verildiği bir yaklaşım esas alınmalıdır.
- Krizi aşabilmenin önemli hususlarından birisi de kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması zorunluluğudur. Vergi ve sigorta gelirlerinde azalmaya, işletmeler arasında rekabet koşullarında eşitsizliğe, çalışanlar açısından kötü çalışma koşullarına ve sosyal güvenceden yoksunluğa neden olan kayıtdışı ile mücadeleden bu dönemde de vazgeçilmemelidir.
- Ekonomik kriz dönemleri kayıtdışılığı etkileyen önemli bir unsurdur. Çoğu kişi, gelirsizlik ya da düşük gelir nedeniyle kayıtdışı istihdama razı ol-

maktadır. Ek iş talebi olanlar, nitelikleri itibarıyla işgücü piyasasına dahil olamayan kadınlar, çocuklar üretken istihdam alanlarının yetersiz olması veya konumlarının zorlaması nedeniyle büyük ölçüde kayıtdışı piyasada şanslarını aramaktadırlar. Krizin toplumsal maliyetini kadın ve çocuk emeği üzerine yığacak yaklaşımlara izin verilmemelidir.

- Türkiye'de kayıt dışı istihdamın ve işsiz olarak gözükmeye karşı geçimini sağlamak üzere geçici ve kayıtdışı çalışma olasılığı yüksek olanların, kayıtlı ekonomiye ve sosyal güvenlik sistemine maliyeti fazladır. Asgari ücret temel alınarak yapılacak bir hesaplama, ücretli-yevmiyeli olarak kayıtdışı istihdam edilenler ile işsiz gözükp veya işgücü kapsamında olmayıp bir şekilde geçimini sürdürmek için kayıtdışı çalışanlar nedeniyle alınamayan sosyal sigorta ve vergi kaybının boyutunu ortaya koymaktadır. Bu kaynak ekonomiye kazandırılmalıdır.
- Çalışma Bakanlığı yeni müfettişlerle takviye edilmesi ve ülkemizde bir kara delik olan kayıt dışılığı azaltmak için bu dönemde denetimlerine hız vermelidir. Kayıt içinde dönen bir ekonomi, krizin aşılmasında önemli bir yer tutacaktır.
- İşverenler, esnaf ve sanatkarlar kredi faizlerinin düşürülmesini, borçlarının ve faizlerin yeniden yapılandırılmasını istemektedir. Bu talep karşılanmalıdır. Ama bu kesimleri harcamaları ile besleyen çalışanların tüketici kredileri ve borçları için onları rahatlatacak düzenlemeler de yapılmalıdır. Türkiye'de hanehalkı borçluluğu, özellikle düşük gelirli ailelerde daha yüksektir. Bu kesimlerin kredi kartı borç faizleri dondurulmalıdır.
- Sanayide üretimi ve özellikle ara malı üretimini teşvik edecek bir politika geliştirilerek, nihai ürün içinde yerli katma değer oranını artıracak teşvik politikaları geliştirilmeli, dışa bağımlılık ve ithalata dayalı büyümenin yarattığı sorunlara karşı yeni bir politika olarak benimsenmelidir. Bu politika aynı zamanda "istihdam dostu" bir yaklaşımı da içermektedir.
- Yaşanan krizi yaratan yapısal nedenleri onararak krizden çıkmak mümkün değildir. Türkiye'yi böylesi bir krizde zayıf kılan özelleştirme ve yabancılaştırma uygulamalarıdır. Örneğin bankacılık sektörümüzün ağırlıklı bir oranı yabancıların eline geçmemiş olsaydı krizin etkisine bu kadar açık olmayacaktı. Bu nedenle özelleştirme uygulamaları

derhal durdurulmalıdır. Yabancı ekonomilerde batan şirketleri kamulaştırma süreci yaşanırken, bizim özelleştirmeyi sürdürmemizin yanlışı artık anlaşılmalıdır. Üretici kamu kurum ve kuruluşlarının ekonomimiz için denge ve garanti unsuru olduğu bilinmelidir.

II- Koruyucu Sosyal Politikalara Önem ve Öncelik Verilmelidir

- Yapısı ve kuruluş amaçları gereği, İşsizlik Sigortası Fonu'nda birikmiş olan paranın başka amaçlarla kullanılması mümkün değildir. İşsizlik Sigortası Fonu'nda biriken paranın tamamıyla işçinin olduğu bilinmelidir. İşsizlik Fonu'nda biriken para Fonun oluşturulma amaçları doğrultusunda kullanılmalı, Fon kaynaklarının istismarına imkan verilmemelidir. Bu paranın amacı dışında kullanılması rasyonel de değildir. İşverenlere destek anlamında harcanacak her kuruş dipsiz kuyuya akacaktır. Ama işçiye verilecek her kuruş, satın alma gücünü artıracak ve krizin aşılmasında bir katkı sağlayacaktır. İşsizlik sigortası kapsamında olan işçilerin fondan yararlanma koşulları geliştirilmelidir. Bu çerçevede işsizlik sigortasının amacı dışında kullanılması bir yana, işçinin Fona ulaşımı kolaylaştırılmalı, Fondan yararlandırılma süresi ve miktarı artırılmalıdır.
- Ücret Garanti Fonu ile ilgili düzenleme iş kanunu metninden çıkartılarak işsizlik sigortası kanununa aktarılmış, bu maddeye göre de işverenin ödeme aczine düşmesi halinde işçinin ücretinin belirlenen süre içinde ücret garanti fonunca ödenmesi imkanı yaratılmıştır. Bu imkanın istismara yol açmadan kullanılması sağlanmalıdır.
- İşten çıkarılmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda, işçiye alacaklarının hemen ve kesintisiz olarak ödenmesi ön koşul olmalıdır.
- Kamu eliyle kullanılmakta olan tüm yardım fonları sosyal güvenlik kurumuna devredilmeli, 9. sigorta kolu olan aile yardımları şeklinde sürdürülmelidir. Ekonomik krizlerin olumsuz etkilerinin sosyal ve siyasi bozulmalara da neden olup, toplumda güvensizlik ve belirsizlik yaratarak krizi daha da derinleştirdiği unutulmamalıdır.
- Çağdaş devlet, sadece kişi hak ve özgürlüklerini tanımakla yetinen bir yapıda örgütlenen değil, aynı zamanda kişilerin, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyine ulaşmasını sağlamaya dönük

düzenlemeleri gerçekleştiren nitelikte olmalıdır. Toplum içinde onurlu yaşama, esas itibarıyla sosyal devlet anlayışıyla başlamaktadır. İşçi kesimi, sosyal yardım olayına bu çerçevede bakmakta ve bu doğrultuda, temel hak ve özgürlüklere sahip bireye ve ailesine, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyinin sağlanması gereğini talep etmekte ve savunmaktadır. Bu alanda öncelikle yapılması gereken, ülkedeki yurttaşların, ailesiyle birlikte günün kabul edilir koşullarında temel gereksinimlerini karşılayabilecek bir gelir elde etmeleridir. Bu gelirin elde edilemediği durumlarda yapılması gereken, elde edilen ve fakat düşük kalan gelir tutarı farkının karşılanmasıdır.

III- Yaşama Koşulları İnsan Onuruna Yaraşır Olmalıdır

- Asgari ücret 1 Ocak 2009 itibarıyla yenilenecektir. Asgari ücretle ilgili Komisyon toplantıları önümüzdeki günlerde başlayacaktır. Bu yenilenme bir fırsat olarak görülmeli, krizin aşılabilmesi için asgari ücret bir ailenin geçimini sağlayacak şekilde, tüm ülke için tek rakam olarak belirlenmeli ve her şeyden önce vergi dışı bırakılmalıdır. Böylece tüm ücret gelirlerinin asgari ücret kadar kısmı vergiden muaf tutularak satın alma gücü yaratılmalı, krizin talep daraltıcı etkisini aşmak için asgari ücrete yapılacak vergi indirimi bir araç olarak kullanılmalıdır. Bölgesel asgari ücret, gençler için düşük ücret gibi düşünceler ise gündeme bile getirilmemelidir.
- İşsizlik sigortası kapsamında olmayan işten çıkarılan işçilerin zorunlu giderlerini karşılamaya yönelik olarak "dayanışma geliri" uygulaması gündeme gelmeli, ayrıca elektrik, su, doğalgaz, yakacak, kira gibi ödemeleri belirli bir süre kamu bütçesinden sağlanmalıdır.
- Ağırlıklı olarak dar ve sabit gelirli kesimlerin tükettiği zorunlu temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki dolaylı vergiler kaldırılmalıdır.
- Elektrik ve doğalgaza yapılan zamlar hem üreticiyi hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Doğalgaz zammı geri alınmalı, elektrik ve doğalgaza yeni zam yapılmamalıdır.
- Kapasite kullanım oranlarındaki gerileme, üretim artışının yavaşlaması, tüketim harcamalarının azalması, ekonomideki durgunluk tehlikesi, hanehalkının borçluluğu da dikkate alınarak; işçi-memur-emekli kesimine "cumhuriyet ikramiyesi" olarak bir defalık ödeme yapılmalı ve piyasaların canlanması sağlanmalıdır.

- Yaşanan ekonomik krize bağlı olarak bir dizi temel mal ve hizmetin fiyatları arttırılmıştır ve görünen odur ki, fiyat artışları bir süre daha sürecektir. Bu fiyat ayarlamalarının piyasaya yansmasıyla enflasyon önümüzdeki aylarda hedeflenenin üzerinde gerçekleşecektir. Bunun sonucu çalışanların yaşam koşulları daha da olumsuz olacaktır. Yaşanan ekonomik krizden çıkış sürecinde, ekonomik daralmanın ve işsizliğin asgari düzeyde tutulabilmesi için uygun bir gelirler politikası uygulanmalıdır.
- İşçilerin ücretlerine ilişkin en alt düzeydeki talepleri, varolan yaşama standartlarının korunması ve -varsa- sağlanan refah artışından pay alınmasıdır. Dolayısıyla fiyatların yükseldiği, geçim koşullarının buna bağlı olarak ağırlaştığı bir ortamda en azından gerçekleşen fiyat artışını karşılayacak bir ücret zammı oranı belirlenmesi önem taşımaktadır.
- Kamu kesiminde çalışan memur ve sözleşmeli personelin maaşları gerçekleşen enflasyon oranını yansıtabilecek biçimde belirlenmelidir. İşçi ücretlerinin satınalma gücü istihdam kaybına yol açılmadan artırılmalıdır.
- Bir bütün olarak aynı ekonomik ve sosyal uygulamaların etkisinde bulunan işçi ve memur kamu çalışanları arasında yapay ayrımlar yaratılmamalıdır.

Kamuoyuna yansıyan biçimiyle yaşanan süreç “kapitalist sistemin yaşadığı en ağır kriz” biçiminde ifade edilebilmektedir. Yaşanan ekonomik kriz fırsatçılığa neden olmamalıdır. Sosyal sorumluluk kavramını bilen ve kurumsal yönetim iddiasında bulunan Türk özel sektörünün bu sorumluluğa uygun olarak tavır koyacağı gün bu kriz dönemidir. Türk özel sektörü kendisini var eden ve yaşatan topluma ve çalışanlarına karşı sosyal sorumluluğunu işyeri kapatarak, işçileri ücretsiz izinlere çıkararak, işçileri işten atarak mı gösterecektir? Böyle olursa “sosyal sorumluluk özel sektör için sadece yeni bir reklam düzeni ve imaj düzeltme aracıdır” diyenler haklı olacaktır.

Çalışanların, yaratılan ulusal gelirden hakça pay alamadıkları, yaşanan kriz ortamında ekonomik ve sosyal faturayı ödeyen kesim oldukları kuşkusunun egemen olduğu bir yapının çalışma yaşamına ve sosyal barışa yansımaları da -hiç kuşku yok ki- olumsuz olacaktır.

Sosyal devleti güçlendirmeden, işçi sınıfının ve emekçi halkın satın alma gücünü arttırmadan, bu krizden kurtulmak mümkün değildir.

Sonuç Olarak ve Özetle

- Kriz döneminde istihdamın korunması ve geliştirilmesi temel yaklaşım olmalıdır. Ekonomik kriz gerekçe yapılarak işçilerin işlerinden çıkarılmaları önlenmelidir.
- İşyerlerine/firmalara sağlanacak teşvik, istisna ve muafiyet önlemlerinde işçi çıkarılmaması temel koşul olmalıdır. Halen çalışmakta olan işçilerin dışında ilave istihdam yaratan işletmelerin sosyal güvenlik prim ödemeleri belli bir süre hazine tarafından üstlenilmelidir.
- Ekonomiyi canlandırıcı önlem olarak faiz oranları azaltılmalı, işletme kredisi üretim ve istihdam şartı ile uzun vadeye yayılmış bir biçimde uygulanmalıdır.
- Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) standartlarında bir İş Güvencesi, işe iadeyi sağlayacak biçimde yeniden ve öncelikle düzenlenmelidir.
- Kriz sürecinde devlet hiçbir kesimi dışarıda bırakmayan bütüncül politikalar izlemeli, özel sektörü (reel sektörü) desteklerken istihdamı genişletecek projelere öncelik vermelidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının personel ihtiyaçlarını bekletmeden giderilmeli, emekli olanlar yerine derhal yeni personel istihdam edilmelidir.
- Ekonomik kriz döneminde işyerlerinde fazla mesai uygulaması yapılmamalı, yasal haftalık çalışma süresine uygun mesai uygulanmalıdır.
- Ekonomik gerekçelerle işten çıkarılma kararı, her ilde/sektörde oluşturulacak, işçi-işveren temsilcilerinin de bulunduğu bir komite tarafından karara bağlanmalıdır.
- Ekonomik kriz döneminde işveren kesimi tarafından daha da yaygınlaştırılmak istenen esnek çalışma biçimleri kabul edilemez niteliktedir.
- Krizi aşabilmenin önemli hususlarından birisi de kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması zorunluluğudur.
- Krizin toplumsal maliyetini kadın ve çocuk emeği üzerine yığacak yaklaşımlara izin verilmemelidir.
- Türkiye’de kayıt dışı istihdam nedeniyle alınamayan sosyal sigorta ve vergi, ekonomiye kazandırılmamıştır.
- Çalışma Bakanlığı yeni müfettişlerle takviye edilmeli ve ülkemizde bir kara delik olan kayıt dışılığı

azaltmak için bu dönemde denetimlerine hız verilmelidir.

- İşverenlerin, esnaf ve sanatkarların talebi olan kredi faizlerinin düşürülmesi, borçlarının ve faizlerinin yeniden yapılandırılması konusu düzenlenirken, bu kesimleri harcamaları ile besleyen çalışanların tüketici kredileri ve borçları için onları rahatlatacak düzenlemeler de yapılmalıdır.
- Türkiye’de hanehalkı borçluluğu, özellikle düşük gelirli ailelerde daha yüksektir. Bu kesimlerin kredi kartı borç faizleri dondurulmalıdır.
- Sanayide üretimi ve özellikle ara malı üretimini teşvik edecek bir politika geliştirilerek, nihai ürün içinde yerli katma değer oranını artıracak teşvik politikaları geliştirilmeli, dışa bağımlılık ve ithalata dayalı büyümenin yarattığı sorunlara karşı yeni bir politika olarak benimsenmelidir.
- Türkiye’yi böylesi bir krizde zayıf kılan özelleştirme ve yabancılaştırma uygulamaları derhal durdurulmalıdır.
- İşsizlik Fonu’nda biriken para Fonun oluşturulma amaçları doğrultusunda kullanılmalı, Fon kaynaklarının istismarına imkan verilmemelidir.
- İşsizlik sigortası kapsamında olan işçilerin fondan yararlanma koşulları geliştirilmelidir. Bu çerçevede işçinin Fona ulaşımı kolaylaştırılmalı, Fondan yararlandırılma süresi ve miktarı artırılmalıdır.
- Ücret Garanti Fonu’nun istismara yol açmadan kullanılması sağlanmalıdır.
- İşten çıkarılmanın kaçınılmaz olduğu durumlarda, işçiye alacaklarının hemen ve kesintisiz olarak ödenmesi ön koşul olmalıdır.
- Kamu eliyle kullanılmakta olan tüm yardım fonları sosyal güvenlik kurumuna devredilmeli ve aile yardımları şeklinde sürdürülmelidir.
- Ülkedeki yurttaşların, ailesiyle birlikte günün kabul edilir koşullarında temel gereksinimlerini karşılayabilecek bir gelir elde etmeleri sağlanmalıdır. Bu gelirin elde edilemediği durumlarda, elde edilen ve fakat düşük kalan gelir tutarı farkı karşılanmalıdır.
- Asgari ücret bir ailenin geçimini sağlayacak şekilde, tüm ülke için tek rakam olarak belirlenmeli ve her şeyden önce vergi dışı bırakılmalıdır.
- Bölgesel asgari ücret, gençler için düşük ücret gibi düşünceler ise gündeme bile getirilmemelidir.

- Ağırlıklı olarak dar ve sabit gelirli kesimlerin tükettiği zorunlu temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki dolaylı vergiler kaldırılmalıdır.
- İşsizlik sigortası kapsamında olmayan işten çıkarılan işçilerin zorunlu giderlerini karşılamaya yönelik olarak “dayanışma geliri” uygulanmalı, ayrıca elektrik, su, doğalgaz, yakacak, kira gibi ödemeleri belirli bir süre kamu bütçesinden sağlanmalıdır.
- Elektrik ve doğalgaza yapılan zamlar hem üreticiyi hem de tüketiciyi olumsuz etkilemektedir. Doğalgaz zammı geri alınmalı, elektrik ve doğalgaza yeni zam yapılmamalıdır.
- Kapasite kullanım oranlarındaki gerileme, üretim artışının yavaşlaması, tüketim harcamalarının azalması, ekonomideki durgunluk tehlikesi, hanehalkının borçluluğu da dikkate alınarak; işçi-memur-emekli kesimine “cumhuriyet ikramiyesi” olarak bir defalık ödeme yapılmalı ve piyasaların canlanması sağlanmalıdır.
- Yaşanan ekonomik krizden çıkış sürecinde, ekonomik daralmanın ve işsizliğin asgari düzeyde tutulabilmesi için uygun bir gelirler politikası uygulanmalıdır.
- Kamu kesiminde çalışan memur ve sözleşmeli personelin maaşları gerçekleşen enflasyon oranını yansıtabilecek biçimde belirlenmelidir. İşçi ücretlerinin satınalma gücü istihdam kaybına yol açılmadan artırılmalıdır.
- Bir bütün olarak aynı ekonomik ve sosyal uygulamaların etkisinde bulunan işçi ve memur kamu çalışanları arasında yapay ayrımlar yaratılmamalıdır.

Küresel Kriz ve Emek

Prof. Dr. Vedat BİLGİN

TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı

Türkiye ekonomisi yıllardır izlenen politikalarla adım adım krize doğru ilerlemektedir. Bu durumu görenlerin yaptığı uyarılar neredeyse hiç dikkate alınmadı, çoğu kez bu eleştirilerin arkasında siyasi bir gerekçe veya amaç arandı.

Bugün gelineen noktada, artık geçmişte yapılan tartışmalara yeniden dönmenin faydası olmadığı görülmüştür. Şimdi yapılması gereken krizin analizinden doğru sonuçlar çıkarmak ve politikalar üretmektir.

İlk önce şunu tespit etmek gerekir; yaşanan krizin küresel bir kriz olduğu ve bunun finansal sektörden başladığı açıktır. Fakat küresel krizi ülkelere taşıyan, doğrudan doğruya o ülkelerin takip ettikleri iktisat politikalarıdır.

Bu noktadan küresel krizin analizini yaparken şu hususların mutlaka vurgulanması önemli ve zorunludur; Birinci husus, küresel kriz neoliberal politikaların sonucu olarak ortaya çıkan “uluslararası sistemin yeniden yapılanması” diye çokça söylenen gelişmelerin sonucudur. Söz konusu yeniden yapılanma, devlet ve ekonomi arasındaki ilişkilerin düzenlenmesini, piyasa kavramı içerisinde finansal kurumlar ve reel sektör arasındaki ilişkilerin yeni bir forma

sokulmasını, üretim ve tüketim arasındaki ilişkinin tamamen yeni bir anlayışla ele alınmasını kapsamaktadır. Bu eksen “sosyal sektörlerin” ve bu sektörlerin temsilcilerinin zayıflatılarak sadece tüketici bireylere dönüştürülmesi önemli bir amaçtır.

İkincisi husus neoliberal politikalar, piyasayı ve uluslararası sistemi bütünüyle sermayenin tek yönlü örgütleyici ve denetleyici fonksiyonuna göre biçimlendirecek bir şekilde işlerlik kazanmıştır. Yani sermayenin herhangi bir gerekçeyle sınırlandırılmadan maksimum getiriye elde etmesi ve bunun önüne çıkan her türlü engelin kaldırılması, hem toplumsal olarak hem de uluslararası sistem olarak “iyi ideale” ulaşılacak yol olarak düşünülmüştür.

Bu yaklaşım, bugün küresel kriz diye yaşanan olayın dayandığı zemini işaret etmektedir. Kriz sürecinde birkaç noktanın gözden uzak tutulmaması gerekir.

Bu noktaların ilki uluslararası sistemde küresel sermayenin kazanç oranının ölçsüz artması ve yoksul ülkelerin “yoksulluk mesafesinin” daha da derinleşmesidir. Yoksul ülkelerin veya gelişme sürecinde nispi bir başarı kaydetmiş olsalar da görece olarak yoksul durumda bulunan ülkelerin ürettikleri değerlerin transfer edilmesi sonuçta iki türlü yoksullaştırıcı etki yaratmaktadır. Bunlardan biri yoksul ülkelere daha fazla üretim yapmalarına rağmen gelişmiş ülkelerle girdikleri “bağımlılık ilişkileri” sonucu aradaki mesafe kapanacağı yerde daha da açılmaktadır. Diğer ise gelişmiş, küresel güç haline gelmiş ülkelerin üretim sahalarını dışarıya özellikle, emeğin ucuz olduğu ülkelere kaydırarak karlılık oranını artırmakla birlikte, metropol ülkelerdeki örgütlü emeğin üzerinde de sosyal hakları ve demokrasiyi geriletmeye yönelik bir baskı oluşturma fırsatı elde etmiş olmaktadır.

İkinci önemli nokta, uluslararası sistemde küresel sermayenin güç merkezlerinin denetim alanı genişlemesi ve yoğunluğunun artmasıdır. Küresel sermayenin uluslararası sistemi belirleyici konuma yükselmesi, bu sistemde ülkelerin hakları yurttaşların temel hak ve özgürlükleri, sivil toplumun konumu, toplumsal-ekonomik haklar ve nihayetinde bireysel özgürlüklerin temelini tahrip eden etkiler yaratmaktadır.

Uluslararası sistem içerisinde ileri kapitalist ülkelerin finans-kapital yoluyla kurduğu küresel denetim, bütün ülkelerin kazandığı demokratik değerleri tahrip ettiği gibi, emeğin elde ettiği sosyal ve ekonomik hakları tasfiye eden bir sürecin başlamasının da nedeni olmuştur.

Küreselleşme sürecinin uluslararası kapitalist politikalar tarafından belirlenmesi, küreselleşmenin diğer dinamiklerinin potansiyel olarak üretebileceği imkânları da bütünüyle sermayenin çıkarlarına endeksleyen bir sonuca dönüştürmüştür.

Üçüncü önemli nokta ise, finansal sermayenin reel sektör üzerindeki kontrol ve gücünün artmasıdır. Bu aynı zamanda finans kapitalin karlılık oranının reel sektöre göre ölçsüz büyümesi demektir. Küreselleşme sürecinin uluslararası kapitalizmin politikaları tarafından belirlenerek sürdürülmesinin yarattığı olumsuzluklar sadece işçi sınıfının, yoksulların, işsizlerin sorunu olmakla sınırlı kalmayıp aynı zamanda reel sermayenin-üretici sermayenin, küçük ve orta girişimciliğin de hayat hakkını tehdit eden sorunlara yol açmıştır. Finans kapitalin denetim ağının genişlemesi ve bu sektördeki yüksek kazanç oranı reel sektörün nispi olarak kaybetmesi anlamına gelmektedir. Bunun sürdürülmesinin ilânihaye sürdürülmesinin imkânsız olduğu açıktır.

Türkiye’yi yönetenlerin IMF ve Dünya Bankası gibi küresel aktörlerin denetiminde neo-liberal politikalara açılması, Türkiye ekonomisini “piyasa ekonomisi” diye diye hızla yabancı tekellerin denetiminde, piyasadan dolayısıyla rekabetten uzak bir yapıya götürmüştür. Özelleştirme politikalarının kamusal rant alanlarını yerli ve yabancı tekellere aktarılması aracı haline dönüşmesi burada ciddi bir sorun kaynağı olarak gözümüzün önünde durmaktadır. Böylece Türkiye yeni teknolojileri üretim yapısına taşıyamayan, büyümesi istihdam yaratmak yerine rant-faiz ve dış borç yaratan bir sürece sürüklenmiştir. Takip edilen iktisat politikalarının “düşük döviz kuru yüksek faiz politikası” yoluyla ara mal ithalatına dayalı nihai ürüne dönük üretim anlayışı, yeni teknoloji ve ihracata dayalı büyüme yerine, ithalata dayalı

büyüme yaklaşımını benimsemesi tam da küresel krize açık bir yapının oluşturulması anlamına gelmektedir. Bir başka ifadeyle Türkiye’de takip edilen neoliberal politikalar küresel politikalarla bütünleştiği için Türkiye bugün krizin derinliklerine doğru sürüklenmektedir.

Gelinen noktada yapılması gereken şey, neoliberal anlayıştan köklü bir kopuşu gerektirmektedir. Bu kopuşun dayanacağı esasları şöyle tespit edebiliriz;

- 1- Gelişmekte olan ülkeler ve küresel güç merkezleri arasındaki mevcut ilişkileri değiştirmeye yönelik bir anlayış benimsenmelidir.
- 2- Yoksullaşma sürecini tersine çevirecek bir yaklaşım benimsenmelidir.
- 3- Dünyayı tahrip eden, doğal felaket yaratan üretim ve tüketim anlayışlarından hızla uzaklaşmayı hedef alan çevre duyarlılığı olan yeni bir hedef tespit edilmelidir.
- 4- Talep sorununa emek ve sermaye ilişkilerinde değişim yaratacak bir çözüm aranmalıdır. Emeğin sosyal ve ekonomik konumunun güçlenmesi talep eksenli yeni politikalarla desteklenmelidir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, artık yeni bir döneme gidilmek mecburiyeti vardır. Bu krizden sonra eskiyi sürdürmek asla mümkün olamayacaktır. Şimdi bile neoliberalizm insanlık için bir felaketle eş anlamlı olarak anılır hale gelmiştir. Çare eskiye dönmek değildir. Eskiye oluşturan dünya ve onun şartları ekonomiden siyasete, uluslararası ilişkilerden toplumsal hayata kadar her alanda değişime uğramıştır. Bugün yeni bir “toplumsal sözleşmeye”, yeni bir sosyal politikaya kısaca yeni bir anlayışa ve yeni bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

Uluslararası Sendikal Hareketin Kriz Recetesi

66

1930'lardan beri ilk defa bu kadar büyük bir ekonomik krizle karşı karşıyayız. Sendikalar zaten balonun patlamak üzere olduğu konusunda yıllardır uyarıda bulunuyorlardı. Şu anda toplu işten çıkarmalar yaşanıyor, işsiz sayısı artıyor, ücretleri azaltma eğilimleri artıyor, hane halkı gelirleri azalıyor ve sermaye gelişmekte olan ülkeleri terk ediyor. İnsanlar eve ekmek götürme telaşı ve mevcut işlerini kaybetme korkusu içerisinde mutsuz ve umutsuz bir yaşam sürdürüyorlar. Kriz Amerika'da finans sisteminin yeterince denetlenmemesi nedeniyle spekülasyonların astronomik düzeylere ulaşması ile başladı ve Avrupa'nın yanı sıra gelişmekte olan ülkelere sıçradı. Kimi hükümetler ikinci dünya savaşından bu yana en kötü ekonomik performansın 2009 yılında yaşanacağını söyleyen Uluslararası Para Fonu (IMF) ile acil yardım görüşmelerine başladılar. Bu krizin bir özelliği de aşırı artan gıda fiyatları ve iklim değişikliği sorunlarının hemen ardından gelmiş olması ve sorunları derinleştirmiş olmasıdır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 2007'de 190 milyon olan dünyadaki işsiz sayısının 210 milyona yükseleceğini ve günde 2 Dolardan daha düşük ücretle yaşamalarını sürdürmeye çalışan yoksul sayısının 150 milyon artacağını tahmin ediyor. Dünya Bankasının hesaplarına göre ise, büyümedeki yavaşlama dünyada 40 milyon daha fazla "aşırı yoksul" yaratacak. Birleşmiş Milletler (BM) Gıda ve tarım örgütü tahminlerine göre yeterince beslenemeyen kişi sayısı 2004-2007 yılları arasında yüzde 9 artarak 923 milyona ulaştı. 2008 yılında gıda fiyatlarındaki artış bu rakamları daha da artırdı.

Pek çok ekonomist finans sektöründe erimenin yeni başladığını ve artarak devam edebileceğini söylüyor. Gidişata bakıldığında ise krizin reel sektöre etkisinin beklenenden çok daha fazla olacağı kesin görünüyor.

Dünyanın böylesine ciddi bir ekonomik yavaşlama sürecine girmesi sendikal hareketi yıllardan beri dile getirdiği söylemlerinde haklı çıkardı. Sendikalar yıllardır gevşek ve yaptırımı olmayan düzenlemelerle işleyen finans sistemini, üretmeyen, iş alanı yaratmayan, faize, repoya, döviz ve borsaya dayalı ekonomik düzeni eleştiriyordu. Buna rağmen "Casino kapitalizmi" istihdam yaratan ve bunun için kaynağa ihtiyaç duyan reel sektöre tercih edildi. Sendikal hareket bu durumda haklı olarak krizin faturasını daha çok önceden eşitlikçi ve adil olmayan bu düzene kesti. Kestiği bu faturanın karşılığında sendikal hareketin belirlediği talepler ana hatları ile şöyle;

- Krizin sorumlusu çalışanlar olmamasına rağmen yine krizden en fazla zarar gören kesim olmuştur. Artık köklü bir değişimin zamanı gelmiştir, adil ve eşitlikçi bir düzen tesis edilmelidir.
- Bu ölçekte bir kriz ile bir daha karşılaşmamak için önlemler alınmalıdır. Son yirmi yılda Hükümetler, Uluslararası Finans Kuruluşları ile birlikte krize neden olan başıboş finans piyasalarının oluşmasına neden oldular. Şu anda ise banka sistemini kurtarmak için müdahale etmeye zorlanıyorlar. Başıboş finans piyasaları ideolojisine son verilmelidir.

- Emlak, kredi, istihdam piyasalarında meydana gelen krizler kendi içerisinde yeterince önemliyken birbirleri ile etkileşimleri reel ekonomi üzerinde oldukça karmaşık ve tehlikeli bir dinamığa dönüşmüştür. Hükümetler bankaları ulusallaştırmak, mevduatlara güvence vermek, kötü bütçeleri olanları satın alıp bankacılık sistemini yeniden kapitalistleştirmek amacıyla finans piyasalarına girebilir, ancak finans kapitalin kayıplarını ulusallaştırma ve mali kurumların karlarını özelleştirmelerine izin vermeleri kabul edilemez.
- Küresel para piyasalarını istikrara kavuşturmak, ekonomileri kısa sürede ekonomik durgunluktan çıkarmak, daralmadan kurtulmak ve tekrar insan onuruna yakışır iş yaratmak amacıyla temel kurtarma planı uygulamaya konulmalıdır. Hükümetler, kısa vadede talep artışını tetikleyecek ve uzun vadede üretkenliği artıracak altyapı yatırım programları ortaya koymalıdır.
- Hükümet liderleri ve merkez bankacıları 1930'lardaki hatalarını tekrarlamamalı ücret kesintilerine gitmemelidir.
- Vergi ve harcama önlemleri ile orta ve düşük ücretlilerin alım güçleri artırılmalıdır.
- İstihdam, ücretler ve harcanabilir hane halkı gelirleri artırılmalıdır.
- Direk istihdam yaratan programlar desteklenmelidir.
- Sosyal yardımlar artırılmalıdır.

- Uluslararası para kurumları 10 yıl önce Asya'da yaşanan mali krizdeki hatalarını tekrarlamamalı; hükümetlere faizleri artırın, bütçe ve harcamaları kısın gibi baskılar yapmamalıdır. Bunun aksine istihdamı koruyucu ve artırıcı önlemler alınmalı ve en zayıf toplum kesimlerine hükümet yardımları yapılmalıdır.
- Merkez bankaları faiz oranlarını koordineli bir şekilde azaltmaya devam etmelidir.
- Genç ve kadınların istihdamını artırmak için çevre ile barışık iş olanakları yaratılmalıdır.
- Kitle taşımacılığı, okul, hastane gibi altyapı yatırımları ile alternatif enerji kaynakları kullanımı ve enerji tasarrufu yoluyla çevre dostu iş olanakları yaratılmalıdır. Böylece krizden çıkmak için ulusal ekonomilere yardımcı olmanın yanı sıra milyonların yoksulluktan kurtulması da sağlanmış olacaktır.
- Altyapının yanı sıra başta eğitim sağlık, yaşlı ve çocuk bakımı olmak üzere insana yatırım yapılmalıdır. Şu an sadece ilköğretim için dünyada 18 milyon öğretmene ihtiyaç bulunmaktadır.
- Ulusal mevzuatlar ILO Sözleşmeleri ile uyumlu hale getirilmelidir.
- Merkez Bankaları yönetimleri ile sosyal tarafların bir araya getirilmesi sağlanmalıdır.
- Küresel piyasalar daha demokratik bir yöntemle yönetilmeli, önümüzdeki aylarda gerçekleştirilecek olan çeşitli kurum toplantılarında sendikalar yer almalıdır.
- Merkez Bankalarının faaliyetlerinden dolayı halka karşı sorumlu olmaları ve spekülasyon fi-

nans hareketlerine karşı önlem almaları sağlanmalıdır.

- Yabancı sermaye akışı ve yatırımları ulusal düzenlemelere dahil edilmeli, uluslararası yönetim ve şeffaflık standartları tanınmalıdır.
- Mal ve enerji piyasaları da dahil olmak üzere ticarette spekülasyon hareketleri kontrol altına alınmalıdır.
- Küresel ekonominin yönetimi için yeni bir yapı oluşturulmalı, bu yapının nasıl olacağı kapalı kapılar ardında sadece bankacılar arasında tartışılmamalı krizin asıl mağduru işçiler de masadaki yerlerini almalıdır.
- Yeni yönetim sisteminde ILO Standartları temel alınmalıdır.
- Krizin arkasında yatan gelir dağılımındaki eşitsizliğin daha da artmasını önlemek için mücadele edilmelidir. Yeni ekonomi yönetimi bölgeler, ülkelerin yanı sıra sermaye ve emek, kadın ve erkek arasında da daha dengeli bir büyüme sağlamalıdır.
- Kamu ve özel sektör sosyal sorumluluklarını gözden geçirmelidir.
- Kurumsal reformlar mali düzenlemelerin ötesine geçmelidir. Ticaret büyümeye katkıda bulunmaktadır, ancak doğru koşullarda yapılmalıdır. Dünyaya Ticaret sisteminin kamu nezdinde meşruiyeti için Dünyaya Ticaret Örgütü dahil tüm

uluslararası kuruluşların temel işçi haklarını korumaları sağlanmalıdır.

- Gelişmekte olan ülkeler yeni yönetim yapısında yer almalıdır. Uluslararası Finans Kurumları daha adil olmalıdır. Son 30 yılda bu kuruluşlar sendikal hakları geriletmiştir. Düzensizleştirme, özelleştirme, liberalleştirme politikaları ile sendikal haklarda tahribata neden olmuşlardır. Bu yaklaşımlarını artık değiştirmelidirler.
- Bankacıların yağmacı bir şekilde borç verme ve agresif satış politikalarına karşı tüketiciler korunmalıdır.

TÜRK-İŞ'in Kasım 2008 tarihli ekonomik krize karşı önlemler raporu ile uluslararası sendikal hareketin yukarıda yer alan önerileri örtüşmektedir. Eğer ülke olarak bu krizden en sağlıklı şekilde kurtulmak ve benzer krizler yaşanırken fazla etkilenmemek arzusundaysak uluslararası sendikal hareketin reçetesine ve TÜRK-İŞ'in krize karşı önlemler raporuna uygun hareket etmek, yüzümüzü daha adil ve eşitlikçi bir dünyaya çevirmek zorundayız. Ancak, şu ana kadar IMF istekleri doğrultusunda 2009 bütçesinin daraltılması, asgari ücret artışının düşük açıklanması gibi gelişmelere bakılırsa yine ters istikamette yoksulluğa, işsizliğe, kayıt dışılığa kısacası adaletten ve eşitlikten yoksun bir dünyaya doğru gidiyoruz.

Kaynak:

Küresel Sendikalar "Washington Deklarasyonu", Kasım 2008.

ITUC CSI IGB

Ekonomik Krizin Yansımaları

Namık TAN

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı
namiktan@turkis.org.tr

ABD'de başlayan ve tüm ülkeleri etkileyen küresel mali kriz, reel ekonomiyi de sarsmaya başlamış ve ilk fatura da işçilere kesilmiştir. Ülkemiz açısından da yaşananlara bakıldığında, iç ve dış pazarın daralması, kapasite kullanma oranlarının düşmesi ve çalışanların işten çıkarılması ile ağır bedeller ödenmeye başlanmıştır.

TÜRK-İŞ'e üye sendikalarından gelen değerlendirmelerde, krizin etkilerini azaltmak için işveren ve hükümetin birlikte tedbirler alması yerine, işten çıkarmalar ve ücretsiz izin uygulamaları yoluna gidilmesi, çalışanlara faturanın kesildiğini göstermektedir. Hükümetin gelişmeleri izlemesi, hiçbir sosyal desteği uygulamaya koymaması, her şeyin piyasa koşullarına göre yönetilmesi gibi bir yaklaşımı göstermesi, krizin sonuçlarını daha da ağırlaştırmıştır.

Örgütlü olan işyerlerinde krizin etkileri ve alınması gereken tedbirler ile ilgili olarak, işçi ve işveren taraflarınca tartışılma imkanı bulunmaktadır. Örgütsüz işyerlerinde ise, işverenlerce tek taraflı kararlar alınmaktadır. Sendikalarımızdan krize ilişkin gelen değerlendirmelerde, örgütsüz işyerlerinde işten çıkarmaların yoğunlaştığına, bazı bölgelerde ise, işyeri kapanmaları yoluna gidildiğine dikkat çekilmiştir.

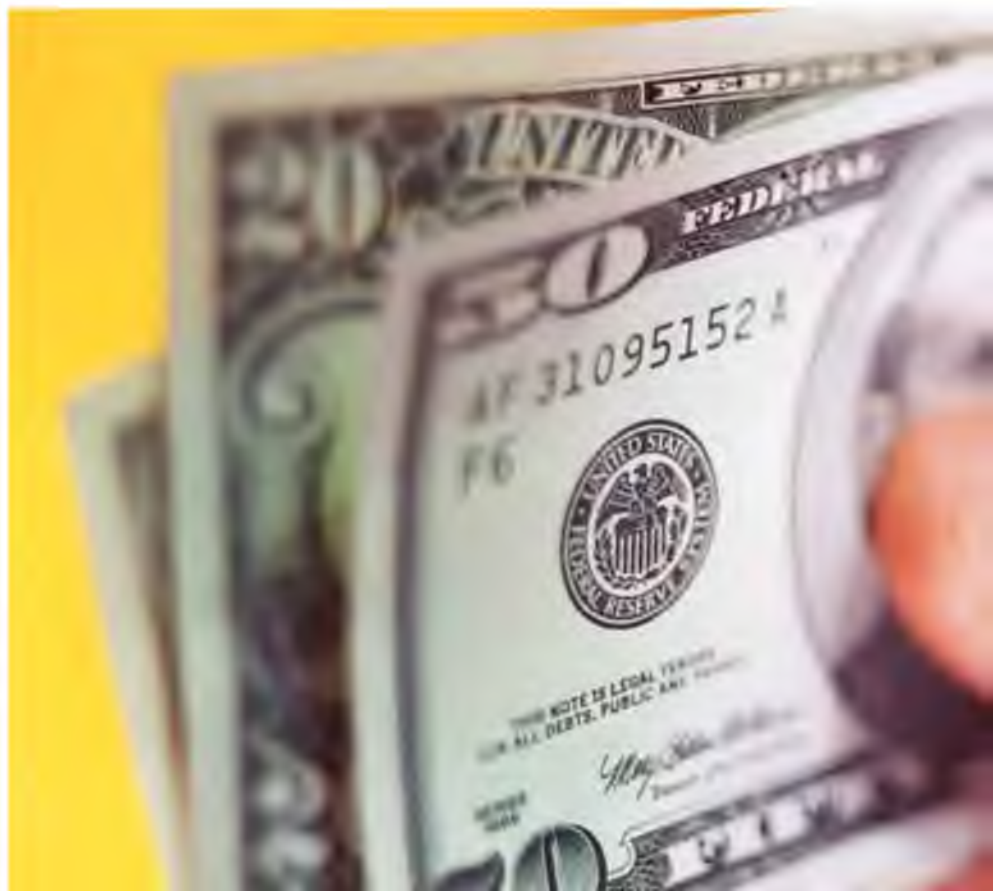
Bu koşullar altında, Hükümetin gerekli olan kısa ve uzun vadeli tedbirleri alması, özellikle işten çıkarmalara karşı, bir takım güvenceler

ve koruyucu haklar geliştirmesi ve getirmesi gerekirdi. Bazı sektörlerin krizden etkilendiği, kredilerin ve pazarların daraldığı gerçeği karşısında, istihdam güvenceli teşvikler ve farklı uygulamalar getirilebilirdi. Bunların yapılmaması, işten atılmalar için bir bahane oluşturduğu gibi, üretimi ve pazarı zayıflatan bir süreci getirmiştir.

Özelleştirmelerin yaygınlaşması ve özellikle de bankaların yabancıların eline geçmesi, kriz ile birlikte en büyük riski oluşturmuştur. Özel sektörün büyük bir dış borç yükü altına girmesi, hem iç ve hem de dış borç ödemelerini tehdit eder bir yapıya dönüşmüştür. Yabancı bankaların, kazançlarını daha çok kendi ülkelerine veya farklı yerlere yönlendirmesi, reel ekonominin kredi taleplerini olumsuz yönde etkilemiştir. IMF ile yapılan anlaşma-

ların da bu çerçevede sürdürülecek olması, ülkemiz açısından gelecek yılların daha da zor geçeceğini göstermektedir.

4857 sayılı İş Kanunu, temel olarak esnek istihdamı öngördüğünden, işçileri koruyan hükümler zayıflatılmıştır. 30 ve daha az işçi çalıştıran işyerlerinde çalışanların iş güvencesi olmadığı gibi, işsizlik sigortasından yararlananların sayısı da sınırlı kalmaktadır. 5763 sayılı Kanun ile İş Kanunu ve İşsizlik Sigortasında bazı değişiklikler yapılırken, çalışanları koruyan ve işsiz kalındığında ödeneklere ulaşmayı kolaylaştıran değişikliklere gidilmiştir. İstihdam paketi olarak nitelenen 5763 sayılı Kanun ile daha çok işverenlerin sigorta yükleri azaltılmış, buna karşın haksız yere işten çıkarılanlarda ödenmesi gereken işsizlik ödeneğine ulaşmadaki

ağır koşullarda hiç bir değişiklik olmamıştır. Sadece işsizlik ödeneğine hak kazanılması durumunda, alt ve üst sınır tutarlarında anlamlı olmayan değişiklikler yapılmıştır.

Hükümetin, iş güvencesini ve işsizlik sigortasını ele almadığı sürece, işten çıkarmalar önlenemeyecektir. Son beş yıllık uygulamalara bakıldığında, sendikaların örgütlenmesi, işten çıkarmalar ile bastırılmaktadır. Anayasal bir hak olan örgütlenme hakkının böylesine engellenmesi, demokratik ülkelerde olan bir durum değil. İşveren kesimi, örgütsüz bir çalışma hayatı istemektedir. Bu yaklaşım, örgütsüz, korumasız ve düşük ücret ile çalıştırmayı temel aldığından, çalışma barışını da tehdit eden bir duruma getirmiştir. Bir işyerinde örgütlenmeye başlanması durumunda, ilk tedbir olarak işten çıkarmalarla veya sendika üyeliğinden istifa ettirilme baskılarıyla karşılaşmaktadır.

AB sürecinde olan Türkiye, tek taraflı olan bu tür haksızlıklara son vermelidir. İşçi ve işveren işbirliği ile yeni bir başlangıç yapılabilmesi

için, ILO ve AB kriterleri doğrultusunda çalışma yasalarında değişiklikler yapılmalıdır. Örgütlenme ve iş güvencesi temel esaslara getirilmeli, güçsüzün korunduğu bir sosyal devlet anlayışı Kanunlara yansıtılmalıdır.

Bunlar yapıldığında, krizlerden çıkış yollarında daha sağlıklı kararlar alınacağı gibi, tek taraflı bir be- del de ödenmeyecektir.

İşçi ve işvereniyle en çok önem- sedığımız sosyal diyalogun geliş- mesi ve güçlenmesi için, karşılıklı olarak haklara saygı gösterilmesi ge- rekir. Sosyal diyalogun işyerlerinde yaşatılması, bir takım çalışma ku- rullarının oluşturulması, ülkemizi de saygın bir yere taşıyacaktır. Sos- yal diyalogun başlangıcı örgütlen- me özgürlüğü ile başlar ve toplu iş sözleşmeleri ile güçlenir. Günümüz sendikacılık anlayışı, işyerine sahip çıkan, üretimi ve hakları birlikte değerlendiren bir yapıda olduğun- dan, işverenlerin de bu fırsatı çok iyi değerlendirmesi gerekir. Üreti- mi kaliteli sürdüren, pazarını geniş- leten işyerleri genel olarak örgütle-

nen işyerleridir. Haksız rekabetin önlenmesi için de, örgütlenmeye ihtiyaç vardır.

Bu değişikliklerin yapılabilmesi için Hükümetin gerekli olan adımları atması gerekiyor. AB sürecinde 19 no'lu fasıl olan "sosyal politika ve istihdam" başlığı altında yapıla- cak olan çalışma hayatıyla ilgili Ka- nunlarda yapılacak değişikliklerde, 87, 98 ve AB Kriterleri temel alın- malıdır.

Ülkemizde krizin yansımalarını en aza indirmenin bir diğer yolu da, satın alma gücünün yükseltil- mesinden geçmektedir. Dış paza- rın daraldığı bir süreçte, iç pazarın korunması gerekiyor. Tüketiciyi koruyan, ücretleri artıran bir karar- lılığın gösterilmesi yerine, her şeyin piyasa koşullarına göre yürütülme- si, işsizliğin ve yoksulluğun art- masına neden olmuştur. Satınalma gücünün belli bir seviyede olması, işyerlerinin üretimini sürdürmesi, pazarın korunması açısından da bir zorunluluktur. Hükümet, bu konu- da çok duyarsız kalmış, ilk örneğini de asgari ücret artışlarında göster- miştir.

2009 Bütçesi ve bazı parametre- lerin krize yönelik olarak hedeflen- mesi planlanmalıydı.

2009 Bütçe hedefleri ile krize yönelik olarak hiçbir somut tedbir alınmamıştır. Çalışanların vergi yüklerinde hiç bir değişiklik ya- pılmamış, vergi matrahları dar bir çerçevede tutulmuştur. Asgari üc- ret vergi dışı bırakılmadığı gibi, TÜİK'in hesaplamalarının çok altında bir kararın çıkması da, üc- retlilerin baskı altına alındığının somut bir göstergesidir.

Sosyal güvenlik, işsizlik sigorta- sı, iş güvencesi gibi çalışanların kriz ortamında korunmaları için yasal ve idari açıdan değişiklikler yapıl-malı, bu konuda zaman kaybedil- memelidir.

Küresel Ekonomik Krizde Çarklarımızı Çevirmenin En İyi Yolu, Türkiye’de Üretilen Malı Kullanmaktır

Küreselleşme, Gümrük Birliği, Avrupa Birliği’ne aday ülke olma süreci içinde Türk insanına unutturulan “Yerli Malı Kullanma” kavramı şimdi yeniden umut oluyor.

Amerika Birleşik Devletleri’nin ekonomi yönetimi, krizden çıkabilmek için Amerikan halkının marketlere gidip alış veriş etmesini istiyor. Ancak Amerikalı tüketicilerde kişi başına verilecek 200 dolarla hangi malı alsalar bunun sonuçta ya Japonya’ya, ya Çin’e ya da bir başka ülkeye yarayacağı endişesini duyuyor. Amerika’nın elinde kalan birkaç bilgisayar firması ile uçak ve silah sanayinden de tüketicinin bir mal alması mümkün görülüyor. Amerikalılar birbirlerine gönderdikleri elektronik postalarda paranın Amerika’da kalması için ya biraya ya da içkiye yatırılması gerektiğini çünkü artık tek Amerikan malının bunlar olduğunu söylüyorlar.

İşin en tuhaf tarafı, AB ülkeleri de krizden çıkabilmenin tek yolunun tüketicinin piyasalara olan güveninin tekrar kazanılması ve bunun için de alışverişlerin teşvik edilmesini istiyorlar. Ancak bir gün kriz nedeniyle işsiz kalacağını da düşünen tüketici parasını veya altınını banka sistemine de güvenmediği için yastık altında saklıyor.

Ülkelerin birbirleri ile olan ticaretini minimum düzeye indirdikleri, satışların düştüğü bir ortamda çok uluslu şirketlerin tamamı işçi çıkardıkları için bunun yansımaları yerel işgücü piyasasında da işsizlik artışları olarak geçiyor. Bankacılık sisteminin sağlam olduğunu iddia eden Türkiye ise, bankaların işverenlere uzun vadeli kredileri arttırmalarını istiyor. Ancak ne yazık ki bu istek “babalar gibi satılan” bankaları hiç mi hiç ilgendirmiyor. Sonuçta tek tük kalan birkaç Türk Bankası bu tür uyarıları ticari hayata ve serbest piyasa düzenine müdahale olarak görüyor.

Bu tür krizlerde en tehlikelisi satışların düşmesi ve işsizlik girdabının bir kaosa dönüşerek tüm mali sistemleri çökertmesidir.

Hiç yıkılmayacakmış gibi görünen koca koca çok uluslu şirketlerin bir bir çökmesi ve hatta İzlanda gibi bir anlamda iflasını isteyen ülkelerin durumu dünya ekonomisinin bir kez daha gözden geçirilmesini gerektiriyor. Krizin kaynağı olan ABD de konut finansmanının çökmesini bile zamanında göremeyen Amerikan bankacılık sisteminin “iş-bilmezliği” bir çok ülkede işsizliği ve ekonomik bunalımları körüklüyor. Bir çok ülkenin bir iki ülkeye ekonomik olarak bu kadar bağımlı olması sonuçta bankaların, dev gibi fabrikaların oyun kağıdından yapılmış evler gibi en ufak bir krizde iflasına yol açabiliyor.

Küresel kriz, küresel finansman politikalarından da öteye enerji politikalarını, petrol ve su kaynaklarının kontrolü gibi yeni oyunları da sahneye koyacak. Büyük devletlerin, küçük devletleri enerji ve su kaynaklarının kontrolünü ele geçirmek için “sıkıştırmalarının” o ülkelerin halkının vermesi gereken siyasi kararlarının etkilenmesi için yeni “ayak oyunlarının tezgahlanması” sürecinin kriz nedeni ile daha da hızlanacağı açıktır.

Küresel kriz, bütün dünyada işsizliğe yol açacak. İşsizlik, kayıt dışı ekonominin, kayıt dışı çalışmanın ve nihayet insan onuruna yakışmayan çalışma türlerinin artmasına yol açacak. Sendikaların bu durumda küresel anlamda daha etkin çabalar göstermeleri, yalnızca üyelerini

korumakla kalmayıp, işsizleri, yoksulları, ve kötü çalışma koşulları altında çalıştırılanları da koruyacak gözetecek birer baskı grubu olmaları gerekiyor. Küresel kriz bir bakıma sendikaları yeni bir değişime zorlayacak. Bu değişimdeki başarı sendikaların varlığını sürdürebilmeleri ile de yakından bağlantılı olacak.

Küresel kriz, bütün dünyadaki uluslara bir gerçeği daha öğretiyor. Bir ülkenin enerji kaynaklarını, haberleşme teknolojilerini ve başta bankaları olmak üzere bir çok fabrikasını limanını özelleştirme, küreselleştirme gibi hangi ad altında olursa satmasının sonuçlarının acı bir reçete ile geri ödeneceği. Sonuçta alan firma yalnızca kendi karını düşündüğü için bir başka ülkedeki tesisinin kapatılması üç beş bin işçisinin işten çıkartılmasının hiçbir önemi olmayacaktır. Keza birkaç başka ülkenin sahipliğine geçmiş bir bankalar ağı, çalıştığı ülkenin gerçekten menfaatini düşünebilir mi.

Ulusal sanayinin geliştirilmesi ve korunması kadar önemli olan diğer bir gerçekte, Türkiye’de Üretilen Malın Kullanılmasıdır. Türkiye’de üretilen her bir tüketim malı ne olursa olsun, bizim ülkemizde istihdamın korunmasına arttırılmasına, fabrikaların açık kalmasına ve ülkenin çarklarının dönmesini sağlayacaktır.

Küresel krizden çıkarılacak ders kendi ülkenin tarımını ve sanayisini geliştir o sanayinin ürettiği malları tüket olmalıdır.

Yoksa Amerikan tüketicisinin “ne alacağız 200 dolarla bizim ülkemizde üretilen ne kaldı ki” durumuna düşmek hiç de zor değil...

Aynı soruyu biz kendimize sorduğumuz zaman hiç olmazsa halen birkaç üretebildiğimiz malın kaldığını görmekten mutluluk duyuyoruz.

Enis BAĞDADIĞLU

TÜRK-İŞ Araştırma Müdür Yardımcısı
enisbagdadioglu@ttmail.com

Asgari ücret, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasını mümkün kılacak, insanlık onuruyla bağdaşacak, bilimsel, objektif yöntemler ve güvenilir verilerle tespit edilen taban ücretidir. Pazarlık ücreti değildir.

Asgari Ücret Pazarlık Ücreti Yapılmıştır

2009 yılından itibaren geçerli olmak üzere belirlenen asgari ücret, insanca bir yaşama düzeyi sağlamaktan uzak “yoksulluk ücreti” düzeyinde olmuştur.

Asgari Ücret Komisyonu’nun işveren-hükümet kesimini oluşturan oy çoğunluğu tarafından belirlenen asgari ücrette, devletin resmi

kurumu Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ in rakamlarına yine itibar edilmemiştir. Aralık 2008 tarihi itibarıyla TÜİK’nun tek işçi için hesapladığı asgari ücret tutarı net 719,77 YTL’dir. Ancak komisyonda görev yapan işveren ve hükümet kesimi tarafından asgari ücret pazarlık konusu yapılmış ve 2009 yılının ilk altı aylık dönemi için net 527,13 YTL, ikinci altı aylık dönemi için 546,48 YTL olarak kabul ve ilan edilmiştir.

Böylece asgari ücret, tespit edildiği andan itibaren yetersiz, çelişkili ve tutarsız olmaktadır. İnsana yarasır bir yaşam için, aile unsuru bile dikkate alınmadan belirlenen asgari ücret, daha başlangıçta 192, 64 YTL eksik ödenmektedir. 2009 yılında gerçekleşecek enflasyon karşısında aşımacak asgari ücret ile kayıp daha da artacaktır.

Asgari Ücret Belirlenirken Geçim Koşulları Dikkate Alınmamıştır

TÜRK-İŞ’in her ay düzenli olarak yaptığı “açlık ve yoksulluk sınırı”

“Sefalet Ücreti”

çalışmasının Aralık 2008 ayı sonucuna göre, dört kişilik ailenin açlık sınırı 739,67 YTL ve yoksulluk sınırı 2.409,35 YTL olarak hesaplanmıştır.

Açlık ve yoksulluk sınırı tutarı ile asgari ücret arasındaki fark, bu gelir düzeyinde gelir elde edenlerin içinde bulunduğu geçim sıkıntısının boyutlarını ortaya koymaktadır.

Asgari ücret daha yılın başında açlık sınırı olarak tanımlanan tutarın yüzde 71’ini, yoksulluk sınırı olarak tanımlanan tutarın ise ancak yüzde 22’sini karşılayabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, asgari ücret almakta olan bir çalışan ailesi, ancak 20 gün dengeli beslenebilmekte, insan onurunun gerektirdiği yaşama düzeyini ise sadece 6 gün için sağlayabilmektedir.

Asgari Ücretliye Refah Artışından Pay Verilmemiştir

Ülkemizde uygulanan Uluslararası Para Fonu-Dünya Bankası politikalarıyla ücretli çalışanlar fedakarlığa zorlanmış, sorumlusu olmadıkları politikaların faturasını ödemek durumunda kalmışlardır. Ancak ekonominin yeniden büyüme sürecinde yaşam koşullarındaki gerileme giderilmemiş, ülkemizi de etkileyen ekonomik kriz gerekçe gösterilerek, çalışanlardan -her zaman ki gibi- fedakarlık yapmaları istenmiştir.

Asgari ücrette hedeflenen enflasyon kadar artış yapılması sefaletin sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Asgari ücretlinin eline geçecek günlük 17,50 YTL ile gıda, kira, elektrik, su, yakacak, giyim, ulaşım, sağlık, kültür vb zorunlu harcamaların karşılanması mümkün değildir. Belirle-

Tablo:
Asgari Ücrette Eksik Belirleme Nedeniyle Doğan Kayıp (YTL/AY)

	TÜİK'in Önerdiği Net Asgari Ücret	Asgari Ücret Komisyonu'nun İlan Ettiği Net Asgari Ücret	Asgari Ücretlinin Cebinden Alınan
Ocak 2003	326,60	226,00	100,60
Ocak 2004	396,99	303,08	93,92
Temmuz 2004	395,21	318,23	76,97
Ocak 2005	422,06	350,15	71,91
Ocak 2006	508,19	380,46	127,73
Ocak 2007	589,84	403,03	186,81
Ocak 2008	645,09	481,55	163,54
Ocak 2009	719,77	527,13	192,64

Kaynak: TÜRK-İŞ

nen bu asgari ücretin “insani” olmadığı açıktır.

Gerek asgari ücret düzeyinin yetersizliği ve gerek son altı yılda ekonomide yüzde 44,0 oranında sağlanan refah artışından yeterince pay alınmamış olması gibi nedenlerden dolayı, asgari ücret düzeyi halen sefalet ücreti niteliğindedir.

Son dokuz yıl itibarıyla asgari ücret reel olarak toplamda sadece yüzde 6,3 oranı kadar artmış ve fakat aynı dönemde milli gelir artışı ise yüzde 54,2 oranında gerçekleşmiştir.

Asgari Ücret Çoğu AB Ülkesine Göre Düşüktür

Türkiye'nin rekabet şartlarını düşük ücret politikasıyla sağlamak doğrultusunda bir anlayışı egemen kılarak Avrupa Birliği'ne üye olması mümkün değildir. Bugün ülkemizdeki asgari ücret düzeyi çoğu AB üyesi ülkelerde geçerli olanın çok gerisindedir.

Değişik Avrupa ülkelerinde uygulanan asgari ücret miktarları arasında büyük farklar bulunmaktadır. 2008 Haziran ayı verilerine göre asgari ücret Yunanistan'da 681.- Avro, İspanya'da 700.- Avro, Portekiz'de 497.- Avro, Fransa'da 1.321.-

Avro, Bulgaristan'da 112.- Avro, Romanya'da 137.- Avro, Polonya'da 334.- Avro tutarındadır.

Türkiye'de ise Temmuz 2008 verilerine göre brüt asgari ücret 333.- Avro/ay düzeyindedir.

Bugün AB üyesi ülkeler içinde düşük asgari ücret uygulanan 9 ülkede (Bulgaristan, Romanya, Letonya, Litvanya, Slovakya, Estonya,

Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da) asgari ücret düzeyi 100-350 Avro arasındadır.

İkinci grup kapsamında olan 5 ülkede ise (Portekiz, Slovenya, Malta, Yunanistan ve İspanya) asgari ücret 500-700 Avro arasındadır.

Üçüncü grup ülkede ise (İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, İrlanda ve Lüksemburg) asgari ücret 1 148.- Avro'dan başlamaktadır. En yüksek asgari ücret Lüksemburg'da uygulanmakta olup 1 610.- Avro'dur.

2002-2008 döneminde çoğu AB üyesi ülkede asgari ücret reel olarak artmıştır. Anılan dönemde yıllık ortalama artış Bulgaristan'da yüzde 6,7; Macaristan'da yüzde 6,8; Romanya'da 12,2; İngiltere'de yüzde 2,8 oranındadır. Aynı dönemde ise Türkiye'de asgari ücretin reel olarak ortalama yıllık artış yüzdesi 1,9 olmuştur.

G-20 kapsamında olan Türkiye'nin, asgari ücret bakımından piyasa sistemini yeni uygulamaya başlayan ülkeler grubu içinde yer almasını kabullenmek mümkün değildir. Türkiye rekabet şartlarını düşük ücret temelinde sürdürmemelidir.

Tablo:
Asgari Ücret ve Enflasyondaki Gelişmeler

	Ortalama Brüt Asgari Ücret Endeksi	Ortalama Yıllık Enflasyon Endeksi	Ortalama Reel Brüt Asgari Ücret Endeksi	GSYİH Endeksi
1999	100,0	100,0	100,0	100,0
2000	133,2	154,9	86,0	107,4
2001	177,4	239,2	74,2	99,3
2002	275,7	346,8	79,5	107,1
2003	356,8	434,5	82,1	113,4
2004	505,5	480,6	105,2	123,5
2005	569,8	519,9	109,6	132,6
2006	618,6	569,8	108,7	141,7
2007	668,4	619,71	107,9	148,3
2008	726,4	683,6	106,3	154,2

Kaynak: TÜRK-İŞ

* 2008 yılı enflasyon artışı Kasım ayı itibarıyledir. 2008 yılı GSYİH artışı tahminidir.

İşçi Ücretlerinin Bankalar Aracılığıyla Ödenmesi

Dr. Naci ÖNSAL

TÜRK-İŞ Genel Sekreter Yardımcısı
nacionsal@turkis.org.tr

İşçi ücretlerinin bankaya yatırılmasına ilişkin düzenleme 4857 sayılı İş Kanunumuzun getirdiği bir düzenlemedir. Aslına bakılırsa bu düzenleme 22.05.2003 tarihinde yürürlüğe giren son İş Kanunumuzun 32. maddesinde 17.04.2008 tarihinde 5754 sayılı kanunun 85. maddesi ile yapılan değişiklik ile gerçekleşmiştir.

3008 sayılı ilk İş Kanunumuzda, sonraki 931 sayılı İş Kanunumuzda ve bazı küçük değişiklikler dışında 931 sayılı Kanunun tekrarı olan 1475 sayılı İş Kanunumuzda işçi ücretlerinin bankalara yatırılmasına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

1475 sayılı Kanunun 26. maddesinde son İş Kanunumuzdaki ile aynı olan ücret tarifi yapılmış ve ücretlerin Türk parası ile ve en geç ayda bir ödeneceği düzenlenmiştir. 29.07.1983 tarihinde 2869 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile de ücret ödeme süresinin iş sözleşmesi veya toplu iş sözleşmeleri ile bir haftaya kadar indirilebileceği düzenlemesi getirilmiştir.

Kanun ve Yönetmelik

4857 sayılı İş Kanunumuzun 3. bölümü (32-62. maddeler) “ücret” konusuna ayrılmıştır. Ücretin tarifi ile başlayan 32. maddenin 2. fıkrası “Ücret kural olarak, Türk parası ile işyerinde veya özel olarak açılan bir banka hesabına ödenir” şeklindeki 5754 sayılı Kanunun 85. maddesi ile değiştirilerek yeniden düzenlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre madde; “Ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkak kural olarak Türk parası ile işyerinde veya özel olarak açılan bir banka hesabına ödenir.

Çalıştırılan işçilerin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakının özel olarak açılan banka hesabına yatırılmak suretiyle ödenmesi hususunda; tabi olduğu vergi mükellefiyeti türü, işletme büyüklüğü, çalıştırdığı işçi sayısı, işyerinin bulunduğu il ve benzeri unsurları dikkate alarak işverenleri veya üçüncü kişileri zorunlu tutmaya, banka hesabına yatırılacak ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakın, brüt ya da kanuni kesintiler düşüldükten sonra kalan net miktar üzerinden olup olmayacağını belirlemeye Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından sorumlu Devlet Bakanlığı müştereken yetkilidir. Çalıştırdığı işçilerin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakını özel olarak açılan banka hesapları vasıtasıyla ödeme zorunluluğuna tabi tutulan işverenler veya üçüncü kişiler, işçilerin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaklarını özel olarak açılan banka hesapları dışında ödeyemezler.

İşçinin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakının özel olarak açılan banka hesaplarına yatırılmak suretiyle ödenmesine ilişkin usul ve esaslar anılan bakanlıklarca müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir” şeklini aldı.

Bu düzenleme ile; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Maliye Bakanlığı ve Hazine Müsteşarlığından sorumlu Devlet Bakanlığı işve-

renleri ve üçüncü kişileri işçinin ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakının;

- 1- Açılan banka hesaplarına yatırılmak suretiyle ödenmesine zorunlu tutup tutmamaya ilişkin unsurları belirlemeye,
- 2- Yatırılacak miktarların net veya brüt olacağını belirlemeye,
- 3- Banka hesaplarına yatırılmak suretiyle ödenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye,

birlikte yetkili kılınmışlardır. Üç bakanlık bu hususları birlikte çıkarılacak yönetmelik veya yönetmelikler ile düzenleyeceklerdir. Maddenin yazılış yapılabilecek düzenlemenin bir veya birden çok yönetmelikle yapılmasına da izin verir şekildedir.

Beklenen yönetmelik 18 Kasım 2008 tarihinde 27058 sayılı Resmi Gazete’de “Ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her türlü istihkakın bankalar aracılığı ile ödenmesine ilişkin yönetmelik” adıyla düzenlenerek Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca yayımlanmıştır.

Yönetmelik işverenlere;

- 1- Gazetecilere,
- 2- Gazete ve mevkutelerde, haber ve fotoğraf ajanslarında gazeteciler haricinde çalıştırılan işçilere,
- 3- Deniz İş Kanununa göre çalıştırılan gemi adamlarına,
- 4- 4857 sayılı İş Kanunu’na göre çalıştırılan işçilere,

işçi sayısı 10’u aşmak koşuluyla o ay içinde yapacakları her türlü ödemenin kanuni kesintiler düşüldükten sonra kalan net tutarını ban-

kalar aracılığıyla ödeme yükümlülüğü getirmiştir.

Yönetmeliğin 5. maddesinde ise “Borçlar Kanununa göre işçi çalıştıran iş sahiplerince, işçinin sözleşmede gösterilen veya adet olan ya da kendisinin bağlı bulunduğu genel vekaletname ile belirlenen her türlü ödemelerden öncelikle kanuni kesintiler yapıldıktan sonra işçiye net olarak ödenecek bakiye tutarının bankalar aracılığıyla ödenmesi hususunda iş sahiplerine zorunluluk getirilip getirilmemesi ve bu zorunluluğun kapsamı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığından sorumlu Devlet Bakanlığı tarafından müştereken belirlenir” denilmektedir. Keza yönetmeliğin 13. maddesinde de ödemelerin brüt olarak yapılması hususunda üç bakanlığın yetkili oldukları ifade edilmiştir. Bu yetkiler kullanıldığında yeni yönetmelik veya yönetmelikler çıkarılacağı anlaşılmaktadır.

Yönetmelik 01.01.2009 tarihinde yürürlüğe girecektir, 14-16. maddeler yönetmeliğe uyulmaması halinde

uygulanacak para cezalarını düzenlemiştir.

Cevap Bekleyen Sorular

İlk akla gelen soru; ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakın ödeneceği banka hesabının kimin tarafından açılacağıdır. 32. maddenin ilk düzenleniş halinden itibaren var olan “özel olarak açılan bir banka hesabına ödenir” ifadesi, maddenin değişik şeklinde de korunmuş olup, yönetmelikte de soruya cevap verilmemiştir.

32. maddenin ilk düzenlemesinde “ücretin” bankaya yatırılabilmesi ifade edilirken, yeni düzenlemede “ücret, prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkak” denilerek ücret kavramı genişletilmiştir. İstihkak, “kazanılan şey” olduğuna göre ikinci soru, ücret, prim, ikramiye ile “aynı nitelikte” olan kazanılan şeylerin neler olduğudur.

Ödeme kalemlerinin çeşitliliği dikkate alınırsa soru daha da anlamlı hale gelmektedir. Her ay düzenli olarak yapılan ödemeler dışında kalan harcırah, avans, yakacak parası,

toplantı başına yapılan ödemeler vb. istihkakların niteliklerinin belirlenmesi gerekecektir.

Kanundaki düzenlemeye göre ödemeler bir bankaya yatırılacaktır. Yönetmelik bankanın mevduat ya da katılım bankası olması koşulunu getirmiştir. Bankanın olmadığı yerde ise ödemeler Posta Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü şubelerine yatırılacaktır. Bankanın niteliği, bankanın ve PTT’nin şubelerinin olmadığı yerlerdeki işyerlerinde ne yapılacağı cevap gerektiren sorulardır.

Bir başka soru da zamanlamadır. Kanunda Nisan ayında yapılan değişiklikten sonra uzunca bir süre beklenilmiş, ekonomik krizin baş gösterdiği bir zamanda da yönetmelik çıkarılmış, yürürlüğü de krizin daha acı olarak hissedilmesinin beklendiği 01.01.2009 tarihine getirilmiştir.

Borçlar Kanununa tabi olarak çalışanların niçin düzenlemenin kapsamına alınmadığı da sorulabilir. Ayrıca basın mesleğinde çalışanlar ile gemi adamlarının özel çalışma koşulları nedeniyle de bazı sorunlar çıkar mı sorusu sorulabilir.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın Görevli Personeli Gibi Davranan Bazı Kimseler Sigortalıları, Emeklileri ve İşverenleri Dolandırıyor

Yoğunluklu olarak İstanbul'da olmak üzere Ankara, İzmir ve diğer illerde bazı kimselerin emekli aylığı alanların evlerine giderek Sosyal Güvenlik Kurumunun elemanı gibi davranıp ölüm yardımı yapmak üzere para tahsil ettikleri, işyerlerini ziyaret ederek işverenlere ve sigortalılara sosyal güvenlik gazetesi veya dergisi sattıkları tespit edildi.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı bu ve benzeri istismarlara karşı duyarlı olunması için aşağıdaki duyuruyu yaptı:

"Son günlerde, çeşitli illerde, Kurumumuz adını ya da Kurumumuzu çağrıştıracak benzer adları kullanarak, emekli aylığı alan vatandaşlarımızın evlerine giderek, ölüm yardımı ödemesi yapılabilmesi için para tahsil etmeye çalışan iyi giyimli ve yakalarında tanıtım kartı olan kişilerin olduğu yönünde ihbarlar gelmektedir. Özellikle İstanbul ilinde yoğunlaşan ihbarlardan, bu kişilerin evlerine gittikleri vatandaşlarımıza, Sigorta Müdürlüğünden geldiklerini belirterek, ölüm yardımı ödemesi yapılabilmesi için Kurumumuz adını kullanarak vatandaşlardan para tahsil ettikleri tespit edilmiştir. Kurumumuz çalışanlarının dolaşarak emekli maaşları ile ilgili işlem yapma yetkisi bulunmamaktadır. Vatandaşlarımıza, işlemler hakkında gerekli bilgi, Kurumumuz yetkili amirlerinin imzasını taşıyan resmi evrak ile irtibat adreslerine

gönderilmekte, bu evrakta vatandaşlarımızın yapması gereken işlemler açıkça belirtilmektedir.

Ayrıca yine bazı art niyetli kişiler tarafından "Sosyal Güvenlik Dergisi" ya da "Sosyal Sigorta Gazetesi" gibi yayın isimleri ile işyerlerine giderek bu yayınların satılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. Sosyal güvenlikte değişen yasaları öğrenmek için bu yayına abone olmak zorundasınız v.b. yaklaşımlarla sahte makbuz karşılığı söz konusu yayının satıldığı da gelen ihbarlardan anlaşılmaktadır. Bu tür yayınların Kurumumuzla ilgisi bulunmamaktadır. Ayrıca konuyla ilgili daha önce Kurumumuzca yasal girişimlerde bulunulmuş olup, işverenlerimizin söz konusu girişimlere asla itibar etmemelerini hatırlatır; Kurumumuza ait aylık periyotta çıkarılan ve ücretsiz olarak abonelerimize dağıtılan "Sosyal Güvenlik Kurumu Aylık Haber Bülteni" adlı yayınıımız dışında bir dergi ya da gazetemizin bulunmadığını kamuoyuna bildiririz.

Kurumumuz, yasalarla belirlenen haller ve özel yetkilendirilen personeli haricinde hiçbir çalışanı ile tahsilat yapmamaktadır. Vatandaşlarımızın Kurumumuz uygulamaları ile ilgili gerekli bilgilere Kurumumuz internet sayfasından (<http://www.sgk.gov.tr>) ulaşma imkanları da bulunmaktadır.

Vatandaşlarımızın mağdur duruma düşmemeleri için yasal olmayan yollardan gelen bu tür taleplere kesinlikle itibar etmemeleri, talep edenler hakkında "ALO 155" ihbar hattına veya en yakın emniyet birimine başvurmaları ve suç duyurusunda bulunmaları gerekmektedir.

Kamuoyuna duyurulur."

Zorunlu Sevk Uygulaması Temmuz 2009'a Ertelendi

29 Eylül 2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Sağlık Uygulama Tebliği ile 1 Kasım 2008 tarihinden itibaren Bayburt, Isparta, Gümüşhane ve Denizli illerinde zorunlu sevk uygulanmasına başlanmıştır.

Tebliğ gereğince 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren ise aile hekimliğinin uygulandığı tüm illerde zorunlu sevk uygulamasına başlanacaktır.

Ancak kurum aile hekimliğinin uygulandığı illerde, 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren başlatmayı öngördüğü sevk uygulamasını, 1 Temmuz 2009 ayına erteledi.

Bayburt, Isparta, Gümüşhane ve Denizli illeri hariç aile hekimliği uygulamasının başlatıldığı diğer illerdeki sigortalılar 1 Temmuz 2009 tarihine kadar diledikleri sağlık kuruluşuna başvurmaya devam edebilecekler.

Kıdem Tazminatı Belgesine İlişkin Uygulama Değiştirildi

Sigortalılık süresi ile prim gün sayısını tamamlayıp emeklilik için yaşını bekleyenlere Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından verilmekte olan kıdem tazminatı belgesine ilişkin uygulama değiştirildi.

Emekli olabilmek için kanunda ön görülen sigortalılık süresi ile prim gün sayısını tamamlayan işçilerin, kurumdan aldıkları belge ile bunu kanıtlamaları halinde işyerlerinden ayrılarak kıdem tazminatlarını alabilmeleri mümkün.

Sosyal Güvenlik Kurumu bugüne kadar ısrarla kıdem tazminatına ilişkin belgeyi, sadece 15 yıllık sigortalılık süresi ile 3600 günlük prim gün sayısını tamamlayıp, emekli aylığı beklenmesi için 56-58 yaşların beklemekte olan sigortalılara vermekte idi.

Konfederasyonumuz yapılan uygulamanın yasal olmadığını kıdem tazminatına esas belgenin sigortalılık süresini ve prim gün sayısını tamamlayan emekli aylığının bağlanması için yasanın dolmasını beklenen tüm sigortalılara verilmesi gerektiğini belirterek Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına başvurmuştu.

Sosyal Güvenlik Kurumu Konfederasyonumuzun başvurusunu haklı görerek kıdem tazminatına esas belgenin verilmesine ilişkin uygulamasını değiştirdi.

Bundan böyle 08.09.1999 tarihinden sonra işe başlayan emekliliği hakketmek için prim gün sayısı ile sigortalılık süresini tamamlamış sadece yaşının dolmasını bekleyen işçilerden isteyenler işten ayrılarak kıdem tazminatını alabilecek. Kurum bu durumdaki sigortalı işçilerin emeklilik yaşlarına bağlı olmaksızın kıdem tazminatına esas belgelerini verecek.

I. Basamak Sağlık Kuruluşlarında Yapılan Muayenelerde Katılım Payı Alınmayacak

1.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren genel sağlık sigortasının uygulanma usul ve esaslarını belirleyen "Sağlık Uygulama Tebliği" 29 Eylül 2008 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştı.

Söz konusu Tebliğe göre, I.inci basamak sağlık kuruluşları ile aile hekimliği uygulamasının başladığı illerde aile hekimlerinin yaptıkları muayeneler için katılım payı alınmayacak I.nci basamak kapsamında sayılan işyeri hekimlerinin yaptıkları muayeneler içinde katılım payı alınmayacak.

Ancak ilk uygulama sırasında bazı illerde işyeri hekimlerinin muayenelerinden de katılım payı alındığı öğrenildi.

İşyeri hekimine muayene olmaları rağmen kendilerinden katılım payı alınan sigortalılar bulundukları yerdeki Sosyal Güvenlik İl veya Merkez Müdürlüklerine başvurarak ödedikleri katılım paylarını geri alabilecek

Ayaktan yapılan tedavilerde poliklinik muayeneleri için katılım payı,

II.ci basamak resmi sağlık kuruluşlarında 3 TL,

Eğitim ve araştırma hastanelerinde 4 TL,

Üniversite hastanelerinde 6 TL,

Özel sağlık kurum ve kuruluşlarında ise 10 TL

olarak belirlenmişti.

İş kazaları ve meslek hastalığı nedeniyle yapılan tedavilerden,

Askeri tatbikat ve manevralar sırasında sağlanan tedavilerden afet ve savaş halleri sırasında sağlanan tedavilerden

Kişiyeye yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinden ise katılım payı alınmayacak.

İnsana Yakışır İş

Doç. Dr. Özlem IŞIĞIÇOK

Uludağ Üniversitesi İİBF

Giriş

Uluslararası Çalışma Örgütü'nce; "çalışma yaşamında bireylerin temel haklarının korunduğu, yeterli bir gelir ve sosyal koruma sağlayan üretken bir iş" olarak tanımlanan "İnsana Yakışır İş", ilk kez ILO tarafından 1999 yılında gerçekleştirilen, 87. Uluslararası Çalışma Konferansı'nda dünya kamuoyuna takdim edilmiştir. İstihdamın nitelik ve niceliğinin bir arada düşünüldüğü; bir başka deyişle sadece iş yaratmanın değil, aynı zamanda bu işlerin kabul edilebilir olmasının sağlanmasını da

içeren oldukça kapsamlı bir bakış açısını yansıtan insana yakışır iş; istihdam, sosyal güvenlik, çalışma yaşamına ilişkin temel haklar ve sosyal diyalogtan oluşan dört temel unsura sahip çok boyutlu bir olgudur. Günümüzde gelişme düzeyi ne olursa olsun, tüm ülkeleri, bireyleri ve aileleri ilgilendiren küresel bir gereksinim ve talep haline gelen insana yakışır iş, aynı zamanda ekonomik ve sosyal sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması, yoksullukla mücadele, sosyal katılım, sosyal barış, sosyal bütünleşme gibi çok geniş bir çerçevede değerlendirilebilecek pek çok amaca aynı anda hizmet etmektedir. Bu çalışmanın amacı; günümüz koşullarında, önemi ve popülaritesi giderek artan insana yakışır iş olgusunu temel nitelikleri çerçevesinde irdelemektir. Bu amaçla ça-

lışmada öncelikle insana yakışır iş kavramı, boyutları, tarihsel geçmişi, günümüzde bu gereksinimi ortaya çıkaran temel faktörler, amacı ve unsurlarından bakımından incelenmiş; ardından da; istatistiksel ölçümü ile, bir hedef olarak ortaya atıldığı 1999 yılından günümüze kadar gerek küresel, gerekse Avrupa Birliği düzeyinde gerçekleştirilen faaliyetler kapsamında değerlendirilmiştir.

A- İnsana Yakışır İş Kavramı

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından evrensel bir hedef olarak belirlenen "İnsana Yakışır İş" (Decent Work), en genel anlatımla, bireylerin çalışma ve istihdam haklarına, iş sağlığı ve güvenliği koşullarına, sosyal güvenlik olanaklarına ve sendikalar ya da diğer temsil ve katılım mekanizmaları aracılığıyla

la kendilerini ifade etme haklarına atıfta bulunan genel bir kavramsal çerçeveyi nitelemek üzere kullanılmaktadır (Işığışık, 2005:3).

Literatürde “düzgün iş”, “uygun iş”, “saygın iş”, “insan onuruna yakışır iş” kavramlarıyla da nitelenen (İşveren, 2003: 2; Kapar, 2004:185, Erdut, 2003:146) bu olgu; ilk kez ILO tarafından 1999 yılında gerçekleştirilen, 87. Uluslararası Çalışma Konferansı’nda, ILO Genel Müdürü Juan Somavia tarafından, “İnsana Yakışır İş” başlığını taşıyan bir rapor aracılığıyla dünya kamuoyuna takdim edilmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü’ne göre insana yakışır iş; “çalışma yaşamında bireylerin temel haklarının korunduğu, yeterli bir gelir ve sosyal koruma sağlayan üretken bir iş” olarak tanımlanmakta; kadın, erkek tüm bireyler için, özgürlük, eşitlik, güvenlik ve saygınlık koşullarında insan onuruna yakışan üretken bir iş olarak ifade edilmektedir (Anker, Chernyshev, Egger, v.d. 2003:151; Bescond, Chataignier, Mehran 2003:179, Ghai, 2003:113). Bu nedenle insana yakışır iş kavramını bu çalışmalardan hareketle kısaca ve özetle; “kadın ve erkek tüm bireylere, özgürlük, eşitlik, güvenlik ve saygınlık koşullarında, insan onuruna yakışır ve üretken iş” olarak tanımlamak mümkündür. Bir başka deyişle insana yakışır iş kavramı ile; verimli, adil bir ücret getiren, işyeri güvenliği olan, aileleri sosyal koruma kapsamına alan, bu arada insanların kaygılarını dile getirmelerine, örgütlenmelerine ve yaşamlarını etkileyecek kararlara katılmalarına olanak tanıyan işler kastedilmektedir (<http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/press/2007-3.htm> / 04.06.2008).

Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü’ne göre yeterince iş anlamına da gelen insana yakışır iş; tüm bireylerin gelir sağlama olanakları-

na tam anlamıyla erişimini de ifade etmektedir. Bu nedenle Uluslar arası Çalışma Örgütü insana yakışır işi, ekonomik ve sosyal dengeli bir kalkınmaya giden yolu çizen, hem son derece önemli bir evrensel hedef; hem de diğer birçok hedefe hizmet eden önemli, etkin bir araç olarak kabul etmektedir. Bu nedenle insana yakışır işin, hem amaç, hem de araç olma özelliği taşıyarak iki taraflı bir işleve sahip olduğu söylenebilir (Işığışık, 2005:3).

Diğer taraftan bazı yazarlar da insana yakışır iş kavramını farklı kategorilerde yer alan bireyler için farklı anlamlar taşıyacağı düşüncesiyle; ayrı ayrı tanımlama gereği duymaktadırlar (Bescond, Chataignier, Mehran 2003:205). Bir başka deyişle, bazı yazarlara göre, insana yakışır iş olgusu, çocuklar, yetişkinler, işsizler, yaşlılar, genç işsizler ve kadın işgücü için ayrı anlamlar ifade etmektedir. Nitekim bu yazarlara göre, çocuklar için insana yakışır iş; çocuk emeğine son verilmesi veya en azından çocukların eğitim olanaklarından mahrum kalmamaları için, asgari yaş sınırının korunmasıdır. Buna karşılık hâlihazırda istihdam edilen yetişkinler için insana yakışır iş; kendilerinin ve bakmakla yükümlü oldukları aile bireylerinin gereksinimlerini karşılayacak yeterli bir ücretin sağlanması ile fazla çalışmanın önlenmesi anlamına gelmektedir. İşsizler için insana yakışır iş, en kısa sürede işe erişim, yani iş bulma olanağının sağlanması anlamına gelirken, ekonomik olarak aktif olmayan yani çalışma çağı dışındaki yaşlılar için insana yakışır iş, gereksinimlerini karşılayabilecekleri yeterli emekli aylığı anlamı taşımaktadır. Nihayet son iki kategori olan genç işsizler ile kadın işgücü için insana yakışır iş ise; işsizler ile yetişkinler için taşıdığı anlamla eş anlama sahip bulunmaktadır. Bu bağlamda insana yakışır işin birçok anlam ve buna bağlı olarak görünü-

me sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Nitekim insana yakışır iş, ilgililer yani çalışanlar ve toplum açısından ücret ve çalışma koşulları ile ürünün kalitesi anlamında beklentileri en akılcı bir biçimde karşılayan bir çalışmayı ifade ederken, aynı zamanda işgücü piyasasında yer bulma, teknolojik gelişmeleri yakından izleme ve sağlıklı kalma yeteneğini de ifade etmektedir. Yine, insana yakışır iş, yaratılmasına katkıda bulunulan zenginlikten hakça pay alma ve ayrımcılığa maruz kalmamayı ifade ederken, yoksulluktan kurtulmanın da öncelikli yolunu çizmektedir. Bu nedenle insana yakışır iş, dünyanın her yerinde ve tüm bireyler için “insan onuru” ile özdeşleşmektedir. Bu bakımdan, insana yakışır iş olgusunu kavramsal açıdan incelerken, geniş bir perspektifte değerlendirmek en doğru yaklaşım olacaktır. Nitekim “İnsana Yakışır İş” olgusu geniş bir perspektifte değerlendirildiğinde de; “ILO’nun işlevleri bağlamında “evrensel bir hedef”, ekonomik büyüme ve kalkınma bağlamında bir “çerçeve”, bu çerçeveyi dolduracak program ve faaliyetlerin düzenlenmesi için bir “yöntem”, ILO’nun dış diyalog ve ortaklığı için bir “platform” niteliği taşıdığı söylenebilir (Erdut, 2003:148).

B- İnsana Yakışır İşin Boyutları

ILO’nun “özgürlük, eşitlik, güvenlik ve saygınlık koşullarında insan onuruna yakışan üretken bir iş” olarak tanımladığı insana yakışır işin; altı temel boyutu bulunmaktadır (Anker, Chernyshev, Egger, v.d. 2003:151-152): Bunlar sırasıyla; iş fırsatları, çalışma özgürlüğü, üretken iş, işte adil ve eşit davranış görme, işte güvenlik ve saygınlıktır.

- Bu boyutlardan ilki olan, “iş fırsatları”, iş arayan tüm bireylere kolayca bulabilecekleri uygun iş olanaklarının sunul-

masını ifade etmekte; kendi hesabına çalışanlar, ücretsiz aile yardımcıları, ücret karşılığı formel ya da enformel sektörde çalışanlar olmak üzere, ekonomik faaliyetin tüm biçimlerini kapsamaktadır.

– İkincisi ise “*çalışma özgürlüğü*”dür. Çalışma özgürlüğü istihdamın bireylerin özgür iradeleri sonucunda gerçekleşmesini ifade etmektedir. İstihdamın bireylerin özgür iradeleri sonucunda gerçekleşmesi, yani çalışma özgürlüğü ise; zorla ve zorunlu çalışma, kölelik, çocukların çalışmasını önleyecek asgari yaşın belirlenmesi, bu yaşın altındaki çocukların çalışmasının yasaklanmasını içermekte; bunun yanı sıra; çalışanların örgütlenme özgürlüğünü de kapsayarak bu yönde ayrımcı tutumlara karşı da korunmayı da öngörmektedir.

– Üçüncü boyut “*üretken iş*”tir. Çalışanlar açısından üretken iş, kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları aile bireylerinin gereksinimlerini karşılamalarına yetecek, kabul edilebilir bir işi ifade etmektedir. Üretken iş aynı zamanda da küreselleşme koşullarında sürdürülebilir bir kalkınma ve işletmeler ile ülkeler açısından da rekabet edebilirlik anlamına da gelmektedir.

– Dördüncü boyut; “*çalışanların işte adil ve eşit davranış görmesi*”dir. İşe giriş ve çalışma esnasında kariyer ve ücretleme başta olmak üzere tüm çalışma koşullarında, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, ulusal köken v.b.gibi her türlü ayrımcılığın engellenmesi ile iş ve aile yaşamının dengelenmesini ifade etmektedir.

– Beşinci boyut “*işte güvenlik*”tir. Çalışanların çalışma yaşamında hastalık ve/veya çeşitli risklere karşı sağlığının korunması, yeterli gelir ve emekli aylığı ile diğer yeterli finansal korumanın sağlanmasını ifade etmektedir.

– Nihayet altıncı ve son boyut ise; “*işte saygınlık*”tır. Çalışanların işte saygın davranışlarla karşılaşması, ilgililere seslerini duyurabilmeleri, kendi çalışma koşulları ile ilgili konularda karar süreçlerine katılabilmelerini ifade etmektedir. Bu boyutun özü, çalışan çıkarlarının özgür ve toplu bir biçimde temsiline dayanmaktadır.

Diğer taraftan bu altı boyut birlikte değerlendirildiğinde; insana yakışır işin ilk iki boyutunun (iş fırsatları ve özgür koşullarda çalışma boyutları) “*iş olanaklarına erişim ve işin kabul edilebilirliği*” ile ilgili olduğu görülürken; diğer dört boyutunun (üretken iş, adil ve eşit davranış, işte güvenlik ve saygınlık boyutları) ise, “*işin insan onuruna yakışırılığı*” ile ilgili olduğu görülmektedir.

C- İnsana Yakışır İşin Tarihsel Kökeni ve Günümüzde İnsana Yakışır İş Gereksinim ve Talebini Ortaya Çıkaran Temel Faktörler

İnsana yakışır iş, evrensel bir hedef olarak dünya gündemine ilk kez, 1999 yılında takdim edilmiştir. Bu bağlamda, dokuz yıllık bir tarihsel geçmişe sahiptir. Buna karşılık, insana yakışır iş kavramının özünü oluşturan ve doğayı değiştiren bir eylem olarak nitelendirilen (Grint,1998:7) “*çalışma/iş (work)* kavramı” ile insanın yalnızca bedensel değil, zihinsel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini de dikkate alarak, çalışma koşullarının iyileştirilmesini de ifade eden (Paşa,2002:1) “*çalışmanın/işin in-*

sancillaştırılması” kavram ve düşüncesinin tarihsel kökenleri oldukça eskidir. Bu nedenle, insana yakışır iş düşünce ve arayışının tarihsel kökenini de, çalışma/iş kavramının doğuşu ve çalışmanın/işin insancillaştırılması düşüncesinin gelişimi ile ilişkilendirmek en doğru yaklaşım olacaktır.

Nitekim çalışma kavramı, çağdaş anlamına ilk kez, XVIII. yüzyılın sonlarında İngiltere’de başlayan Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan “*bağımlı çalışma ilişkisi*” ile kavuşmuştur. Bu bakımdan, insana yakışır işin tarihsel kökeninin, XVIII. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Sanayi Devrimi ve yarattığı olumsuz çalışma koşulları ile bu koşulların insancillaştırılması amacıyla gösterilen tepkilere dek uzandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle insana yakışır iş arayışının tarihsel geçmişi, her ne kadar ILO’nun bu olguyu evrensel hedef olarak benimseyerek, eyleme geçtiği 1999 yılına dayansa da, gerçek anlamda, Sanayi Devrimi ve yarattığı olumsuz çalışma koşullarıyla, bu koşullara gösterilen tepkilerle yakından ilgisi olduğu söylenebilir (Işığöç, 2005:8).

Diğer taraftan ILO, kurulduğu tarihten beri evrensel düzeyde emeğin korunması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve insancillaştırılması amacıyla faaliyet göstermektedir. Bir başka deyişle; ILO’nun misyonu insanların çalışma yaşamındaki durumlarını iyileştirmektir. Nitekim ILO’nun tüm çabalarının özünde bu temel misyonu gerçekleştirme düşüncesi yatmaktadır. Bu bağlamda, insana yakışır işin tarihsel geçmişi, Sanayi Devrimi’nin yarattığı olumsuz çalışma koşullarına gösterilen tepkilerle doğmakta, ILO’nun kuruluşuyla adeta özdeşleşerek giderek gelişmektedir. Bu nedenle, insana yakışır işin tarihçesi anlamında, ILO’nun kuruluşu, ayrı bir anlam ve önem taşımakta, adeta bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bu bağlamda ILO

Anayasası'nın başlangıç bölümünde yer alan ve sosyal adalet ve evrensel barışın sağlanması, çalışanların çalışma koşullarının iyileştirilmesi, çalışma standartlarına uluslararası bir nitelik kazandırılarak bu standartların bütün ülkelerde uygulanmasının sağlanması olmak üzere belli başlı üç başlık altında toplanan Örgüt'ün temel amaçları son derece anlamlı ve önemli bir örnek olarak gösterilebilir (Tokol,2000:78, Alper, Kaya,1995:31). Nitekim söz konusu bu amaçlar; ILO'nun geçmişten günümüze tarihsel gelişimi içerisinde benimsediği, sınıf mücadelesi ideolojisine alternatif olarak çalışma koşullarının insancıl ve reformist uygulamalarla iyileştirilmesi ve geliştirilmesi ile farklı ülkelerdeki çalışma koşullarının birbirlerine yakınlştırılarak ülkeler arasındaki rekabetin eşitlik temeline dayandırılarak sosyal adalet ve evrensel barışın sağlanması şeklinde iki temel başlık altında toplanarak da ifade edilmektedir (Selamoğlu, 2000:53).

Benzer durumu ILO'nun yanı sıra bir diğer evrensel örgüt olan Birleşmiş Milletler (UN)'in 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin 23.Maddesi'nde de görmek mümkündür. Nitekim söz konusu 23. Madde'ye göre;

Her şahsın çalışmaya, işini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizlikten korunmaya hakkı vardır.

Herkesin, hiçbir fark gözetilmeksizin, eşit iş karşılığında eşit ücrete hakkı vardır.

Çalışan her kimsenin kendisine ve ailesine insanlık haysiyetine uygun bir yaşayış sağlayan ve gerekirse her türlü sosyal koruma vasıtalarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

Herkesin menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır

(<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/trk.htm> 04.06.2008) denilerek adeta insana yakışır işin genel ilkeleri çizilmiştir (Kapar,2007:3).

Tüm bu örnekler dokuz yıllık bir tarihsel geçmişe sahip olan "insana yakışır iş" olgusunun düşünsel anlamda tarihsel kökenlerinin oldukça eskiye dayandığını göstermesi bakımından son derece dikkat çekicidir.

Diğer taraftan insana yakışır iş hedefinin Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 1999 yılından itibaren evrensel bir hedef olarak benimsenmesinde bir çok faktörün etkisi bulunmaktadır. Bir başka deyişle insana yakışır işin günümüzde tüm bireyleri ilgilendiren "küresel bir gereksinim ve talep haline gelmesi" ile bu talebin Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından evrensel hedef olarak belirlenerek, bu yönde faaliyete geçilmesinin gerisinde, çeşitli nedenler bulunmaktadır. Kuşkusuz bunların başında da 1980'li yıllardan itibaren şiddetini giderek arttıran küreselleşme süreci ve beraberinde getirdiği işsizlik ve istihdam sorunları gelmektedir. Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü'nün insana yakışır iş olgusunu evrensel bir hedef olarak benimsemesindeki en önemli gerekçelerinden birinin, küreselleşme sürecinin son yıllarda yarattığı değişimin, ILO'nun etkinliklerindeki geleneksel düzenini değiştirmesi olduğu ileri sürülmektedir. Bunun dışında iktisadi gelişmenin yeni bir evreye girmesi ve istihdam yaratmayan büyüme, değişen toplumsal bilinç, artan siyasal duyarlılıklar, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün küresel ekonomiye insani bir yüz kazandırılması için gösterdiği çabalar ile değişen koşullarda üstlendiği yeni misyonunun da etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda günümüzde insana yakışır iş gereksinim ve talebini ortaya çıkaran başlıca faktörleri:

Küreselleşme süreci ve beraberinde getirdiği işsizlik ve istihdam sorunları,

İktisadi gelişmenin yeni bir evreye girmesi; istihdam yaratmayan büyüme,

Değişen toplumsal bilinç, artan siyasal duyarlılıklar,

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün küresel ekonomiye insani bir yüz kazandırılması için gösterdiği çabalar,

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün değişen koşullarda üstlendiği yeni misyonu olarak sıralamak mümkündür.

Nitekim, çağımızın kaçınılmaz bir gerçeği olan küreselleşme ve beraberinde getirdiği değişim, muthiş bir ivmeyle ilerleyen teknolojik gelişmeler ile birlikte, işsizlik ve istihdam sorunlarını giderek daha da derinleştirmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından, 23 Ocak 2008 tarihinde açıklanan yıllık "Küresel İstihdam Eğilimleri" (KİE) raporuna göre; 2007 yılında ortalama yüzde 5,2'lik küresel ekonomik büyüme yaşanmış, (tahminen 45 milyon yeni iş yaratmış); ancak bu durumun istihdamda genişleme anlamında önemli bir etkisi olmamıştır. (http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/newsletter/2008_1.pdf).

2007 yılında çalışabilir yaşta ki küresel nüfusun yaklaşık yüzde 61,7'si, yani yaklaşık 3 milyar kişi istihdam edilirken, küresel işsizlik oranı yüzde 6 oranında sabit kalmıştır. Buna karşılık 2006 yılında 187 milyon olan küresel işsiz sayısı, 2007 yılında 189,9 milyona ulaşmıştır. Ancak bilindiği gibi yaşanan küresel ekonomik kriz, işsizlere her geçen gün yenilerini eklemektedir. Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Müdürü Juan Somavia'nın Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) tahminlerine dayanarak yaptığı son açıklamasında; küresel ekonomik kriz nedeniyle, dünya çapında halen 190 milyonu bulan işsiz sayısının;

2009 yılı sonunda 20 milyon kişinin daha eklenmesiyle, 210 milyona ulaşacağını belirterek, çalıştığı halde günde 1 doların altında kazanan yoksulların sayısının 40 milyon, 2 doların altında kazanan yoksulların sayısının da 100 milyon artacağını açıklamıştır. (http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/Media_and_public_information/Press_releases/lang-en/WCMS_099529/index.htm)

Çağımıza damgasını vuran diğer küresel gerçekleri ise şöyle sıralamak mümkündür: (Kapar,2007:4-8)

Her 5 kişiden biri, yani dünya nüfusunun yaklaşık olarak yüzde 20'si uygun bir sosyal koruma sistemi tarafından kapsanmamakta; yine dünya nüfusunun yüzde 50'si, bütünüyle sosyal güvensizlik ortamında yaşamakta; geriye kalan yüzde 50'si ise en az bir sosyal güvenlik programının kapsamında olmakla birlikte; bu söz konusu programlar uygun olmayan ve yetersiz bir koruma sağlamaktadır.

Yaklaşık 2,2 milyondan fazla kişi, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu yaşamını yitirmekte; 270 milyondan fazla çalışan yaralanmakta, 160 milyon çalışan ise meslek hastalığına yakalanmaktadır çalışanların sağlık ve güvenliklerini yok eden koşulların toplam maliyeti gayri safi yurt içi hâsılanın (GSYH) yüzde 4'üne ulaştığı tahmin edilmektedir.

Dünyada 12 milyonu aşkın kişi, özgür iradeleri dışında köle olarak veya benzeri koşullarda, zorla ya da zorunlu olarak çalıştırılmaktadır. Üstelik bu söz konusu zorla çalıştırma biçimlerine, yalnızca gelişmekte olan ülkelerde değil; Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri gibi, gelişmiş ülkelerde de rastlanmaktadır.

Küresel ölçekte çalışan çocuk sayısında geçmiş yıllara kıyasla belirgin bir azalma olmasına karşın; halen en iyimser tahminlerle, dünyada

5-17 yaş arası çalışan çocuk sayısı, 218 milyona ulaşmış bulunmaktadır. Bunların önemli bir kesimini oluşturan 126 milyon çocuk fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişmeleri bakımından tehlikeli işlerde çalışmak zorunda bırakılmaktadır.

Günümüzde çalışanların çok küçük bir azınlığının çalışma koşulları yasalar tarafından kapsanan bireysel ve toplu iş sözleşmeleri ile belirlenmektedir.

Dünya genelinde sendika üyesi olan ve toplu iş sözleşmesi kapsamında yer alan çalışanların küçük bir azınlığı oluşturduğu bilinmektedir.

Bunun yanı sıra kamu, kayıt dışı sektör, küçük işyerleri, tarım, serbest bölgeler, ev eklenli işlerde çalışanlar ile göçmenlerden oluşan çok geniş bir çalışan grubu arasında ciddi bir örgütlenme gereksinimi olmasına karşılık, ne yazık ki bu çalışanlar korumasız bir şekilde çalışmaya devam etmektedir.

Başarılı ülke örneklerine karşın, gerek mikro, gerekse makro düzeyde sosyal diyalog mekanizmasındaki yetersizlikler, çalışanların karar alma süreçlerine yeterli katılımını engellemekte; bu nedenle dünya genelinde çalışanların çoğu kendilerini temsil ve geliştirme olanaklarından tam ve layıkı ile yararlanamamaktadır.

Bu nedenle dünya genelinde özetle;

İstihdam olanaklarının yetersizliği,

İnsani bakımdan kabul edilemez çalışma biçimleri,

İnsanca yaşam için yeterli olmayan gelir,

İnsanca çalışma için uygun olmayan çalışma süreleri,

İş güvencesizliği,

Çalışma ve aile yaşamında çatışma,

İstihdamda ayrımcılık,

Çalışanların sağlığını ve güvenliğini tehdit eden koşullar,

Yetersiz sosyal koruma,

Örgütlenme ve toplu temsil önündeki engeller günümüzün en dikkat çekici sorunları olarak varlığını sürdürmektedir.

Bu durum da kuşkusuz insana yakışır işlere olan gereksinimin şiddetinin giderek arttığını göstermesi bakımından son derece önemlidir.

D- İnsana Yakışır İşin Temel Nitelikleri

1- İnsana Yakışır İşin Amacı

İnsana yakışır iş olgusunun temel amacı, dünya genelinde kadın, erkek tüm bireylere özgürlük, eşitlik, güvenlik ve saygınlık koşullarında insan onuruna uygun istihdam olanağının sağlanmasıdır. Ancak bu amaç, "salt iş yaratmayı değil", "aynı zamanda "bu işlerin kabul edilebilir olmasını" sağlamayı da içeren oldukça kapsamlı bir bakış açısını yansıtmaktadır (Işığık,2005:22). Nitekim bütün toplumlarda ne tür işlerin kabul edilebilir, insana yakışır nitelikte olduğuna ilişkin genel bir kabul oluşmuştur. Bu nedenle insana yakışır işin amacı, tüm toplumlarda toplumsal kabul görmüş, insan onuruna yakışır işlerin yaratılmasını sağlamaktır. Bu durum da, "istihdamın niceliği ve niteliğinin" birlikte düşünülmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü Genel Müdürü, 2001 yılında gerçekleştirilen Uluslar arası Çalışma Konferansı'nın 89. Oturumu'na sunmuş olduğu raporda insana yakışır işin amacını; "insana yakışır işin amacı, ifadesini en iyi biçimde insanların gözlerinde bulur. O, insanların gelecek beklentileriyle ve çalışma koşulları ile ilgilidir; iş ve aile yaşamı arasındaki denge ile ilgilidir;

cinsiyet eşitliği; eşit düzeyde tanınma, kadınların güçlendirilmesi ve kendi yaşamlarını kontrol edebilmesiyle ilgilidir; piyasada rekabet edebilecek becerilere sahip olma ve teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmeyle ilgilidir; girişimcilik becerilerini geliştirmek ve zenginlikten adil pay almakla ilgilidir; işyerinde söz hakkına sahip olma ile ilgilidir, diğerleriyle (diğer çalışanlarla) dayanışma içinde olmakla ilgilidir; her yerde ve herkes için insana yakışır iş, insan onurunun güvencesidir (Gündoğan,2007:119) diyerek tüm yönleriyle özetlemiştir.

Diğer taraftan insana yakışır işin, günümüzde tüm bireyleri ilgilendiren küresel bir gereksinim ve talep haline gelmesi gerçeğinin gerisinde de insana yakışır işin, ekonomik ve sosyal sürdürülebilir kalkınmanın sağlanarak yoksulluğun ortadan kaldırılması, sosyal katılım, sosyal barış ve sosyal bütünleşmenin sağlanması gibi çok yönlü ve geniş amaçları yatmaktadır. Bu nedenle insana yakışır iş amacının, ekonomik ve sosyal dengeli kalkınma, yoksullukla mücadele, sosyal katılım, sosyal barış, sosyal bütünleşme gibi, çok geniş bir çerçevede değerlendirilebilecek çok sayıda amaca aynı anda hizmet ettiği söylenebilir. Bu bakımdan, insana yakışır iş olgusunun amacını; dar ve geniş açıdan olmak üzere belli başlı iki kapsamda ele almak ve değerlendirmek en doğru yaklaşım olacaktır.

Bu bağlamda insana yakışır işin amacını makro ve mikro düzeyde olmak üzere iki başlık altında toplayarak özetlemek mümkündür (ILO, Cenevre 2004, s.275-297'den çeviren: Şerife Geniş, "Ekonomik Güvence ve İnsanca Çalışma, Sendikal Notlar, Sayı: 30, Ağustos, 2006:88). Makro düzeyde insana yakışır işin amacı; bütün toplumlarda artan sayıda insanın kendilerini ve ailelerini geçindirebilmeleri için yeterli gelir edinirken; aynı zamanda baskıya maruz kalmadıkları, makul güvence düzeyine sahip ve kişisel gelişim için

gerekli fırsatların düzenli olarak arttığı işlerde çalışmalarına olanak sağlayacak kanunlar, düzenlemeler ve kurumların yaratılması olarak tanımlanabilir. Nitekim işyerinde insana yakışır çalışma ortamının yaratılması bir taraftan çalışanlara gerekli ekonomik güvenceyi sağlarken aynı zamanda işletmenin verimliliğini de arttıracaktır. Bir başka deyişle makro düzeyde insana yakışır iş amacı hem bireylere ve ailelerine, hem de işletmelere ve dolayısıyla ulusal ekonomiye hizmet eden oldukça geniş kapsamlı bir anlayışı yansıtmaktadır.

Buna karşılık mikro düzeyde yani tekil işçi bazında insana yakışır iş ise, işle ilgili her türlü güvence biçimlerine yeterli düzeyde sahip uygun iş fırsatlarının olması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda insana yakışır işten, bireylerin ancak "İnsanca gelir güvencesine", "İnsanca çalışma güvencesine", "İnsanca temsil güvencesine" ve "iş ilgili gereksinim duydukları diğer güvence biçimlerine" sahip olduklarında sözkonusu olabilir.

2- İnsana Yakışır İşin Unsurları

İnsana yakışır işin dört temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- a- İstihdam,
- b- Sosyal Güvenlik,
- c- Çalışma Yaşamına İlişkin Temel Haklar ve
- d- Sosyal Diyalog'tur.

İnsana yakışır işin, "gösterge-leri" ya da "bileşenleri" olarak da nitelendirilen bu temel unsurları; "insana yakışır işin araçları" olarak da adlandırmak yanlış olmayacaktır (Işığıcok, 2005:23). Çünkü, insana yakışır iş, ancak bu unsurların birlikte varlığı ve karşılıklı etkileşimiyle işlevsel hale gelmekte; bu unsurlardan birinin yokluğu, işin insana yakışır olma özelliğini de ortadan kaldırmaktadır. Diğer taraftan, ben-

zer şekilde bu unsurlar arasındaki etkileşim de hem bu unsurların her birini güçlendirmekte, hem de aynı zamanda bütüncül bir yoksullukla mücadele stratejisi meydana getirmektedir. Şimdi sırasıyla bu sözkonusu unsurları inceleyecek olursak;

a- İstihdam

İnsana yakışır işin ilk temel unsurunu "istihdam" oluşturmaktadır. Üretim sürecinin önemli sonuçlarından biri olan istihdam, en basit anlamda insanların çalıştırılmaları, işe kabul edilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Üretken istihdam, günümüz dünyasının hem anahtar faktörü hem de en önemli sorunsalıdır. Bu nedenle istihdam, geçmişte olduğu gibi günümüzde de zenginliğin yaratılması ve üretilen zenginliğin dağıtılmasında zorunlu ve öncelikli bir araç olma özelliğini korumaktadır. Nitekim Uluslararası Çalışma Örgütü de, üretken istihdam olmadan insana yakışır iş ve yaşam şartlarına, ekonomik ve sosyal kalkınmaya ve insanın kendini eksiksiz bir biçimde gerçekleştirmesine ilişkin hedeflere ulaşamayacağını ifade etmektedir. Ancak Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre amaç; yalnızca iş yaratmak değil "aynı zamanda bu işlerin kabul edilebilir nitelikte olmasını da sağlamaktır". Bu durum da istihdamın niceliği ve niteliğinin birlikte düşünülmesi gereğini de ortaya koymaktadır.

Bir başka deyişle, yaratılan işlerin sayısal miktarı kadar, kabul edilebilir nitelikler taşıması da son derece önemlidir. Bu bağlamda insana yakışır işin bir unsuru olarak istihdamın bazı özellikleri ön plana çıkmaktadır.

- Bunlardan ilki, ister ücretli, ister bağımsız statüde olsun, iş arayan tüm bireylere insan onuruna yakışır iş olanaklarının yaratılmasıdır. Bir başka deyişle, tüm bireyler için iş

olanaklarına erişim hedeflenmekte, bu hedef de, yeni işlerin yaratılması gereğini ortaya çıkarmaktadır.

- İkincisi, *istihdamın bireylerin özgür iradeleriyle gerçekleşmesinin sağlanmasıdır*. Bu bağlamda istihdam, zorla ya da zorunlu çalışma, kölelik, gibi kabul edilemeyecek koşullar içermemelidir.
- Üçüncüsü, *çocuk emeğinden yararlanmaya son verilmeli, bu amaçla çocuk emeğinden yararlanmayı önleyecek asgari bir yaş belirlenerek, bu yaş altında çocuk çalıştırılması yasaklanmalıdır*.
- Nihayet dördüncü ve son olarak da *kısmi veya tam süreli çalışmanın çalışanın iradesiyle gerçekleşmesi sağlanmalıdır*.

endişesinden kurtarmaya, toplumda yoksul ve muhtaç insanlara yardım ederek onlara insan onuruna yaraşır en az yaşam düzeyi sağlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle sosyal güvenlik, bir ülkede sosyal adaletin ve sosyal devlet ilkesinin gerçekleşmesine hizmet eden en önemli mekanizmalardan biridir.

Uluslararası Çalışma Örgütü de insana yakışır işin de bir unsuru olarak sosyal güvenliğe ayrı bir önem vermekte, bu alanda bir taraftan uygun standartlar koyarak, diğer taraftan üye ülkelerin etkili sistemler geliştirmelerine yardımcı olarak bu alanda öncü rol oynamaktadır. Ancak günümüzde artan işsizlik, yaşlanma, tek ebeveynli hanelerin artması, yükselen yoksulluk oranları, artan hareketlilik ve sosyal güvenlik sistemlerinin rolüne ilişkin beklentilerin değişmesi gibi çeşitli sorunların, sosyal güvenlik sistemlerini zorladığı bir gerçektir. Bu nedenle son yıllarda insana yakışır işin de bir unsuru olarak sosyal güvenliğe her zamankinden daha fazla gereksinim duyulmaktadır. Bir başka deyişle günümüz küresel rekabet koşullarında sosyal güvenlik ve sosyal koruma olmaksızın insana yakışır işlerin yaratılması, var olanların korunması mümkün değildir.

c- Çalışma Yaşamına İlişkin Temel Haklar

İnsana yakışır işin üçüncü önemli unsurunu; “*çalışma yaşamına ilişkin temel haklar*” oluşturmaktadır. Çalışma yaşamına ilişkin temel haklar, çalışma hak ve özgürlüğünün kapsamını, değerlerini ve kurallarını belirleyen bir bütündür. Günümüzde ekonomik ve sosyal dengeli bir kalkınmanın da temel koşulu olan bu konu, aynı zamanda Uluslar arası Çalışma Örgütü’nün en önemli sorumluluk alanlarının da başında gelmektedir. Nitekim Uluslar arası Çalışma Örgütü’ne göre çalışan herkesin çalışma yaşamında birtakım

hakları bulunmakta; bu hakların başında, zorla çalıştırmaya karşı korunma, örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı ile ayrımcılığa karşı korunma hakkı gelmektedir. Günümüze dek pek çok ILO sözleşmesi ile tavsiye kararına konu oluşturan bu temel haklar, yalnızca ILO’nun kabul ettiği en önemli sözleşme ve tavsiye kararları olmayıp; aynı zamanda da ILO’ya üye devletlerce de en çok onaylanan sözleşmeler olma özelliği de taşımaktadır.

Bu konu değişik tarihlerde yapılan çeşitli toplantı ve zirvelerde ele alınarak gündeme getirilmiş; ILO’nun bu alandaki son somut girişimi, 18 Haziran 1998 tarihinde yapılan 86. Uluslararası Çalışma Konferansı’nda gerçekleşmiştir. Nitekim ILO Genel Müdürü, 1997 tarihli Uluslar arası Çalışma Konferansı Raporunda, Genel Konferans’a, bir genel haklar bildirgesi kabul edilmesi önerisinde bulunmuş, konu tartışıldıktan sonra 1998 Uluslararası Çalışma Konferansı gündemine alınarak, 18 Haziran 1998 tarihinde de “Çalışma Yaşamında Temel İlkeler ve Haklar Bildirgesi” kabul edilmiştir.

Bildirge, ILO’nun 1944 tarihli Filedelfiya Bildirgesi ile 1964 tarihli Güney Afrika Cumhuriyeti’ndeki Apartheid Politikası Hakkındaki Bildirgesi’nden sonraki üçüncü önemli bildirgesidir. Bildirge’nin temel amacı, çalışma yaşamındaki temel ilke ve hakların anlamını açıklamaktadır. Bu nedenle Bildirge, ILO Anayasası’nı değiştirme ve üye devletlere yeni yükümlülükler dayatma gibi amaçlar taşımamakta; yalnızca temel insan hakları içinde yer alan yedi sözleşmeye ilişkin denetimi güçlendirme ile onaydan bağımsız, raporlara dayalı yeni bir izleme sistemi kurmayı amaçlamaktadır.

Bildirge’ye göre çalışma yaşamına ilişkin temel haklar; ekonomik gelişmenin genel çerçevesini, değerlerini ve kurallarını oluşturmakta

b- Sosyal Güvenlik

İnsana yakışır işin ikinci önemli unsurunu “*sosyal güvenlik*” oluşturmaktadır. Tüm bireylerin en temel gereksinimlerinden biri olan sosyal güvenliğin birçok tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlardan birine göre ve geniş anlamıyla sosyal güvenlik, bir ülke halkının bugünü ve yarınını güvence altına almayı amaçlayan, aralarında sıkı bir birlik ve uyum kurulmuş olan bir kurumlar bütünüdür. Bir başka deyişle, sosyal güvenlik; mesleksi, fizyolojik veya sosyoekonomik bir risk nedeniyle, geliri veya kazancı sürekli veya geçici olarak kesilmiş kimselerin geçim ve yaşam ihtiyaçlarını karşılayan bir sistemdir. Sosyal güvenliğin iki temel amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, ekonomik açıdan güçsüz bireyleri korumak; ikinci önemli amacı ise, toplumda gelirin yeniden dağıtımını sağlamaktır. Bu bakımdan sosyal güvenlik, toplumu oluşturan herkese ayırım gözetmeksizin, yaşamın çeşitli sosyal risklerine karşı ekonomik güvence sağlayarak, yarın

(ILO,1999:3); yedi temel sözleşmeye ait dört temel ilke ve hakkı içermektedir. Bununla birlikte, bu yedi sözleşmeye bir de sekizinci olarak, 1999 yılında kabul edilen “Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması Üzerine” 182 Sayılı ILO Sözleşmesi’ni de eklemek yanlış olmayacaktır. Bildirge’ye konu olan temel sözleşmeler ile içerikleri kısaca özetlenecek olursa;

- Zorunlu Çalıştırma Sözleşmesi, No:29, (1930): Sözleşme zorla çalıştırmanın her tür biçimine son verilmesini öngörmektedir. Ancak askerlik hizmeti, mahkûmların belirli bir denetime göre çalıştırılmaları, bu arada savaş, yangın ve deprem gibi olağanüstü durumlarda gerek duyulan çalıştırma biçimleri için istisna tanınmaktadır.
- Örgütlenme Özgürlüğü ve Örgütlenme Hakkının Korunması Sözleşmesi, No:87, (1948): Bütün işçi ve işverenlerin, önceden izin almaksızın ve serbestçe kendi örgütlerini kurma ve bu örgütlere katılma haklarını güvence altına almakta ve bu örgütlerin resmi görevlilerin müdahalelerinden bağımsız, serbestçe işlev görebilmelerini sağlayacak güvenceler getirmektedir.
- Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı Sözleşmesi, No:98, (1949): Çalışanların özgürce sendikalaşması hakkını vurgulayan bu Sözleşme’ye göre, çalışanlar sendikalarının etkinliklerine katıldıkları için işten çıkarılamazlar veya baskı altında tutulamazlar. Sendikaların toplu pazarlık hakkını da vurgulayan sözleşmeye göre, işverenler sendikaların iç işlerine, işleyişine hiçbir biçimde müdahale edemezler.

- Eşit Ücret Sözleşmesi, No:100, (1951): Erkek ve kadınların, eşit işlerde eşit ücret ve sosyal haklara sahip olmalarını öngörmektedir.
- Zorla Çalıştırılmanın Yasaklanması Sözleşmesi, No:105, (1957): Zorla ya da zorunlu çalıştırmanın herhangi bir biçiminin siyasal zorlama ve eğitime, siyasal ya da ideolojik görüşlerin açıklanması nedeniyle cezalandırma, işgücünü harekete geçirme, çalışma disiplinini sağlama, ayrımcılık ve greve katılanları cezalandırma aracı olarak kullanılmasını yasaklamaktadır. Bir başka deyişle sözleşmeye göre, insanlar siyasal bir zorlama aracı olarak ve ideolojik görüşleri nedeniyle zorla çalıştırılmazlar. Yine ekonomik gelişme gerekçesiyle; çalışma disiplinini sağlamak amacıyla, greve katılmış olmayı cezalandırmak, ırk, din ve ulusal farklılıkları gerekçe göstererek zorla çalıştırma yaptırılamaz.
- Ayrımcılık (İstihdam ve Meslek) Sözleşmesi No:111, (1958): İş verme, eğitim ve çalışma koşullarının düzenlenmesinde; ırk, renk, cinsiyet, din, siyasal görüş, ulusal kimlik ve sosyal köken temelinde ayrımcılık yapılmasının ulusal politikalarla önlenmesi, fırsat ve uygulama alanında eşitliği geliştirme çağrısında bulunmaktadır.
- Asgari Yaş Sözleşmesi, No:138, (1973): İşe kabulde asgari yaştan zorunlu temel eğitimin tamamlandığı yaştan daha düşük olamayacağını öngörerek, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır.
- Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerinin Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi, No:182

(1999): Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin acilen ve etkili biçimde ortadan kaldırılmasını sağlayacak önlemlerin alınmasını öngörmektedir. Çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri arasında kölelik ve benzeri koşullarda çalıştırılma, silahlı çatışmalarda kullanılmak üzere zorla askere alınma, fuhuş ve pornografi amaçlarıyla ve yasa dışı işlerde kullanılma ve bu arada çocukların sağlığına, güvenliğine ve ahlaki değerlerine zarar verecek işler yer almaktadır. “Temel ILO Sözleşmeleri” olarak değerlendirilen bu söz konusu sözleşmeler, ILO tarafından evrensel düzeyde gözlemlenmektedir.

Bu söz konusu sözleşmelere ilişkin, Bildirge’de yer alan temel ilke ve haklar ise belli başlı dört başlık altında toplanarak incelenmektedir. Bunlar:

- Çocuk işçiliğinin sonuç alıcı bir biçimde ortadan kaldırılması,
- Zorla ve zorunlu olarak çalıştırılmanın her türlü biçiminin ortadan kaldırılması,
- Örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkının etkin bir biçimde tanınması,
- İstihdam ve meslekte ayrımcılığın ortadan kaldırılması’dır.

Bildirge; “bütün üye ülkelerin yukarıda sıralanan 4 temel hak ve ilkelere iyi niyet temelinde saygı duymaya, bu hakları ve ilkeleri gerçekleştirmeye ve yaygınlaştırmaya yönelik taahhüdünü içermekte”(ILO,1999:14) ve ILO tarafından geliştirici bir araç olarak benimsenmiş bulunmaktadır.

d- Sosyal Diyalog

Nihayet insana yakışır işin dördüncü ve son unsuru ise; “sosyal

diyalog”tur. Sosyal diyalog en genel anlatımla; demokratik siyasal rejimi benimsemiş ülkelerde sosyal taraf olarak nitelendirilen işçi ve işveren üst örgütü temsilcilerinin toplumda yer alan diğer organize çıkar grubu temsilcileri ile birlikte, temel ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasına katılmaları olarak tanımlanmaktadır.

Bir başka deyişle, sosyal diyalog, sosyal taraf temsilcileriyle diğer organize çıkar grubu temsilcilerine, makro düzeyde ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasına katılma olanağı sağlayan yegâne mekanizmadır. Kısaca, sosyal tarafların gönüllülük ilkesi ile bir araya geldikleri demokratik bir tartışma ve karar alma süreci olarak tanımlanmaktadır. Nitekim sosyal diyalog kavramı ile genellikle makro düzeyde gerçekleşen; sosyal tarafların ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasına katılmaları kastedilmektedir. Ancak bazı yazarlar, sosyal diyalogun, yalnızca makro düzeydeki katılımı ifade etmediğini; belli başlı üç farklı düzeyde katılım sürecinin sosyal diyalog olarak nitelendirildiğini ileri sürmektedir (Ghai, 2003:132). Bu düzeylerden ilki; işçiler ile işverenler arasında çalışma (istihdam) koşullarının belirlenmesi ile ilgili ilişkileri ifade etmekte ve toplu pazarlık süreciyle yürütülmektedir. Söz konusu toplu pazarlıklar da işletme, işkolu ve ulusal düzey olmak üzere belli başlı üç farklı düzeyde gerçekleştirilmektedir. İkinci düzey, çalışanlar ile yönetim arasında işletmenin fonksiyonlarına ilişkin katılımı, yani çalışanların yönetime katılımını ifade etmektedir. Ekonomik demokrasi olarak da nitelendirilen bu tür sosyal diyalogda, çalışanlar çok geniş bir çerçevede çeşitli kurul ve konseyler aracılığıyla çalıştıkları işletmelerin yönetiminde direkt ya da temsilcileri aracılığıyla söz sahibi olmaktadır. Nihayet üçüncü

ve son düzey ise; sosyal taraflar ile hükümet temsilcileri arasında gerçekleşmekte; sosyal tarafların, diğer sivil toplum örgütü temsilcileriyle birlikte, ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasına katılımını ifade etmektedir. Diğer taraftan, sosyal diyalogun hangi düzeyde ve ne şekilde yürütüleceği, her ülkenin endüstri ilişkileri sistemine bağlı olarak şekillenmektedir. ILO’ya göre sosyal diyalog, güç sorunların çözümüne katkıda bulunan ve sosyal bütünlüğü geliştiren güçlü bir araçtır. Buna karşılık ILO, bu aracın etkin ve sağlıklı bir şekilde kullanılmasının sanıldığı kadar kolay olmadığını ileri sürmektedir. Bu nedenle ILO’ya göre, bu aracı çok iyi tanımak, koşullarını yerine getirmek suretiyle kullanmak gerekmektedir. Bu takdirde sosyal diyalog, diğer gereksinimler için olduğu gibi, insana yakışır işlerin yaratılması için de son derece etkili bir araç olacaktır.

E- İnsana Yakışır İşin Ölçümü

İnsana yakışır iş, bazı göstergelerden yararlanılarak, istatistiksel olarak ölçülebilmekte; bu amaçla çeşitli indekslerden yararlanılmaktadır. Nitekim son yıllarda gelişmiş ülkelerde insana yakışır iş performansını ölçmeye yönelik indeks geliştirme çabalarının da büyük bir hız kazandığı görülmektedir. İnsana yakışır işi evrensel bir hedef olarak belirleyip, gerçekleştirilmesi için büyük bir çaba gösteren Uluslar arası Çalışma Örgütü’de, insana yakışır işin istatistiksel ölçümü amacıyla evrensel göstergeler tablosu (insana yakışır iş göstergeler seti) hazırlamakta, bu yöndeki çalışmalarını da halihazırda sürdürmektedir (Anker vd.2003:151).

Nitekim ILO tarafından Eylül 2008 tarihinde gerçekleştirilen İnsana Yakışır İşin Ölçülmesi Hakkında Üçlü Görüşme Toplantısı taslağı (insana yakışır işin ölçülmesine ilişkin gözden geçirilmiş taslak),

ILO’nun bu yöndeki çalışmalarına ilişkin son örneği oluşturmaktadır (ILO,2008:28-30). Taslak, ILO’nun da Birleşmiş Milletler (UN) tarafından hazırlanan İnsani Gelişmişlik İndeksi benzeri insana yakışır iş indeksi hazırlığı içinde olduğunu göstermektedir. Söz konusu taslağa göre insana yakışır iş, insana yakışır iş gündeminde yer alan istihdam, sosyal güvenlik-sosyal koruma, çalışma yaşamına ilişkin temel haklar ve sosyal diyalogtan oluşan dört temel unsur çerçevesinde; temel insana yakışır iş göstergeleri, ek insana yakışır iş göstergeleri, ILO tarafından gelecekte geliştirilecek olan aday göstergeler ve insana yakışır iş için ekonomik ve sosyal bağlam kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak söz konusu taslak incelendiğinde; ILO nezdinde insana yakışır işin istatistiksel ölçümünün içerik bakımından hala gelişme aşamasında olduğu henüz son ve kesin (standart) şekline kavuşmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan bu konu da yapılmış çeşitli çalışmalardan söz edilebilir. Bunlardan biri insana yakışır iş konusunda çalışmaları olan Dr. Ham Ghai’nin çalışmasıdır (Ghai, 2003:135-145). Ghai, işgücü piyasası özellikleri benzer, insana yakışır işin dört unsuru açısından karşılaştırılabilecek 22 OECD ülkesini (Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri’nden oluşan) seçerek, bu ülkelerin insana yakışır iş performanslarını istatistiksel olarak ölçmüştür. İnsana yakışır işin hem niteliksel hem de niceliksel boyutlarını dikkate alan Ghai çalışmasında, istihdam, sosyal güvenlik, çalışma yaşamına ilişkin temel haklar ve sosyal diyalogdan oluşan dört unsura ilişkin verilerden yararlanmıştır. Çalışmasının sonucunda

seçmiş olduğu ülkelerin insana yakışır iş performanslarını karşılaştıran Ghai (Ghai,1999:136-139), *İstihdam* göstergesi bakımından en iyi performansa sahip ülkeler olarak İsveç, Danimarka, Japonya, Norveç, Avusturya, İsviçre ve Lüksemburg'u seçerken daha düşük performansa sahip olan ülkeler olarak da İrlanda, İspanya, Yunanistan, İtalya, Yeni Zelanda ve Belçika'yı belirlemiştir. Diğer ülkeler ise bu iki kategorinin arasında yer almaktadır. *Sosyal güvenlik ve sosyal koruma* unsuru anlamında en iyi performansa sahip ülkeler ise; İsveç, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Norveç, Belçika ve Hollanda'dır. *Sosyal güvenlik ve sosyal koruma* unsuru anlamında en düşük performansa sahip ülkelere ise; Japonya, Avustralya, Amerika, Kanada, İrlanda, Portekiz, ve Yeni Zelanda'dır. Diğer ülkeler bu ikisi kategori arasında yer almaktadır. *Sosyal diyalog* unsuru bakımından en iyi performansa sahip ülkeler İsveç, Danimarka, Finlandiya, Norveç, Belçika, İrlanda ve İtalya'dır. Fransa, Amerika, İspanya İsviçre Japonya, Yeni Zelanda, Yunanistan ve Portekiz ise fazla iyi değildir. Diğer taraftan Ghai'ye göre, bu söz konusu dört unsur toplu olarak değerlendirildiğinde; en iyi performansa sahip ülkeler, İsveç, Danimarka, Norveç, Finlandiya, Avusturya, Almanya ve Kanada'dır. Bir başka deyişle özellikle İskandinav ülkeleri insana yakışır iş sıralamasında ilk sıralarda yer alırken, İspanya, Yunanistan ve Fransa'nın ise bu söz konusu 22 ülke arasında son sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Bir diğer çalışma ise; İftukhar Ahmed tarafından gerçekleştirilmiştir (İftukhar Ahmed, 2003:265; Işığışık, 2005:102). Nitekim Ahmed'in insana yakışır işin, insani gelişme ve ekonomik büyümeye olan katkısını tartıştığı makalesinde Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Programı'nın (UNDP) İnsani Gelişme İndeksi kul-

lanılmıştır. Türkiye'nin de dahil olduğu 38 ülkeyi insana yakışır iş anlamında karşılaştıran Ahmed, bu söz konusu 38 ülke için insana yakışır iş açığı oranlarını da belirlemiştir.

Yine Amerika Birleşik Devletleri'nde de (A.B.D) 2005 yılında insana yakışır işi ölçmeye yönelik Politik İktisat Araştırma Enstitüsü (PERI) tarafından yeni bir yaklaşım geliştirilmiştir (Gündoğan, 2007:128). Nitekim insana yakışır işi ölçmek üzere "Çalışma Ortamı İndeksi" (Work Environment Index) adı verilen bir indeks geliştiren Enstitü, çalışma yaşamının kalitesini tanımlayan çeşitli sosyal göstergelerin bir kombinasyonundan oluşmaktadır. 25-64 yaş grubunda yer alan yetişkin işçilerin çalışma koşulları üzerine odaklanan indeks, çalışma ortamının başlıca 3 boyutu üzerinde durmaktadır. Bunlar sırasıyla;

- İş fırsatları; bu kategori, işsizlik oranları ve işsizlik süresini kapsamakta
- İşin kalitesi; bu kategori ortalama ücretlere ilişkin veriler, çalışmadan kaynaklanan sağlık ve emeklilik katkıları,
- İşyerinin Uygunluğu; bu kategori ise iki önemli unsurdan oluşmaktadır. İlki her eyalette çalışanların kendi aralarında ki eşitlik derecesi, ikincisi ise; çalışma standartları ve örgütlenme hakkıdır.

2005 yılında ABD'deki 50 eyalate uygulanan Çalışma Ortamı İndeksinde en başarılı eyalet Delaware olmuş, Delaware'ı New Hampshire, Minnesota, Vermont ve Iowa izlemiştir. Sıralamada en alt sıralarda yer alan başarısız eyaletler ise Louisiana, Texas, Arkansas, Utah, S. Carolina ve Mississippi'dir. Çalışmada en dikkat çekici nokta ise; insana yakışır iş ortamının bulunduğu eyaletlerde yoksulluk oranında düşüktür, buna karşılık, Louisiana ve Texas gibi Çalışma

Ortamı İndeksinin alt sıralarında yer alan iki eyalet ise, yoksulluk oranı en yüksek eyaletlerdir.

F- Dünyada İnsana Yakışır İş

ILO'nun insana yakışır işi evrensel bir hedef olarak seçerek eyleme geçtiği 1999 yılından günümüze dek geçen 9 yıllık süreçte, insana yakışır iş hedefinin hayata geçirilebilmesi amacıyla, gerek küresel, gerek bölgesel ve gerekse başta ILO'ya üye ülkeler olmak üzere ülke düzeyinde yürütülen çok sayıda faaliyetten söz edilebilir.

Kuşkusuz bunlardan ilki 2000 yılında başlatılan İnsana Yakışır İş Kılavuz Programı'dır (DWPP) (ILO, DWPP 9. May 2006:1; Gündoğan, 2007:130). Program Bahreyn, Bangladeş, Danimarka, Gana, Kazakistan, Fas, Panama ve Filipinler gibi her biri farklı coğrafi bölgeleri, kültürleri, ekonomik ve sosyal kalkınma düzeylerini temsil eden 8 ülkede yürütülmüştür. Uygulama süresi 3-4 yıl olan program Danimarka ve Panama'da 2001 yılında başlarken, bu iki ülke dışında kalan ülkelerde 2002 de, Kazakistan'da ise, 2003 yılında başlamıştır. Programın 5 temel hedefi vardır:

İnsana yakışır iş açığını azaltmaya yönelik ulusal insiyatifleri desteklemek,

İnsana yakışır işi ulusal politika ile bütünleştirmek,

Bütünleştirilmiş bir yaklaşımın farklı sosyo-ekonomik koşullarda işlerliğini göstermek,

Ulusal program ve politikaları etkinleştirecek metotları geliştirmek,

Ulusal deneyimlerden çıkarılacak dersleri paylaşmak

DWPP uygulandığı ülkeler arasında refah düzeyi en yüksek olan ülke Danimarka'dır (ILO,DWPP,2006:28). Nitekim Danimarka, gelişmişlik düzeyi yüksek,

Avrupa ülkeleri arasında model olma özelliğine sahip bir ülkedir. Nüfusu 5,4 milyon, kişi başına düşen geliri 33 bin dolar civarında olan dünyanın en varlıklı ülkelerinden biridir. Toplam işgücü 3 milyon, işsizliğin (yüzde 3,1) görece olarak düşük olduğu ülkede zenginlik doğal kaynaklardan değil sahip olduğu yüksek istihdam düzeyi ve verimliliğinden kaynaklanmaktadır. Danimarka'da erkeklerin yanı sıra kadınların da istihdam düzeyi yüksektir, gelirin adil dağıldığı, sosyal diyalogun güçlü olduğu bir ülkedir. Programın uygulandığı hem en yoksul, hem de nüfusu en kalabalık ülke ise; Filipinler ya da resmi adı ile Filipinler Cumhuriyeti'dir (ILO,DWPP,2006:84). Bir ada ülkesi olan Filipinler'in nüfusu 89,4 milyon, Filipinler dünyanın en kalabalık 12.ülkesidir. Halkın yüzde 30'nun yoksul olduğu Filipinler'de yoksulların $\frac{3}{4}$ 'ü kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Ülkede yoksulluğun azaltılması insana yakışır iş ve verimli istihdamın teşvik edilmesi için DWPP Programı Mayıs 2002'de başlatılmıştır. İnsana yakışır işi ulusal kalkınma programlarının en üst sıralarına koyan Filipinler'de programın özellikle üzerinde durduğu 3 temel konu bulunmaktadır (Gündoğan, 2007:134). Bunlar:

İstihdamı teşvik ederken Filipinler endüstrisinin rekabet gücünün geliştirilmesi,

Kırsal bölgelerdeki yoksulluğun azaltılması ve kentsel enformel sektörden geçimlerini temin eden insanların gelirlerinin ve yaşam kalitelerinin artırılmasıdır.

İnsana Yakışır İş Kılavuz Programı'nın dört yıllık uygulaması sonucu ortaya çıkan bazı dersler ILO tarafından şu şekilde sıralanmıştır (Gündoğan, 2007:136) :

İnsana Yakışır İşin ulusal makro politika öncelikleri arasında yer alması,

Sosyal politikalarla ekonomi politikaları arasında uyumun sağlanması,

Sosyal taraflar arasında ortak zeminin oluşturulması ve sosyal diyalogun sağlanması

Ulusal ve uluslararası gündemlerin bütünleştirilmesi

Ulusal hedeflerin yerel kalkınma ile ilişkilendirilmesi

İnsana Yakışır İş göstergelerinin sürekli olarak izlenmesidir.

İnsana yakışır işe ilişkin küresel düzeyde gerçekleştirilen faaliyetlerden bir diğeri ise; Eylül 2005 tarihinde, 150 ülke liderlerinin bir araya geldiği Birleşmiş Milletler Dünya Zirvesi'dir. İnsana yakışır iş kavramının ele alındığı sözkonusu Zirve'de, 150 ülke lideri, insan onuruna yakışır iş ile ilgili ulusal ve uluslar arası politikaların birleştirilmesi yönünde karar almışlardır.

Yine insana yakışır işe ilişkin küresel düzeyde gerçekleştirilen faaliyetlerden biri de; 2007 yılında Avrupa ve Dünya İşçi Sendikaları Konfederasyonlarının içinde bulunduğu 5 uluslar arası kuruluş tarafından başlatılan "İnsan Onuruna Yakışır İş ve İnsan Onuruna Yakışır Yaşam Kampanyası"dır. 2007 yılı Ekim ayında ILO tarafından gerçekleştirilen "Adil Küreselleşme Forumu"nda da eylem çağrısında bulunularak bir dilekçe kampanyası başlatılmıştır. Toplanan dilekçeler, 7 Ekim 2008 tarihinde Belçika'nın Brüksel kentinde üst düzey siyasi makamlara sunulmuştur. Bu bağlamda 7 Ekim 2008 Dünya İnsan Onuruna Yakışır İş Günü, ilk kez küresel düzeyde ortak sendikal mücadelenin gerçekleştirildiği çok önemli bir tarihtir. Böylece dünya çapında, başta sendikalar olmak üzere sivil toplum örgütleri, siyasiler, çeşitli kuruluşlar ve insan onuruna yakışır iş koşullarının desteklenmesini isteyen binlerce kişiden toplanan imzalar, Avrupa

Komisyonu"na sunularak, insan onuruna yakışır bir iş ve insan onuruna yakışır bir yaşam için ortak talepler dile getirilmiştir.

G- Avrupa Birliği'nde İnsana Yakışır İş

Küresel düzeyde yürütülen çalışma ve faaliyetlerin benzerini bölgesel düzeyde de görmek mümkündür. Kuşkusuz insan yakışır işe ilişkin, bölgesel düzeyde yürütülen faaliyetlere en önemli örneği Avrupa Birliği (AB) oluşturmaktadır. Nitekim Avrupa Birliği Konseyi, 1 Aralık 2006 tarihinde, Avrupa Komisyonu'nun hem AB hem de AB dışında insana yakışır iş gündemini teşvik eden AB politikalarını, eylemlerini ve faaliyetlerini güçlendirme önerisini onaylamıştır (ÇSGB, AB, Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni, Sayı:23, Nisan 2007:2; [http://ab.calisma.gov.tr/bultenler/csgb_ab_bulten23pdf\(30.11.2008\)](http://ab.calisma.gov.tr/bultenler/csgb_ab_bulten23pdf(30.11.2008))).

Bununla birlikte AB'nin konuya ilişkin faaliyetlerinin tarihsel kökeninin 2000 yılına dayandığı söylenebilir. Bir başka deyişle, 2000 yılının ilk aylarından bu yana Avrupa Birliği, insana yakışır iş kavramını teşvik eden çok sayıda belge yayımlamıştır. Örneğin bunlardan biri, 2004 yılında Komisyon'un yayınladığı "Küreselleşmenin Sosyal Boyutu Tebliği"dir. Bu olumlu gelişmeyi, aynı konuda yayınlanan bir Konsey Sonuç Belgesi ile 2005 yılında Avrupa Parlamentosu'nun İlke Kararı izlemiştir. Yine "Herkes İçin İnsan Onuruna Yakışır Çalışma: Bütün Dünyada İnsana Yakışır İş Gündeminin Uygulanmasına Avrupa Birliği'nin Katkısı" konusunda başka bir Komisyon Tebliği yayımlanmıştır. Nihayet son olarak da, 1. Aralık 2006 tarihinde Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Komisyonu'nun hem AB, hem de AB dışında, insana yakışır iş gündemini teşvik eden AB politikalarını, eylemlerini ve faaliyetlerini güçlendirme önerisi

olarak nitelendirilen (AB'nin konu hakkındaki konumunu özetleyen) "Herkes İçin İnsana Yakışır İş Sonuç Belgesi"ni kabul etmiştir.

Bu söz konusu faaliyetler çerçevesinde günümüzde AB için, insana yakışır iş politikalarının iki temel amacı ön plana çıkmaktadır (ÇSGB, AB, Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni, Sayı:23, Nisan 2007:3; [http://ab.calisma.gov.tr/bultenler/csgb_ab_bulten23pdf\(30.11.2008\)](http://ab.calisma.gov.tr/bultenler/csgb_ab_bulten23pdf(30.11.2008)):

- AB'nin rekabet edebilirliğini, sosyal açıdan sürdürülebilir bir şekilde güçlendirmek ve
- İnsana yakışır iş, çalışma standartlarını AB'nin ticaret politikaları ile bağdaştırarak, ticaret politikası ve sosyal gelişmeyle bütünleştirilmiş tutarlı bir yaklaşım geliştirmeye yardımcı olmaktadır.

Bu bağlamda son yıllarda AB'de insana yakışır iş yönündeki faaliyetlere bakıldığında; AB'de, insana yakışır işin belirlenen standartlarının yaygınlaştırılması ve bu standartlara uyumun, yalnızca Avrupa Toplum Modeli'nin temel ilkelerini güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda AB üyesi ülkelerin küresel rekabetin yarattığı sorunlara çözüm bulmasına da yardımcı olacağına inanıldığı söylenebilir.

Sonuç

Yaşadığımız çağa damgasını vuran küreselleşme, beraberinde getirdiği değişim ve dönüşümler ile, bir taraftan yeni fırsatlar sunarken, diğer taraftan da dünya genelinde işsizlik, yoksulluk, eşitsizlik gibi sorunları da giderek artırmaktadır. Nitekim; istihdam olanaklarının yetersizliği, insani bakımdan kabul edilemez çalışma biçimleri, insanca yaşam için yeterli olmayan gelir, insanca çalışma için uygun olmayan çalışma süreleri, iş güvencesizliği, çalışma ve aile yaşamında çatışma, istihdamda ayrımcılık, çalışanların

sağlığını ve güvenliğini tehdit eden koşullar, yetersiz sosyal koruma, örgütlenme ve toplu temsil önündeki engeller günümüzün en dikkat çekici sorunları olarak varlığını korumaktadır. Bir başka deyişle, günümüzde istihdamın nicelik ve nitelik boyutunun birlikte ele alındığı "üretken istihdama" olan gereksinim hızla artmaktadır. Bu bağlamda günümüzün gerçeklerinden birinin de; insana yakışır iş açıklarının giderek büyüdüğü günümüz koşullarında, insana yakışır işlere olan talep ve gereksinimin giderek artması olduğu söylenebilir. Bu bakımdan ulusal ve küresel düzeyde var olan sorunların aşılması, ekonomik ve sosyal sürdürülebilir bir kalkınmanın sağlanması için, ekonomik büyümenin sürekliliğinin sağlanması yanında; ILO'nun İnsana Yakışır İş Hedefi'nin gerek ulusal ve gerekse küresel ölçekte benimsenerek, gerçekleştirilmesi için yoğun çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu durumda ancak bütün toplumlarda artan sayıda insanın bir taraftan kendilerini ve ailelerini geçindirebilecekleri kadar gelir elde ettikleri; diğer taraftan da makul bir güvencenin olduğu ve kişisel gelişim için gerekli fırsatların düzenli olarak arttığı bir ortamda baskı görmeden çalışmalarını sağlayacak yasa, düzenleme ve kurumların yaratılması ile mümkün olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

- AHMED, Ifukhar "Decent Work and Human Development", *International Labour Review*, Vol:142, Number:2, 2003.
- ANKER Richard, CHERNYSHEV Igor, EGER Philippe, MEHRAN Farhad, ANDRITTER A.Joseph, "Measuring Decent Work With Statistical Indicators" *International Labour Review*, Vol:142, No:2, 2003.
- BESCOND David, CHATAIGNIER and MEHRAN Farhad, "Seven Indicators to Measure Decent Work : An International Comparison", *International Labour Review*, Vol:142, No:2, 2003.
- ÇSGB, AB,Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Bülteni, Sayı:23, Nisan 2007; ([http://ab.calisma.gov.tr/bultenler/csgb_ab_bulten23pdf\(30.11.2008\)](http://ab.calisma.gov.tr/bultenler/csgb_ab_bulten23pdf(30.11.2008)))

ECONOMIC SECURITY FOR A BETTER WORLD, ILO, Cenevre 2004'den çeviren: Şerife Geniş, "Ekonomik Güvence ve İnsanca Çalışma, Sendikal Notlar, Sayı: 30, Ağustos 2006.

ERDUT Zeki, *Küreselleşme Bağlamında Uluslararası Sosyal Politika ve Türkiye*, Dokuz Eylül Yayınları, 2.Basım, İzmir, Kasım 2003.

GHAİ Draham "Decent Work: Concept and Indicators" *International Labour Review*, Vol:142, No:2, 2003.

GRINT Keith, *Çalışma Sosyolojisi*, Çeviri Editörü: Veysel Bozkurt, Alfa,Yayın No:513,İstanbul 1998.

GÜNDOĞAN Naci, *Yoksulluğun Değişen Yüzü Çalışan Yoksullar*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2007.

http://www.ilo.org/global/About_the_ILO/Media_and_public_information/Press_releases/lang--en/WCMS_099529/index.htm.

http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/newsletter/2008_1.pdf

<http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/press/2007-3.htm> / 04.06.2008

<http://www.unhchr.ch/udhr/lang/trk.htm> 04.06.2008)

ILO DECENT WORK PILOT PROGRAMME (DWPP) 2000-2005 Country Briefs, Geneva May 2006.

İŞİĞİÇOK Özlem, 21. Yüzyılda İstihdam ve İnsana Yakışır İş, Ezgi Kitabevi, Bursa 2005.

KAPAR Recep, " Uygun İş Açığı:İnsana Yaşamayan İşler", *TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, Sayı: 29, Ocak-Şubat-Mart 2007.

KAPAR Recep, " Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar", *İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Konferansları* 48. Kitap, İstanbul Üniversitesi Yayın No: 4531, İstanbul 2004.

MEASUREMENT OF DECENT WORK, DISCUSSION PAPER FOR THE TRIPARTITE MEETING OF EXPERTS ON THE MEASUREMENT OF DECENT WORK, ILO,Geneva,2008.

PAŞA Muammer, "Yaşam Kalitesini Yükselten Temel Unsurların İşin İnsanlaştırılması", *İş Güç İnsan Kaynakları ve Endüstri İlişkileri Dergisi*, Cilt :4,Sayı:1, 2002.

SELA MOĞLU Ahmet, "Yoğunlaşan Sosyal Sorunları İle Küreselleşme", *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, Der: Veysel BOZKURT, Alfa Bursa 2000.

TISK İşveren, Şubat,2003.

Türkiye'nin İlk Araba Sevdası

90

Devrim Arabaları

Dönemin Devlet Başkanı Cemal Gürsel, 16 Haziran 1961 günü tümüyle yerli üretim bir otomobil yapılması için TCDD işletmesine görev verir. İşletmede görevli 23 mühendis bu görevi üstlenir ve derhal çalışmalara başlarlar. Çalışma yeri olarak Devlet Demiryolları'nın Eskişehir'deki Cer Atölyesi seçilir.

Otomobilin yapımını üstlenen ekip, bu projeyi Cumhuriyet bayramına kadar yetiştirmektir ve önlerinde yalnızca 130 gün vardır. Türkiye'nin ilk yerli otomobilinin adı da konmuştur: "Devrim".

"Devrim Arabaları" azmin ve bir birine inanan insanların neleri başara bileceğini gösteren, bu topraklarda yaşanmış bir başarı öyküsüdür. Hikaye, bu aracı üretme görevini üstlenmiş 23 mühendisin ve onlarla beraber çalışan TCDD işçilerinin macerasıdır aynı zamanda. Bir inanç

ve azim öyküsüdür. Türk mühendisinin ve işçisinin, 20 sene öncesine kadar toplu iğne dahi üretemeyen bir ülkede gerçekleştirdikleri bir birlik ve başarı öyküsüdür.

Yönetmen Tolga Örnek, okuduğu bir yazıdan yola çıkarak araştırmaya koyulur. Eskişehir TULOMSAŞ Fabrikası'nda orijinal otomobil görülür, teknik özellikleri çıkarılır, döneme ait gazeteler taranır ve halen hayatta olan mühendislerle görüşmeler yapılarak araştırma tamamlanır. Bundan sonrası bu bilgilerin sinema filmi için senaryolaştırılmasıdır.

Uzun araştırmalardan sonra çekimler yapılır ve 6 hafta sürer. Ortaya, bugünlerde vizyonda olan "Devrim Arabaları" filmi çıkar.

Devrim Arabaları filminde, öykünün kahramanları idealist 23 mühendistir. Ancak onların yanında, aynı azim ve kararlılıkla çalışan iş-

çiler de vardır. Demiryol-İş Sendikamız üyesi TCDD işçileri, bu önemli projede canla başla çalışırlar.

Bunlardan biri de, bugün TÜRK-İŞ'te danışman olarak görev yapan Refik Erbaş. İşçilik hayatının devamında sendikacılık yapan, Eskişehir Demiryol-İş Sendikası'nın Başkanlığını yürüten Erbaş, o yıllarda genç bir işçi olarak tarihe tanıklık eder. Bu büyük projenin her safhasında görev alır.

Refik Erbaş'a "Devrim Arabaları"nı, genç bir işçiye yaşadığı "otomobil sevdası"nın öyküsünü anlattırdık. O günlerin heyecanını yeniden yaşadık.

DDY'de çalışmaya nasıl ve ne zaman başladınız?

Ben 1943 yılında doğdum, 1956 yılında yani 12 yaşımıdayken DDY Eskişehir Cer Atölyesinde bulunan Demiryolu Çırak Okulu'nda

Erbaş:

“0 günkü insanımızın idealizmini bugün göremediğim için üzülüyorum.”

Erbaş ile röportajı Genel Yayın Yönetmeni Hasan Tahsin Benli yaptı.

öğrenime başladım. Burada eğitim görürken aynı zamanda DDY Motor Atölyesinde çalışıyorduk. Hocalarımız genellikle yüksek makine mühendisleri ve teknikerlerden oluşuyordu. Hem çalışıyor hem de okuyorduk. Öğrendiklerimizi uygulama şansımız vardı. Onun için çok şanslıydık.

1960 yılında makine okulun motor bölümünden mezun oldum. DDY Eskişehir motor atölyesinde çalışmaya başladım. O tarihlerde motor tamiratları yapıyor, piston imalatı markalama sistemi ile motor yatakları havye ile metal eritilerek raybalama sistemiyle çap işleniyordu. Ben de ustalarımın yanında bu işi yapıyordum.

Devrim arabası projesi nasıl başladı, siz nasıl dahil oldunuz bu projeye?

O yıllar Türkiye’de sanayi alanında dikiş iğnesinin, bisikletin bile yapılamadığı yıllardı. İmalat sanayii diye bir şey söz konusu değildi. Tam da bu günlerde, 27 Mayıs 1960 ihtilalinden tam bir yıl sonra, askeri

ihtilal döneminin tartışmalarının doruk noktasında, dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından ortaya atıldı bu proje. Hiçbir araştırma yapılmadan, yukarıdan gelen talimatla, ülkemizin ihtiyacı olan binek arabaların yapılması kararlaştırılmıştı. Bu arabaların da 29 Ekim 1961 Cumhuriyet Bayramına yetiştirilmesi isteniyordu. Bu talimat geldiğinde, arabayı yapmak için yalnızca 4.5 aya yakın bir süremiz vardı. Bu sürede araba yapmak imkansız gibi görünüyordu ancak emir kesindi ve bu araba yapılacaktı.

Bu vesileyle Milli Birlik Komitesi üyesi Sıtkı Ulay paşanın akrabası olan genel müdür yardımcısı yüksek mühendis Emin Bozoğlu başkanlığında, Eskişehir, Adapazarı, Ankara, Sivas demiryolu atölyelerinden toplanan teknik mühendislerden oluşan bir grup kuruldu. Bu grupta 23 mühendis vardı. Grup 16 Haziran 1961 günü ilk toplantısını yaptı ve arabanın Eskişehir Cer Atölyesinin (bugünkü adı TÜLOMSAŞ) döküm bölümünde yapılmasını kararlaştırdı.

Oysa o sırada dökümhane bölümünde bir baş üstü gezer vinç ile bir araba kanalından başka hiçbir şey yoktu. Ne bir tezgah, ne pres, ne de torna tefsiye atölyesi bulunmuyordu. Böyle bir yerde yaklaşık 130 günlük bir süre içinde araba üretmek çok zordu. Ancak idealistçe ve amatör bir ruhla, çok yoğun bir tempoda çalışarak bu sonuç alınabilirdi.

Oluşturulan ekipte mühendislerin yanında işçiler de çalışacaktı. Ben de bu işçilerin arasındaydım. O sırada 18 yaşındaydım. Benim için çok heyecan verici bir projeydi ve orada çalışmaktan büyük gurur duyuyordum. Bu projede küçük de olsa bir emeğimin olması o genç yaşında beni çok mutlu ediyordu.

Sizin birlikte işçi grubundan kimler vardı?

Bu çalışmaların yapıldığı zaman Eskişehir Cer Atölyesi Müdürü Mustafa Ersoy’dur. Motor Atölyesinde birlikte çalıştığımız yetkili kişilerden Yük. Müh. Kemalettin Vardar bu oluşumun en genç mühendisiydi. Devrim projesinden sonra, lokomo-

tif üretimi için Eskişehir fabrika müdürü oldu. Çok değerli biriydi. Dizel elektrikli Fransız tipi lokomotiflerin imalatı için, Vardar beni 1969 yılında iki aylığına staj için Fransa'ya göndermişti.

Devrim imalatının başladığı yılda, Salih Kayasağın, Ahmet Deviren, İsmail Hakkı Erdem gibi yetkililerle birlikte çalıştık. Emekçi grubu olarak Saffet Gülmez, İsmail Sapçalar, Saim Yağcı, Kamil Ersoy ve Fethi ağabey gibi ustalarımızdan çok şeyler öğrendim. Onların bana katkılarını unutamam.

Çalışmalarınız bildiğim kadarıyla kesintisiz sürmüştü, o yoğun günler nasıl geçti?

Devrim arabasının yapılması sırasında piston sekman, motor kolları, krank mili, eksantrik mili gibi motor parçaları Eskişehir'de, bizim tarafımızdan yapıldı. Pistonların pim yerlerinin markalama işlemlerini, motor yataklarının montajlarını bizzat ben yaptım. Montajı yapılmış bir motoru, alıştırma ve frenleme düzeni için, sabaha kadar çalıştırıp kumanyamı başında yediğimi hatırlıyorum.

Devrim arabaları için çalışanlara atölyeye girebilmeleri için birer kart verilmişti yalnız kartı olanlar girebilirdi. Atölyenin kapı giriş üstüne, projenin bitimine kaç gün kaldığını gösteren bir levha asılmıştı. Her gün bir sayı düşerek zamanın önemi vurgulanıyordu.

Aracın yapımına nasıl başlandı, model olarak ne alındı?

Araç için altı araba modeli seçildi. Bunlar; Ford, Consul, Varşova, Fiat, Williy's Jeep ve Chevrolet'ydi. Bu arabaların motorları söküldü ve kopyalama sistemi uygulandı. Motor için Varşova ve Chevrolet tipi örnek alınırken, aracın karoseri de Consul tipi düşünüldü. Karoseri için önce 1/10 ölçekli alçıdan mo-

del yapıldı. Sonradan ahşap bir maket de yapıldı. Kapı ve cam yerleri planlandı daha sonra da beton kalıp yapılarak kaput, karoser, tavan ve benzeri kaporta parçaları beton kalıp üzerinde çekiçe modelleştirildi.

O günlerde pres tezgahı ve kalıp yoktu. Hatta kaportacı ustalardan Zeki Salgınoğlu ve Rifat Ilgaz ile onlarla birlikte çalışan Tekin Ayyıldız, sanayi çarşısından getirilmişti. Sonradan kadrolu personel oldular. Arkadaşım Şaban Özdemir kaportacı olarak, bugün Gedik Holding'in sahibi olan Halil Gedik de kaynak atölyesinin amiri olarak çalışıyorlardı. Çekişle meydana getirilen kaporta saclarına ilk kaynağı o yapmıştı.

Motorların gövde ve başlıkları Sivas Demiryolu Fabrikasında döküldü. Ankara Motor Fabrikasında işlendi. Motor montajları da Ankara'da yapıldı. Eskişehir'de ise kaporta, suspansiyon grupları ile aracın montajı başladı. Motor şanzıman, diferansiyel, debriyaj, gaz kolu, fren ve vites kollarının birbirlerine engel olmadan yerleştirilmesi en büyük sorunlardan biri olarak yaşandı. Ben o zamanlar zayıf, ufak

yapılı olduğumdan motor kaporta arasına, şase, carter ve zemin arası dar mesafelere beni sokuyorlardı.

Arabanın montajı bittikten sonra deneme aşamasında neler yaşandı?

Arabanın frenleme testi için bir deneme yaptık. Eskişehir fidanlığını geçtikten sonraki Muhacir Akçayı rampasını 3. vitesle teklemeyi çıkmasını istiyorduk. Eğer o rampayı teklemeyi çıkarsa başarılı bir not alırdı. Devrim arabasının bu tecrübelerine ben de katıldım. Açık gri renkli 1. Devrim arabasını, Eskişehir'den Temelli'ye kadar biz götürdük. Temelli'de Ankara'dan gelen ekip arabayı teslim aldı. karşıladi. Araç böylece karayolundan Ankara'ya ulaştı.

2. siyah renkli araba ise demiryolu üzerinden trenle zar zor ulaştırılmıştı. Birinci araba, kısa süreli de olsa deneme yapılmıştı. Ancak ikinci arabada, zaman yokluğundan, deneme yapılamamıştı.

Devrim arabasına karşı kamuoyundaki ilgi nasıldı?

Denemelerimiz sırasında durduğumuz noktalarda vatandaşların

Dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Devrim arabasını bizzat denedi.

yoğun ilgisiyle karşılaşıyorduk. Ancak nedense bize yönelen hemen her soru olumsuzdu. Kapılar iyi açılıp kapanıyor mu, kaporta kapağı açılıyor mu, karbüratör şöyle mi, parçalar yerli mi gibi sorularla karşılaşıyorduk. Ben bu sorulara tepkiyle yaklaşıyordum.

Nedense basın dahil toplumun büyük bir kesimi bu girişimden ve geleceğinden rahatsızmış gibi davranıyordu. Oysa Devrim arabalarının yerli olmayan kısımları, bence zamanın kısalığından yapılamadı, yoksa onlar da yerli olabilirdi.

Arabanın Cumhurbaşkanı Gürsel ve diğer devlet yöneticilerine tanıtımı sırasında yaşananlara da değinelim biraz.

Biraz önce söylediğim gibi, siyah arabanın deneme sürüşünü yapamadan trenle göndermiştik Ankara'ya. Büyük bir talihsizlik eseri, Cemal Gürsel o arabaya bindi. Basit bir hata, ihmal sonucunda, o arabaya benzin koymak kimsenin aklına gelmedi. Batı kafasıyla yaptığımız işi Doğu kafasıyla mahvettik. Ne dersiniz deyin ama bu kadar kısa bir sürede, hiçbir plan, proje olmadan, büyük bir çoğunluğun peşin hükümle olumsuz bakmasına rağmen, Devrim arabaları, kolektif bir özveriyle ve başarıyla sonuçlandı. Ancak bence sabote edildi.

Bu ciddi bir iddia. Neden böyle düşünüyorsunuz?

Bu projenin devam etmesi ve gelişmesi açıkça engellenmiştir. Ben bunu o günden bu yana bir türlü içime sindiremiyorum.

Devrim arabaları yapımı projesinin 4,5 aylık kısa bir sürede sonuçlanması, tek kelimeyle mükemmel bir sonuçtu. Ancak kamuoyuna bir türlü olumlu yansıtılamadı. Tam tersine bazı olumsuzluklar abartılmaya başlandı. 'Yolda kalan araba'

Tolga Örnek'in yönetmenliğini yaptığı "Devrim Arabaları" filmi bir döneme tanıklık etmesi bakımından çok önemli bir çalışma oldu.

diye dalga geçildi, devamının önü kesildi.

Devrim arabaları aslında adı gibi gerçekten bir devrimdi. Ancak belki de adının "Devrim" olması, bir ihtilal çağrışımı yapması etken olmuş olabilir diye düşünüyorum. 1960 ihtilalinin sıcaklığının yaşandığı bir dönemde, toplum içine sindiremediği askeri yönetimin talimatıyla yapılan bu projeye karşı çıktı.

Ayrıca o dönemlerde ülkemize araba satışı yapan ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, ve İtalya gibi ülkelerin de tabii ki işine gelmemiştir. Eğer biz bu başarılı yola devam etseydik, Türkiye ve çevresi araba pazarını etkileyeceğinden, bu iş başladığı gibi bitmeliydi. Öyle de oldu. Aradan birkaç yıl sonra yabancı sermaye olan Ford'un girişimiyle ilk yerli araba olan Anadol'un üretimine başlandı. Projeyi resmen bu ülkeler engelledi bence.

Bugünden baktığınızda, bu proje için neler düşünüyorsunuz?

Projenin sinemaya uyarlanması sizi mutlu etti mi?

Sonuçta herkesin peşin hükümle baktığı bir proje, bence başarıyla sonuçlandı. Sonradan fabrikayı gezen bazı heyetler, arabanın üretildiği yeri görünce adeta şoke oldular. Bu kadar kısa bir sürede, bütün bu imkansızlıklara rağmen gelinen nokta herkesi şaşırtıyordu. Ancak bu benzin konusu, projenin hüsrarla sonuçlanmasına neden oldu.

Oysa dünya otomotiv sanayinin öncülerinden biri olan Henry Ford bile ilk yaptığı deneme arabasında geri vitesi koymayı unutmuştu. Ancak O geri çekilmeden hatasını düzelterip yoluna devam etti ve otomotiv devlerinden biri oldu. Eğer geri vitesi biz unutsaydık, tam anlamıyla yanmıştık. Oysa biz yalnızca benzin koymayı unuttuk. Bu durumda projenin devamı ve gelişmesi bitirildi. Onunla da kalmadı, büyük bir inançla ve özveriyle, kolektif bir oluşumla ve o günün şartlarında bu kadar kısa bir zamanda Devrim arabasını yapanlara ve emeği geçenlere kimseden bir teşekkür bile gelmedi.

Devrim Arabaları filminin yönetmeni Sayın Tolga Örnek'in yaptığı bu film, unutulmaya mahkum edilen bu tarihi olayın tekrar gündeme getirilmesini sağladı. Bize de anılarımızı anlatmamız için imkan verdi.

Aradan geçen 47 yıla rağmen, o günleri düşündüğümde hala duyulanıyorum, gözlerim doluyor. O günkü insanımızın idealizmini bugün göremediğim için üzülüyorum. Böyle bir projede yer aldığım için gerçekten çok gururluyum. O projede yer alan 23 seçkin mühendis grubu ile çalışan emekçi grubunun yüzde 80'i bugün hayatta değiller. Onlara Allah'tan rahmet diliyorum. Anıları önünde saygıyla eğiliyorum. Nur içinde yatsınlar. Hayatta olanlara da sağlıklı ve mutlu günler diliyorum.

OECD'den Akıl Sağlığını Koruma Önerileri

Uğraş GÖK

TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı
intdept@turkis.org.tr

OECD'nin 2008'de üye ülkelerde istihdamın genel durumunu ortaya koymak için yaptığı çalışmada istihdam ve akıl sağlığı ilişkileri de yer aldı. Çalışmada, OECD üyesi ülkelerde hastalık izinlerine, maluliyete neden olan ve kamu sağlığı yükünü artıran hastalıklardan birisinin akıl sağlığı problemleri olduğu ifade ediliyor. Dünya çapında meslek hastalıkları içerisinde ilk sırada yer alan kas ve iskelet rahatsızlıklarından sonra akıl sağlığı problemlerinin geldiği belirtiliyor.

Örneğin, akıl sağlığı problemlerinin tedavi maliyeti ve üretimde neden olduğu dolaylı kayıpların İngiltere'de GDP'nin yüzde 2'sinden ve Kanada'da yüzde 1.7'sinden fazla olduğunun tahmin edildiği belirtiliyor. Çalışan nüfustaki demografik değişimlerin, daha fazla hizmet odaklı, anında veya zamanında yapılması gereken işler veya sosyal güvenceden yoksun, düşük ücretli işler gibi yapısal değişikliklerin işle ilgili stresi ve dolayısıyla yukarıda söz edilen maliyetleri gelecekte daha da artıracığı öngörülüyor. Bu eğilimlerin Avrupa'da işçilerin, neden yüzde 22'sinin iş ile ilgili stres ve yorgunluktan zarar gördüklerini açıkladığı belirtiliyor.

Türkiye'de akıl sağlığı problemleri, işyerinde stres gibi konulara yeterince önem verilmiyor. Çalışanların büyük bir bölümü yaşadıkları işyeri kaynaklı stres ve akıl sağlığı problemlerini istenmeyen sonuçlarla karşılaşmamak için gizliyorlar. Başta işsizlik olmak üzere patron baskısı, işyerinde kötü ve sağlıksız fiziki koşullar, işini sevmeme, düşük tatmin, yetersiz ücret, işinden olma korkusu, gelecekle ilgili endişe gibi daha pek çok nedenle stres ve psikolojik rahatsızlık yaşıyor.

Bu durum, Türk çalışanlarının aile yaşantılarını ve sosyal yaşamlarını da olumsuz yönde etkiliyor.

Çalışmada tüm bu analizler yapılırken, işsizlerin ve aktif olmayanların çalışanlardan daha yaygın bir şekilde akıl sağlığı problemleri yaşadıkları belirtiliyor. İşsizlikle gelen mali ve psikolojik sorunların akıl sağlığı problemlerini daha da artırdığı ifade ediliyor. Ayrıca, işsizliğin, yeteneklerin aşınmasına ve işsiz kalan kişinin becerilerini kaybetmesinden dolayı ileride daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmasına neden olacağı belirtiliyor. OECD çalışmasına göre, işsizlerin akıl sağlığında, işe yerleştirilmelerinin ardından kayda değer iyileşme gözlemleniyor. Bu durumda ülkemizde yaşanan uzun süreli yüksek işsizlik düşünüldüğünde iş arayan pek çok işçinin sadece akıl sağlığını değil becerilerini de yitirdiklerini söylemek mümkün.

Çalışmanın dikkat çekici bir tarafı da, Türkiye'de kayıt dışı ile mücadele ve istihdama çözüm arayışı çerçevesinde sürdürülen tartışmalarda; gerek uluslararası örgütler bünyesinde gerekse ulusal örgütler düzeyinde öne çıkarılmaya çalışılan bazı yöntemlerin çalışanların akıl sağlığını bozduğu yönünde savlara yer veriyor olması.

Özellikle uzun çalışma saatleri, kıza zamanda aşırı iş, karmaşık görevler, yardım alacak meslektaşın yoksunluk, ayrımcılık, düşük iş tatmini, düşük ücret, kötü çalışma atmosferi, sosyal güvenceden ve iş güvencesinden yoksunluk gibi nedenler akıl sağlığı problemlerini artırıyor. İşten atılanların ve uzun süreli işsiz kalanların akıl sağlığı zarar görüyor. Çalışmada yer alan tartışmalara göre işçinin işyeri ile yaptığı sözleşmenin biçimi, çalışma saatleri, vardiyalı çalışma, düşük iş güvencesi gibi faktörler de akıl sağlığında önemli rol oynuyor.

Örneğin uzun süreli sözleşme yapanların ve iş güvencesine sahip olan-

ların daha az akıl sağlığı problemleri yaşadıkları vurgulanıyor. Geçici işte çalışanların akıl sağlığının sürekli bir işte çalışanlarınkinden daha çok zarar gördüğü belirtiliyor. Tam zamanlı çalışan bir kişinin geçici ya da part-time çalışmaya başlaması veya normal standartlara sahip bir işte çalışırken daha düşük standartlarda çalışmak durumunda kalması durumunda akıl sağlığının bozulabileceği belirtiliyor.

Türkiye'de bu sorunları yoğun bir şekilde yaşayan kesimler arasında sendikal faaliyetleri nedeniyle veya özelleştirme sonrasında işten çıkarılan on binlerce işçi de yer alıyor. Ancak, işten atıldıktan sonra bu kişilerin yaşadıkları stres ve psikolojik rahatsızlıkların tedavisi konusunda yeterli çalışma yapılmıyor. (Bilindiği üzere TÜRK-İŞ özelleştirme nedeniyle işten çıkartılan işçilere yönelik Özelleştirme Nedeniyle İşsiz Kalanların Ekonomik ve Sosyal Profili başlıklı bir anket çalışması yapmıştı. Anket, özelleştirme sonucu emeklilik haklarını bile elde edemeden işini kaybeden ve ülkemizin var olan olumsuz ekonomik yapısı içinde yeniden istihdam edilemeyen işçilerin endişelerini, sosyal dışlanmışlıklarını, aile sorumluluğunu yerine getirememenin üzüntüsünü ve bunun sonuçlarını çarpıcı bir biçimde ortaya koymuş, dikkatleri "insanı insan yapan" değerlerdeki aşınmanın ürkütücü boyutlarına çekmişti).

Çalışmada üye ülkelerdeki intihar oranları da veriliyor. Verilere göre, geçen 40 yılda en çok intihar vakası Macaristan, Finlandiya, Avusturya, İsveç ve Danimarka'da görülürken, en az intihar görülen ülkelerin başında Yunanistan ve diğer Akdeniz ülkeleri yer alıyor. Akıl sağlığı problemi rapor eden işçi sayısı en çok Yunanistan'da artış göstermiş olmasına rağmen intiharların en düşük seviyede olması komşumuz Yunanistan'ın hayata oldukça bağlı olduğunu gösteriyor. Çalışmada bu konuda Türkiye ile ilgili veri bulunmuyor.

Kadına Karşı Şiddete Hayır

95

Dünyada her üç kadından biri dövülmekte, cinsel istismara uğramakta veya hayat boyu kötü muamele görmektedir.

Dünya yoksullarının ve çalışan yoksulların yüzde 60-70'i kadındır.

Derleme: **Hülya UZUNER**

TÜRK-İŞ Dış İlişkiler Uzmanı
intdept@turkis.org.tr

Insan hakları ihlallerinde toplumsal açıdan belki de en hoş görülebilir olanı kadına karşı şiddettir. Kadına karşı şiddet, yaş, ırk, milliyet ve sosyo-ekonomik farklılıklar gözetmeksizin dünya ça-

pındaki tüm kadınları etkileyen bir sorundur. Şiddet sonuçta kadınların temel özgürlükler ve insan haklarından yararlanmasına da engel olmaktadır. Kadına karşı gösterilen şiddetin oransal olarak büyük bir kısmı cinsiyet temellidir. Kadınlar, cinsel taciz, tecavüz, insan kaçakçılığı ve aile içi şiddetten etkilenmektedir. Kadınlara gösterilen şiddet en büyük oranda zorla ya da erken evlendirilme, namus cinayeti ve tecavüz

şeklinde görülmektedir. Dünyada sosyal, ekonomik, politik ve dini baskılar, kadınların insan haklarını farklı şekillerde etkilemektedir.

Aile içi şiddet kadının çalıştığı işyeri sorunu olarak giderek küresel bir anlam kazanmaktadır. Aile içi şiddet, çalışan kadınların işyerindeki performanslarını ve yeteneklerini olumsuz etkilemektedir.

İşyerinde şiddetin sadece bireysel bir sorun olmadığı aynı zamanda

sosyal, ekonomik, örgütsel ve kültürel etkenlerden kaynaklanan bir sorun olduğu konusunda duyarlılık artmaktadır. İşyerindeki güç dengesizliği ve birçok kadının kötü istihdam koşulları, sarkıntılığa uğrama, sömürülme ve HIV/AIDS enfeksiyonunun artmasına neden olan tecavüze uğrama riskini artırmaktadır. İş gereği seyahat eden veya iş bulmak için göç eden ve ev işlerinde çalışan kadınların, çalışma koşulları nedeniyle bu tehdit daha da artmaktadır.

Okullardaki cinsel şiddet, sarkıntılık ve zorbalığa maruz kalma gibi cinsel temelli tacizler tüm ülkelerde hala mevcuttur. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesine göre bu en genel insan hakları ihhalidir. Kadınlarda hayat boyu psikolojik travmaya yol açan bu tür olaylar kısa dönemde kızların okula gidişini, başarısını ve yaşadıklarını zihninden atmasına engel teşkil etmektedir.

Kadınlara Karşı Şiddet: Ölüm ve Sakatlanmaların En Temel Nedenidir

- Dünyada her üç kadından biri dövülmekte, cinsel istismara uğramakta veya hayatı boyu kötü muamele görmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2005 yılında Bangladeş, Etiyopya, Peru ve Tanzanya'da yaptığı araştırmaya göre kadınların yüzde 50'sinden fazlası eşlerinden fiziksel ve cinsel şiddet görmektedir.
- 15-44 yaş arası kadınlar, kanser, ev veya trafik kazaları, savaş ve sıtmadan da fazla bir oranda aile içi şiddetten dolayı ölüm ve sakatlanma riski altındadır.

Yoksul kadınların ise şiddete maruz olma riski çok daha fazladır. Dünya yoksullarının ve çalışan yoksulların yüzde 60 – 70'i kadındır. Ekonomik kalkınma stratejileri,

herkes için insan onuruna yakışır iş ve verimli çalışmayı amaçlamalıdır.

Kadınlar ve Savaş

Savaş bölgesindeki kadınlara karşı şiddet, barış döneminde de mevcut olan cinsiyet ayrımcılığının bir uzantısıdır. Çatışma bölgesindeki kadınlar, askerler ve diğer örgüt mensupları tarafından fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma ve tecavüz edilme riski taşımaktadır.

Bunlar, kadınlara ve ailelerine zarar vermek ve cezalandırmak üzere tasarlanan terör ve savaş araçlarıdır. Afganistan, Bosna Hersek, Kolombiya, Irak, Kosova, Sudan, Sierra Leone, Liberya, Kongo, Ruanda gibi ülkelerdeki kadınlar, vahşi bir şekilde tecavüzü, cinsel saldırıyı ve köleliği tecrübe etmişlerdir.

Çeşitli çalışmalar, kadına karşı tecavüzler ve HIV/AIDS arasında artan bir bağ olduğunu ortaya çıkarmıştır; yaklaşık 1,366 Güney Afrika'lı kadın arasında yapılan araştırmada, eşleri tarafından cinsel şiddete uğrayan kadın oranı yüzde 48 olarak belirlenmiş olup, bu kadınların yaşadıkları cinsel şiddet olayından dolayı HIV/AIDS enfeksiyonu aldığı gözlenmiştir. Bununla beraber eşleri tarafından şiddete uğramayanların ise HIV sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

Basında Kadına Karşı Şiddet

2005 yılı Küresel Medya Denetim Projesi çerçevesinde medyada yer alan dokümanlar incelendiğinde kadınların erkeklere göre 2 kat daha fazla "mağdur edilen" olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Erkeklerin oranı yüzde 8 iken kadınların oranı yüzde 19'a karşımıza çıkmaktadır. Haber bültenlerinde, cinsel ve aile içi şiddet konularına bültenin sonlarına doğru yer verilmektedir. Bu başlıklar, kaza ve felaket veya hırsızlık, cinayet gibi standart haberlerden daha az ilgi çekmektedir.

Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması için 25 Kasım BM Uluslararası Günü

Birleşmiş Milletler, 1999 yılında "Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması için Uluslararası Günü" için 25 Kasım tarihini resmi olarak belirledi.

Bu, Birleşmiş Milletler Genel Konseyinin "kadınlara karşı şiddetin ortadan kaldırılması için uluslararası toplulukların ortak bir karar oluşturmaları ihtiyacı" ile ortaya çıkarılan Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması 1993 Deklarasyonu sonucunda alınmış bir karardır. 1993 Deklarasyonu, kadına karşı şiddet konusunu açıkça ortaya koyan ilk insan hakları belgesidir. Kadınların insan hakları ve temel hakları uygulamasını zayıflatan ve geçersiz kılan şiddet olgusunu doğrulayan bir belgedir.

Deklarasyon, "kamuda veya özel hayatta keyfi davranışlarla özgürlüğün kısıtlanması veya baskı altına alınması gibi tehditler içeren ve kadınlara karşı fiziksel, cinsel veya psikolojik zararlarla sonuçlanan cinsiyet temelli şiddeti insanlık dışı bir davranış" olarak tanımlamıştır.

Uluslararası Deklarasyonlar, insan hakları ve kadına uygulanan şiddete karşı sessiz kalan ülkelere gereken önlemleri almaları için baskı aracı olarak kullanılmaya başlandı.

Birleşmiş Milletlerin anlaşmaları, sözleşmeleri ve diğer belgeleri, insan kaçakçılığı alanlarında insan ve işçi haklarının suiistimal edildiğini, işçi haklarının kötüye kullanıldığını belirtmektedir. Bu uluslararası belgeler, kanun, politika ve uygulamalarda bazı ülkelerin hükümetlerine baskı aracı olarak kullanılabilir.

Uluslararası Belgeler

ILO Sözleşmeleri: Zorla Çalıştırma üzerine 29 ve Ayrımcılık (İş ve Meslek) üzerine 111 Sayılı Sözleşmeler

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi – CEDAW. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Komitesi 1992 yılında, şiddeti de içeren cinsiyet temelli ayrımcılığın yasaklanmasını açıklayan 19 Sayılı Genel Tavsiyeyi kabul etti. CEDAW'a taraf devletler, yasal yaptırımlar, medeni hukuk yaptırımları, engelleyici önlemler (kamunun bilgilendirilmesi ve eğitim kampanyaları gibi) ve koruyucu önlemler (mağdurlara destek hizmetleri) gibi şiddeti ortadan kaldıracak gerekli tüm önlemleri almalıdır.

Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Üzerine Deklarasyon-DEVAW, 1993 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edildi. Deklarasyon, devletlere yasal olarak bağlayıcı yükümlülükler getirmezken, “kadın hak ve temel özgürlüklerini ihlal eden kadına karşı şiddet” konusunda uzlaşma sağlandığını açık bir şekilde göstermektedir. Deklarasyon, kadına karşı şiddeti, “erkeklerin ayrımcılık yapmalarına ve hâkimiyet kurmalarına neden olan cinsler arasında eşit olmayan güç ilişkisi” olarak tanımlamıştır. Deklarasyon, kamu ve özel arasındaki ayrımın minimize edilerek şiddete yönelenlerin belirlenme-

si, önlenmesi ve cezalandırılmasında Devletin yükümlü olduğunu vurgulamıştır.

1995 yılı Dördüncü Dünya Kadın Konferansında kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, hükümetleri, kadına karşı şiddet konusunda eylem yapmaya davet etmiştir. Deklarasyon, barış, kalkınma ve eşitlik hedeflerine ulaşılmasında kadına karşı şiddeti bir engel olarak vurgulamaktadır. Kadına karşı şiddet, kadınların insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmasına imkân vermemekte ve geçersiz kılmaktadır. Kadına karşı şiddet nedeniyle hakların ve özgürlüklerin korunması ve desteklenmesinin yetersiz oluşu tüm devletler için kaygı vericidir. Pekin Eylem Platformu, tüm devletlerin söz konusu Platformun yerelde uygulanması için ulusal eylem planları veya stratejiler geliştirmesini de talep etmektedir. Her ülkede Ulusal Eylem Planı, hükümetlerin kadına karşı şiddeti de içeren kadınların durumunun iyileştirilmesine yönelik özel faaliyetlerin çizelgesidir.

Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Kadına Karşı Şiddet

Binyıl Kalkınma Hedefleri, kadına karşı şiddet konusu çözümlenme-

diği sürece yerine getirilemeyecektir. Kadına karşı şiddetin önlenmesi, sürdürülebilir kalkınmayı uluslararası topluluklara taahhüt eden Binyıl Kalkınma Hedeflerinin elde edilmesine katkıda bulunacaktır. Birleşmiş Milletlere üye 191 devlet, 2015 yılına kadar bu hedeflerin elde edilmesi sözü vermiştir.

Zorla Çalıştırma ve İnsan Ticareti

- ILO'nun tahminlerine göre, ekonomik istismara zorlanan kadın mağdurların oranı yüzde 56'dır.
- Her yıl 5 – 15 yaş arasında 2 milyon kız çocuğu fuhuş sektörüne sokulmaktadır.
- Fuhuş sektöründe zorla çalıştırılanların yüzde 98'i kadın ve genç kızlardır.
- 10 – 35 yaş arasındaki kadınlar seks ticaretinde kullanılmaktadır. Bu kadınlar, yoksul, eğitimsiz ya da etnik azınlık, kırsal veya göçmen gruplardan çıkmaktadır.
- Genç kız ve erkeklerin birer ticari mal olarak görülmesine yönelik yapılan birçok araştırmada ortalama bir yaş belirlenmemesine rağmen, mevcut

bilgilere göre ILO, zorla çalıştırılan mağdurların yüzde 40 ve yüzde 50'sini 18 yaşın altındaki çocukların oluşturduğunu tahmin etmektedir.

Sendikal Politikaların ve Faaliyetlerin Güçlendirilmesine Yönelik Tavsiyeler

Kadına karşı şiddet, kanunların eksikliği ya da uygulamanın yetersizliği nedeniyle devam etmektedir. Birçok toplumda kadın ve genç kızlara karşı şiddette, hükümetler sessiz kalmakta veya duyarlılık göstermemektedir.

Sendikalar, hükümetlere aşağıda belirtilen uluslararası insan hakları yasalarına yönelik sorumluluklarını yerine getirmesini hatırlatmalı ve baskı yapmalıdır:

- Aile içi şiddet nedenlerinin belirlenmesi ve mağdurlara sunulacak sosyo-ekonomik hizmetlerin geliştirilmesi konusunda harekete geçilmesi,
- Toplumda, işyerinde, evde her nerede olursa olsun kadına karşı şiddetin tüm çeşitlerinin araştırılması, önlenmesi ve cezalandırılması,
- Kadınların gücünün artırılmasına yönelik tüm gereklerin yerine getirilmesi,
- Kadına karşı şiddetin kınanması ve şiddetin ortadan kaldırılmasında yükümlülüklerden kaçınmak için kültür veya dini geleneklerin bahane edilmesinin insan haklarına aykırı olduğunun ısrarlı bir şekilde vurgulanması.
- Kadına karşı şiddetin önlenmesini amaçlayan yasal, eğitici, sosyal ve diğer önlemlerin geliştirilmesi ve/veya kullanılması,
- Aile içi şiddet mağdurlarının korunmasına yönelik kanunların, düşük gelir grubundaki

ve eğitimi göreceli olarak az olan kadınlara ve genç kızlara görsel-işitsel programlarla tanıtılması.

Serbest Bölgeler ve İhraç Ürünleri İşleme Bölgesi Adı Altında İnsan Haklarına Aykırılığın Önlenmesi

Şiddet ve psikolojik baskı, milyonlarca serbest bölge ve ihraç ürünleri işleme bölgesi işçisinin günlük çalışma hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Üretim maliyetlerinin düşürülmesi için, ücretler kölelik ücreti düzeyinde tutulmaktadır. Çalışma saatleri uzun, işçi sağlığı ve iş güvenliği önlemleri minimum düzeydedir. Buna ek olarak kadınlar sürekli olarak hamilelik testlerine tabi tutulmakta, hamile kalanlar hemen işten atılmaktadır. Ayrıca çalışan kadınlar, daha sık olarak cinsel anlamda yıldırılarak, tartaklanarak, özel hayatlarına saldırılarak, fiziksel ve finansal cezaya maruz kalmakta ve göz hapsine ve sözlü tacize uğramaktadır.

İşverenlere Düşen Önemli Görevler

İşverenler, çalışanların sağlık ve güvenliğinin korunmasına yönelik olarak gerekli tedbirleri almalıdır. İşyerinde şiddet riskine karşı işçileri korumalıdır. Sendikal örgütler olarak bizler de tetikte olmalıyız ve toplu pazarlıkta işverenlerden;

- İşyerinde şiddet riskinin değerlendirilmesi ve şiddetin potansiyel kaynaklarının belirlenerek denetim altında tutulması,
- İşyerinde sözel, fiziksel, psikolojik veya cinsel şiddetin önlenmesine yönelik etkili programların uygulanması ve şiddet olaylarının rapor edildiği ve bunlara gerekli disiplin cezalarının uygulandığı bir sistemin oluşturulması,
- Çalışanların şiddete karşı kilit noktalar konusunda eğitilmesi,

– Kadınlara karşı farklı davranışlar göz önünde bulundurularak cinsel tacize karşı uygulanacak politikaların işyerine getirilmesi

konusunda taleplerde bulunmalıyız.

Sendikalar Neler Yapmalıdır?

- Bir işyeri konusu olarak aile içi şiddetin farkındalığının artırılması için eğitim politikalarının belirlenmesi. Bu politikaların, etkili destek ve yardımlarla uygulanmasının sağlanması,
- Aile içi şiddete maruz kalan işçilere mali destek ve/veya diğer hizmetler için acil yardımlar sağlanması.
- Mağdurların yardımları nasıl elde edeceği ve aile içi şiddet konusunda duyarlılığın artırılması için kampanyalar yapılması ve yürüyüşler organize edilmesi.
- Konuyla ilgili STK'ların kampanyalarıyla bağlantı kurulması.
- İşyerlerinde cinsel taciz, kötü muamele ve şiddetin yasaklanması için politikalar üretilmesi.
- İşyerinde özellikle şiddetin ortadan kaldırılması için şiddete karşı destek programlarının geliştirilmesi.
- Şiddet konusuyla mücadele etmede disiplin kurallarının geliştirilmesi.
- Şiddet konusunun araştırılması ve rapor edilmesinden sorumlu olan kişilerin gerekli duyarlılığı göstermesi için eğitimden geçirilmesi.
- İşyerinde şiddet konusunun sağlık ve güvenlik gündemine alınmasına dikkat edilmesi.

Asgari Ücretle İnsan Onuruna Yaraşır Geçim Çok Zor

enisbagdadioglu@ttmail.com

TÜRK-İŞ'in Aralık 1987'den bu yana düzenli olarak her ay yaptığı "açlık ve yoksulluk sınırı" çalışması bu bülten ile yirmi ikinci yılına girdi.

Çalışanların aileleri ile birlikte insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlayacak geliri elde etmeleri esastır. İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumlarda yoksulluk sorunu gündeme gelmektedir.

"İnsan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi" için gerekli tutar Aralık 2008 ayı itibariyle 2.409,35 YTL olarak hesaplanmaktadır. Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapılması gereken harcama tutarı ise 739,67 YTL'dir.

Oysa halen ülkede geçerli olan asgari ücret net 503, 26 YTL tutarındadır.

TÜRK-İŞ'in bu hesaplaması, çalışanların karşı karşıya kaldığı olumsuz geçim koşullarını ortaya koyan önemli bir gösterge olmaktadır. Dar gelirli ailelerin elde ettiği gelir, sağ-

lıklı ve dengeli beslenebilmek için gerekli harcamaları bile karşılayabilecek düzeyde değildir.

Devletin resmi kurumu Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tek bir işçi için asgari ücretin günümüzde 719,77 YTL olması gerektiğini bilimsel verileri temel alarak hesaplamıştır. TÜRK-İŞ'in "açlık ve yoksulluk sınırı" çalışmasının verileri temel alınarak aynı yöntemle ve yine tek işçi için yaptığı hesaplama sonucu ise 722,82 YTL sonucunu vermektedir.

Ailenin yılbaşına göre yapması gereken ek harcama tutarı sadece gıda için 51.- YTL'dir. Gıda yanı sıra giyim, konut, ulaşım, diğer zorunlu

harcamalar da dikkate alındığında son bir itibariyle yapılması gereken ek harcama tutarı ise 168.-YTL'ye ulaşmaktadır.

Yaşanan ekonomik kriz gerekçe yapılarak ve 2009 yılı enflasyon hedefi öngörülerek belirlenecek asgari ücret, çalışanların içinde bulunduğu olumsuz geçim koşullarını daha da bozacak ve ülkemizdeki yoksulluğu daha da yaygınlaştıracaktır.

TÜRK-İŞ'in "açlık ve yoksulluk sınırı" çalışmasına göre; 2002 yılı ortalaması olarak açlık sınırı aylık 337 YTL ve yoksulluk sınırı aylık 1.025 YTL iken, 2008 yılı ortalaması olarak bu tutar sırasıyla 721 ve 2.347 YTL olarak hesaplanmıştır. Anılan söz konusu altı yıllık dönemde açlık sınırındaki artış 2,29 kat ve yoksulluk sınırındaki artış 2 kat olmuştur. Aynı dönemdeki net aylık asgari ücret ise 174 YTL'den 492 YTL'ye çıkmıştır ve altı yıllık artış, 2008 yılında uygulanmaya başlanan asgari geçim indirimi ile 2,83 kat olmaktadır.

Ancak asgari ücretteki artış, asgari ücret düzeyi dikkate alındığında fazla bir anlam taşımamaktadır. Halen sigortalı olarak çalışanların yaklaşık yarısının elde edebildiği gelir olan net asgari ücret tutarı ile ancak 20 gün sağlıklı beslenme ya-

Dört kişilik ailenin açlık sınırı 740.- YTL, yoksulluk sınırı 2.409.- YTL.

Tek işçi için asgari ücret hesaplaması:

TÜİK : Net 719,77 YTL.

TÜRK-İŞ : Net 722,82 YTL.

İşveren-Hükümet : Net ?!?!?

Mutfak enflasyonu yıllık yüzde 12,23 oranında.

Açlık ve yoksullukla mücadele sosyal devletin görevi.

Tablo 1: Dört Kişilik Ailenin Açlık ve Yoksulluk Sınırı (YTL/Ay)

	Aralık'2006	Aralık'2007	Kasım'2008	Aralık'2008
Yetişkin İşçi	169,67	191,12	204,21	205,28
Yetişkin Kadın	142,88	159,72	169,39	170,31
15-19 Yaş Grubu Çocuk	179,34	200,54	215,96	216,40
4-6 Yaş Grubu Çocuk	123,34	136,66	148,52	147,67
Açlık Sınırı	615,23	688,05	738,07	739,67
Yoksulluk Sınırı	2.004,02	2.241,22	2.404,14	2.409,35

* Gıda harcaması tutarı, yuvarlama nedeniyle toplamda farklı olabilmektedir.

Tablo 2: Açlık-Yoksulluk Sınırı ve Asgari Ücret* (YTL/Ay)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Açlık Sınırı	337.-	443.-	483.-	527.-	576.-	642.-	721.-
Yoksulluk Sınırı	1.025.-	1.346.-	1.468.-	1.717.-	1.876.-	2.092.-	2.347.-
Net Asgari Ücret	174.-	226.-	311.-	350.-	380.-	411.-	492.-

Kaynak: TÜRK-İŞ

* Yıllık ortalamadır.

** 2008'den itibaren asgari geçim indirimini uygulanmaktadır.

pilabilmekte, sadece 6 gün insan onurunun gerektirdiği harcama yapılabilmektedir.

Konfederasyonumuz hesaplama-sına temel olan gıda maddelerinin fiyatları doğrudan piyasadan, market ve semt pazarları dolaşarak belirlenmektedir. Yapılan hesaplama sonuçları her ayın son haftası açıklanmaktadır. TÜİK tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ise, izleyen ayın ilk haftası açıklanmaktadır. Bu yönüyle TÜRK-İŞ'in çalışması "öncü gösterge" niteliğinde olmaktadır.

Aşağıdaki grafikte, yıllık ortalama olarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin gıda ve tüketici endeksi ile TÜRK-İŞ'in gıda endeksi değişimi yer almaktadır. Görüleceği üzere gıda endeksleri özellikle son aylarda birbirine paralel ve benzeri eğilim göstermektedir. Ancak tüketici fiyatları endeksi gıda endeksinin altında bir seyir izlemektedir.

TÜRK-İŞ'in verileri temel alındığında Aralık 2008 ayı itibariyle değişim şöyledir:

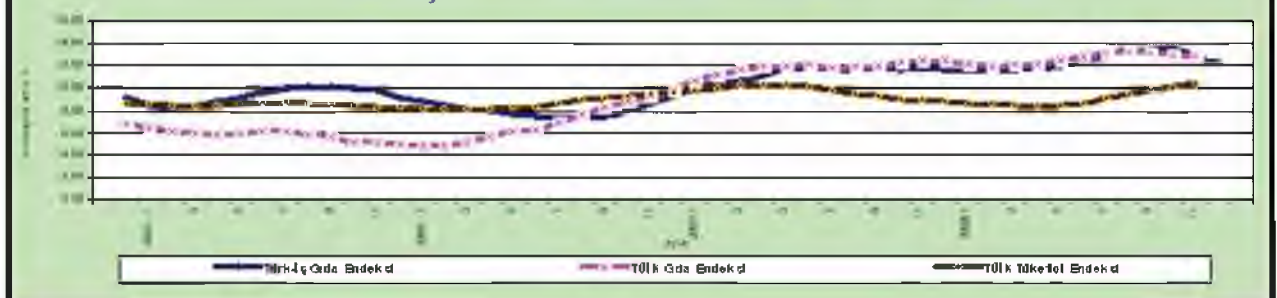
- Ankara'da yaşayan dört kişilik bir ailenin "gıda için" yapması gereken asgari harcama tutarı bir önceki aya göre yüzde 0,22 oranında yükseldi.
- Gıda harcaması tutarındaki artış son oniki ay itibariyle yüzde 7,50 oldu. Ekonomide yaşanan durgunluğun aşılması için yürütülen kampanyalar gıda fiyatlarındaki artış hızını düşürdü.
- Yıllık ortalama artış ise yüzde 12,23 oranında gerçekleşti.
- Gıda harcaması çalışmasına temel alınan beslenme kalıbında yer alan bazı ürünlerin fiyatlarında Aralık 2008 itibariyle gözlenen değişim ise şu şekilde oldu:
- Süt, yoğurt, peynir grubunda; bazı süt ve yoğurt markalarında yürütülen kampanyaların etkisiyle fiyat gerilemesi yaşanırken, peynir fiyatında artış tespit edildi. Son oniki ay itibariyle süt ve yoğurt fiyatı gerçekleşen ortalama fiyat artışının gerisinde kaldı.

- Et, tavuk, balık, sakatat, bakliyat gibi ürünlerin bulunduğu grupta; et fiyatı bu ay değişmedi. Aynı şekilde tavuk fiyatı da aynı kalırken, balık fiyatlarında bir ucuzlama görüldü. Yaklaşık bir yılın ardından geçtiğimiz ay fiyatı artan sakatat ürünlerinin fiyatı bu ay değişmedi. Yumurta fiyatı da aynı kaldı. Ancak yumurta fiyatında son oniki aylık artış yüzde 25 oldu.

Bakliyat ürünleri (kuru fasulye, nohut, yeşil ve kırmızı mercimek, barbunya) fiyatı ise; bu ay genel olarak değişmedi. Ancak yıllık bazda fiyatı en fazla artan ürün kırmızı mercimek oldu.

- Aralık ayının ikinci yarısında ağırlaşan kış koşulları özellikle sebze-meyve fiyatlarında artışa yol açtı. Hatırlanacağı üzere geçtiğimiz ay meyve-sebze fiyatları aile bütçesini biraz rahatlatan unsurdur. Ortalama sebze fiyatı 1,80 liradan 1,93 liraya ve ortalama meyve fiyatı 1,85 liradan 1,92 liraya yükseldi. Patlıcan, karnabakar, biber, havuç fiyatlarındaki artış dikkati çekerken limonun kilosu 1.- YTL olarak tespit edildi. Hesaplama - her zaman olduğu gibi- pazarda yoğun olarak bulunan ve satılan ürünler temel alındı.
- Ekmek, pirinç, un gibi ürünlerin bulunduğu grupta; ma-

TÜRK-İŞ ve TÜİK GIDA ENDEKSİ ile TÜİK TÜKETİCİ ENDEKSİ

Tablo 3: Gıda Harcamasındaki Değişim

	Aralık 2005	Aralık 2006	Aralık 2007	Aralık 2008
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	2,48	1,65	-1,31	0,22
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	5,65	13,31	11,84	7,50
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	5,65	13,31	11,84	7,50
12 aylık ortalamalara göre değişim oranı (%)	9,13	9,23	11,52	12,23

karna fiyatında gerileme tespit edilirken diğer ürünlerin fiyatları değişmedi. Yıllık bazda pirinçteki fiyat artışı yüzde 75.90 olarak hesaplandı.

- Son grup içinde yer alan gıda maddelerinden; tereyağı fiyatı aynı kaldı. Margarın, zeytinyağı ve ayçiçek yağı fiyatı ise arttı. Aynı şekilde siyah ve

yeşil zeytin fiyatı da yükseldi. Baharat (kimyon, nane, karabiber, vb) fiyatları aynı kalırken, yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık, ayçekirdeği vb) ürünlerinden sadece fındığın fiyatı yükseldi. Şeker ve tuz fiyatı aynı kalırken reçel ve bal fiyatında gerileme görüldü, pekmez fiyatıysa arttı. Çay, ıhlamur ve salça fiyatı bu ay değişmedi. Bu grup içinde yıllık bazda en fazla fiyat artışı olan ürün pekmez (yüzde 61,96) oldu, ıhlamur ve salça fiyatı ise geçen yıla göre geriledi.

Açıklamalar

Çalışanların, kendilerine ve ailelerine saygın yaşam düzeyi sağlayacak bir gelir elde etmeleri esastır. Yoksulluk, genel anlamıyla, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk sınırı tutarı, bir ailenin, insan onurunun gerektirdiği zorunlu ihtiyaçları karşılayabilmesi için yapması gereken harcama düzeyidir.

Türkiye’de bu konuda düzenli bir çalışma bulunmamaktadır. TÜRK-İŞ, varolan bu eksikliği gidermek amacıyla, Aralık 1987’den bu yana düzenli olarak her ay, gıda harcaması tutarını ve buradan hareketle açlık ve yoksulluk sınırını açıklamaktadır.

Türkiye’de yoksulluk sınırı ve yoksulluğun boyutları ile ilgili ilk resmi çalışma TÜİK tarafından 14 Nisan 2004 günü açıklanan “2002 Yoksulluk Çalışması”dır.

Çalışanların, kendilerine ve ailelerine yetecek bir ücret almaları gereği açıktır. Ancak temel ihtiyaçların karşılanabilmesini sağlayacak ve refahtan pay almasını mümkün kılacak ücretin hesabı nasıl yapılacaktır? İşçinin yaşam standardını sürdürmesi ya da iyileştirmesi için gerekli olan tutar ne kadar olmalıdır? Kuşkusuz bu ve benzeri soruların cevabını vermek kolay değildir. gerekli olacak tutarın hesabı, yaşam standardı ve tüketim alışkanlıklarına da bağlı olarak kişiden kişiye, hatta ülkeden ülkeye farklılıklar göstermektedir.

İşçinin ailesiyle birlikte, insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlayabilecek harcama tutarını belirlemek için yapılabilecek hesaplamalardan biri, beslenmeye ilişkin ihtiyaçların belirlenmesidir.

Dengeli beslenebilmek için, yetişkinlerin ihtiyaç duyacağı kalori miktarı ile çocukların yaşlarına göre gerekli olan kalori miktarının ne olması gerektiği hakkında bilimsel araştırmalar yapılmıştır. Sağlığın korunabilmesi için bu kalorileri sağlayacak besin miktarları yanı sıra, gerekli protein, yağ ve karbonhidrat miktarları konusunda da belirlemelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, farklı büyüklükteki aileler için toplam besin ihtiyacı hesaplanabilmektedir.

TÜRK-İŞ’in bu çalışmasında, dört kişilik bir ailenin, bilimsel olarak belirlenmiş beslenme kalıbı temel alınmaktadır. Anılan beslenme kalıbı, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Teknolojisi Yüksek Okulu’ndan sağlanmıştır. Günlük kalori ihtiyacının hesabında, hem yetişkin kişiler hem de genç ve çocuk nüfus dikkate alınmaktadır. Buna göre yetişkin işçi için 3500, yetişkin kadın için 2300, 15-19 yaş grubundaki erkek çocuk için 3200 ve 4-6 yaş grubundaki çocuk için 1600 kalorilik liste temel alınmıştır.

Çalışmada kullanılan besin grubunda şu besin maddeleri yer almaktadır:

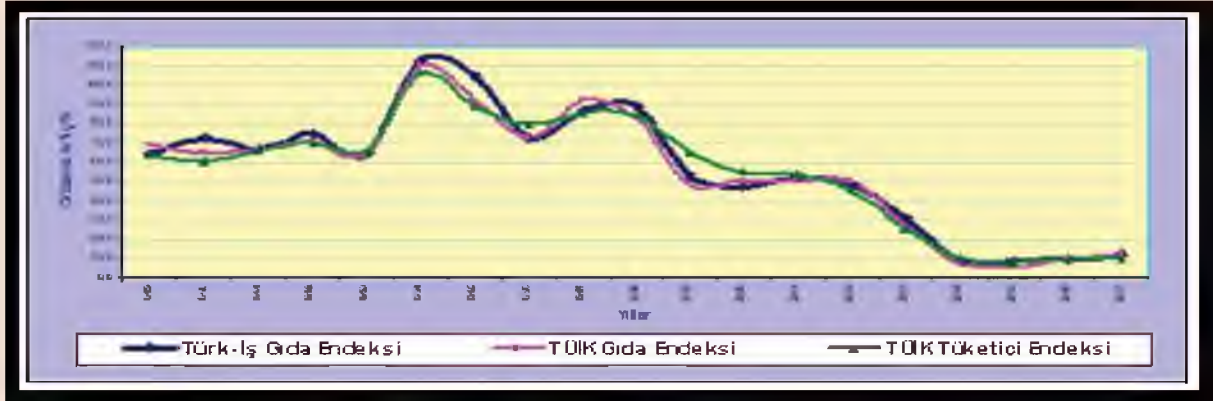
Birinci grupta süt, yoğurt, peynir... İkinci grupta et, tavuk, balık,

sakatat ürünleri, yumurta, kuru bakliyat (nohut, mercimek, kuru fasulye, barbunya vb)... Üçüncü grupta meyve ve sebze... Dördüncü grupta ekmek, makarna, pirinç, bulgur, un, irmik, diğer tahıl unları... Beşinci grupta tereyağı, margarin, ayçiçek yağı, zeytinyağı, zeytin, yağlı tohum (ceviz, fındık, fıstık vb), şeker, reçel, marmelat, bal, pekmez, tuz, baharat (kimyon, karabiber, pul biber, nane vb), çay, ıhlamur, salça.

Araştırmada, dört kişilik bir ailenin fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarı temel alınmaktadır. Ankara’da çalışanların yoğun olarak alışveriş yaptıkları market ve semt pazarları ayda iki-üç kez dolaşarak fiyatlar derlenmekte ve yapılması gereken asgari düzeydeki gıda harcaması tutarı hesaplanmaktadır.

“Açlık Sınırı” dört kişilik bir ailenin, sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için bir ayda gıda için yapması gereken asgari harcama tutarını tanımlamaktadır.

İnsan onuruna yaraşır düzeyde yaşam sürdürebilmek için gereken harcama tutarı, hiç kuşku yok ki, gıda ile sınırlı değildir. Gıda harcaması yanında giyim, konut, ulaşım ve diğer ihtiyaçlar için gerekli tutarın da ayrıca hesaplanması gerekmektedir. “Yoksulluk sınırı” zorunlu ihtiyaçlar için yapılması gereken toplam harcama tutarını ifade atmaktadır.

Gıda dışındaki zorunlu harcamaların tutarını ayrıntılı olarak ve tek tek hesaplamak için kullanılabilecek, “beslenme kalıbı” benzeri bir bilimsel ve objektif yöntem -maalesef- mevcut değildir. Bu tutarın hesaplanmasında, genellikle aile bütçesi yöntemi kullanılmaktadır. Ailelerin elde attığı geliri ve temel ihtiyaçları için yaptıkları harcamaları gösteren çalışmalardan yararlanılarak bir hesaplama yapılabilmektedir. diğer bir ifadeyle, ailelerin toplam harcamaları içindeki “gıda” payı temel alınarak gıda dışı harcamalara ulaşılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından, aile bütçesine yönelik anket çalışması yapılmaktadır. TÜİK, ülke genelinde yaptığı anket ile ailelerin elde attığı geliri ve tüketim harcamalarını bulmaktadır. TÜİK’in 2003–2004 Hanehalkı tüketim Harcamaları Anketi’ne göre “gıda harcamaları”nın toplam tüketim harcamaları içindeki payı yüzde 30,70 oranındadır.*

TÜRK-İŞ çalışması sonucu açıklanan yoksulluk sınırı tutarı, işçinin eline geçmesi gereken ücret düzeyi değildir. Bu değerlendirme eksik bir yaklaşımın ifadesi-

dir. Yoksulluk sınırı tutarı, ailenin yapması gereken insan onurunun gerektirdiği harcama düzeyidir ve bir bakıma, haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Ancak çoğu zaman, ücretli çalışan ailenin tek gelir kaynağı olduğundan yoksulluk sınırı tutarı olması gereken ücret düzeyi olarak görülmektedir.

TÜRK-İŞ’in bu çalışmasıyla hesaplanan gıda harcama tutarında, aylar ve yıllar itibarıyla meydana gelen değişimi yansıtan oranları enflasyon verisi olarak değerlendirmek de ihtiyatlı bir yaklaşımı gerektirmektedir.

Konfederasyonumuzun yirmi bir yıldan bu yana her ay düzenli olarak yaptığı gıda harcaması tutarındaki değişim, bir bakıma TÜİK’in açıkladığı tüketici fiyatlarındaki değişimin yönünü ortaya koyan öncü gösterge niteliğindedir. Nitekim 1988–2007 yıllarını kapsayan dönemdeki TÜİK “tüketici fiyatları endeksi”ndeki artış ile birlikte tüketici fiyatları içinde önemli alt harcama grubu olan “gıda harcamaları”ndaki yıllık ortalama değişim TÜRK-İŞ’in “gıda harcaması ile kıyaslandığında -neredeyse- paralel bir gelişme hemen dikkati çekmektedir.

Ancak, yinelemek gerekirse, bu çalışma, tüketici fiyatları endeksi olarak değerlendirilmemelidir.

Dar gelirli ailelerin elde attığı gelirin yeterli ve dengeli beslenme için gerekli harcamaları bile karşılayabilecek düzeyde olmadığı açıktır. aileler, düşük düzeydeki geliriyle beslenme ve beslenme dışı harcamaları karşılayabilmek için çeşitli malların fiyatlarını da dikkate alarak tüketim malları arasında tercihte bulunmak zorunda kalmaktadır. Çoğu zaman fiyatı yüksek olan gıda maddeleri yerine fiyatı düşük olan gıda maddelerini seçmektedir.

Bu durumda olan aileler, büyük bir olasılıkla beslenme dışı harcamalarının (kira, ulaşım, yakıt, elektrik ve benzerleri) bir kısmını da beslenme harcamalarından kısararak elde edebilmektedir. Sonuçta, gelir düzeyinin düşük ve yetersiz olması, dar gelirli kısı ve ailelerin sağlıklı ve dengesiz beslenme yapmasına yol açmaktadır.

TÜRK-İŞ tarafından hesaplanan açlık ve yoksulluk sınırı tutarları ile elde edilen gelir arasındaki fark, çalışanların içinde bulunduğu geçim sıkıntısının boyutlarını ortaya koyan onamlı bir gösterge olmaktadır.

* TÜİK 2005 yılı için bu oranı yüzde 28,3, 2006 yılı için yüzde 28,5 ve 2007 yılı için yüzde 28,4 olarak hesaplamıştır.

FATİH BELEDİYE BAŞKANI

İstanbul Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir, 5 Kasım 2008 günü TÜRK-İŞ Genel Merkezini ziyaret etti. Genel Başkan Mustafa Kumlu ve Genel Mali Sekreter Ergün Atalay ile görüşen Demir, çalışmaları hakkında bilgiler verdi.

ALMAN HEYETİ

Almanya'nın Nordrhein-Westfalen Eyaleti Çalışma ve Sağlık Bakanı Karl-Josef Laumann ve heyeti 28 Kasım 2008 günü Konfederasyonumuzu ziyaret etti. Kendi bölgesinde yaşayan gençlerin ve özellikle Türklerin mesleki eğitimi ile ilgili bilgi veren Bakan, TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu'dan bu konuda tam destek aldı.

TÜRK-İŞ'TEN AVRUPA MİTINGİNE DESTEK

Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun (ETUC) 16 Aralık 2008 günü Strazburg'ta düzenlediği Avrupa Mitingi'ne TÜRK-İŞ destek çıktı. Genel Başkan Mustafa Kumlu imzasıyla ETUC'a gönderilen mesajda şöyle denildi:

"Avrupa Parlamentosu 17 Aralık'taki Genel Kurulu'nda Çalışma Saatleriyle ilgili direktifin daha uzun çalışma saatlerini öngören revizyonunu oylayacaktır.

İlgili direktif sosyal devlet anlayışıyla ön plan çıkmış AB normları açısından bizi hayal kırıklığına uğratmıştır. Çalışma saatlerinin uzatılması, sosyal devlet anlayışının zayıflatılması ve çalışan haklarını geriye götürecek uygulamaların, tarafımızdan kabul görmesi mümkün değildir. Bu konuda uluslararası dayanışma için her platformda mücadeleye ve sizlere desteğe hazırız. TÜRK-İŞ Konfederasyonu olarak ETUC tarafından 16 Aralık'ta Strazbourg'ta düzenlenen Çalışma Saatleri Direktifi revizyonuna karşı düzenlenen "İşçilere öncelik daha uzun çalışma saatlerine değil" Avrupa Mitingi'ni destekliyoruz."

TES-İŞ OLAĞANÜSTÜ GENEL KURULU

Türkiye Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası'nın Olağanüstü Genel Kurulu 27-28 Aralık 2008 günlerinde Ankara'da yapıldı. Genel Kurulda Divan Başkanlığını TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay yaptı. Genel Kurul sonunda, TÜRK-İŞ ve Tes-İş Genel Başkanı Mustafa Kumlu yeniden Genel Başkan seçildi. Tes-İş Sendikası'nın yeni Yönetim Kurulu şu şekilde belirlendi:

Genel Başkan	Mustafa Kumlu
Genel Başkan Yardımcısı	Feridun Yükselir
Genel Sekreter	Mustafa Şahin
Genel Mali Sekreter	Hasan Tahsin Zengin
Genel Araştırma ve Mevzuat Sek.	İsmail Bingöl
Genel Teşkilatlandırma Sekreteri	Esat Durmuş
Genel Eğitim Sekreteri	Bayram Eren

T. MADEN-İŞ OLAĞANÜSTÜ GENEL KURULU

Türkiye Maden-İş Sendikamız, 8-9 Kasım 2008 günlerinde Olağanüstü Genel Kurulunu yaptı. Genel Başkan Hasan Hüseyin Kayabaşı'nın aday olmadığı genel kurulda, Genel Başkanlığa Ekrem Fedai seçildi. Olağanüstü Genel Kurul sonucunda, T. Maden-İş Sendikamızın yeni Yönetim Kurulu şu şekilde oluştu:

Genel Başkan	Ekrem Fedai
Genel Başkan Yard.	Murat Bekem
Genel Sekreter	Vedat Ünal
Genel Mali Sekreter	İsmail Aslan
Genel Teşkilatlandırma Sek.	Nurettin Akçul
Toplu Sözleşme ve Mevzuat Sek.	Durmuş Düzgün
Genel Eğitim ve Araştırma Sek.	Ahmet Levent Eşiyok

GENEL MADEN-İŞ'TE OLAĞANÜSTÜ GENEL KURUL

Genel Maden-İş Sendikası Olağanüstü Genel Kurulu, 29 Kasım 2008 günü Zonguldak'ta yapıldı. Genel Kurulun Divan Başkanlığını Selüloz-İş Sendikası Genel Başkanı Ergin Alşann yardımcılıklarını Koop-İş Sendikası Genel Başkanı Eyüp Alem-dar ve MTA Şube Başkanı Sadi Deynez yaptı. Olağanüstü Genel Kurulda Ramis Muslu Sendikasının yeni genel başkanı seçildi. Yapılan seçimler sonucunda Genel Maden-İş Sendikası'nın yeni Yönetim Kurulu şu şekilde belirlendi:

Genel Başkan	Ramis Muslu
Genel Başkan Yardımcısı	İsmet Demirhan
Genel Başkan Yardımcısı	Dursun Oğuz
Genel Sekreter	Taci Aklaya
Genel Mali Sekreter	Muharrem Sarıçam
Genel Teşkilat Sekreteri	Osman Tutkun
Genel Eğitim Sekreteri	Eyüp Alabaş

TEZ KOOP-İŞ OLAĞANÜSTÜ GENEL KURULU

Tezkoop-İş Sendikamızın Olağanüstü Genel Kurulu 10-11 Ocak 2009 günlerinde Ankara'da yapıldı. Genel Kurulun Divan Başkanlığını TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu yaptı. Genel Kurulda Genel Başkanlığa yeniden Gürsel Doğru seçilirken yönetim kurulunda önemli değişiklikler oldu.

Genel Başkan	Gürsel Doğru
Genel Sekreter	Hakan Bozkurt
Genel Mali Sekreter	Ayhan K. Demirer
Genel Örgütlenme Sekreteri	Fikret Omak
Genel Eğitim Sekreteri	Haydar Özdemiroğlu
Genel Yönetim Kurulu Üyesi	Adem Can
Genel Yönetim Kurulu Üyesi	Levent Koç

YOL-İŞ KIBRIS TOPLANTISI

TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, Türkiye Yol-İş Sendikası'nın 16 Kasım 2008 günü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde düzenlediği "Valiler, İl Özel İdareleri Genel Sekreterleri, İl Genel Meclisi Başkanları ve TÜHİS yetkilileriyle düzenlediği çalışma toplantısına katıldı. Kumlu burada yaptığı konuşmada, "Yol-İş Sendikamız, önümüzdeki günlerde 79 il özel idaresinde çalışan işçiler adına il özel idarelerini temsilen kamu işveren sendikası TÜHİS ile toplu iş sözleşme görüşmelerine başlayacaktır. Bu toplantı, bu görüşme öncesinde 79 il özel idaresinin yetkilileri olan valilerimiz, il özel idareleri genel sekreterlerimiz, il genel meclisi başkanlarımız ve TÜHİS yetkilileri ile bir araya gelip, yürürlükte bulunan toplu iş sözleşmesinin uygulanmasında ortaya çıkmış olan sorunları ele almak için düzenlenmiştir. Bu toplantı Türkiye'nin çok ihtiyacı olan sosyal diyalogun önemli bir örneğidir" dedi.

"SALDIRI İNSANLIK ADINA UTANÇ VERİCİ"

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısını kınadı. Yönetim Kurulu tarafından yapılan açıklamada şöyle denildi:

"İsrail'in Gazze'ye düzenlediği saldırı son 60 yılın en kanlı saldırısı olmuş ve pek çok masum insanın ölümünü ya da yaralanmasını beraberinde getirmiştir. Saldırı sadece Filistin'i değil tüm insanlığı vurmuştur. Tanık olduğumuz, insanlık adına utanç verici bu trajediyi bir daha yaşamamak için Birleşmiş Milletleri ve tüm uluslararası toplulukları zaman kaybetmeden göreve çağırıyoruz. Masum sivillere zarar veren bu saldırıyı nefretle kınıyor, İsrail Hükümetini hemen silah bırakmaya çağırıyor, barışa, insan yaşamına ve diğer ülkelerin egemenlik haklarına saygılı olmaya davet ediyoruz. Saldırıları nedeniyle büyük acılar yaşayan Filistinli kardeşlerimize sabır, vefat edenlere Allah'tan rahmet diliyoruz."

Çalışma Yaşamında Kasım-Aralık 2008

Namık TAN

namiktan@turkis.org.tr

1 Kasım 2008

■ TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri ve Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Nihat Yurdakul, İzmir'de düzenlenen ve 2 gün süren "İş Sağlığı ve Güvenliği" konulu eğitim seminerinde yaptığı konuşmada, iş sağlığı ve güvenliğinin Türkiye'de "içler acısı" olduğunu, bununla ilgili yeni bir tasarı hazırlandığını söyledi. Yurdakul, Küresel ekonomik kriz bahanesiyle işten çıkarmaların "başladığını ve faturanın çalışanlara çıkarıldığını, haksız işten çıkarmaların önlenmesi için yasal düzenleme yapılması gerektiğini bildirdi.

■ İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi'nde sağlık çalışanları, döner sermaye katkı paylarının adil dağıtılması talebiyle iki saat iş bıraktı.

4 Kasım 2008

■ Ekonomi Koordinasyon Kurulu toplantısında, sendika ve sivil toplum kuruluşları, küresel ekonomik krizin Türkiye'ye olası etkilerini azaltmak amacıyla hazırladıkları raporları sundular. TÜRK-İŞ'in raporunda, "çalışma barışı ve dayanışmasıyla toplumsal barış açısından Türkiye'de ekonomik açıdan bir politika değişikliğine gidilmeli, bunun önceliğini, IMF endeksli politikalardan uzaklaşarak yüksek spekülasyon alanlarına karşı reel üretimi teşvik eden ve emeği koruyup iş güvencesini etkin hale getiren, istihdam yaratacak uygulamalar oluşturulmalıdır." görüşüne yer verildi.

■ TMMOB Makine Mühendisleri Odası Adana Şubesi Başkan Vekili İmdat Çetiner, Türkiye'de her yıl 80 bin iş kazası meydana geldiğini ve 2 milyon iş günü kaybının oluştuğunu kaydetti. Makine Mühendisi ve İş Güvenliği Uzmanı Mahmut

Teberik de İLO istatistiklerine göre her yıl dünyada 250 milyon insanın iş kazası geçirdiğini belirterek, "Kazaların yüzde 85'i güvensiz davranışlardan, yüzde 10'u güvensiz durumlardan, yüzde 5'i ise doğal olaylardan kaynaklanıyor" dedi.

5 Kasım 2008

■ Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Başkan Kazım Ergün, emeklilere yıl içerisinde verilen yüzde 9.2'lik zammın, sadece doğalgaz zammıyla geri alındığını ifade ederek, emekli aylıklarına 'acil müdahale' edilmesini istedi. Ergün, "Geçen kış doğalgaza ayda 120 YTL ödenirken, yüzde 72.56'lık zamlarla bu rakam aylık 207 YTL'ye yükselmiştir. Yani emeklinin doğalgaz gideri 87 YTL artmıştır" dedi.

6 Kasım 2008

■ Yeni sosyal güvenlik yasasıyla işsizler, köylüler, 18 yaşından büyük çocuklar, ayda 30 günden daha az SSK'lı gösterilen işçiler, isteğe bağlı sigortalılar, her ay bankalara giderek GSS primi ödemek zorunda kalacak. Yeni sosyal güvenlik yasası gereğince, milletvekilleri ve turistler dışında bütün vatandaşlar GSS kapsamına girmek zorunda. Yeni yasaya göre part-time çalışanlar, 30 günden eksik kalan günlerini her ay bankaya gidip genel sağlık sigortası (GSS) primi olarak ödeyecekler. GSS primi ayda 30 günden az ödenmiyor.

13 Kasım 2008

■ TÜRK-İŞ, Uluslararası Çalışma örgütü (ILO), Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonuna (ETUC), Hükümet ve Hak-İş'e yönelik şikayetlerin yer aldığı bir mektup gönderdi. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu imzasıyla gönderilen mektupta, konfederasyona bağlı Tekgıda-İş'in ÇAYKUR işletmesinde yetkili sendika olduğu ve bu nedenle sona eren toplu iş sözleşmesini yenilemek amacıyla Bakanlığa yetki tespiti başvurusunda bulunduğu belirtildi. Mektupta,

ÇAYKUR Genel Müdürlüğünde istihdam edilen 14 bin işçiden, 9 bin 695'inin Tekgıda-İş üyesi olduğu kaydedilerek, tüm resmi bilgi ve belgeler ile Bakanlık kayıtlarındaki verilerin Tekgıda-İş'in yetkili sendika olduğunu kanıtladığı bildirildi. Resmi kayıtların değiştirilerek Öz Gıda-İş Sendikası'na haksız bir şekilde çoğunluk tespiti verildiğinin belirtildiği mektupta, Bakanlığın ilgili tüm girdileri göz ardı ettiği, otoritesini suistimal ettiği ve hukuka ihlal ettiği vurgulandı.

14 Kasım 2008

■ AIHM, Tüm Bel-Sen açtığı davayı görüştü ve memur sendikalarına toplu sözleşmenin yolunu açtı. Yargıtay'dan gelen "kamu çalışanlarının toplu sözleşme hakkı olmaz" yanıtı üzerine karar, AIHM'e taşınmıştı. AIHM ilgili kararını, insan hakları sözleşmesinin 2. maddesinin ihlal edildiğine dayanarak oy birliği ile aldı.

21 Kasım 2008

■ Son üç aylık dönemde İşsizlik Sigortası Fonu'ndan işsizlik ödeneği almak için başvuruda bulunanların sayısı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 55 arttı.

Geçen yılın Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında İŞKUR'a işsizlik maaşı almak için toplam 56 bin 873 kişi başvururken, bu yılın aynı döneminde başvuruda bulunanların sayısı 88 bin 592'ye yükseldi.

Uygulamanın başladığı Mart 2002'den 31 Ekim 2008'e kadar 1 milyon 345 bin 909 kişi İŞKUR'dan işsizlik ödeneği almak için talepte bulundu. Ödenek almaya hak kazanan 1 milyon 199 bin 248 kişiye, 1 milyar 707 milyon 221 bin 679 TL 55 YKr verildi.

İşsizlik Sigortası Fonu'nun toplam varlığı ise 36 milyar 711 milyon 743 bin 714 TL'ye ulaştı.

22 Kasım 2008

■ TÜRK-İŞ Başkanı Mustafa Kumlu, TEKSİF Sendikası Başkanlar Kurulu toplantısında yaptığı konuşma-

da, dünyada siyasal alanda başlayan ve giderek tüm sektörleri etkileyen ekonomik krizin Türkiye'ye de yansımaya başladığını söyledi. TÜRK-İŞ Genel Başkanı Mustafa Kumlu, "ekonomik krizin panzehirinin sosyal devletin inşası ve bunun ilk adımlarından birisinin de asgari ücretin vergi dışı bırakılması" olduğunu belirtti.

TEKSİF Genel Başkanı Nazmi Irgat da, bugüne kadar krizlerin faturasının hiç bir sorumluluğu olmadığı halde çalışanlara ve dar gelirliilere çıkarıldığını, alınan ekonomik tedbirlerin en çok dar gelirliileri ezdiğini, bunun yanında bazı fırsatçılara gün doğduğunu söyledi.

26 Kasım 2008

■ TÜRK-İŞ, "Ekonomik Krize Karşı Önlemler Raporu" hazırladı. TÜRK-İŞ, ekonomik krize karşı iş yerlerine sağlanacak teşvik, istisna ve muafiyet önlemlerinde işçi çıkarılmamasının temel koşul olması gerektiğini belirtti. Kriz döneminde istihdamın korunması ve geliştirilmesinin temel yaklaşım olması gerektiği vurgulanan raporda, ilave istihdam yaratan işletmelerin, sosyal güvenlik prim ödemelerinin belli bir süre Hazine tarafından üstlenilmesi önerisinde bulunuldu. Rapor da, şu önerilere yer verildi: "Kamu kurum ve kuruluşlarının personel ihtiyaçları bekletilmeden giderilmeli, emekli olanlar yerine derhal yeni personel istihdam edilmeli. İşten çıkarılma kararı, her ilde/sektörde oluşturulacak, işçi-işveren temsilcilerinin de bulunduğu bir komite tarafından karara bağlanmalı. Asgari ücret vergi dışı bırakılmalı. Zorunlu temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki dolaylı vergiler kaldırılmalı. Doğalgaz zammı geri alınmalı. İşçi-memur-emekli kesimine "cumhuriyet ikramiyesi" olarak bir defalık ödeme yapılmalı ve piyasaların canlanması sağlanmalı.

27 Kasım 2008

■ Asgari Ücret Tespit Komisyonu ilk toplantısını yaptı. TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul, toplantının açılışında yaptığı konuşmada, asgari ücretten beklentilerin arttığını ve bilimsel bir çalışmanın yapılması gerektiğini

belirterek, TÜİK'in hesaplamalarının baz alınmasını ve aile unsuru dikkate alınarak asgari ücretlerin belirlenmesini istedi.

2 Aralık 2008

■ Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Başkan Vekili Fatih Acar, sağlık alanındaki istismarları önlemek için "Akıllı Kart" uygulamasına geçileceğini belirterek, "TÜBİTAK ile çalışmalara başladık. Aralık ayında Bolu'da pilot uygulamaya başlayacağız. Bolu'da 76 kart erişim cihazı kurduk" dedi.

■ Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) İstanbul Şubesi, ekonomik kriz gerekçesiyle çok sayıda medya çalışanının son dönemde işten çıkarılmasını protesto için Taksim ile Galatasaray meydanları arasında "Medyada Emekçi Kıyımına Son" yürüyüşü yaptı.

TÜRK-İŞ Şubeler Platformu, çeşitli sendikaların İstanbul şubeleri temsilcileri ve iletişim fakültesi öğrencilerinin de destek verdiği yürüyüşte konuşan, TÜRK-İŞ Genel Sekreteri Mustafa Türkel, medyayı medya yapanın çalışanları olduğunu belirterek, aydınlık bir Türkiye için önce gazetecilerin örgütlenmesi gerektiğini söyledi.

TGS Genel Başkanı Ercan Sadık İpekçi de, medyada çalışanların "Sendikali olursak işten atılırız" korkusuyla bugüne geldiklerini, ancak bugün sendikali olunmasa da medya patronlarının rahatlıkla gazetecilerden vazgeçebildiğinin ortaya çıktığını anlattı.

İpekçi, "Öyleyse çözüm örgütlenmektir. Bu zihniyete karşı bizim de örgütlenmekten başka çıkar yolu-muz yok" dedi.

TGS İstanbul Şubesi Başkanı Rüya Özkalkan da "Daha düne kadar sizlere haber yetiştirebilmek için omuzlarımızda fotoğraf makinesi ya da kamerayla elimizde not defteri ya da mikrofona oradan oraya koşturduğumuz bu caddede, bugün eylemci olarak yürüyoruz. Çünkü artık işsiziz" dedi.

5 Aralık 2008

■ İstanbul, Bursa, Denizli, Gaziantep, Kayseri ve Konya gibi sanayinin geliştiği illerde, küresel ekonomik

krizin etkisiyle işten çıkarılan işçi sayısının giderek arttığını bildirildi.

TÜRK-İŞ Genel Mali Sekreteri Ergün Atalay, yaptığı açıklamada, ABD'de finans sektöründe başlayan, giderek tüm ülkelere yayılan ve "Bizi etkilemez" denilen ekonomik krizin Türkiye'de de etkisini gösterdiğini ifade ederek, krizin bedelini geçmişte olduğu gibi en çok fakirlerin, işsizlerin ve işçilerin ödediğini söyledi.

7 Aralık 2008

■ TÜRK-İŞ bünyesinde kurulan Krize Karşı Emek Masası'na 4 Aralık 2008 tarihi itibarıyla gelen bilgilere göre, işten çıkarmalar ve ücretsiz izin uygulamalarında her geçen gün artış gözleniyor.

Ekonomik kriz ile birlikte doğalgaz ve enerjiye yapılan zamlarla maliyetlerin arttığı gerekçesiyle son dönemde yaşanan işten çıkarmalar nedeniyle, TÜRK-İŞ'e bağlı sendikalara üye 27 bini aşkın işçi, bayrama işsiz girdi. Konfederasyona üye yaklaşık 10 bin işçi de bayramı ücretsiz izinde karşıladı.

10 Aralık 2008

■ Sosyal Güvenlik Kurumu'nun (SGK) geçen yıl dersane, sürücü kursu, otel ve otobüs işletmelerine yönelik sektör denetimlerinde, görüşme yapılan çalışanların büyük çoğunluğunun kayıt dışı istihdam edildiği ortaya çıktı.

Kurum müfettişleri geçen yıl 18 bin 994 iş yerini denetledi. Denetimlerde bin 63 kaçak iş yerinin tespiti sağlandı.

Denetimlerde toplam 324 bin 648 sigortalı tespit edildi. Kayıt dışı çalıştıkları belirlenen 12 bin 673 kişinin tespiti sağlandı. Sahte sigortalı durumdaki 6 bin 368 kişiye ulaşıldı.

12 Aralık 2008

■ İşçi ve memurlar, vergi yükünü taşımaya devam ediyor. Bu yılın 10 aylık döneminde ücretlilerin maaşları karşılığında ödedikleri gelir vergisi tutarı 18,9 milyar TL'yi buldu. Aynı dönemde mevduat faizlerinden kesilen stopaj tutarı 4 milyar 179 milyon 818 bin TL oldu. Bu şekilde bankada parası olanlar 1 öderken, ücretlilerin ödediği vergi

5 olarak belirlendi. Çalışanlar yaklaşık 19 milyar lira ile en fazla vergi ödeyen gruba oluştururken, serbest meslek sahipleri de 794 milyon TL vergi ödeyerek ikinci oldu.

13 Aralık 2008

■ Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Başkanlığı istatistiklerine göre, alınan önlemler ve yapılan denetimlere rağmen iş kazaları ve meslek hastalıkları artış gösterdi. 2006 yılında 574 olan meslek hastalığı sayısı, 2007 yılında bin 208'i buldu. Meslek hastalıklarındaki artış da yüzde 110 oldu. Bu artış nedeniyle 2007, 1998'deki bin 400 vakadan sonra son 10 yılda en çok meslek hastalığı bulgusuna rastlanan yıl oldu. İş kazalarının yüzde 82.7'si KOBİ'lerde meydana geldi. İş kazalarının sektörler göre dağılımına bakıldığında ilk sırada yüzde 14'le metalden eşya imalatı geliyor. Bunu, yüzde 9.4 ile inşaat, yüzde 7.8 ile kömür madenciliği, yüzde 7 ile dokuma sanayi ile nakil araçları imali izliyor.

14 Aralık 2008

■ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yayımladığı "Çalışma Hayatı İstatistiklerinde asgari ücretin yıllar itibarıyla enflasyon karşısındaki seyrine ilişkin bilgilere yer verildi. Asgari ücrete yapılan zamlar, bu dönemde, 1995, 1998, 2000, 2001, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında enflasyon artışlarının gerisinde kaldı.

16 Aralık 2008

■ TÜRK-İŞ, çalışma saatlerinin artırılmak istenmesine karşı çıkarak, Avrupa Parlamentosu önünde miting düzenleyen Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'na (ETUC) destek mesajı gönderdi.

17 Aralık 2008

■ TÜRK-İŞ Genel Eğitim Sekreteri Nihat Yurdakul, Hükümet, Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) belirleyeceği asgari ücret rakamını kabul ederse, asgari ücretlinin nefes alacağı bir rakam üzerinde anlaşılabilirliğini belirterek, "Hükümet önceki yıllardaki yaklaşımını sürdürürse bunun altına imza atmayız, bu oyunun içinde olmayız, çekiliriz" dedi.

■ Toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde anlaşma sağlanamayan ATV-Sabah'a grev kararı asıldı.

TGS Genel Başkanı Ercan Sadık İpekçi de yaptığı basın açıklamasında, Sabah ve ATV işyerlerinde 1 yıldan fazla süren örgütlenme sürecinde 26 Haziran 2008'de toplu sözleşme görüşmelerine başladığını belirterek, "Sayın Ahmet Çalık, Sayın Serhat Albayrak, bugün buraya bu şölen havasıyla grev kararını asmak için gelmemiz bizim tercihimiz değildir. Bizi buna sizin tayin ettiğiniz işveren temsilcileri mecbur etti. Bu, sizin tercihiniz" dedi.

■ Sosyal Sigortalar Genel Müdürü İbrahim Ulaş, Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) yapılan küçük yaştaki çocuklara ait bildirimlerin incelemeye alındığını, bugün itibarıyla 20 bin 889 çocuk sigortalının bildirimlerinin iptal edildiğini bildirdi.

23 Aralık 2008

■ Asgari Ücret Tespit Komisyonu, üçüncü kez toplandı. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) temsilcisi, bir kişinin aylık asgari geçim harcamasının net 720 YTL olarak hesaplandığını belirtti. TÜRK-İŞ, bu rakamın baz alınmasını istedi.

24 Aralık 2008

■ MEES ile Türk Metal arasında süren toplu iş sözleşme görüşmelerinde anlaşmaya varıldı. 1 Eylül 2008 tarihinden itibaren geçerli olacak ve 135 bin işçiyi kapsayan Toplu İş Sözleşmesi ile saat ücretlerinde ilk 6 ayda gerçekleşen yüzde 4.15 oranındaki enflasyona karşılık, sözleşmenin ilk altı ayında yüzde 8 oranında (Yüzde4 + 19 Ykr) artış sağlandı. MESS'e bağlı işyerlerinde düşük ücretle çalışan metal işçilerinin saat ücretlerinde ise yüzde 10.5 oranında artış gerçekleştirildi. Sosyal Haklarda ise birinci yıl yüzde 15, ikinci yıl ise enflasyon oranında artış elde edildi.

26 Aralık 2008

■ TÜRK-İŞ'in katılmadığı son toplantıda asgari ücret, 16 yaşından büyükler için gelecek yılın birinci altı ayında yüzde 4.3, ikinci altı ayında yüzde 4.1 artırılması kararlaştırıldı.

Buna göre, asgari ücret, 16 yaşından büyükler için 1 Ocak 2009'dan itibaren ilk altı aylık dönemde brüt 666, net 527.13 TL olarak belirlendi.

■ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İş-Kur ve SGK'ya ayrı ayrı yapılmakta olan işçi girişi ve çıkışları tek bildirim şeklinde düzenlenebileceğini açıkladı.

Bundan yararlanmak isteyen işverenler, aylık prim ve hizmet belgelerini e-bildirge üzerinden verirken, Bölge Çalışma Müdürlükleri nezdindeki iş yeri dosya numaralarını e-bildirgedeki ilgili alanı doldurarak bu konudaki işlemi yapabilecek.

30 Aralık 2008

■ TİSK, istihdam üzerindeki vergi yüküne dikkati çekmek amacıyla rapor hazırladı.

Rapora göre, işverenin ödediği her 100 YTL'nin 39,4 YTL'si devlete gitti, 7,2 TL'si ise kıdem tazminatı, ihbar tazminatı ve benzeri ödemelere ayrıldı. Bu nedenle, işverenin işçi çalıştırmak için ödediği her 100 TL'den geriye kalan 53,4 YTL'si işçinin cebine girdi.

Raporda, "Devletin istihdam üzerinden aldığı vergi ve primlerin yükü, işçi ve işveren açısından çok ağır belirlendiği, devlet 2007 yılında işçinin gelirine yansımayan 46,6 TL'nin 39,4 TL'sine el koymuştur" denildi.

31 Aralık 2008

■ TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu, "Türkiye'de, 2009 yılında kriz fırsatçılığına izin verilmemesini, kriz bahane edilerek yapılan işsizleştirme, işsizlik tehdidiyle ücret düşürme ya da çalışanları mağdur eden benzeri uygulamaların önüne geçilmesini" istedi.

TÜRK-İŞ Yönetim Kurulunun yeni yıl mesajında, yılın son çeyreğinde ABD'de baş gösteren ve tüm dünyaya yayılan krizin Türkiye'de de etkisini gösterdiği, bu etkinin çalışan kesim üzerindeki işsizlik baskısını artırdığı, yapılan yüksek elektrik ve doğal gaz zamlarının da etkisiyle işsiz sayısının her geçen gün yükseldiği kaydedildi.

Dünyadan Sendikal Haberler

Burak EKMEKÇIOĞLU

intdept@turkis.org.tr

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu ITUC Genel Konseyinde Küresel Kriz ve İklim Değişikliğine Yönelik Bir Faaliyet Planı Kabul Edildi

Aralık ayı içerisinde Brüksel'de ITUC Genel Konsey toplantısı yapıldı. Toplantıda, güncel dünya ekonomisinin gidişatını değiştirmek için belli başlı bir takım kurumsal reformlar ile insan onuruna yakışır iş olgusuna hizmet edecek düzenlemeleri temel almak suretiyle, hükümetlerin yeniden canlandırılması ve küresel ekonominin tekrardan şekillendirilmesi konusunda geniş kapsamlı bir sendikal faaliyet planı kabul edildi. Küresel Sendikalarca 2008 Kasımında yayımlanan 'Washington Beyannamesi' temelinde, vergi teşvikine ilişkin önlemler ve etkin bir mali denetime yönelik yeni çerçevenin oluşturulmasını öngören bu plan, çevreye duyarlı istihdama yatırım yapılmasını ve bunun da yeni küresel ekonominin tam merkezinde konumlandırılması gereken bir koşul olmasını öngörüyor.

Dünya yeni yılda on milyonlarca işin tehdit altında olacağı derin ve de uzun süreli bir küresel iktisadi durgunluğun eşiğindedir.

ITUC tarafından yapılan açıklamada hepimizin geniş ölçekli bir sosyal bölünme ve olağan üstü biçimde artan yoksulluk ile karşı karşıya kaldığı ifade ediliyor. Hükümetlerin düzenin parçalara ayrılmasına sebep olan spekülasyon bankacıları ve ekonomistlere kapılarını kapatmaları ve yönetme sorumluluklarını tek-

rardan hatırlamaları gerekiyor. Yine, açıklamada insan onuruna yakışır iş ve daha iyi yaşam standartlarının dünyayı tekrardan düzene sokacak ve orada da kalmasını sağlayacak temel koşullar olduğu vurgulanıyor.

Bankalar ve büyük işletmeler kamu fonlarından kefalet aramayı sürdürürken, ITUC üyesi sendikalar İnsan Onuruna Yakışır İş ve buna bağlı koşulların yaratılmasını öngören Washington Beyannamesini dikkate almaları için hükümetlerine baskı yapmalıdırlar. Önümüzdeki aylarda ITUC ve diğer Küresel Sendikalar söz konusu gündemi küresel kurumlar ile yapacakları bir dizi üst düzey toplantıda dayatacaklardır. Beyanname, ekonomik işleyiş ile ulusal ve küresel düzenlemelerin uzun süreli iktisadi duraklamayı engelleyecek; krize neden olan yetersizlik ve sınırsız doymazlığın geçmişe ait bir takım vasıflar olmasını sağlayacak bir amaçla yola çıkıyor. Dünyadaki belli başlı mali kurumlar, işçilere ait görüşlerin temsil edildiği 3'lü yapıdaki yegâne kuruluş olan, Uluslararası Çalışma Örgütü, ILO'ya, yapısal olarak merkezi bir rol verilmesini öngören yeni bir küresel yönetimin oluşturulması için beraber çalışmak durumundadırlar.

Genel Konseyde daha sonra 'İklim değişikliğine karşı verilen mücadelede eşitlik, adalet ve dayanışma' konusunda amiral gemisi niteliği taşıyacak olan, politik ilkeler beyannamesini kabul edildi. Böylelikle dünya sendikal hareketinin tüm gücü 2009 yılı sonunda yeniden Kopenhag'da toplanacak olan Dünya Çevre Bakanları Asamblesine kadar karbon salınımının azaltılması için etkin ve uzun süreli bir küresel anlaşmanın hayata geçirilmesi ve geniş kapsamda, adaletli bir geçiş dönemi ve yeşil istihdamın yaratılması taahhütlerine hizmet edecektir.

Küresel Mali Krize Avrupa Birliğinden Cevap

Küresel ekonomi bankacılık sistemi, borsalar ve kredi akışını kapsayan mali bir kriz ile karşı karşıya. Sorunları çözebilmek amacıyla ortak bir takım stratejiler arayışı içerisinde olan AB Kurumları mali sistemi geliştirebilmek için ulusal tepkiler arasında eşgüdüm sağlamaya ve tavsiyelerde bulunmaya çalışıyor.

Avrupalı liderler mali sanayiye olan güvenin yeniden tesis edilmesi ve ekonomik büyümenin korunması için ortak bir yaklaşım sergiliyorlar. Reform her şeyi ihtiva edecek biçimde olmalıdır. Aynı zamanda şeffaflık ve mali sorumluluğun sağlanabilmesi için daha fazla uluslararası denetimi kapsayacak biçimde geliştirilmiştir.

Sendikal Hak İhlallerinde Başı Çeken Ülkeler AB'nin Yeni Ticari Tercihler Sistemi Tarafından Ödüllendirildi

Avrupa Komisyonu Genelleştirilmiş Tercih Sistemi GSP çerçevesinde temel sendikal hakların birçok kez ihlal edildiği 16 ülkeye fazladan ticari pay hibe edilmesine karar verdi. Bu ülkelerdeki sendikal hak ihlalleri Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu ITUC ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ETUC tarafından defalarca ifşa edilmişti.

Konu hakkında ITUC tarafından yapılan açıklamada, 2009 – 2011 yılları için AB'nin ilave GSP sisteminde faydalanan ülkeler arasında dünyada sendikal hakların en çok ihlal edildiği, Kolombiya, Guatemala ve Gürcistan gibi ülkeler bulunuyor. Bu durumda Kolombiya'nın GSP sisteminden faydalanabilmesi için uluslararası düzeyde kabul görmüş olan temel çalışma standartlarına uygunluk konusunda ilerleme

kaydedeceğine dair güvence vermesi şart koşulmalıdır.

GSP süreci dâhilinde soruştur- malar halen devam ederken, El Sal- vador ve Sri Lanka için Komisyon, çalışma standartları ve insan hakları- na saygıya ilişkin gerekliliklerin ye- rine getirilmesi konusundaki ciddi- yetini açıklıkla ortaya koydu. ETUC tarafından yapılan açıklamada, aynı yaklaşımın bu konumdaki tüm ül- kelere yönelik olarak sergilenmesi gerekliliği vurgulandı. Buna ilaveten Gürcistan meselesinde AB'nin GSP sistemi aracılığı ile ülkede sosyal di- yalog sürecini başlatabileceğine dik- kat çekildi. İnsan onuruna yakışır iş olgusunun başka yerlerde de yerleş- tirilebilmesi için AB GSP sistemini bir kaldırıp olarak kullanılmalıdır.

İlave GSP hibelerinin yıllık mik- tarının 357 milyon Euro olduğu tahmin edilmektedir. Söz konusu sistemden faydalanan ülkeler ise Ermenistan, Azerbaycan, Bolivya, Kolombiya, Kosta Rica, Ekvator, El Salvador, Gürcistan, Guatema- la, Honduras, Moğolistan, Nikara- gua, Paraguay, Peru, Sri Lanka ve Venezüella'dır.

İşbirliği İçin Müzekkere

Arnavutluk Sendikalar Konfede- rasyonu (KSSH) ile Makedonya Ba- ğımsız Sendikalar Konfederasyonu (KSSM) arasında işbirliği yapılması- na ilişkin bir müzekkere imzalandı. Söz konusu işbirliği ortak amaçlara erişim ve bölge barışı ile güvenliğine katkı açısından elzem bir araç olarak kabul ediliyor. Bu işbirliği ITUC' a ait tavsiye kararlarına katılım bakı- mından da son derece önemli.

Müzekkereye ilişkin maddeler özetle şöyle;

- 1- KSSH ve KSSM bölgesel bir sendikal işbirliği çerçevesinde sendikal alanlarda ortak prog- ramlar oluşturmak ve gerçek-

leştirmek konusunda anlaş- maya varmışlardır.

- 2- KSSH ve KSSM çeşitli alanlar- da faaliyet göstermekte olan farklı uzman kadroları ara- sında mübadele ziyaretlerini kapsayan ortak programları somutlaştıracaktır.
- 3- Söz konusu Müzekkere- nin imzalanması neticesin- de KSSH ve KSSM özellikle ITUC ve ETUC ile olan iliş- kileri ilerletmek amacı ile uluslararası işbirliği alanında eşgüdümlü faaliyetler oluş- turmayı kabul ederler. Bu çerçevede KSSM'nin ITUC ve ETUC'a üye olması KSSH'nin ise ETUC'a üye olması nihai amaçtır.
- 4- Her iki Konfederasyon ulusal ve bölgesel düzeydeki sosyal diyalogun ilerletilmesi; gerek Avrupa düzeyinde gerekse ulusal düzeydeki sosyo-eko- nomik yapılarda işçi temsil- cilerinin sahip olduğu sıfatın güçlendirilmesi, toplu pazar- lık konusunda deneyimlerin paylaşımı ve ulusal düzeydeki çalışma yasalarının AB çalış- ma yasasına uygun hale geti- rilmesi alanlarında işbirliğine gideceklerdir.

Emek Hareketi Birleşmiş Milletler Tarafından Düzenlenen İklim Değişikliği Konferansında Resmi Tanınırlık Kazandı

Sendikal hareketin yürüttüğü iklim değişikliği konulu önemli ça- lışmaların takdiri olarak, BM bünye- sinde iklim değişikliği ile ilgilenen yapı (UNFCCC) İklim Değişikliği sürecinde ITUC'a resmi seçmen sta- tüsü bahsetti.

Sendikalar iklim değişikliğinin sadece çevresel bir sorun olmadığını,

aynı zamanda sosyal haklar ve kal- kınmaya ilişkin haklar açısından da önemli bir mesele olduğuna inanmak- tadır.

Konu hakkında ITUC tarafından yapılan açıklamada iklim değişikliği ile mücadele etmenin üretim açısın- dan muazzam bir takım değişiklik- ler gerektirdiği ifade ediliyor. Söz konusu bu değişiklikler sürdürüle- bilirlikten yoksun, karbon ağırlık- lı toplumların iklim değişikliğine ilişkin sorunlara eğilebilmeleri için değişimleri bunun içinde önemli devlet müdahalelerinin gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Kaybedi- len işlerin yerine yenilerinin yaratı- labilmesi ve hatta yeni iş imkânları- nın sayıca çok olabilmesi, tamamen bu ekonomik değişimin nasıl yöne- tileceğine bağlıdır. Söz konusu işle- rin sosyal adalete sahip olabilmeleri, işçi kesimi tarafından geniş destek görmesi ya da tam tersi durum da yine ekonomik dönüşümün nasıl idare edileceği ile ilgilidir.

Bu bağlamda sendikalar, özellikle 'Adil Geçiş Çerçevesi' olgusunun müzakerelere dâhil edilmesi için çağrıda bulunuyorlar. Bu da 'Yeşil Ekonomi'nin sunduğu fırsatların teşviki anlamına gelmektedir. Çev- reye duyarlı yeşil bir ekonominin sunduğu fırsatlar arasında, sürdürü- lebilir sını kalkınma ile kazanım ve kayıpların eşit biçimde paylaşılması esasına dayanmak suretiyle insan onuruna yakışır iş ve iş yerlerinin çevreye duyarlı hale getirilmesinin teşvik edilmesi bulunmaktadır. 'Ye- şil Ekonomi'yi teşvik ederken düşük karbon oranlı ekonomiden kaynak- lanan kısıtlamaları kabul etmek zo- runda olacak olan üretici sektörlerin tümünde, yukarıda sayılanlara eşlik edecek önlemleri tasarlamak ve uy- gulamak ta bir diğer esastır.

Birleşmiş Milletlerin konu hak- kındaki toplantısında ITUC, Birleş- miş Milletlerin iklim değişikliği ile mücadelesine yönelik stratejisinin

çekirdeğine, işçinin ve iş yerlerinin konulması gerektiğini önemle vurgulamıştır. Sendikaların soruna yenilikçi ve çok yönlü çözümler bulunmasına yönelik çağrıda bulunduğunu, özellikle kalkınmakta olan ülkelerde iklim değişikliğinin faturasının işçilere kesilmemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Herkes İçin İtibar ve Adalet

Evrensel İnsan Hakları Beyanamesi bu yıl 60. yaşını kutluyor. Dünyanın dört bir yanından sendikalar anma törenleri düzenlemek suretiyle çalışma yaşamına ilişkin temel haklar ve diğer insan hakları arasındaki bağı güçlendiriyorlar. Günümüzde Evrensel İnsan Hakları Beyannamesinin başlıca etkilerini en üst düzeyde hissetmeye ihtiyaç varken ne yazık ki son zamanlarda

insan hakları ve sendikal haklara saygının azalması yönünde bir eğilim baş göstermiş bulunuyor.

ITUC'un konu hakkında yaptığı açıklamada temel haklara ait önemin azaltılması çabasına ilişkin eğilimin geri döndürülmesi için elden gelen her şeyin yapılması gerektiği belirtiliyor. Bu zararlı eğilimin uzamasında küresel mali krizin bir bahane olmadığını kabul etmek herkes için hayati önem taşıyor.

Söz konusu temel haklar özellikle Filipinler, Kolombiya ve Guatemala gibi birçok ülkede hor görülüyor, tahkire uğruyor. 2001 yılından bu yana Filipinlerde 57 sendikacı öldürüldü. 2007 yılı için bu sayı Kolombiya'da 39 idi ve böylelikle şu an Kolombiya dünya üzerinde sendika liderleri için en tehlikeli yer olma özelliğini taşıyor. Her ne kadar cinayetlerin sayısında ufak bir düşüş

olsa da, vahşet ve gözdağlarının önü alınamıyor.

Sendikacılar için en tehlikeli yerler listesinde Kolombiya'yı Guatemala takip ediyor. Ülkede yapısal vahşet günlük ve alışlagelmiş bir oluşum. Ayrıca sendikal hareket sürekli biçimde baskı altında tutuluyor. Genel bir cezalandırma geçmişine karşın, saldırıların ve cinayetlerin ardı arkası gelmiyor; sendika genel merkezlerine ve sendikacıların evlerine yapılan saldırılar bitmek tükenmek bilmiyor. Bu üç ülke içlerine Zimbabwe ve Burma'nın da dâhil olduğu uzun bir listeden sadece birkaç örnek...

Hangi millettten, etnik köken ve kimlikten olursa olsun herkesin temel haklardan istifade etmeye hakkı var. Örgütlenme ve toplu pazarlık hakları da temel haklar bütününe önemli bir parçasıdır.

İŞ HUKUKU

(TÜRK ÇALIŞMA HUKUKU UYGULAMASI)

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ

Adalet Yayınları

Ekim 2008

Prof. Dr. Faruk Andaç yurtiçinde Ankara, Kayseri, Nevşehir, Elazığ, Malatya, Mersin, Eskişehir ve Isparta illerimizdeki üniversite ve yüksek okullarımızda görev yapmış, bu eğitim kurumlarında ve kendi ifadesi ile “TÜRK-İŞ bünyesindeki sendikaların eğitim seminerlerinde anlattığı İş Hukuku, Sosyal Güvenlik ve Sosyal Politika ile ilgili derslerini” kitap haline getirip bütün okuyucularına kalıcı bir bilgi olarak sunmuş ve gelen yoğun istek üzerine eserini geliştirerek devam ettirmiştir.

2008 yılının Ekim ayında yayımlanan “İş Hukuku” Prof. Dr. Faruk Andaç’ın Mahkeme Bilirkişiliği, Resmi Arabuluculuk, Yüksek Hakem Kurulu üyeliği görevlerinde kazandığı deneyimi de içeren bir çalışma. Kitabın alt başlığı da “Türk Çalışma Hukuku Uygulaması”. Eseri, sendikacılara ve bu alanla ilgilenen herkese tavsiye ediyoruz.

ÇALIŞMA EKONOMİSİ

Doç. Dr. M. Kemal BİÇERLİ

Beta Yayınları

Genişletilmiş 4. Baskı

Eylül 2007

İlk baskısı 2000 yılında yapılan kitap, ekonomi yönü ağırlıklı bir çalışma ancak sosyolojik ve kurumsal yaklaşımlara da yer verilmiş, neoklasik okulun görüşleri yanında kurumsal iktisat okulunun görüşlerini de kitapta bulmak mümkün.

Bu baskıya özgü bir yenilik de şekillerin altına kısa açıklamaların eklenmesi olmuş. Çalışma ekonomisi konusunda bilgi sahibi olmak isteyenlere, öğrencilere ve genç sendikacılara tavsiye ederiz.

